

AGNES AMELINK MONIC SLINGERLAND ALJA TOLLEFSEN

FIETSEN MET GOD

VAN CANTERBURY
NAAR ROME

Bibliotheek
Koksijde
Afvoer
03/2016

BALANS

Amsterdam: W. J. J. van der Meer, 1871.

Fietsen met God

FIETSEN MET GOD

Van Casterburg
naar Rome

Agnes Amelink Monic Slingerland Alja Tollefsen

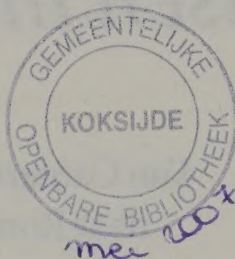
Fietsen met God

Van Canterbury
naar Rome

UITGEVERIJ BALANS

2007

Voor Kees & Pieter & Randy

Copyright © 2007 Agnes Amelink, Monic Slingerland, Alja Tollefsen /
Uitgeverij Balans, Amsterdam

Alle rechten voorbehouden

De etappekaartjes en de overzichtskaart zijn van de hand van Nel de Vink

Omslagontwerp Anton Feddema, Amsterdam
Boekverzorging Jos Bruystens, Maastricht
Druk Giethoorn, Meppel

ISBN 978 90 5018 793 0

NUR 320

www.uitgeverijbalans.nl

Inhoud

Prologen – 6

Woord vooraf – 9

Van gereformeerd naar katholiek (Monic Slingerland) – 11

Gereformeerd gebleven (Agnes Amelink) – 15

Van katholiek naar anglicaans (Alja Tollefsen) – 21

Overzichtskaart van de route – 28

Dag 1 tot en met dag 39 – 29

Terugblik (Monic Slingerland) – 224

Nabetrachting (Agnes Amelink) – 230

Slotbeschouwing (Alja Tollefsen) – 237

Een kerk van macht en stilte (Monic Slingerland over de
geschiedenis van de rooms-katholieke kerk) – 243

Reformatie - terug naar het Woord (Agnes Amelink over de
geschiedenis van de Reformatie) – 254

De ruimte van de anglicaanse kerk (Alja Tollefsen over de
geschiedenis van de Church of England) – 261

Dankwoord – 265

Bijlagen – 267

Register – 280

Proloog

1

AGNES > Liverpool, januari 2005. Nog voor we het parkeerterrein van John Lennon International Airport – *Above us only sky* – goed en wel verlaten hebben, gaat het over geloven.

Alja waarschuwt dat haar keuken er niet helemaal smetteloos bij ligt. Driekoningen is weliswaar net achter de rug, maar ze is al druk in de weer voor Pasen.

Van verzamelde stompjes kaars wil ze een nieuwe paaskaars maken – een hobby. Gisteren heeft ze de restanten gesmolten in een grote pan op het fornuis van de pastorie. ‘Alleen had ik niet goed nagedacht over hoe ik dat vet in de mal zou gieten. De hele keuken onder het kaarsvet! Maar dat was het ergste niet: Ook m’n schoenen zaten helemaal onder en die waren net nieuw. Toen heb ik die in de magnetron gezet, maar nu zijn ze twee maten te klein.’

Het is een kleine zeven jaar geleden dat ik haar interviewde ter gelegenheid van haar diakenwijding in de anglicaanse kerk. Het contact is gebleven, aanvankelijk sporadisch, maar allengs hartelijker. Er is veel bij te praten. Hoe is het nu in de alledaagse praktijk van het priesterschap?

Dan komt mijn plan op tafel om in 2006 naar Rome te fietsen. Dat staat een beetje op losse schroeven, omdat Monic denkt dat ze er niet zo lang tussenuit kan. ‘Ik wil wel mee’, zegt Alja. ‘Volgend jaar heb ik recht op een sabbatical.’

Maar Monic was eerst. <

ALJA > We lopen een rondje Tatton Park. De lange of de korte route? Agnes kiest voor de korte, want de lange haalt ze niet. Maar ze ging toch ooit op de fiets naar Santiago? Dat zie ik mezelf nog niet zo gauw doen. Tijdens de wandeling gaat de discussie over onze leeftijd en over wat wij lichamelijk nog aan zouden kunnen. Nietes, welles. Wat leeftijd betreft ben ik in het nadeel en dat zal wel zo blijven, vrees ik.

Ondanks haar vermeende gebrek aan conditie, wil Agnes naar Rome fietsen. Heb jij geen zin? Ik protesteer heftig. Ik, op mijn leeftijd? En Monic moet nog geraadpleegd worden, want die heeft de eerste rechten.

Monics praktische bezwaren blijken al een heel eind overwonnen als zij de volgende keer meekomt naar Engeland. Monic en ik kennen elkaar niet, maar Agnes overbrugt dit kloofje met de flair van een politicus. De vertrouwelijkheid tussen Monic en mij groeit snel.

Het plan is geboren en er is met goed fatsoen geen ontkomen meer aan.

Ooit ging ik van Rome naar Canterbury, een reis die heel wat langer vergde dan de vijf weken die we nu per fiets denken af te leggen. In omgekeerde richting. <

MONIC > Regen in november en wij fietsen door de stad. Agnes voorop, heel hard, op weg naar het restaurant voor onze lunch. Ver achteraan, met drie rode stoplichten ertussen, knerpt Alja traag op haar verroeste stadsfiets, een paraplu in de hand. Ik hang ergens tussenin en probeer hen allebei in het oog te houden, wat steeds moeilijker wordt.

Dit zijn de eerste twee kilometers die we samen fietsen.

En we moeten nog naar Rome. <

Voor het vertrek, met Clare Edwards, vice-dean van de kathedraal van Canterbury.

Woord vooraf

Naar Rome fietsen is een droom van veel veertigplussers.

Wij hebben het gedaan.

We zijn niet de enigen. Het bijzondere van onze onderneming ligt in iets anders. Hoteleigenaars verzekerden ons dat ze vele pelgrims onderdak geboden hadden, maar nog nooit drie fietsende vrouwen. Laat staan drie vrouwen die ieder tot een andere christelijke kerk horen, en van wie er bovendien één priester is.

Het ging ons niet alleen om het fietsen, we wilden onderweg ook als protestant, anglicaan en katholiek met elkaar in gesprek. We zouden het hebben over de verschillen, maar we waren even nieuwsgierig naar wat ons samenbindt.

Zouden we ruzie krijgen over Maria? Kunnen we wel samen een ochtendgebed doen?

Vijf weken lang zijn we zo samen opgetrokken. We hebben de oecumene beoefend in de hitte van de dag. Dat betekende samen onweersbuien en steile hellingen trotseren en vooral onderdak vinden.

Onderweg kwamen we stevast in gesprek met onbekende disgenoten, over God, Jezus en de handigste manier om een ketting om een tandwiel te leggen.

Van onze fietstocht tussen 27 augustus en 1 oktober 2006 hebben we dagelijks verslag gedaan op de website van dagblad *Trouw*. Ook in de papieren krant hebben we dagelijks om de beurt een kort stukje geschreven over onze belevenissen en onze gesprekken. De weblog, het dagboek op de website, was voor iedereen te lezen en iedereen was ook in de gelegenheid te reageren. Die reacties hebben ons vooral in het

begin enorm gestimuleerd om door te gaan. Enkele ervan, ook van onze hand op de weblog, zijn opgenomen in dit boek.

Nu hebben we onze ervaringen en onze gesprekken uitgewerkt. En gedrieën een boek schrijven was minstens zo'n grote uitdaging als naar Rome fietsen.

Gelukkig was er stof genoeg.

De tocht zat vol verrassingen, voor ieder op weer een andere manier.

We gingen naar Rome, we hebben het gehaald, maar vraag niet hoe.

Van gereformeerd naar katholiek

MONIC SLINGERLAND

Opgegroeid in een gereformeerd nest, niet al te streng, heb ik de behoefte aan duidelijkheid meegekregen, aan keuzes maken, aan een zekere radicaliteit. Vanuit die instelling liet ik mij op mijn negentiende uitschrijven uit diezelfde gereformeerde kerk.

Dat deed ik uit optimisme. Een optimisme dat paste bij de leeftijd. De onderlinge verschillen tussen de christelijke richtingen waren verwaarloosbaar klein. We geloofden toch allemaal in dezelfde God, dezelfde Jezus, dezelfde Heilige Geest? We wilden ons toch allemaal inzetten voor een betere wereld? Nou dan, dan zouden alle verschillende christelijke kerken vast wel spoedig samengaan.

Vooruitlopend daarop verliet ik alvast de gereformeerde kerk, waar ik toch al weinig affiniteit mee voelde, om klaar te zijn voor de grote oecumene.

Dat was iets te optimistisch gedacht, in 1977. Het zou uiteindelijk tot 2004 duren voor de gereformeerde kerken, de hervormde kerk en de lutherse samen opgingen in de PKN, de Protestantse Kerk in Nederland. Maar goed, ik ging vanaf 1977 officieel als buitenkerkelijk door het leven. Mijn geloof werd daar trouwens op geen enkele wijze door beïnvloed, dat ging gewoon door. Ik was actief bij de evangelische jongerenvereniging Youth for Christ, zat daar in een bestuur, organiseerde bijeenkomsten, deed mee aan avonden met bidden, bijbellezen en gesprekken over onderwerpen die toen actueel waren, zoals homoseksualiteit en seks voor het huwelijk. Aan die gesprekken deden jongeren van allerlei komaf mee, dus het was behoorlijk oecumenisch. Wel waren er kleine ergernissen, zoals aan jongens die hun baard lieten staan en pijp gingen roken om zich op die avonden vaderlijk op te stel-

len en anderen de les te lezen. Daar was ik niet van gediend.

Voor ik besloot me te laten schrappen van de lijst, had ik wel meege-daan aan belijdeniscatechisatie, zoals dat heet. Het was een serieuze voorbereiding om op ons achttiende officieel volwaardig lid te worden van de gereformeerde kerken, waarna je mocht deelnemen aan het avondmaal. In de jaren zeventig was de deelname van kinderen aan het avondmaal nog een gevoelig punt van discussie.

Op het laatste moment heb ik besloten geen belijdenis te doen. Ik wilde me niet verbinden aan de gereformeerde kerk. Ik ben dus ook nooit naar het avondmaal gegaan, heb daar alleen toegekeken vanuit de kerkbanken hoe de volwassen gemeenteleden eerbiedig naar de met een wit kleed gedekte tafel gingen. Wittebrood, in brokjes gesneden door de koster met een mes dat hij alleen daarvoor gebruikte. Toen mijn moeder ooit voor een kerstviering nietsvermoedend met dat mes de top van de te lange kerstboom wilde afsnijden, stormde de koster woedend op haar af. Dat was heiligschennis, dat mocht niet. Wie zei dat gereformeerden geen gevoel voor het heilige hebben?

Pas tijdens mijn studietijd nam ik voor het eerst deel aan een viering met brood en wijn, bij de oecumenische studentengemeente in Utrecht. Toen nog was daar een nauw samengaan tussen protestanten en katholieken. Aan de zondagse vieringen was nauwelijks te merken of er een priester of een dominee voorging. Iedere viering stonden we in een kring in het koor en gaven brood en wijn aan elkaar door. Vergaande oecumene, die later teruggedraaid werd, tandje voor tandje. Het initiatief tot het teruggedraaien kwam van de rooms-katholieke kerk. De kerkelijke leer aangaande de communie moest strikter gehanteerd worden. Een priester mocht niet de communie uitreiken aan een niet-katholiek en dominees waren niet bevoegd het eucharistisch gebed over brood en wijn uit te spreken. Het oecumenische paradijs werd opgeheven.

Tegen die tijd was mijn kerkbezoek al enorm teruggelopen, maar om een andere reden. Ik was redacteur geworden bij *Trouw*, bij wat toen nog de kerkredactie heette. Razend interessant, vijf, zes dagen per week. Interviews met bevlogen theologen, synodevergaderingen over het pensioen van predikanten, de ontkerkelijkking, het stagnerende

proces van Samen op Weg. Het bezoek van de paus aan Nederland, de feministische theologie, het artikel van kardinaal Simonis die zijn bezwaren tegen de feministische theologie illustreerde aan de hand van de rol van zaadcel en eicel bij de bevruchting.

Stof genoeg, en op zondag had ik behoefte aan rust. Eindelijk ook eens een dag zonder kerk. Vanaf midden jaren tachtig ging ik alleen nog naar de kerk als dat voor het werk nodig was. Door de week laafde ik me tijdens interviews aan theologen die vernieuwende inzichten hadden, of die opvielen door hun vroomheid. Ik schreef een serie over bidden. Ik ging naar een tentoonstelling in Brussel over de begijnen.

Daar is toen iets gebeurd. De expositie wilde meer dan de kijker van een afstand laten zien wat begijnen waren. De bezoekers kwamen in ruimten die verwezen naar de levensfasen: er was een witte kamer, een zwarte kamer, een rode kamer. De innige band van de begijnen met Jezus was bijna fysiek, sensueel, een band als tussen geliefden. Ze speelden met een Jezuspop, die in een wiegje lag en die kleertjes had. Schilderijen van begijnen op hun sterfbed lieten zien hoe ze ernaar verlangden eindelijk in Gods armen te liggen. Dit was totaal anders dan het afstandelijke, beheerste, eerbiedige gedenken van Jezus' dood en opstanding waarmee ik was opgegroeid. Het had iets belachelijks in zich, iets ongelooflijk naïefs, iets buiten de rede om, maar tegelijk droeg het geloof van de begijnen een diepe ernst, een besef van wat ze deden. Dat deze vrouwen met hun volle verstand zo uiting konden geven aan hun geloof, daar kon ik niet over uit, daar kon ik niet bij. De ongeremde gepassioneerdeheid, het schaamteloze verlangen van de begijnen naar Jezus trof me meer dan ik me die dag realiseerde. Ze waren zo dicht bij God dat ze zijn aanraking voelden. Ik wilde door God geraakt worden, niet van een afstand eerbiedig toekijken naar het symbool van zijn aanwezigheid.

Ik keek naar mijn kinderen: de oudste was zeven, zijn zusje drie, zijn broertje twee jaar. Het was tijd voor mij weer bij een kerk te gaan horen. Zij zouden ook moeten kunnen putten uit gebed, bijbel, geloofsleven, kerk. Dat kon alleen als hun ouders geregeld naar de kerk gingen. Ik was met een katholiek getrouwd, een echte, dus iemand die met Kerstmis en Pasen naar de kerk ging. Ik ging dan met hem mee, zag

voor het eerst met Pasen dat er in de kerk een echt vuur werd ontstoken, met takken. Ik raakte iets meer vertrouwd met de katholieke liturgie. Het kwartje viel nog altijd niet. Weer gereformeerd worden? Nee. Hervormd dan? Ook niet. Remonstrants misschien, een kerk met veel cultuur en een oude traditie. 'Waarom word je geen moslim?' zei een islamitische vriendin, die deze overstap zelf ooit gemaakt had. Een platte organisatie, geen priesters, direct contact met God. 'Waarom word je niet katholiek?' vroeg vriendin en toen ook collega Agnes Amelink. De schellen vielen me van de ogen. Hoe was het mogelijk dat ik dat niet zelf had bedacht?

Het was de tijd waarin het nieuws was dat Willem Jan Otten overging naar de rooms-katholieke kerk. Désanne van Brederode kwam uit voor haar katholieke overtuiging in haar roman *Ave verum corpus*. Katholiek worden was nieuws. Het bleek lastig onderscheid te maken tussen onderwerpen die in de samenleving actueel waren en iets wat in mijn eigen leven actueel was. Dan komt het tot dralen en talmen, aarzelingen. Hoe kon ik toetreden tot een kerk waar ik zoveel kritiek op had geleverd. Een kerk met kardinalen, een paus die de bevoegdheid heeft een onfeilbare uitspraak te doen, een kerk die vrouwen verbiedt priester te zijn. Daar was nog heel wat om uit te werken. Weerstand was genoeg. Maar toch, ondanks alle argumenten tegen, ondanks verstandige tegenwerpingen, bleef daar die drang, het weten, diep in het hart verborgen, dat de rooms-katholieke kerk de moeder was bij wie ik graag thuis wilde zijn. Een telefoontje met de plebaan van de kathedraal in Utrecht hoefde nog niet te betekenen dat ik er definitief aan vast zat, zo hield ik mezelf voor. Gelukkig snapte Gerard de Korte, nu hulpbisschop van het Sticht, toen pastor in de Sint-Catharinakathedraal in Utrecht, mijn aarzelingen. We hebben er stevig over doorgepraat, aan de hand van de katholieke catechismus voor volwassenen, een uitgave van de katholieke kerk in Duitsland en voor Nederland vertaald in opdracht van de Nederlandse bisschoppenconferentie. Voorbereid destijds door onder anderen kardinaal Ratzinger.

Op zondag 2 maart 1996 ben ik opgenomen in de rooms-katholieke kerk. Een geweldige ervaring, maar dat was pas het begin.

Gereformeerd gebleven

AGNES AMELINK

Het Centre William Rappard, onderkomen van de Wereldhandelsorganisatie aan het Meer van Genève, is niet toegankelijk voor het publiek. Net als de gebouwen van naburige ambassades en andere internationale organisaties – de voormalige Volkenbond, Unicef, het Rode Kruis – wordt het donkergrijze complex serieus bewaakt. Maar we hebben onze komst van tevoren aangekondigd en mits we ervoor zorgen dat we decent gekleed zijn, mogen we wel even binnen, is ons beloofd. Een allerhartelijkste medewerkster loodst ons naar de centrale hal.

Hier is in het trappenhuis de muurschildering *La Dignité du Travail* van Maurice Denis te zien. Kunsthistorisch geen meesterwerk, maar op het fresco staat mijn grootvader afgebeeld. Hij staat tussen een heel stel andere mannen die allemaal aandachtig luisteren naar Christus, die vanuit zijn werkplaats (of de werkplaats van zijn vader Jozef) onderricht geeft. De schildering was in 1931 een geschenk van het Internationaal Christelijk Vakverbond aan de Internationale Arbeidsorganisatie die in dit gebouw was gevestigd. Behalve opa staan er andere kopstukken van de christelijke arbeidersbeweging uit de jaren dertig op, onder wie de rooms-katholiek P.J.S. Serrarens. Beide Nederlanders stonden in 1920 aan de wieg van het Internationaal Christelijk Vakverbond.

Herman Amelink was een vakbondsman. Als wever behoorde hij tot de oprichters van de Nederlandse Christelijke Textielarbeidersbond Unitas, die later opging in het Christelijk Nationaal Vakverbond, het CNV. In 1915 werd hij de eerste betaalde vakbondsfunctionaris. Wij, als

zijn kleinkinderen, wisten van dit verleden – zij het niet of nauwelijks van zijn internationale verdiensten – maar heel bijzonder vonden we het niet. Wat wel diepe indruk maakte, in elk geval op mij, was dat opa ook lid van de Tweede Kamer was geweest. En dat in een tijd dat de Tweede Kamer niet uit 150 leden bestond, maar uit slechts 100, zoals mijn vader nooit naliет op te merken. Opa's partij was de Anti-Revolutionaire Partij en dat was ook de partij waarvan het paarse affiche in verkiezingstijd voor ons zijkamerraam hing. ARP 4, stond er in grote witte letters op. (Dat opa in zijn laatste levensjaren voor die partij bedankte, vanwege de deelname van de anti-revolutionairen aan het derde kabinet-Drees [1952], ben ik pas veel later te weten gekomen. Hij had een gruwelijke afkeer van het socialisme.)

Het CNV en de ARP waren twee hoekstenen van de protestants-christelijke zuil, die was gegrondvest op de door Abraham Kuyper (1837-1920) geformuleerde beginselen. Mijn grootvader behoorde tot de bouwers van de zuil, mijn ouders groeiden op in de hecht georganiseerde gereformeerde wereld van de jaren twintig en dertig en ook zelf werd ik in de jaren zestig nog in deze sfeer opgevoed. Kerkgang, catechisatie, verenigingsleven, School met den Bijbel, de NCRV-gids, dagblad *Trouw*.

Kenmerkend voor deze wereld was dat het christelijk geloof consequenties had voor de manier waarop je in de samenleving stond. Geloven was niet alleen voor de zondag, maar voor iedere dag van de week. Geloven deed je niet alleen in de kerk, maar op alle terreinen van het leven. Hierin is het gedachtegoed van Kuyper herkenbaar, die sterk benadrukt heeft dat de mens een opdracht van God heeft om in de wereld te werken. De mens moet zich niet in zijn 'bidcel' opsluiten, want dan laat hij de wereld over aan de 'paganisten' – aan de heidenen dus.

Wie in dit verband zeker ook genoemd mag worden is Klaas Schilder (1890-1952), bij wie mijn vader in de jaren veertig theologie studeerde. Schilder legde sterk de nadruk op Gods Verbond met de mensen. Centraal in zijn theologie staat het begrip *herscheping*: in Christus heeft God de aarde opnieuw geschapen. Op die nieuwe aarde zijn

christenen geroepen Gods medewerkers te zijn. Dit vanwege het Verbond waarin God en mens partners zijn. Schilder deed hiermee een sterk beroep op de verantwoordelijkheid van de mens: hij heeft een taak op deze aarde. In de taal van Schilder (uit: *Christus en cultuur*, 1947): 'Want het forum van God, dat is vandaag zijn werkplaats, en die is zo groot als de wereld, en daarin is dan ónze werkplaats, ónze fabriek, de rokende oven, de studeerkamer, het atelier; kortom, elk gebiedsdeel, elk onmathematisch vlak, waar "de mens Gods, tot alle goed werk volmaakt toegerust", "trouw de knoppen en de bloemen pleegt", maar ook de baggerlaarzen aan heeft.'

Mijn vader studeerde in Kampen en werd in 1947 predikant in de vrijgemaakte kerk van Langerak, het dorp aan de Lek waar ik in 1956 geboren ben. De Gereformeerde Kerken Vrijgemaakt waren in 1944 ontstaan door een conflict in de Gereformeerde Kerken in Nederland, waarbij genoemde Klaas Schilder de hoofdrol speelde. Dat moet hier verteld worden, want de kerk waarin ik in 1956 gedoopt werd en vervolgens opgroeide, kwam niet alleen voort uit een traumatische kerk-scheuring, ze was ook nog eens grondig in zichzelf verdeeld. Daarvan was ik me als kind hooguit vaag bewust, maar het tekent je meer dan je soms zou wensen.

Een van de sleutelwoorden van Abraham Kuyper was de *antithese*: daarmee bedoelde hij de tegenstelling die er is tussen de christenheid en de ongelovigen. In de praktijk van het gereformeerde leven versmalde deze tegenstelling al gauw tot 'wij gereformeerden' tegenover de rest van de wereld. In de Nederlandse Geloofsbelijdenis, een van de belijdenisgeschriften van de kerken van de Reformatie, wordt gesproken van de 'ware kerk' tegenover de 'valse kerk' en dit denken heeft een zwaar stempel gezet op de vrijgemaakte kerken. Waar Abraham Kuyper, pragmatisch als hij was, uitging van de pluriformiteit van de kerk, kon er volgens Schilder slechts één ware algemene christelijke kerk zijn. Er konden in andere kerken wel ware gelovigen zijn, maar die hadden de plicht zich te voegen bij de ene ware kerk. Een van de consequenties van deze denkwijze was, dat een deel van de vrijgemaakten

oprecht van mening was dat ze in het maatschappelijk leven niet met leden van de valse kerk konden samenwerken. Al snel na de totstandkoming van de vrijgemaakte kerken begonnen zij daarom een eigen vrijgemaakte zuil op te richten. Dit ging een ander deel van de vrijgemaakten veel te ver. In de tijd dat bij ons de paarse ARP-affiche voor het raam hing, maakten andere leden van onze kerk met een oranje plakkaat reclame voor het Gereformeerd Politiek Verbond. De tegenstellingen hierover leidden uiteindelijk tot een nieuwe kerkscheuring. Het voert te ver om hier in te gaan op alle details, maar na 1966 vond er in de vrijgemaakte kerken een soort 'zuiveringsactie' plaats, waarbij in het hele land predikanten werden geschorst en afgezet. Die actie leidde tot een schifting in gemeenten, met als gevolg dat in de zomer van 1969 enkele tientallen lidmaten uit onze kerk verdwenen. Onder hen het gezin van ouderling Schutte, wiens oudste zoon Gert later groot aanzien zou verwerven als Kamerlid voor het GPV. Klasgenoten werden van school gehaald om uren bussen verderop apart vrijgemaakt onderwijs te ontvangen. Alle kinderen uit ons dorp, of ze nu hervormd, gereformeerd (vrijgemaakt), of christelijk-gereformeerd waren, bezochten tot dan toe de ene School met den Bijbel. De enige andere school in het dorp was die van de 'openbaren'. Het leed dat bij deze scheuring is aangericht, zowel in het kerkelijk leven als op het persoonlijke vlak, valt nauwelijks te peilen. Ik was een jaar of twaalf. De finesses ontgaan je, maar de spanning, de woede en het verdriet drink je in.

Wat houdt je daaraan over, behalve het lidmaatschap van een gereformeerde splinter? Aan de ene kant een felle loyaliteit aan een kerk die tegen wil en dank tot stand kwam, aan de andere kant een diep besef van de feilbaarheid van de kerk als instituut van mensen. Te midden van alle kerkelijke perikelen werd ons immers steeds voorgehouden dat het evangelie altijd voorop moet staan. Het zijn de mensen die er een troep van maken. Het evangelie was de boodschap van de genade door Christus.

Tot mijn achttiende jaar zat ik tweemaal per zondag in de kerk, meestal onder het gehoor van mijn vader. Je denkt dat je er niets van

opsteekt, ingewikkelde taal die over kinderhoofden heen gaat, maar bij het ouder worden is steeds duidelijker dat die preken een onuitwisbare indruk achtergelaten hebben. De boodschap die mijn vader zondag aan zondag verkondigde, is samen te vatten in de ene zin die mijn moeder in 2004 boven zijn rouwbericht koos: *Mijn genade is u genoeg* (2 Korintiërs 12:9). Wij leven van Gods genade, de rest is bijzaak.

Omdat de rest bijzaak was, werd bij ons thuis soepel omgesprongen met allerlei geboden en verboden, die onder ex-gereformeerden zo'n slechte naam hebben. Uiteraard waren er regels, maar een van de ergste gevaren die ons bedreigden, was wat mijn moeder met een vies gezicht *wetticisme* noemde. Een overdreven belang hechten aan regels en menen dat daar je heil van afhangt. Alleen de Schrift, alleen het geloof, alleen de genade – *sola scriptura, sola fide, sola gratia*: deze reformatische drieslag werd ons met de paplepel ingegoten.

De Alblasserwaard, waarin Langerak ligt, geldt nog altijd als een 'zwarte' streek, maar de sfeer van Siebelinks *Knielen op een bed violen* was ons vreemd. Sterker nog: daartegen werd vanaf de kansel stelling genomen. Als je gelooft, hoef je niet te tobben of je wel tot de uitverkorenen behoort. De mens twijfelt, maar Gods belofte is waar. Stroop je mouwen op en lees de Bijbel, dat is beter dan in jezelf te peuren. Wij waren niet zwaar.

In deze sfeer sprak het vanzelf dat ik rond mijn zestiende belijdenis deed. Ik twijfelde er wel eens aan of mijn geloof wel echt was, maar dan leerde ik op de catechisatie dat je niet hoeft te twijfelen en daar deed je het dan mee. Het klinkt misschien braaf en volgzaam, maar zo was het. En zo is het eigenlijk altijd gebleven. Niet dat je jezelf nooit vragen stelt, of op je grondvesten wankelt.

Op mijn eenentwintigste, toen ik als journalist werkte bij een huis-aan-huisblad onder de rook van Rotterdam, nam ik mijn grote liefde voor het eerst mee naar huis: een rooms-katholiek. Mijn vader sprak de historische woorden: 'Dat geeft niet, als hij het maar niet blijft.' De verkering is aangebleven. Maar zoals eenmaal gereformeerd altijd gereformeerd is, zo blijft een rooms-katholiek ook altijd zichzelf – en gelukkig maar. Zonder dat ik me er destijds van bewust geweest ben,

maakte ik zo van nabij kennis met de typisch katholieke souplesse die kan leven met en-en, waar het bij een gereformeerde of-of is. Er is meer tussen wit en zwart.

Onze kinderen werden gedoopt in de Nederlands Gereformeerde Kerk, waar mijn man van begin af aan ook aan het avondmaal ging. Deelnemen aan de eucharistie kon ik lange tijd niet over mijn hart verkrijgen. Het sacrament was te heilig om er lichtvaardig mee om te springen en zo lang ik die aarzeling voelde, moest ik me er van mezelf van onthouden. Dit patroon werd veertien jaar na ons huwelijk pas doorbroken bij de uitvaart van mijn schoonvader. In het aangezicht van de dood vallen verschillen weg.

Werken bij de kerkredactie van *Trouw*, in de jaren negentig van de twintigste eeuw, heeft veel bijgedragen aan mijn vorming. Aan de ene kant voelde ik me als ouderwetse gereformeerde sterk in de verdediging gedrongen, in een omgeving die met kracht betoogde dat de tijd van theologen en dominees passé was. Ethici en filosofen zouden ons voortaan leiden. Aan de andere kant was het de tijd dat de keerzijde zichtbaar werd van de typisch gereformeerde neiging te proberen de Waarheid in woorden te vangen. Wie meent zijn geloof al redenerend veilig te stellen, gaat de weg van Kuitert óf wordt een fundamentalist. In dat perspectief kwam de rooms-katholieke traditie met haar nadruk op rituelen in plaats van op woorden me steeds aantrekkelijker voor. Via retraites bij de zusters clarissen in Megen voelde ik me meer en meer opgenomen in een traditie van eeuwen. Soms meende ik dat het prettig zou zijn me daar dan ook maar bij aan te sluiten – zoals juist in die tijd mijn collega en vriendin Monic deed – ook omdat je als lid van een kleine gereformeerde kerk wel eens moe wordt. Maar een *underdog* de rug toekeren waarmee je al van vóór haar ontstaan verknoopt bent, dat doe je niet zomaar. Dit is de plaats waar ik nu eenmaal ben terechtgekomen. Hier ligt mijn roeping.

Van katholiek naar anglicaans

ALJA TOLLEFSEN

Ik werd geboren in Rotterdam en groeide op in een degelijk rooms-katholiek gezin, waar niet aan flauwekul gedaan werd. Regels waren er voor de mensen en de mensen niet voor de regels.

Toen ik nog een kind was, bestond de regel dat je nuchter moest zijn voor je ter communie ging. Wie zich per ongeluk vergist had en een slokje water had gedronken bij het tanden poetsen, was nog steeds nuchter volgens mijn moeder. Het ging om de intentie en ik ben nog altijd dankbaar dat ik die instelling heb meegekregen. Zo leerde ik op een kritische manier naar regels te kijken en te zien dat niet de hele kerk overboord gezet wordt, als er stevige kritiek klinkt.

Het was de tijd van de verzuiling: je ging naar katholieke scholen, katholieke sportverenigingen en het vlees werd gekocht bij een katholieke slager. De kleuterschool en de lagere school werden gerund door de zusters franciscanessen en de middelbare school door de zusters van JMJ (voluit: de Sociëteit van Jezus, Maria en Jozef). Ik bewaar er alleen maar goede herinneringen aan.

Vooraf de middelbare school is bepalend geweest. Een meisjeslyceum met zusters die het als hun taak zagen het beste in de leerlingen naar boven te halen en hen vooral intellectueel te stimuleren.

Met een van de zusters heb ik contact gehouden tot aan haar dood. We noemden haar oneerbiedig 'ouwe Ag' om haar te onderscheiden van een andere zuster met dezelfde naam en hetzelfde vak. Ze wist zelf heel goed wat haar bijnaam was en kon er de draak mee steken. Met haar heb ik heel wat geloofszaken grondig doorgenomen en bediscussieerd. Ze had een open geest en was bereid mee te denken. Als een van de eersten wist ze van mijn plannen rond het priesterschap en een

mogelijke overstap naar de anglicaanse kerk als gevolg. Ze heeft me gestimuleerd het antwoord te vinden dat bij mij paste, wat de uitkomst ook zou zijn.

In de periode van de middelbare school ben ik met het ouderlijk gezin een keer naar Lourdes geweest. Het was de eerste keer dat we in het buitenland waren, een ervaring op zich, maar het kwam niet alleen daardoor dat de bedevaartsplaats Lourdes op mij een onuitwisbare indruk maakte. Ik was aanvankelijk een beetje afkerig van de in mijn ogen mierzoete Mariaverering. Ondertussen beseft ik heel goed dat Lourdes een bijzondere plaats is. Ik ben hetzelfde jaar nog teruggegaan om er te werken als vrijwilliger. Mijn taak was informatie te verschaffen aan pelgrims die op doortocht, tijdens hun vakantie, een dag in de bedevaartsplaats doorbrachten. Ik ben er toen zes weken achter elkaar geweest. Wat ik er zag, riep wisselende reacties in me op. Duidelijk was wel dat het voor zieken een zeer bijzondere ervaring was. Tegelijkertijd gebeurde er met mij ook van alles, wat ik nog niet onmiddellijk een plaats kon geven. Tenslotte was ik een jaar of zestien. Er moest nog zo veel duidelijk worden.

Na de middelbare school wilde ik het klooster in. Ik zou intreden bij de zusters franciscanessen. Ik was in die tijd nogal nauw betrokken bij Terre des Hommes, een organisatie die hulp biedt aan kinderen in de derde wereld. Terre des Hommes vrijdelde mijn plannen het klooster in te gaan door een noodkreet om hulp. Er waren dringend mensen nodig in een opvangcentrum voor Biafraanse kinderen. De kinderen waren ondergebracht in het buurland Gabon, in afwachting van het eind van de burgeroorlog. Ik stelde mijn intrede uit en vertrok naar Afrika om als vrijwilliger in het opvangcentrum te werken. Nooit in mijn leven heb ik zoveel geleerd in zo'n korte tijd. Zo ervaar ik het tenminste nog steeds.

Toen ik terugkwam, was de datum van intrede door het moederhuis voor langere tijd uitgesteld. Ik voelde me een beetje in de kou staan: gesprekken waren er niet en ik had er moeite mee duidelijkheid te krijgen over wat er precies aan de hand was. Uiteindelijk besloot ik af te zien van het klooster. Het was een te grote stap om zo alleen te zetten.

Niet lang daarna ontmoette ik mijn toekomstige man, met wie ik in 1975 trouwde. Ik studeerde toen nog. Na een paar jaar werd onze dochter geboren; twee jaar later onze zoon. Met de doop van onze zoon kwam ik in contact met een parochie waar ik steeds meer bij betrokken raakte. Het werd een geestelijk thuis, waar volop werk te doen was.

Het leven was druk: gezin, een baan als hoofd research in een diabeteskliniek, vrijwilligerswerk en een sociaal leven. Het werd steeds duidelijker dat mijn aandacht vooral uitging naar het werk in de kerk. Na mijn beslissing niet in te treden was er altijd een soort heimwee gebleven; het bleef knagen en werd alleen maar sterker in plaats van dat het naar de achtergrond verdween.

Toen in 1990 mijn schoonvader overleed gingen mijn man en ik naar New York voor de begrafenis. De uitvaart was mijn eerste kennismaking met de anglicaanse kerk, omdat mijn man altijd meeging naar de katholieke kerk als we in de Verenigde Staten op familiebezoek waren.

De requiemmis was in het centrum van Manhattan en ik was verbijsterd toen ik liturgisch nauwelijks verschillen met een rooms-katholiek requiem kon ontdekken. 'Waarom heb je dat nooit gezegd?' vroeg ik aan mijn man. Hij zei dat hij bij ons trouwen had moeten beloven dat hij nooit zou proberen mij tot de anglicaanse kerk te bekeren. Ik moet zeggen dat hij zich daar nauwgezet aan gehouden heeft. God had kennelijk zo zijn eigen plan.

De requiemmis in Manhattan was het begin van een zoektocht die uiteindelijk resulteerde in mijn overgang naar de anglicaanse kerk. De zoektocht had vooral te maken met het besef dat ik me geroepen voelde priester te worden, maar dat er heel wat losse einden waren die ik moest uitzoeken.

Vooraf het idee van 'geroepen' te zijn. Want hoe komt een mens op het idee dat God hem of haar roept als priester? Ik heb lange tijd gehoopt dat ik het bij het verkeerde eind had. Nog steeds denk ik dat er veel mensen zijn die hiervoor beter geschikt zijn dan ik. Waarom ik? Het is een vraag waarop ik nooit een antwoord heb kunnen vinden. Lange tijd heb ik gearzeld en getwijfeld en eigenlijk is die twijfel nooit

helemaal overgegaan. Misschien is dat maar goed ook.

De bevestiging dat het toch wel de goede keus was, haal ik uit het feit dat ik zeer gelukkig ben in het werk dat ik doe. Ik troost me met de gedachte dat Jakob, die aartsvader is geworden, ook niet perfect was. We weten dat hij loog tegen zijn vader. God werkt kennelijk wel vaker met wat ondeugdelijk materiaal.

Het besluit de katholieke kerk te verlaten was moeilijk. Niet dat ik nooit kritiek had gehad op deze kerk, maar het heeft me heel wat tijd en energie gekost deze stap daadwerkelijk te zetten. Hoe dan ook, de wijding van vrouwen is in de rooms-katholieke kerk nu eenmaal niet mogelijk en ik denk niet dat God mensen roept om een doodlopende straat in te gaan.

Ik werd in het begin van de jaren '90 opgenomen in de episcopale kerk, de Amerikaanse tak van de anglicaanse gemeenschap, en niet in de Church of England, zoals de anglicaanse kerk in Engeland heet. In de episcopale kerk konden vrouwen toen al wel tot priester gewijd worden. De Church of England had hierover toen nog geen besluit genomen. De keuze voor de episcopale kerk lag ook voor de hand omdat mijn zoektocht daar begonnen was.

De opleiding was wel in Engeland: ik ben in Oxford naar het seminarie gegaan. Het was een interne opleiding. Vooral mijn man stimuleerde me om door te zetten. De kinderen gingen mee, toen nog pubers en alles bij elkaar was het geen gemakkelijke tijd. Andere cultuur, veel studeren, het gezin dat aandacht vroeg en een man die nog werkte als docent bij de universiteit in Utrecht. Als ooit mijn vertrouwen in God gegroeid is, is het in die periode geweest.

De toekomst was onzeker. Waar zou ik uiteindelijk terechtkomen? Of liever: waar zouden wij allemaal terechtkomen? Ik was gezegend met twee kinderen, die nooit geklaagd hebben, en een man die uiterst flexibel met de praktische problemen omging. Bovendien moedigde hij me aan door te gaan en me niets aan te trekken van de commentaren om me heen. Hij hield me voor dat ik in plaats daarvan moest doen wat ik doen moest.

Ik deed de priesteropleiding, die twee of drie jaar duurt, afhankelijk

van je leeftijd en ervaring en die wordt voortgezet in een stageperiode van drie of vier jaar, ook weer afhankelijk van je ervaring.

Op dit moment ben ik pastoor van een middelgrote parochie ten zuiden van Manchester. De parochie bestaat uit zo'n 6000 mensen, maar een groot deel komt nooit in de kerk. Toch heb ik ook de zorg van die niet-kerkelijken in het geval van een begrafenis, doop of een huwelijk.

De fietstocht naar Rome maakt deel uit van mijn sabbatsperiode. Een periode waar iedere priester van de Church of England elke zeven jaar gebruik van mag maken voor een pas op de plaats. Dat kan een retraite zijn, een studie of herbezinning op waar je mee bezig bent, want het is niet erg moeilijk je door je werk te laten opsloppen.

Een van de vragen die ik me gesteld heb, was: wat is er voor mij veranderd door mijn overstap naar de anglicaanse kerk?

Praktisch gezien een heleboel: ander land, andere taal en een andere cultuur. In feite werd het leven op zijn kop gezet. Toch is dat niet wezenlijk. Mijn vraag is eerder of er iets veranderd is in gelovig opzicht.

Ik heb de rooms-katholieke kerk verlaten, maar dat was meer een administratieve beslissing. De wijding van vrouwen is er niet mogelijk en ik denk niet dat daar tijdens mijn leven enige verandering in komt. Ik had dus twee mogelijkheden. Ik had kunnen blijven en me inzetten voor een verandering van de status-quo of overgaan naar de anglicaanse kerk.

De belangrijkste reden dat ik niet gebleven ben is waarschijnlijk, dat ik het moeilijk vind op te komen voor een belangengroep waarvan ik zelf deel uitmaak. De Engelsen hebben daar een prachtige uitdrukking voor: je eigen trom slaan.

Bovendien vraag ik me af hoeveel zin het heeft een levensopdracht te maken van het werken aan een verandering die nog wel lang op zich zal laten wachten. Liever besteed ik mijn energie aan wat op dit moment belangrijk is. Dat betekent een keuze voor een pastorale taak.

In gelovig opzicht is er weinig veranderd door mijn overstap. Ik behoor bij de katholieke stroming binnen de anglicaanse kerk. Net als

binnen de rooms-katholieke geloofsgemeenschap vind je ook hier verschillende opvattingen over de eucharistie.

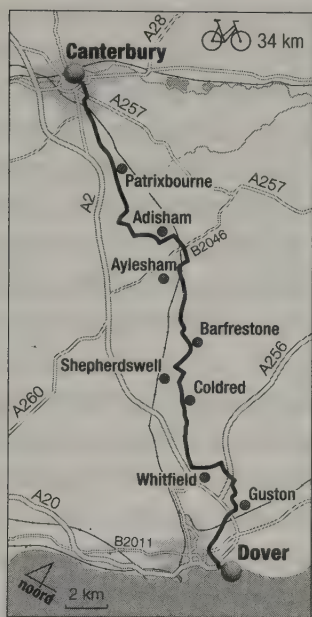
Sommige mensen geloven in de tegenwoordigheid van Christus in het sacrament, andere leggen meer de nadruk op het herdenken. Ook binnen de anglicaanse kerk zijn er mensen die een rozenkrans bidden. Soms zie ik er meer ontzag voor de paus dan ik bij rooms-katholieken vind.

De eucharistieviering is vrijwel gelijk. Alleen de kenner zal aan de bewoording van het eucharistisch gebed merken met welke kerk hij of zij van doen heeft.

Regelmatig krijg ik de vraag voorgelegd of ik naar de rooms-katholieke kerk zou teruggaan als deze de wijding van vrouwen mogelijk zou maken. Het antwoord is: nee. De anglicaanse kerk heeft me ruimhartig opgenomen en tenzij ik ergens tegenaan loop waar ik het in geweten mee oneens zou zijn, zie ik geen reden om terug te gaan.

DAG 1

AGNES > Als we in Canterbury de *cathedral close* uitfietsen, onder de poort door, weg van de mannen met hun betraande ogen, linksaf *Burgate* in, komt er een overweldigend gevoel van triomf los. We gaan het doen! Op 27 augustus 2006 even na enen gaat mijn droom in vervulling. Fietsen naar Rome in het jaar dat ik vijftig ben geworden.

Het begin vanmorgen in de kathedraal had niet mooier kunnen zijn. Een stevige preek, samenzang op z'n Engels en op mijn plaatsje in de kerk weet ik mij geflankeerd door de twee vrouwen – en onze mannen – met wie ik dit avontuur ga ondernemen.

De preek begon verrassend bij het hart van het christelijk geloof, de oproep van Jezus om zijn lichaam en zijn bloed tot ons te nemen – en het feit dat hierover verschillend wordt gedacht. Maar het ging ook over de noodzaak je eigen afweersysteem uit te schakelen, over

de neiging altijd eerder naar de ander te wijzen dan naar jezelf.

Alle drie zijn we getroffen door de toepasselijkheid van de preek. Niemand in Canterbury is van onze aanwezigheid op de hoogte. Er vertrekken vanuit Canterbury wel meer pelgrims. Des te wonderlijker dat het wel lijkt of de vrouwelijke voorganger van vanmorgen, *vice-dean* Clare Edwards, haar preek speciaal voor ons heeft geschreven.*

We hebben Canterbury als vertrekpunt gekozen, omdat het de hoofdzetel is van de anglicaanse kerk. De aartsbisschop van Canterbury geldt als het gezicht van de anglicaanse kerk, zoals de paus het gezicht is van de rooms-katholieke kerk. De drie steden – Canterbury bij het vertrek, Genève halverwege en Rome als eindpunt – symboliseren onze verschillende kerkelijke afkomst.

Na de viering gaan we naar Clare Edwards toe en vragen we of ze ons wil zegenen. Ze spreekt een eenvoudig gebed uit. ‘Heer, wees met hen en met hun geliefden die achterblijven. Laat hen goed voor elkaar zorgen.’ Nog een foto, nog wat kussen en daar gaan we.

We moeten omzien naar elkaar. Over Monic maak ik me niet zoveel zorgen, over Alja des te meer. Via de msn hebben we zeer intensief contact en ik heb redenen om aan te nemen dat ze, alle goede bedoelingen ten spijt, niet zo veel getraind heeft. Heeft ze eigenlijk wel eens met bekapping gefietst? Zo’n fiets voelt met tassen aan weerszijden toch een stuk minder stabiel. Bij de eerste de beste gelegenheid dat we rechtsaf moeten slaan – vanaf een drukke straat, lichtjes heuvelopwaarts – zie ik haar haast het evenwicht verliezen. Ongelukkig putje in het wegdek. Links fietsen is voor Monic en mij even wennen, maar dat kan Alja’s probleem niet zijn.

Slalommend tussen de zondagse wandelaars, hoeven we niet lang te wachten op het volgende incident. Bij een heuvelachtig stukje in het parcours raakt Alja achterop. Monic en ik wachten een eindje verder. Het duurt onheilspellend lang, maar daar komt ze: knieën en

* Voor de volledige tekst van de preek van Clare Edwards: zie bijlagen, p. 267

armen geschaafd en onder de modder. Bij het nemen van een steile helling is ze gevallen en over de kop geslagen. Ze moet ervan huilen. Hoofdpijn heeft toegeslagen. O help, kan ik alleen maar denken, hoe moet dit aflopen? We zijn nog geen tien kilometer onderweg; de toren van de kathedraal is nog te zien in de middagzon.

Terwijl we bekomen van de schrik, stellen we met een blik op de route vast dat het niet handig is voortdurend op elkaar te wachten. Dat houdt veel te veel op. We kunnen beter afspreken dat we in Sandwich zullen stoppen voor thee. De uitgezochte route naar Dover gaat niet langs de kortste weg, maar is verder wel vlak. Tenminste – daar gaan we van uit.

Wanneer we verder rijden door het fraaie Zuid-Engelse landschap – Monic uit het zicht voorop, Alja uit het zicht achteraan – wind ik me op over de zogenaamd vlakke route. Het is een en al klimmen en dalen. En ook nog eens de gemeenste klimmetjes die je hebben kunt: kort en steil. Omhoog en omlaag, omhoog en omlaag; er komt geen eind aan. Als mij dat al zwaar valt, zo op de eerste dag, hoe moet dat dan wel niet voor Alja zijn? Dit is domweg niet de route die we van plan waren te rijden.

Bij de eerstvolgende T-splitsing waar Monic in de berm zit te wachten, blijkt zij ook al tot deze conclusie gekomen. De met 16 genummerde route die we sinds Canterbury volgen moet wel de kortste weg naar Dover zijn, maar is zeker niet de vlakke. De wegwijzer op de kruising wijst linksaf naar Sandwich, waar we hebben afgesproken voor de thee, en rechtsaf naar Dover. Laten we nu deze weg maar blijven volgen richting Dover; gelukkig is het nog maar 16 mijl. Dat klinkt haalbaarder dan 26 kilometer.

Intussen wachten we op Alja. Wat zal ze het zwaar hebben. De kwartieren kruipen voorbij en haar mobieltje geeft geen gehoor. Er zal toch niets gebeurd zijn? Is ze weer gevallen? Aangereden? Ze had hoofdpijn, ze heeft het moeilijk, hoe heb ik haar alleen kunnen laten? We besluiten gezamenlijk terug te rijden, zodat wij elkaar in elk geval niet kwijtraken. De ongerustheid slaat nu om in paniek. Er is iets ergs

gebeurd, ik weet het zeker. Hoe heb ik ook zo stom kunnen zijn deze tocht door te zetten, terwijl ik kon weten dat ze zich er niet goed op voorbereid had? Dat heb je nu met je ambitieuze plannen. Straks moet ik Randy bellen om hem te vertellen dat Alja gewond is afgevoerd naar een ziekenhuis. Of erger.

Juist Randy heeft voor het begin van de reis mijn twijfel weggenomen. 'Ze haalt het wel', heeft hij me verzekerd – en hij kent haar toch het beste.

Een telefoontje. Alja! Ze was de weg kwijtgeraakt. Ze beschrijft de plek waar ze nu zit: de T-splitsing waar wij net minstens een uur hebben gewacht. We racen terug. We laten elkaar nu niet meer alleen.

De volgende uren ploeteren we zwijgend verder. Bij elke heuveltop zinkt de moed me verder in de schoenen: een afdaling in het verschiet, maar de volgende helling is alweer te zien. Links zien we van een afstand de zee glinsteren, maar de vreugde om dit vergezicht vermengt zich met vrees. Nog een mijl of acht. Dit gaat niet goed komen. We halen Dover niet eens. Dit wordt de flop van het jaar.

Wanneer we het klif afdalen en vervolgens het onmetelijke haven-terrein oversteken, tussen de vrachtwagens door naar de rij voor de veerboot, is het allemaal een beetje onwerkelijk. Door mijn opluchting steekt mijn eerdere euforie de kop op. We steken Het Kanaal over, naar het vasteland van Europa! Een bootzman haalt ons uit de rij: als fietsers mogen we als eersten het schip op. Alsof je een lege fabriekshal binnen rijdt. In de hoek is een fietsenrekje.

Boven eten we fish en chips. Ik ben blij.

En ook bang. <

MONIC > Zoals vaak wanneer je lang naar iets toe leeft en druk bezig bent geweest met de voorbereidingen, word je toch overrompeld door het moment. We houden onze geliefden nog even stevig vast. Tot over vijf weken, zeggen we, tot in Rome, en we fietsen maar gewoon weg, de poort door, linksaf, op naar de boot die ons van Dover naar Calais zal brengen.

Waar beginnen we aan? Eigenlijk weten we dat niet. Het plan met zijn drieën naar Rome te fietsen is geleidelijk gegroeid. We hebben ter voorbereiding wel een keer in Engeland rond een meer gewandeld, om elkaar beter te leren kennen. Dat wil zeggen, Agnes kende zowel Alja als mij wel goed, maar Alja en ik hadden elkaar nog nooit ontmoet. Wat ik wist was dat Alja een doorzetter is en niet bang iets te ondernemen. Per slot was ze tien jaar geleden aan een priesteropleiding begonnen en in een ander land, met twee pubers, een nieuw arbeidzaam leven gaan leiden.

Maar samen fietsen, daar is het nooit van gekomen. Plannen om in juni een proeftocht te maken, om te zien of we met de laptop overweg konden, zijn ondergesneeuwd geraakt. We hadden het alle drie veel te druk. Ik heb nog net tijd gehad om een nieuwe fiets te kopen en daarmee drie keer in een fiks tempo op en neer naar mijn werk op de redactie van *Trouw* in Amsterdam te fietsen. De maand voor we vertrokken fietste ik op Ameland met een geleende mountainbike wat in de duinen, om te wennen aan de Jura en de Alpen. Ik vertrouw op mijn conditie, die door jarenlang twee keer per week hardlopen is opgebouwd. Mijn benen, mijn hart, mijn longen zullen moeten wennen, maar ze kunnen het wel, denk ik maar.

Agnes heeft de voorbereiding vast serieuzer aangepakt, daar ken ik haar goed genoeg voor. Alja woont in Engeland, dus die is vast aan de heuvels gewend.

Daar gaan we. Tintelend van de opwindning voel ik het stuur in mijn handen, zie ik het asfalt voor me, rij onwennig aan de linkerkant. We zijn echt op pad. Agnes geeft goede raad aan Alja. Er klinkt een kreet. Als ik achterom kijk zie ik Alja in een vreemde houding midden op de weg staan, alsof ze valt. Dat begint al goed. Bezorgd kijk ik op de kaart hoe we precies verder moeten. Tussen Canterbury en Dover liggen nogal wat heuvels, maar we hebben gekozen voor de route langs de kust, langer maar wel vlakker. Engelse vrienden van Alja hebben ons gewezen op route nr. 16 naar Dover. Voor het eerste stukje hebben we niet een echt goede kaart. De route is wel mooi,

langs modderpaadjes tussen de heuvels door. Steil, af en toe. Ik voel dat mijn benen het goed doen. Het valt me mee. Per slot is het twintig jaar geleden dat ik in de bergen fietste, op een dag in Limburg na. Alja is achter, ik heb het nauwelijks in de gaten, ben te veel bezig met hoe het voelt op pad te zijn, tegen hellingen op te fietsen. Dan een sms van Agnes. Alja is gevallen.

Ik wacht op Agnes en samen wachten we op Alja. Als ze eraan komt zien we dat haar knieën geschaafd zijn en haar rug onder de modder zit. Die stevige Alja, drijvende kracht van parochie en huis, is ontdaan.

We gaan eerst maar eens in de berm zitten, verder fietsen is nu niet aan de orde. Ik vraag me af of het wel kan, wat we doen. En, heel praktisch: komen we wel voor het donker in Dover? We zijn al uren op pad en nog maar heel weinig opgeschoten. Een goede kaart hebben we niet, ik weet niet heel precies waar we zijn.

Lang zitten we in de berm. Het is te veel om te bevatten, dat we op pad zijn, dat de reis is begonnen.

Alja heeft enorme hoofdpijn en dat vind ik wel beangstigend. Zelf heb ik nooit hoofdpijn, ik kan niet goed begrijpen wat er gebeurt. Ik zou willen helpen, maar weet niet hoe ik een bijdrage kan leveren. Alja ziet bleek, ik schrik als ik haar ogen zie. Misschien moeten we in Dover overnachten, als het allemaal te veel is.

We stappen toch maar weer op, met de moed der wanhoop op weg naar Dover. Weer blijft Alja achter. Ik vraag me nu serieus af of we vandaag wel in Dover zullen komen, het lijkt steeds verder weg. Op een kruising bij een wegwijzer, wacht ik op haar en Agnes voegt zich er snel bij. We zitten er een uur, we proberen ondertussen een stuk op de weblog te zetten, maar dat lukt niet omdat er geen verbinding is. De laptop geeft meldingen dat er ernstige fouten in het systeem zitten. Hiervoor ben ik bang geweest, dit is waarover ik 's nachts heb liggen tobben, de weken voor vertrek. We zijn geen van drieën erg handig met computers. Dat belooft wat.

Agnes is zeer bezorgd over Alja. Ik ben niet bezorgd, maar eerder

verbaasd. En een beetje nerveus, omdat de redactie in Amsterdam wacht op een stuk van ons. En dat zou Alja schrijven. Ze is ergens, maar we weten niet waar. Ik bel voor de zekerheid naar Amsterdam en ben bijna opgelucht dat de mobiele telefoon het gewoon doet. Een collega vertelt dat er vandaag nog geen stuk in de krant hoeft, morgen pas. Dat had ik dus verkeerd begrepen, zenuwen voor niks. Agnes gaat op pad om Alja te zoeken en ik rij mee. Dan gaat onze mobiel: ze is bij de kruising waar we al een uur hebben gewacht. Hoe dat kan, is me een raadsel. We rijden door naar Dover, in een uiterst traag tempo. Het schemert al als we de kade op rijden en ik kan bijna niet geloven dat we er toch zijn gekomen.

Door een duister Calais rijden we lukraak op zoek naar een hotel. We zien er een, ik vraag hoe duur het is. Ik ding dertig euro af van de prijs. We krijgen een appartementje met twee kamers en Agnes en ik besluiten snel dat Alja maar een eigen kamer moet. Bij de bar bestel ik een kwart flesje wijn. We nemen alle drie een beker, en houden toch nog over. Rome is blijkbaar nog ver.

Wat onwennig schuif ik naast Agnes in bed. Deze eerste dag is heel, heel anders gegaan dan ik me had voorgesteld. Misschien komen we wel helemaal niet met zijn drieën in Rome. Misschien maar met zijn tweeën. Of helemaal niet. Misschien moeten we blij zijn dat we al helemaal in Calais zijn gekomen. <

ALJA > We vertrekken uit Canterbury, uitgezwaaid door de achterblijvers, die ons allerlei goeds toewensen.

Onze route is vlak en leidt langs de kust. Het eerste stuk gaat door de stad. Ik moet wennen aan een fiets die anders aanvoelt met die zware fietstassen eraan. Als we op een kruispunt moeten stoppen, heb ik de pech af te stappen op een putje waar geen deksel meer op ligt. Groot genoeg om een voet in te laten verdwijnen. Ik verlies zo-
wat mijn evenwicht en voel me een idioot die midden op het kruispunt met een fiets staat te goochelen, terwijl de auto's aan twee kanten voorbij razen. We zijn nog geen twee mijl op weg. Het is maar

goed dat ik niet nu al mijn enkel heb gebroken.

Al snel zijn we de stad uit en wordt het een stuk rustiger op de weg. Wel is het gek dat de heuvels nu al beginnen. Die zijn op de kaart niet te zien. Agnes en Monic zijn met geen mogelijkheid bij te houden. Dat ik achter raak is geen drama, we wisten van tevoren dat we alle drie een ander tempo zouden hebben. Vandaar ook dat we ieder een kaart hebben. We hebben afgesproken dat we met tussenpozen op elkaar zullen wachten.

Mijn talent om de weg kwijt te raken, blijkt onbarmhartig aanwezig.

Ik houd voor mezelf de mogelijkheid open dat het ook aan de kaart kan liggen. Als ik nu al de moed verlies, kan ik beter gelijk omdraaien. Hijgend sukkel ik heuvelopwaarts en vraag me af wat ik me op de hals gehaald heb. Het is waar dat ik niet veel tijd heb gehad om te trainen voor ik vertrok, maar ik ben ook weer niet helemaal onvoorbereid. Ik ga ervan uit dat de eerste week wel zwaar zal zijn. Laat het twee weken zijn. Tenslotte heb ik de laatste tien jaar in Engeland niet veel meer gefietst. Bovendien ben ik de oudste van het stel. Ik begin tegen de zestig te lopen.

Weer komt er een bocht en achter die bocht de volgende heuvel. Ik heb niet voldoende tijd om terug te schakelen naar de laagste versnelling. Halverwege de heuvel komen mijn fiets en ik tot stilstand. Ik wil afstappen, maar verkijk me op het veranderde evenwicht, met die tassen. Ik kan de fiets niet meer houden. De helling is zo steil dat ik achterover val. Met de fiets over me heen rol ik nog een stuk verder over de modderige weg. Mijn knie ligt open en in mijn elleboog zit een diepe snee. Ik krabbel overeind alsof er niets gebeurd is. Ik voel me eigenlijk behoorlijk belachelijk. Als niemand me maar gezien heeft! Agnes en Monic in ieder geval niet, want die zijn al vooruit.

Ik ben wel verbaasd: ik stapte alleen maar af. Hoe lang geleden ben ik eigenlijk voor het laatst van mijn fiets gevallen? Dat is iets voor een kind, niet voor iemand van mijn leeftijd.

Ik loop naar de top van de heuvel en stap pas boven weer op.

Een kwartier later zie ik Agnes en Monic in de berm. Ik vertel dat ik

net vanmorgen hoorde dat een goede vriendin er erg slecht aan toe is. Terwijl ik dat zeg, voel ik de vermoeidheid van het fietsen, de schrik over het vallen en de emoties bij het afscheid. Mijn man heeft me overgehaald een sabbatsperiode te nemen en mee te gaan met de fietstocht. Vanwege zijn voortschrijdende ziekte zou dat misschien volgend jaar niet meer kunnen. We zijn vaker voor langere perioden uit elkaar geweest, maar bij het uitzwaaien heb ik aan hem gemerkt dat het hem zwaar valt en daar heb ik moeite mee.

Ik barst in huilen uit. We nemen de tijd om bij elkaar te zitten. Als we weer opstappen spreken we af ergens halverwege samen thee te drinken, in de buurt van Sandwich.

Een flink eind verder begin ik te vermoeden dat ik verkeerd ben gereden. Bij een boerderij vraag ik de weg. Een behulpzame jongen wijst waar ik ben, maar die begrijpt er kennelijk niets van, want hij wijst ergens midden op de kaart en wij rijden langs de kust. Ik ga maar verder in de richting van waar ik vandaan kom en op een gegeven moment zie ik het bordje 'Dover 13 mijl'. Dat wijst wel de andere kant op. Ik maak rechtsomkeert, opgelucht dat Dover niet meer zo ver is. Het is veel korter dan ik had gedacht. Wel voel ik mijn benen, de zadelpijn en de vermoeidheid. De heuvels lijken steeds hoger te worden.

Dan belt Agnes via de gsm om te vragen waar ik uithang. Ik moet blijven waar ik ben, zegt ze.

Eindelijk komt Dover in zicht en ik kan het bijna niet geloven.

Als ik van het autodek de trap op loop, kom ik nauwelijks naar boven van de pijn in mijn benen, maar ik zeg niets. Agnes en Monic zullen daar vast geen last van hebben. Ik voel me wanhopig en weet niet hoe dit verder moet. Is het niet beter morgen terug te gaan en de hele onderneming af te blazen? Waar zat mijn verstand toch toen ik besloot mee te gaan?

In het hotel in Calais plof ik op bed om bij te komen van de eerste dag.

Alles doet zeer en ik voel me ellendig. Het idee dat ik dit vijf weken

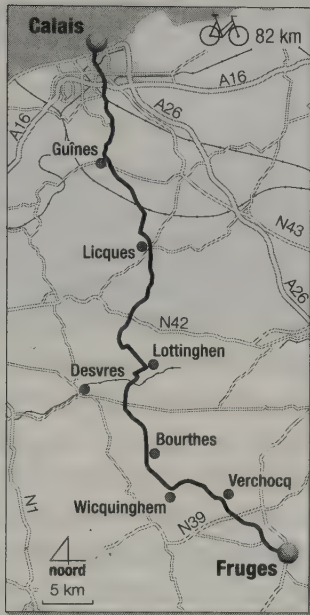
moet volhouden, vervult me met afgrijzen, maar ik wil niet gelijk een domper op de eerste dag zetten. Agnes en Monic zijn zo opgetogen. Zij zijn natuurlijk veel meer geschikt voor zo'n reis dan ik. Monic is de jongste en heeft een prima conditie. Agnes fietst veel meer en heeft er al een lange tocht naar Santiago op zitten. Zij wisten waar ze aan begonnen en ik had er eigenlijk geen idee van. Agnes had me wel gewaarschuwd, maar die is wel vaker te bezorgd.

Veel tijd om te trainen had ik niet, want het vergt behoorlijk wat voorbereiding een parochie voor drie maanden achter te laten.

Een parochiaan die ook lange afstanden fietst, had me gezegd: dat inrijden doe je wel in de eerste week. Ik weet dat ik sterk ben, maar ik denk nu toch dat dat niet voldoende is. Ik heb de vergissing van mijn leven gemaakt. Wat een idioot ben ik geweest. Ik denk dat ik terug naar huis moet, maar het vervelende is dat het dan ook gelijk in de krant komt.

Eerst maar slapen. Morgenochtend zal ik wel zeggen dat ik terugga naar Engeland. <

DAG 2

Zonder het tegen elkaar te zeggen heeft ieder van ons voor zich besloten toch nog maar even door te gaan. Met de routebeschrijving van Jan, de zoon van Agnes, op onze voortasjes zoeken we onze weg door het lege Noord-Frankrijk. Uitgestrekte akkers, boeren die aan het ploegen zijn, stilte. Na de drukte rond de voorbereiding van de reis een heel andere omgeving. We hebben een planning gemaakt voor de afstanden en voor vandaag staat er 80 kilometer op het programma. Meer dan gemiddeld, want het is hier toch vlak.

Dat is misschien wat optimistisch. Heel gemakkelijk gaat het fietsen niet. We hebben een lage gemiddelde snelheid, komen niet hard vooruit. Onderweg moeten we ook nog ons dagelijkse artikel voor de krant zien te maken, wat de redactie graag om een uur of vier binnen wil hebben. Het is ons al snel duidelijk dat we niet op tijd in een hotel

zullen zijn om het artikel van daaruit te schrijven en per mail te versturen. Het zal daarom onderweg moeten gebeuren. Daarvoor kiezen we een bushokje uit, beschilderd met een koeienprint. We zijn er terechtgekomen tijdens een hevig onweer met bijbehorende plensbuien. Alleen is Alja er nog niet bij. Die fietst ergens achter. Gisteren is ze verdwaald. We hopen maar dat ze nu de goede weg heeft en ook een bushokje heeft gevonden. Ondertussen schrijven we staand, de laptop op de bagagedrager van de fiets, het stukje dat lezers van de krant de dag erna zullen zien; ze moesten eens weten in welke omstandigheden dit allemaal geschreven wordt. Twee jongetjes komen druipnat het bushokje binnen, een van hen met een schaafwond op zijn knie. Hij krijgt betadine om de wond te deppen en voor allebei wat koekjes.

De bliksem schiet langs de hemel, de weg in het dorp is veranderd in een beek. We zijn bezorgd om Alja. Waar zou ze zijn?

Het is al een onmogelijke operatie, denken we, om gedrieën tijdig in Rome te arriveren, maar zonder mobiele telefoons zou het ons zelfs niet lukken vandaag samen aan te komen op de plaats van bestemming: Fruges. En dan is het maar afwachten of daar een hotel is. We hebben niets gereserveerd, dat leek ons niet nodig en het was ook maar de vraag hoever we zouden komen.

Het is inmiddels half zes en we wagen er een telefoontje op met hotel Le Cheval Noir, in Fruges, waarvan we het nummer hebben gekregen via Jan, de zoon van Agnes. Helaas, ze hebben geen kamer voor ons. Andere hotels zijn er niet, en ook geen *chambres*. We besluiten dat een van ons drieën alvast vooruit zal gaan om te zien of er toch ergens een slaapplek te vinden is. Het regent nog steeds, maar niet meer zo hard. De vvv op het marktplein van Fruges is gelukkig nog open en de man achter de balie is niet alleen behulpzaam, maar ook eigenwijs. In dit geval een handige combinatie. Hij gelooft er niets van dat het hotel geen kamers heeft en grijpt meteen de telefoon.

Met een superieur knikje geeft hij aan dat hij gelijk had. We kunnen terecht in Le Cheval Noir. Het enige is dat ze aan het verbouwen zijn en

Onderweg in het Noord-Franse land.

daarom eigenlijk geen gasten toelaten. Voor ons willen ze wel een uitzondering maken.

Door de toegangspoort rijden we de binnenplaats van Le Cheval Noir op. De eigenaar, zijn vrouw en kinderen zitten in de keuken. Even zijn ze teleurgesteld dat we Nederlanders zijn en geen Fransen, maar als we vertellen dat we helemaal naar Rome willen rijden, breekt het enthousiasme door. De eigenaar biedt aan dat zijn dochter wel een maaltijd voor ons wil koken, maar zij past ervoor zich voor hem of voor ons in allerlei bochten te wringen. Als haar vader zo graag de sympathie van drie vreemde fietsende vrouwen wil winnen, moet hij haar daar niet voor gebruiken, is haar boodschap. Even goede vrienden, wat ons betreft, er zijn ook restaurants in Fruges.

De verbouwing van hotel Le Cheval Noir blijkt nogal ingrijpend. De vloeren liggen open, alle muren zijn gestript, in de kale kamers is nergens een wasbak te bekennen. In de gangen klimmen we over stapels planken en staan dan voor een deur. De dochter wijst dat het hier is. Als de deur opengaat zien we een keurige kamer, met nog de geur van verf, drie opgemaakte bedden, en een badkamer met handdoeken. Een vreemd idee dat we de nacht doorbrengen in de enige kamer in het hotel die op orde is.

Eten kunnen we in restaurant Du Centre, in dezelfde straat.

We doffen ons op door ons andere T-shirt aan te doen en de lange broek die voor 's avonds is, en wandelen de straat uit, richting centrum.

Met een schreeuw naar achteren naar de keuken geeft de eigenaar aan dat er gasten zijn. Wij zijn allang blij dat we zitten (zachte stoelen!), dat we te eten krijgen en een slaappleaats hebben.

De dochter des huizes bedient ons vriendelijk. Ze loent dusdanig dat ze in een oogopslag het overzicht over twee tafels heeft.

Het hoofdgerecht wordt gebracht door de kokkin. Haar vlekkerige armen steken uit de mouwen van haar jurk van grijze trevira met een onduidelijk patroon. Ze is net zo vriendelijk als haar dochter, maar veel uitbundiger. We vertellen haar hoe goed het ons smaakt, en natuurlijk proberen we indruk te maken door haar te vertellen dat ons doel Rome is. Ze knikt enthousiast. Er komen vaker pelgrims langs Fruges. Zo was er een keer een fietser die in zijn eentje de weg terug reed, van Rome naar Edinburgh.

Hij heeft haar een brief gestuurd toen hij was aangekomen en die brief heeft ze goed bewaard. Ze laat hem zien. Geen plichtmatig beleefdheidsbriefje, maar een tekst helemaal voor haar. De fietser wenst haar geluk en sterkte in haar leven dat zwaar is en waarin ze hard moet werken.

We kijken naar haar armen, naar haar jurk, naar de afzichtelijke vazen op het kastje naast onze tafel. Dit is haar leven. Hoe vaak hoort ze haar man schreeuwen, als ze in de keuken staat, dat er weer gasten zijn en zij in actie moet komen?

Wat hebben wij dan een vrijheid. Wij zijn zomaar weg van huis, vijf weken op pad. Zij moet hier elke dag in de keuken staan om voor gasten te koken.

Ze staat een tijdje bij onze tafel, is geïnteresseerd in wat ons drijft, waarom we op pad zijn. We kijken nog eens goed naar haar.

VAN DE WEBLOG > Ontzettend leuk: 3 meiden met verschillende godsdienstige achtergronden samen op stap! Mijn vrouw en ik hadden dit ook graag eens gedaan, maar in je 83e levensjaar doe je dat niet zo gauw. Gaan jullie

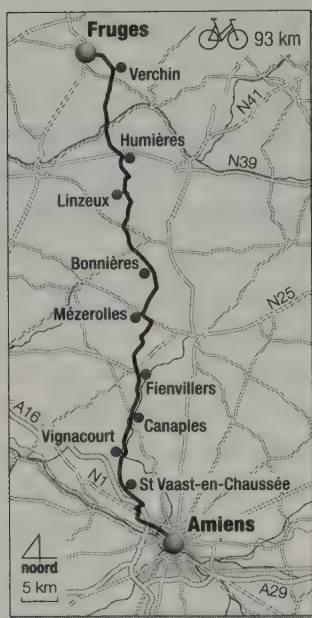
kamperen onderweg of, heel decadent, in hotels? Hoe dan ook: heel veel succes en sterkte. We gaan jullie beslist volgen. <

[NEL & DICK PETERSEN]

> Dappere meiden! Ik ben stront-jaloers en bijzonder benieuwd hoe de tocht verloopt. Jullie leeftijden geven mij ook hoop, dat ik het ook nog (weer) eens mag doen. But... dames, hoe hebben jullie dat met het thuisfront geregeld? <

[FLOOR BARNHOORN]

DAG 3

Dat we onze onderneming 'Fietsen met God' hebben genoemd, heeft hier en daar wel enig fronsen opgeleverd. Wat een pretentie. Maar we wilden op de een of andere manier laten uitkomen dat we niet zomaar iets avontuurlijks gaan doen. We hebben een thema. Ieder met ons eigen verhaal van Canterbury via Genève naar Rome, dwars door West-Europa dat gestempeld is door het christendom. Daar zoek je dan een korte, pakkende kreet bij, zoals dat gaat als je in de krant een serie artikelen over één onderwerp wil brengen. Gekscherend hadden we het aanvankelijk over onszelf als 'pedaalbidders', maar dat was toch te middelbare-schoolgrappig en bovendien riekte het naar ridders en kruistochten. Dat moest maar niet. Het was de uitgever die toen met 'Fietsen met God' op de proppen kwam. Wij proefden het voorzichtig en zeiden ja. Want laten we de dingen bij de naam noemen, we willen

gaan met God. De een op retraite, de ander vanwege de sportieve uitdaging of de verwezenlijking van een droom, maar wat ons bindt is wat in een interview voor ons vertrek 'onze grenzeloze interesse in elkaars religieuze zoektocht' is genoemd. Dat klinkt vager dan het is, want alle drie zoeken we onze inspiratie in de christelijke traditie, bij de God van de Bijbel, van het Oude en Nieuwe Testament. We behoren alledrie tot een traditionele christelijke kerk.

Voor Alja die priester is, staat de retraite voorop. Niet voor niets heeft zij een sabbatical genomen. Bij haar leven als priester hoort de verplichting van een dagelijks ochtend- en avondgebed. Niet dat ze er nooit een overslaat, maar tijdens haar sabbatsverlof wil ze zoveel mogelijk de tijd nemen voor gebed. Zo'n ochtend- of avondgebed bestaat uit vaste gebeden, psalmen en lezingen en Agnes en Monic hebben aangegeven dat zij er wel aan mee willen doen. Hierdoor krijgt het Fietsen met God inhoud. Alleen lijkt de verplichting van een avond- én een ochtendgebed wat zwaar, dus hebben we afgesproken ons te beperken tot een gezamenlijk ochtendgebed. Alja heeft de teksten uitgezocht en gebundeld in drie dunne boekjes, daarbij gebruikmakend van *Celebrating Common Prayer*, een uitgave van de franciscanen die door veel priesters en ook leken in Engeland gebruikt wordt. Er bestaat een uitgebreide en een reisversie, maar wij hebben de volledige versie. De taal is Engels, want dat is de taal waarin Alja gewend is zich als priester te uiten. Bovendien heeft deze taal als voordeel dat er eventueel anderen mee kunnen doen, stel dat we onderweg in een gezelschap verzeild raken dat zich verwant voelt en graag mee wil doen.

Net als gistermorgen in Calais zetten we ons voor het ontbijt met onze boekjes op de rand van het bed. Om ons heen horen we de geluiden van de werkmensen die er alweer vroeg bij zijn om ook de andere kamers van Le Cheval Noir te renoveren. Alja zoekt in de Bijbel de lezingen op. Psalm 25 en psalm 146 die volgens het rooster van de franciscanen aan de beurt zijn, en Paulus' brief aan de Galaten en het Evangelie van Marcus, die Alja zelf heeft uitgekozen. Dan spreekt ze de

eerste woorden: *O Lord, open our lips. Monic en Agnes antwoorden: And our mouth shall proclaim your praise.* Het openingsgebed spreekt van de dag die voor ons open ligt. *The night has passed and the day lies open before us; let us pray with one heart and mind: As we rejoice in the gift of this new day, so may the light of your presence, o God, set our hearts on fire with love for you; now and for ever. Amen.**

Zo werken we kantieken, psalmen, responsorie, eerste en tweede lezing af, waarbij Alja voorbidt en Agnes en Monic antwoorden. Agnes en Monic nemen ieder een psalm voor hun rekening, Alja leest de schriftgedeelten. Alles bij elkaar neemt het gebed zo'n kwartier in beslag. Na een gezamenlijk Onze Vader en de zegen doen we de boekjes weer in hun plastic mapjes en bergen we ze op in de fietstassen. We pakken de verspreid liggende kledingstukken in en gaan naar beneden om te eten. 'Heer, zegen deze gaven die wij van uw mildheid mogen ontvangen, door Christus onze Heer,' zegt Alja hardop voor we onze tanden in de eerste croissant zetten.

Hierna wacht de werkelijkheid van het fietsen.

Wijs geworden door de zoektocht naar Alja gisteren en eergisteren besluiten we nu dat steeds iemand bij haar blijft. Dat betekent dat de ander telkens ver vooruit fietst. Die kan dan vast boodschappen doen of een geschikt plekje zoeken om te lunchen. Horeca is dun gezaaid in deze contreien en ook winkels zijn nauwelijks te vinden. Onvoorstelbaar hoe een mens naar koffie kan verlangen als die niet voorhanden is. Penibeler is het ontbreken van bakkers, want zonder brandstof komen we zeker niet in Amiens vanavond. Al met al zullen we toch al gauw 90 kilometer moeten afleggen.

De middag is al een eindje gevorderd als we door het onbeduidende Fienvillers komen, waar de kerk net uitgaat na een begrafenis. Daardoor zijn er veel mensen op straat om aan te klampen. Is hier ook een bakker? 'Zeker wel,' wijzen twee mannen, maar ze verzwijgen dat de

* Voor de volledige (vertaalde) tekst van het ochtendgebed, zie bijlagen.

bakker op dinsdag altijd gesloten is. Een oud dametje beaamt hoe lastig het is dat er zo weinig winkels zijn. Ze weet er alles van. Een paar maanden geleden is haar man overleden en nu moet haar broer haar iedere week naar een naburige stad rijden om inkopen te doen, want het wordt almaar minder met de voorzieningen op het dorp. Als we zo een tijdje staan te praten, krijgt ze een idee: ‘Willen jullie misschien koffie?’ We kunnen haar wel omhelzen! In de boerderij waar ze geboren is, gaat Henriette – zo heet ze – kwiek aan het koffiezetten. Ze schenkt koffie uit een steelpannetje, geeft er glaasjes water bij, er komt een pak koekjes op tafel. En natuurlijk mogen we naar de wc. Aan de muur hangt een foto van haar en haar man in gelukkiger tijden. Kinderen hebben ze niet gekregen, helaas, maar neefjes en nichtjes kijken vanaf de wanden vriendelijk toe.

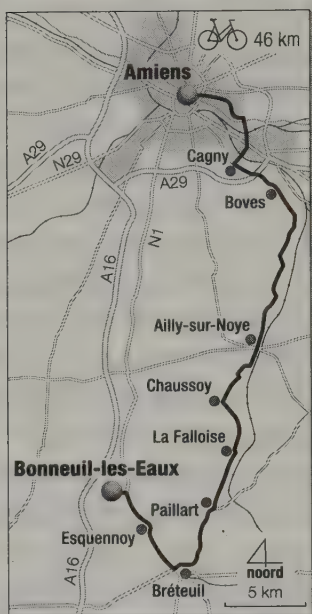
Volgens Henriette is het nog wel dertig kilometer naar Amiens, dat betekent dat we voort moeten maken. We nemen afscheid en beloven uit Rome een kaart te sturen – als we daar komen.

Wanneer we uiteindelijk tegen zevenen, na nog verscheidene pauzes en nog een onweersbui, voor de majestueuze kathedraal staan, schijnt de zon en luiden de klokken. 93 kilometer: weer een dag.

VAN DE WEBLOG > Las dat jullie Amiens bereikten. Daar staat aan de muur van de kathedraal een indrukwekkend beeld van Christoffor. Hopelijk zagen jullie het en riepen jullie als reizigers – al wordt zijn bestaan kerkelijk niet meer erkend – zijn steun in. Ooit in mijn studententijd op stap bezorgde hij mij en m’n vrind een directe lift naar Parijs na een dag sukkelen. Dus wie weet welke wonderen hij voor jullie nog in petto heeft. Het lijkt me dat Alja zijn steun wel behoeft. Succes en bedenk: in the Bible is rain a blessing of God... <

[JAN VISSER]

DAG 4

In menig opzicht zijn we eensgezind. Ieder van ons drieën houdt haar mond, als we denken hoe hopeloos deze onderneming is. Ieder houdt de twijfel voor zich. Ieder denkt, stilletjes, dat we al heel, heel blij mogen zijn als we Parijs halen. We zijn ook eensgezind in onze terugblik op het vertrek uit Canterbury. Geweldig was het, de preek van Clare Edwards, zo op ons toegesneden. Hartverwarmend, zoals ze met ons gebeden heeft, terwijl we onze fietsen al in de hand hadden. Alle drie voelen we haar zegen op ons rusten.

Maar onze wegen gaan uiteen als het gaat over het zegenen van de fietsen. Het was een droge zegen, die Clare ons in Canterbury gaf. Zonder wijwater. En het was een zegen die alleen ons drieën betrof, niet ons materiaal: de stalen rossen.

Het gezelschap splitst zich onmiddellijk in een katholiek en een pro-

testants deel, als het zegenen van de fietsen ter sprake komt.

Ironie, stekeligheden door eeuwen gevoed, steken de kop op.

Bijgeloof, schimpt Agnes. Zijn Luther en Calvijn nu voor niets de barricaden op gegaan? Een fiets is een ding, een fiets is niet gedoopt. Mensen die gedoopt zijn kunnen gezegend worden, maar ongedoopte dingen niet. Dat verstandige vrouwen daar anders over denken, dat weldenkende dames hechten aan zo iets als het sprenkelen van druppels water over een frame met twee wielen, daar kan ze niet bij. Iedereen weet toch dat wijwater ook maar gewoon water uit de kraan is? En een zegen is toch niets anders dan gewoon het uitspreken van een gebed?

Dat magische geloof is iets van de Middeleeuwen, of van de heidenen, maar toch niet iets wat in West-Europa in de eenentwintigste eeuw nog voorkomt?

Alja en Monic, beiden even katholiek in deze kwestie, schrikken van deze felle toon. Wat is dat nu, moeten we ons verantwoorden? Dit lijkt wel een protestantse inquisitie.

Het verlangen naar een zegen over de fietsen houdt dapper stand, tegen de reformatorische beschimpingen. Ja, het maakt wel uit dat onze fietsen gezegend zijn. Het zijn onze werktuigen, we hebben ze nodig, moeten er op kunnen vertrouwen dat ze het doen, dat de kettingen het houden, de remblokjes, de remkabels. Het heeft met vertrouwen te maken. Met vertrouwen in de bescherming van hogerhand.

Door om een zegen te vragen, vragen we of God ons wil beschermen, met ons mee wil gaan, een oogje in het zeil wil houden als het om de techniek gaat.

We komen terug op een discussie die we voor ons vertrek hadden. Het ging toen over bidden. Alle drie hebben we in de kring om ons heen mensen die voor ons bidden. Sommigen voor de techniek, dat de computer het blijft doen. Anderen voor het verkeer, dat we niet door vrachtauto's overreden worden. Het weer kwam ter sprake. Regen is buitengewoon vervelend op zo'n tocht. Van Agnes mag je best bidden voor droog weer. Dat konden de andere twee weer niet begrijpen. Het is niet

belangrijk genoeg om er God mee lastig te vallen, vindt Alja. Monic en zij zouden dat nooit doen, bidden voor droog weer. Wel voor een goed humeur, mocht het toevallig zo uitpakken dat het wekenlang plentst.

Maar het laten zegenen van het regenpak, dat gaat dan weer te ver.

Is dit een verschil tussen protestants en katholiek, of heeft het met onze karakters te maken, of met onze opvoeding, vragen we ons af.

De ogen zijn nu gericht op Monic. Die heeft de overstap gemaakt van de traditie van Agnes naar de traditie van Alja. Dat er zoiets bestond als het zegenen van fietsen, dat was iets waar ze in haar jeugd nog nooit van gehoord had, iets waar ze pas veel later van hoorde. Hoopvol vraagt Agnes: Begrijp je wel wat ik bedoel?

Ja, met de gereformeerde opvoeding van veertig jaar geleden in gedachten, is het begrijpelijk het zegenen van fietsen tot bijgeloof te verklaren. Maar vanuit de katholieke overtuiging van nu is het ook begrijpelijk te hechten aan die zegen en te begrijpen dat het woord bijgeloof voor een katholiek van huis uit als Alja als pijnlijk wordt ervaren.

Monic vertelt over de eerste keer dat ze heeft meegemaakt dat een auto werd gezegend. Dat was vorig jaar bij een bezoek aan de Filipijnen. Binnen 24 uur na de zegen was er een aanrijding met een vrachtauto vol varkens. Er was alleen blikshade. Misschien wel dankzij de zegen.

Agnes voelt zich alleen staan, met twee tegenover zich voor wie het zegenen van de fietsen echt belangrijk is, maar die daar geen harde argumenten voor hebben. Zo is het lastig discussiëren, zonder echte argumenten. Het helpt misschien als er enig begrip is voor haar standpunt. Begrijpen jullie mij? vraagt ze weer, nu dringend.

En als we haar begrijpen, waarom houden we dan vast aan dat bijgeloof? Wie begrijpt dat zij het bijgeloof vindt, stapt toch meteen af van dat onzinnige verlangen? Zo blijkt het niet te werken. Begrijpen betekent nog niet dat je je aan de kant schaart van degene die je begrijpt.

Misschien is dat ook wel een verschil tussen katholieken en protestanten. Katholieken kunnen van alles begrijpen, tot de meest vreemde dingen toe, maar blijven daar onberoerd onder. Protestantten kunnen

niet zo makkelijk begrijpen dat katholieken van alles kunnen begrijpen, maar daar geen conclusies uit trekken.

Na het ontbijt is onze eerste bestemming de kathedraal. We willen hem bekijken, maar Alja moet hier ook wijwater kunnen krijgen. Zegenen kan ze als priester best zelf.

Uit de zijingang van de kathedraal komen mensen die net de mis hebben bijgewoond. Onder hen een non aan wie het verzoek wordt overgebracht. Ja, die weet wel raad. Even later komt een ernstig kijkende zwarte priester naar buiten, met een stuk gereedschap dat iets weg heeft van een knots met gaatjes. Naast hem een kleinere man die gedienschtig een emmertje vasthoudt. Het zal wel te ingewikkeld geweest zijn om uit te leggen dat het ons eigenlijk alleen om het water te doen was.

De fietsen staan op een rij tegen de zijkant van de kathedraal. Monic en Alja buigen eerbiedig het hoofd, de priester en zijn helper ook. De priester spreekt, maakt een kruisteken en zwaait met de wijwater-knots.

AGNES > Van een afstand kijk ik toe en maak een foto. Ik begrijp hier niets van. Mijn fietsmaatjes hadden het de afgelopen dagen wel een paar keer over het zegenen van de fietsen, maar dat het zo serieus was, was niet tot me doorgedrongen. We zijn zo prachtig gezegend voor ons vertrek uit Canterbury, waarom zou het dan nog nodig zijn de fietsen met wijwater te besproeien? Ik voel me met de minuut gereformeerder worden. Ik onderga de gebeurtenis als een uiterst merkwaardig ritueel. Zou het zondag gebeurd zijn, als onderdeel van de zegening bij het vertrek, dan zou het anders geweest zijn. Nu is het net alsof de woorden die toen werden gesproken onvoldoende waren. Alsof er nog een soort magische handeling aan moet worden toegevoegd. Ik ben erdoor van slag, want voor het eerst sinds we zondag vertrokken zijn, voel ik me buitengesloten. <

Na de korte ceremonie willen we nog naar binnen om de kerk te bekijken. De kleine man met het emmertje staat erop dat we onze gezegende fietsen in de kathedraal zetten. Ze mogen dan gezegend zijn én op slot staan, je weet het maar nooit. Als we wegfietsen doen we ook onze helmen op en onze wegwerkershesjes aan.

We zullen vandaag ongeveer 70 kilometer moeten fietsen. Een gedetailleerde planning voor de dagetappes hebben we niet gemaakt, maar als we dat gemiddelde van 70 aanhouden, kunnen we in vijf weken tijd Rome halen. Dat legt een behoorlijke druk op de hele onderneming. ‘Lord Jesus Christ have mercy on me’, heeft Alja na de etappe van gisteren op de weblog geschreven. ‘Het is de afstand niet, maar het zijn die heuvels. Maar we werken aan onze conditie – ik vooral.’

Als we Amiens nog maar net uit zijn, gaat het mis. Een korte steile helling, een ijzeren wil om fietsend de top te halen en daar ligt ze: zo’n hoofdpijn dat ze er bijna van moet braken. Een paracetamol, nog een paracetamol. Ze is nog aanspreekbaar, praat ook nog terug, maar haar ogen staan raar. Monic belt ongerust. Agnes antwoordt: ‘Verdoe je krachten maar niet aan terugfietsen, maar dit ziet er niet goed uit.’ Door de fietsenzegening en het bezoek aan de kathedraal zijn we al laat vertrokken, maar we zullen ook bijtijds moeten stoppen.

Om een uur of drie zijn we in Bréteuil, een plaats die er op de kaart groot uitziet in vergelijking met de gehuchten en dorpen die we passeren. Hier moeten we dan maar blijven. Alleen zijn de hotels allebei vol en zijn er geen *chambres d’hôtes*. Monic fietst een paar kilometer in de richting van een volgende plaats en vertelt als ze terugkomt over een ongelooflijk hotel dat ze heeft gevonden: een Formulehotel waar je een kamer kon huren zonder dat er een levend wezen aan te pas kwam. Je moest je verzoek opgeven aan een computer en dan kon je ergens uit een automaat een sleutel halen. Een hotel als een flappentap. Het was volgeboekt. Het brengt je tot sombere bespiegelingen over de wereld waarin we leven. Laten we kijken of we met nog minder personeel toe kunnen, dan kunnen we meer geld verdienen.

Nu gaat Agnes haar geluk beproeven. Monic blijft bij Alja die uitgeteld tegen een winkelpui hangt. Eerst maar eens naar het café. Wie weet een plaats om te slapen voor ons? Heeft er misschien iemand een oude tante die best een nachtje drie vrouwen van middelbare leeftijd te logeren kan hebben? Zo iemand als Henriette in Fienvillers die ons gisteren van koffie voorzag? De mannen in het café schudden hun hoofd. Ga maar naar het Hôtel de Ville, daar kunnen ze wel iets regelen.

In het gemeentehuis zijn ze hevig met ons lot begaan. Er wordt overlegd, gebeld en uiteindelijk wordt er een gastenverblijf gevonden. Zeven kilometer naar het noordwesten, in de richting van Amiens. Daar zijn we net vandaan gekomen, dus dat schiet lekker op. Maar het is niet anders. Misschien worden we zo verlost van de kramp om te presteren. Een dag als vandaag doet je beseffen dat het een onzinnige gedachte is een pelgrimage in een paar weken te willen proppen. We willen deze tocht samen volbrengen. Van tevoren hebben we stoer overlegd over de mogelijke scenario's: wat als één van ons, om wat voor reden dan ook, niet verder kan? Dan fietsen de andere twee door, was de afspraak. Maar nu we onderweg zijn is vanaf de eerste dag duidelijk dat één afha-ker meteen het einde van ons verhaal is. Met drie strengen kun je een stevige vlecht breien, maar met twee lukt dat niet meer. We moeten per dag maar zien waar we komen. Dan maar een paar dagen later in Rome. Alleen, vandaag nog zeven kilometer fietsen, dat kan echt niet. Een van ons is ziek. Het is gevaarlijk van haar nog zo'n krachtsinspanning te vragen.

Dan meldt zich een man die ons verhaal kennelijk van een van de gemeenteambtenaren heeft gehoord. 'Ik heb een bestelbus en ik kan jullie wel brengen.' Onze fietsen passen gemakkelijk in de bus, wij passen alleen voor in de bus als we bij elkaar op schoot zitten. Dat wil zeggen, Alja bij Agnes op schoot. Ondertussen vertelt onze chauffeur. Vroeger werkte hij bij Unilever, maar daar heeft hij een hartkwaal gekregen. Nu brengt hij met deze bus eten rond naar eenzame en arme mensen. Vooral jonge vrouwen, zegt hij, die door hun man in de steek zijn gelaten en die met een stel kinderen achtergebleven zijn. En jonge

mannen die niet genoeg waarden en normen hebben om een baan te krijgen of te houden. Hij praat met ze, voedt ze op, brengt ze de juiste houding bij. Ook brengt hij eten naar oude mensen die niet naar een tehuis kunnen, maar ook niet goed voor zichzelf kunnen zorgen. Het is vrijwilligerswerk, voor de *Restaurants de Coeur*. Hij is een barmhartige samaritaan.

En nu brengt hij ons naar onze slaappleats.

Zo belanden we bij Catherine in Bonneuil-les-Eaux, een hartelijke Parisienne die het leven op het Noord-Franse platteland aangenaam probeert te maken door haar huis open te stellen. Nadat we bekomen zijn van de stress en de vermoeidheid van deze dag maken we 's avonds bij het eten kennis met drie mannen die al maanden bij haar bivakkeren. Het zijn windmolenbouwers uit voormalig Oost-Duitsland die door heel Europa werken. Dat kan kloppen, want er lijken wel steeds meer molens bij te komen. Ook hier in Picardië zie je ze overal aan de horizon, als een uitheems bolgewas dat zich elk jaar vermeerdert. Trots vertellen de mannen over de gevaarten die in één dag overeind gezet worden. Er komen foto's tevoorschijn van de montage van de wieken. Bovenop een playmobil-poppetje: dat is Marcel, de jongste van het drietal. Gezekerd? Ja, natuurlijk.

Het gesprek gaat in het Duits, het Frans, het Engels en het Nederlands. De twee oudere mannen hebben op school als enige vreemde taal Russisch geleerd. Nee, ze doen er niets meer mee. Marcel spreekt wat Engels en assisteert Catherine bij het afruimen. De tafel voelt als een verenigd Europa in zakformaat. Het is als een warm bad na een dag waarop de twijfel aan onze onderneming alleen maar gegroeid is. Behalve lichamelijke ongemakken kampen we ook nog eens met mechanische moeilijkheden. Alja's ketting loopt er om de haverklap af, terwijl Monic niet naar haar lichtste verzet kan schakelen omdat er iets hapert aan de ketting van haar nieuwe Santos. Jörg geeft Monic een middeltje om haar zwarte handen schoon te krijgen. We mogen het houden.

Wanneer wij in het Frans aan Catherine uitleggen wat we aan het doen zijn, dringt Jörg aan op vertaling: hij heeft het woord *catholicisme* opgevangen. Waar hebben we het over? Hij wil er alles van weten. Gretig en met stijgende verbazing neemt hij kennis van ons project. Het kost wat moeite de drie stromingen uit elkaar te houden. Protestant, weet je wel, die van Luther, van Lutherstadt Wittenberg, probeert Agnes. Het begint te dagen, maar het valt niet mee ook de anglicanen nog een plaatsje te geven. De wereld van het christelijk geloof is voor Jörg, die in de DDR is opgegroeid, een gesloten boek: '*Wir sind Heiden*. Zo moeten we dat toch noemen.' Gepassioneerd vertelt hij over zijn eigen levensovertuiging. Haast verontschuldigend, dat dit nu eenmaal is wat je in de DDR meekreeg. 'Na dit leven is er niets, zoals er hiervoor ook niets geweest is. Daartussenin moet je er het beste van maken. Dat is mijn overtuiging.'

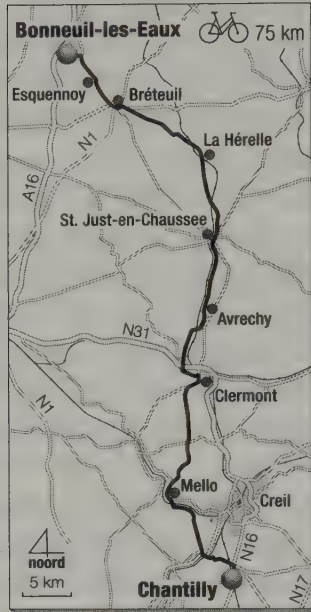
'Het is tussen twee stiltes even luid geweest,' beaamt Monic, die haar klassiekers kent. Jörg is gefascineerd. De gedachte dat er 'wel iets is', die wij aanhangen, wijst hij niet af. Hij is niet onverdraagzaam. En het is prachtig dat wij ondanks onze verschillen samen optrekken.

Als de tevreden moeder van een groot gezin geniet Catherine van de geanimeerde gesprekken. Zij zorgt dat we niets tekortkomen. Twee soorten pasta, sla en als toetje crème brûlée met perzik. Toe, neem nog wat. Sorry dat de crème iets te stevig uitgevallen is.

Wanneer haar man James tegen negenen thuiskomt, informeert zij bezorgd hoe hij het heeft gehad op zijn werk. James werkt al dertig jaar bij hetzelfde bedrijf dat elektrische radiatoren maakt, legt ze uit. Sinds kort is er een nieuwe directie van jonge mannen die niet luisteren. Ze weten niet wat het werk echt inhoudt. James heeft het zwaar.

Maar gelukkig heeft hij Catherine, die is goud waard. Morgenochtend wil ze wel sandwiches voor ons smeren.

DAG 5

Opgewekt rijden we weg, van proviand voorzien en nagezwaaid door Catherine. Het zal nu vast beter gaan. De eerste strubbelingen zijn voorbij en er zijn altijd mensen die ons willen helpen. De techniek van Alja gaat met sprongen vooruit. Agnes fietst als een akela achter haar aan en roept commando's: 'Terugschakelen! Niet te snel! Neem een beetje water!'

Terug naar Bréteuil – het traject dat we gisteren met de auto van de samaritaan hebben gedaan – fietsen we met z'n drieën, maar als we de weg naar 'de route van Jan' hebben gevonden, maakt Monic vaart. Zij is aan de beurt haar eigen tempo te rijden en daar geniet ze van. Dan een noodkreet van Alja: de ketting is er weer af. Tot nu toe heeft Monic die er met vaardige hand om gelegd, nu zullen de beide anderen die klus moeten klaren. De fiets wordt aan de kant gezet. Eerst begint Agnes te

prutsen, maar die bakt er weinig van. Dan neemt Alja het over. Die probeert het ook een tijdje, en als dat evenmin opschiet – de kettingkast zit nogal onhandig voor een fiets met drie voorbladen – zet ze haar rijwiel resoluut op z'n kop en dan is de klus in een wip geklaard. We hebben allebei zwarte handen, maar dat is nu geen punt meer: dankzij Jörg uit Duitsland hebben we daar een middeltje voor. Snel naar Monic die als onze mecanicien het flesje bij zich heeft.

Het heeft wel even tijd gekost, maar de winst is dat Alja nu zelf haar eigen ketting kan omleggen. Daar zal ze nog profijt van hebben.

MONIC > Het is elf uur 's ochtends, ik rijd een stuk vooruit en dan komt een sms'je van Agnes. De ketting van Alja is eraf. Aan de kant van de weg is een bushokje en teleurgesteld pletter ik mijn fiets ertegenaan.

Lang zit ik in het hokje en eerlijk gezegd geloof ik er niet meer in. Het is om gek van te worden. We moeten nog 2000 km fietsen, voor vandaag staan er meer dan 70 op het programma, eigenlijk niet veel. We zouden om drie, vier uur kunnen aankomen bij het doel van de dag, Chantilly. En toch zit er niets anders op dan te zitten en te wachten. Ik wil iets doen, mijn benen willen bewegen, ik wil voelen of ik het nog kan, een end fietsen, tegen de heuvels op. Het enige wat ik kan doen is zitten en wachten. In bushokjes, op muurtjes onderweg. Het gaat veel te langzaam. Parijs, daar doen we al een week over. Wat er daarna allemaal komt, daar wil ik al niet meer aan denken. Het gaat niet, zo traag als we vooruitkomen. Kleine stukjes. Ik zie dat Alja niet meer kan, vind het vreselijk dat ze zo'n last heeft van hoofdpijn, van kettingen van haar fiets. Doorfietsen kan niet, elke keer is er wat.

Het schiet helemaal niet op.

Ik weet niet hoe dit afloopt of hoe het verder moet.

In de verte komen A en A aangefietst. Sombor sta ik op. Onbegrijpelijk dat ze zo vrolijk kijken. Dit is toch verschrikkelijk? <

Onze lunchpauze brengen we door aan de rand van een voetbalveld in Avrechy. Er zijn hier picknicktafels. We kunnen kiezen, want er staan er wel tien. Het is een luxe plek om te webloggen. Het is alleen al half twee en we zijn nog niet eens op de helft. Monic maant tot spoed: 'Zo komen we nooit in Parijs.' Het wordt steeds duidelijker wat de rolverdeling is tussen ons drieën. We maken er grapjes over. Monic is de verstandige vader die overzicht houdt. Ze kan bovendien fietsen repareren en goed kaartlezen. Agnes is de moeder die erop let dat iedereen op tijd en genoeg eet. Alja is het kind dat best al veel zelf kan, maar waarop nog wel wat extra gelet moet worden.

De dag is inderdaad al vergevorderd als we in Chantilly aankomen. Met wat moeite hebben we een adres van een hotel gekregen. Het hotel dat helemaal het einde leek – prachtig gelegen aan de Oise bij Gouvieux – was jammer genoeg vol. Zo aan het eind van de dag is de fut er wel een beetje uit, maar daar is nu even niets aan te doen. We moeten zelfs nog een heuvel op. We hebben uiteindelijk wel een redelijk aantal kilometers gedaan, zo rond de 75, en dat is na een dag als gisteren in elk geval een oppepper.

Terwijl we ons vermannen voor de klim naar boven, ziet Monic een restaurant dat ook hotel is. Toch even vragen. Jawel, er is een kamer. De beslissing is gauw genomen. We bellen het hotel aan de andere kant van de heuvel af en kwartieren in bij dit geschenk uit de hemel. Het leven is toch zo slecht nog niet. Op het terras voor het hotel kunnen we eten en zo'n restaurant 'aan huis' scheelt zoeken en vooral lopen.

Als we op de hotelkamer aankomen, blijkt de deur voor de badkamer te ontbreken. Niet echt geslaagd, maar het is minder erg dan alles weer naar beneden sjuwen en toch nog die heuvel over.

We pakken uit. Agnes geeft gul toe aan haar computerverslaving en ligt onmiddellijk op haar buik voor de laptop om de weblog bij te werken. Monic en Alja hebben meer behoefte aan een douche.

Opgefrist en in normale kleren gaan we naar beneden, waar we een plaatsje zoeken op het terras. We boffen dat we buiten kunnen eten.

Langs het voetbalveld in Avrechy.

Op het terras staan de tafeltjes niet apart, maar er is een lange tafel, waar iedereen naast elkaar zit. We belanden tussen een familie die kennelijk iets te vieren heeft, want er zijn zo op het oog tenminste drie generaties vertegenwoordigd. Die hebben genoeg aan zichzelf. Aan de andere kant zit een stel. Niet meer zo piepjong, maar jonger dan wij.

Het duurt niet lang voor we contact hebben. Ze hebben ons zien aankomen in onze fietsbroeken, met onze helmen en alles wat we nog meer aan parafernalia meeslepen en ze zijn nieuwsgierig. We leggen uit dat we onderweg zijn naar Rome. Dat klinkt indrukwekkend, want we zijn nog niet eens in Parijs en Engeland klinkt ook al behoorlijk ver weg. We worden gemonsterd en ze vragen zich af of dat allemaal wel gaat lukken. We geven grijnzend toe dat wij ons dat ook afvragen en dat alleen doorfietsen die vraag kan beantwoorden.

De volgende vraag ligt voor de hand: waarom we dat willen. Bij zo'n vraag is het steeds weer een beetje aftasten hoeveel je kunt uitleggen. Weten mensen wat een pelgrimstocht is, of oecumene? We hebben geluk en ze zijn enigszins thuis in het kerkelijk gebeuren. Maryse en Jean-Christophe komen uit Straatsburg en ze zijn niet geheel onwetend wat betreft religie. Ze hebben zelfs wel eens van protestanten gehoord. Maryse wipt regelmatig een kerk binnen om er te bidden en

Jean-Christophe vertelt dat hij katholiek is opgevoed, maar de kerk voor gezien houdt. Dat wil niet zeggen dat hij er verder niet meer over nadenkt, maar hij doet dat op zijn eigen manier.

We vertellen uitgebreid waar we mee bezig zijn, over onze opdracht om uit te vinden hoe het zit met de verschillen en de overeenkomsten. Het is pas de vijfde dag en we zijn nog niet helemaal op gang gekomen, omdat we het nog te druk hadden met overleven. Het gesprek met de Oost-Duitsers bij Catherine was eigenlijk de eerste aanzet.

Binnen vijf minuten gaat het gesprek met Jean-Christophe over de goddelijkheid van Jezus, een eeuwenoud geschilpunt in de christelijke kerk. Al in de tijd van Arius (derde eeuw) botsten de meningen hierover. Hij noemt het als voorbeeld waarom hij de kerk niet meer zo serieus neemt. Hij kan daar gewoon niet in geloven. Het is duidelijk dat hij er wel regelmatig over nadenkt en het houdt hem bezig, maar zo'n uitspraak over Jezus ligt hem niet. De discussie is levendig en tolerant. Monic en Alja geven hun kijk op de zaak en het verandert niets aan de wederzijdse standpunten, maar de sfeer blijft plezierig.

We wisselen adressen uit en geven hun het adres van de weblog. Ze zullen in Straatsburg reclame voor ons en ons project maken in de plaatselijke krant, beloven ze. Wij zullen ze een kaart sturen als we inderdaad in Rome aankomen. Ze bestellen koffie voor ons en wij zijn opgetogen over zoveel hartelijkheid.

Achteraf zijn we verbaasd dat een ontmoeting zo kan verlopen. Binnen vijf minuten een theologische discussie met twee mensen die we nooit eerder hebben ontmoet.

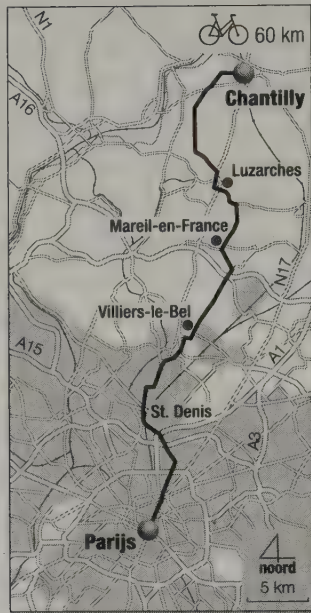
Onmiddellijk na het eten vertrekken we naar boven om te gaan slapen. Het ritme is wel wat anders dan thuis, waar om negen uur naar bed alleen voorkomt in griepperiodes.

Alja heeft moeite met slapen en ligt te draaien. De pijn in haar benen houdt haar wakker en ze heeft moeite een goede houding te vinden. Daar is ze mee bezig tot de volgende ochtend.

Nachtrust of niet, morgenochtend gaan we op weg naar Parijs. Daar

zal Alja's dochter ons opwachten. Signe heeft al een hotel gevonden en ze heeft drop bij zich om het zoutgehalte in onze lijven op peil te houden. Dit vooruitzicht doet de reis korter lijken. We hoeven ook maar 60 kilometer.

DAG 6

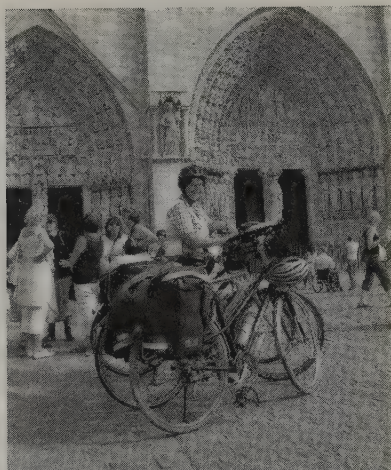
Vandaag halen we Parijs, als het goed is. We houden een slag om de arm, want als de afgelopen dagen ons iets geleerd hebben, is het wel dat dingen anders kunnen lopen dan je hoopt. Vanaf Chantilly is het 50 à 60 kilometer. Als het lukt vanmiddag in het centrum van de stad te zijn, mogen we blij zijn. We zouden een bezoek brengen aan de burgemeester van La Courneuve, een van de roerige voorsteden, maar dat hebben we afgebeeld. Jammer, maar het is niet anders. Al onze energie gaat op aan het fietsen. Er zijn verschillende mogelijkheden tegen het licht gehouden – eerst naar het hotel en dan met de metro naar onze afspraak; niet met z'n drieën naar de voorsteden – maar de conclusie is onontkoombaar: we moeten het niet doen. Fietsen, eten, een hotel zoeken, stukje voor de krant schrijven, de weblog bijhouden – daarmee zijn onze dagen gewoon vol.

Een teleurstelling is het wel, want het idee iets te doen met de opstandige *banlieue* kwam niet zomaar uit de lucht vallen. Toen we deze fietstocht bedachten, wilden we ons plan ook uittillen boven de louter persoonlijke ontmoeting van drie vrouwen en drie richtingen in het christelijk geloof. We zagen een breder perspectief: het werelddeel Europa aan het begin van de eenentwintigste eeuw dat worstelt met zijn identiteit. Dat kan iedereen zien, daar hoeft je geen dikke boeken van historici voor te lezen. Europa is gevormd door het christendom en de Reformatie – en de verlichting – maar wat zien we daar nog van? Iedereen is bang. Bang voor aantasting van de welvaart, bang voor de vergrijzing, bang voor buitenlanders die ons fort bestormen, bang voor de vreemdelingen die al binnen onze poorten zijn.

Zeker sinds 11 september 2001 en de aanslagen in Madrid en Londen geldt de islam als de vijand. Europa lijkt wel even bang voor de Turken als vijfhonderd jaar geleden, aan de vooravond van de Reformatie. Als geen andere stad op onze route ligt Parijs in het brandpunt van de confrontatie tussen de culturen. De opstand in de buitenwijken mag overwegend worden toegeschreven aan sociaaleconomische achterstelling, het kan haast niet anders of er spelen ook religieuze motieven mee. Dat was in elk geval een van de vragen die we in La Courneuve hadden willen stellen.

Dat we de metropool naderen, merk je het eerst aan de lucht. Waar we heengaan is het heilig. Heel anders dan de frisse heldere hemel boven Noord-Frankrijk de afgelopen dagen. En er komen vliegtuigen laag over; luchthaven Charles de Gaulle ligt hier niet ver vandaan.

In Jagny is bij de kerk een begrafenis aan de gang, de klokken luiden. Juist op het moment dat zes mannen met de kist op hun schouders naar het graf schuifelen, met een paar in het zwart geklede familieleden op eerbiedige afstand, komen wij langskakelen in onze fietsbroeken. Het voelt alsof we bij een filmopname door het beeld fietsen. De verleiding is groot de scène symbolisch te duiden: het Franse platteland dat op sterven na dood is, de kerk die alleen nog maar dienst lijkt te doen bij begrafenissen.

Alja bij de fietsen voor de Notre Dame.

Aan de rand van Villiers-le-Bel eten we brood onder een boom. Achter ons strekt de openheid van het Noord-Franse land zich uit. Hier beginnen de flatgebouwen. Het contrast is groot. In de dorpen die we onderweg gepasseerd zijn, groetten alle mensen ons welwillend. Een koor van grote en kleine honden blafte ons vooruit. Hier kijken de bewoners, op weg naar hun auto's, alleen maar even schichtig in onze richting. Tot nu toe zagen we bijna alleen oudere blanken, hier is de bevolking veelkleurig. Het is onmogelijk er nog onbevangen naar te kijken. Door wat er de afgelopen jaren is gebeurd, hebben de buitenwijken van Parijs het etiket 'probleemgebied' gekregen. Wat je voorheen kon ondergaan als de gewone onverschilligheid van de grote stad, kun je nu gemakkelijk zien als vijandigheid. Terwijl er eigenlijk een heleboel te genieten valt – het verschrikkelijke autoverkeer niet meegetrekkend. Exotisch aandoende trottoirs, met mannen en vrouwen in prachtige gewaden. Een gesluisde moeder met een kind op haar rug die ons lachend toezwaait. Ze is een uitzondering.

Vanaf Villiers naar het centrum van de stad is het ruim twintig kilometer, waarin we honderden mensen voorbijrijden, maar zelfs bij de wegwerkers, die er met hun fluorescerende hesjes uitzien als een soort fami-

lieleden, kan er geen knikje af. Pas als we al royaal binnen de *Boulevard Périphérique* zijn en we op een onoverzichtelijk kruispunt staan te aarzen, krijgen we voorrang van een scooter met twee Noord-Afrikaanse jongens. 'Welcome in Paris', roepen ze ons toe.

Hoe onzeker het ook is of we Rome ooit halen, door het centrum van Parijs fietsen voelt als een triomftocht. Hoeveel geschiedenis is hier niet geschreven! Van de Franse Revolutie met zijn *ni Dieu ni Maître* tot en met de Tour de France van 1968 toen Jan Janssen op de laatste dag Herman Van Springel versloeg. Bij de porte Saint-Denis aan de gelijknamige boulevard vieren we onze mijlpaal met cola op een terras. Er zijn gehaaste bezoeken aan de kerk van Saint-Merri met wie Monic een speciale band heeft, en voor Agnes aan de Notre Dame.

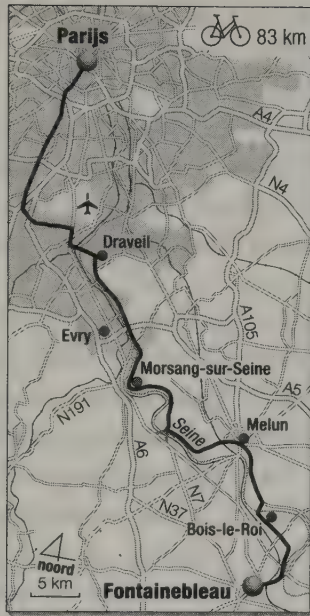
Hier op het plein voor de Notre Dame werden in 1523 de geschriften van Luther verbrand. Twintig jaar later onderging Calvijns beroemde *Institutie* op dezelfde plaats eenzelfde lot. Wie van de hordes toeristen die het plein nu bevolken zou zich van dergelijke taferelen bewust zijn? Of van de oorlogen tussen rooms-katholieken en protestanten die zich juist ook in Parijs hebben afgespeeld? Denk alleen maar aan de Bartholomeusnacht van 23 op 24 augustus 1572, toen op de bruiloft van de zuster van de Franse koning alle protestantse feestgangers werden afgeslacht. Een van de gasten was de calvinistische leider Gaspard de Coligny. Wie er precies de opdracht voor de moordpartij had gegeven is nooit duidelijk geworden, maar de achtergrond was de angst dat de hugenoten, zoals de Franse protestanten heten, de macht zouden grijpen ten koste van de rooms-katholieken. Voor het gewone volk van Parijs was het bloedbad een vrijbrief zich massaal op de calvinisten te storten. In de dagen en nachten die volgden op de koninklijke bruiloft zijn duizenden protestanten vermoord, terwijl de moordzucht ook oversloeg naar de rest van Frankrijk. Dat gebeurde in een tijd zonder dat er televisie bij was om de rellen aan te wakkeren. Mogelijk dertigduizend aanhangers van de leer van Calvijn lieten het leven. Tienduizenden hugenoten zijn gevlucht, onder meer naar de

Nederlanden waar zij het calvinisme verder verspreidden.

De Franse protestanten kregen pas definitief godsdienstvrijheid onder Lodewijk XVI in 1787, na ruim twee eeuwen onderdrukking. Twee jaar daarna brak echter de Franse Revolutie uit, met een opstand van het volk dat honger leed en dat met alle standsverschillen korte metten wilde maken. Vrijheid, gelijkheid en broederschap werd toen de leus en ook: 'Geen God en geen Meester'. De Revolutie heeft voor de plaats van de godsdienst in Frankrijk grote gevolgen gehad. De scheiding tussen kerk en staat bestaat ook in andere landen, zoals Nederland, maar vrijwel nergens is het zo'n heilig huisje als in Frankrijk. Op grond van een wet uit 1905 garandeert de staat godsdienstvrijheid, maar de godsdienst heeft geen rol in het openbare leven. Dat blijkt nu in de praktijk met een snel groeiende moslimbevolking (6 miljoen op in totaal 60 miljoen Fransen) een lastig leerstuk. Als er in openbare scholen geen kruisen aan de muur mogen hangen, mag vrouwelijke leerlingen dan ook verboden worden een hoofddoek te dragen? De overheid subsidieert officieel geen enkele cultus, maar onderhoudt wel kerkgebouwen die eigendom van de staat zijn en ook het katholieke onderwijs ontvangt geld. Zou het dan zo'n gek idee zijn om mee te betalen aan de bouw van moskeeën om te voorkomen dat behoudende Saoediërs met hun geld te veel invloed krijgen?

Het zijn ingewikkelde vraagstukken die in flarden door het hoofd schieten bij het oversteken van de Seine. Via de rue St.-Jacques naar de Porte d'Orléans. Zo gingen in de Middeleeuwen de bedevaartgangers naar Santiago de Compostela vanaf de Tour St. Jacques op weg naar het zuiden. Wij profiteren nu van een prettig rechte weg naar de rand van de binnenstad. Ter hoogte van de *Péripherique* wacht Alja's dochter Signe met zoute dropjes en andere vergeten leeftocht. Alja gaat eten met Signe, Monic en Agnes nemen een kijkje bij de correspondent van *Trouw* in Parijs die in het Collège Néerlandais woont. Een mooi maar verwaarloosd gebouw van Dudok. Je zou het uit duizenden herkennen. Het dakterras biedt uitzicht op het zuiden van Parijs in de late middagzon. We gebruiken de maaltijd in de Chinese wijk.

DAG 7

Parijs stinkt. Vooral ten zuiden van het centrum, als je langs de Seine de stad uit fietst. Een lucht die uit een fabriek komt waar dingen kapot gemaakt worden. Dat mensen in deze lucht kunnen leven, moeten leven, dat is ernstig en treurig. In de negentiende eeuw stonk de stad, daar was blijkbaar niets aan te doen. Nu is er wel iets aan te doen en toch stinkt het. Woonwijken met ongetwijfeld goedkope huizen zijn vol met deze misselijkmakende geur die alle kamers binnendringt. Kinderen groeien ermee op. Er lopen mensen op straat die zwijgend hun weg gaan. Nooit iemand over gehoord. Het is om te kotsen en dat kilometers lang.

Graham fietst met ons mee, een man uit Nieuw-Zeeland. We hebben hem ontmoet toen hij op een kruising bij de Seine stond en zich met de kaart in de hand afvroeg hoe hij op een handige manier de stad uit kon

komen. Wij hebben niet zo'n goede kaart als hij, maar wel een beschrijving van hoe het verder moet en met zijn kaart en onze aanwijzingen bij elkaar gevoegd lijkt het dat we de weg goed kunnen vinden. We delen onze boterhammen, bananen en appels met hem. Hij toont zich een bescheiden man, houdt zich op de achtergrond terwijl wij onze uitbundige lach weer eens tevoorschijn halen om twijfel en onzekerheid te bezweren. Als na enige tijd ons ritme hem blijkbaar te veel wordt (na elke 10 kilometer fietsen 5 minuten roken), excuseert hij zich en verdwijnt.

Wij vinden onze weg richting Fontainebleau, een plaats die adellijk klinkt en die door bossen en vooral door hellingen omgeven wordt. Er zijn in Fontainebleau vele hotels, verzekert al wie we aanklappen. Toch is het even zoeken. Uiteindelijk vinden we een hotel dat er heel fatsoenlijk uitziet en in ieder geval het imago van een goede keuken heeft. Agnes gaat naar binnen, in haar strakke fietsbroek, en komt boos terug. Volgens de man van het hotel is er in de wijde omgeving geen kamer meer te vinden wegens een congres of wegens het weekend. Zij denkt dat de afwijzing te maken heeft met haar fietsbroek of haar te korte haar, dat piekerig en zweterig onder haar helm vandaan is gekomen.

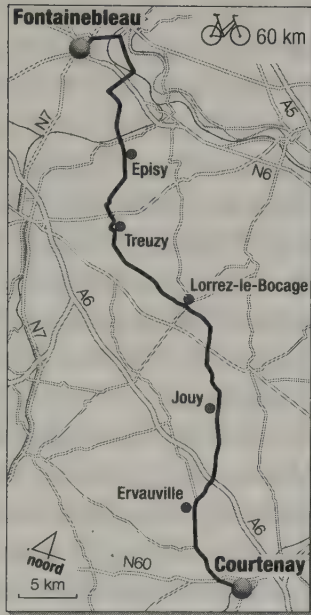
Wij kijken om ons heen, zien op de hoek een louche café, dat ook kamers verhuurt. Nu is Alja aan de beurt. Ze gaat de bar binnen en komt al snel heupwiegend terug met een sleutel aan haar pink.

De fietsen kunnen binnenstaan, de kamer is voor drie, met een douche annex wc met een harmonicadeur. Een horreur voor degenen onder ons met moeite om in gezelschap ter toilet te gaan. Maar goed, we hebben een kamer. Het is weer gelukt onderdak te vinden.

Het is zaterdagavond. We hebben er een week op zitten en zo'n 500 kilometer gefietst. Morgen vieren we de eucharistie, spreken we af.

Op de hotelkamer.

DAG 8

De ochtend begint met de gebruikelijke rituelen: schone was verzamelen, tassen pakken. Een geïmproviseerd ontbijt met door ons meegenomen brood, want het hotel levert geen ontbijt.

Daarna komt er een andere sfeer in de kamer. We maken de tafel leeg waarop eerst tassen stonden en waar we brood en kaas hebben gegeten, en vegen die schoon.

Alja legt een servet klaar als altaarkleed, pakt een stukje brood, een beker, de bidon met een bodempje wijn dat we hebben overgehouden van gisteravond. Uit onze tassen pakken we niet de liturgie die we iedere ochtend gebruiken bij het ochtendgebed, maar die van de *Celtic Eucharist*, door Alja tevoren uitgekozen en voor ons meegenomen. Zij gaat achter het tafeltje staan, de rest zit op bed. Het is even wennen om in een kleine hotelkamer een opstelling te vinden waarin we eerbiedig stil zijn.

Uitbundigheid maakt plaats voor ernst. We zijn nu even niet bezig met de route, met het bereiken van het doel van de dag.

Het brood dat nu op tafel ligt is bedoeld voor iets anders dan het brood waarmee we hebben ontbeten, al is het precies hetzelfde en komt het uit dezelfde winkel. Dat was om de honger te stillen en ons te voeden voor zoveel kilometer fietsen. Dit stukje brood is om te breken en te delen, als teken van de aanwezigheid van Christus.

De manier waarop Alja dit brood breekt is een andere dan de manier waarop ze, als we in de berm zitten, een stuk brood pakt. *Gather us in, gather us in*, zeggen we tegen elkaar, volgens de liturgie. *The lost and the lonely, the broken and breaking, the tired and aching who long for the nourishment found at Your feast.*

We luisteren naar het eucharistisch gebed dat ze uitspreekt, we lezen de tekst uit Johannes 6, we wensen elkaar de vrede van Christus, we delen brood en wijn. Even doet het er niet toe hoe ver we de rest van de dag nog moeten, of hoe laat we willen vertrekken.

We realiseren ons dat we iets bijzonders beleven met deze eucharistieviering op de hotelkamer. Niet in een kerk, met een altaar, maar in een kamer boven een bar, op een tafel. Niet met een hostie die gebakken is uit meel en water in een klooster, maar met een stuk brood, afgebroken van een brood waarvan we 's ochtends het ontbijt hebben genuttigd. Met een vrouw als priester. Samen, als protestant, anglicaan en katholiek. Terwijl onze kerken juist over de eucharistie, over de betekenis ervan en over het al dan niet samen vieren, eeuwenlang de ernstigste ruzies hebben gemaakt. Verschillende opvattingen over de eucharistie zijn zelfs een belangrijke reden geweest voor het ontstaan van de reformatorische kerken. Nog steeds hebben onze kerken officieel een heel andere visie op deze maaltijd. En nu vieren wij samen de maaltijd van de Heer. Alja spreekt het gebed uit waarmee brood en wijn geconsacreerd worden en, zoals katholieken geloven, Christus daarin aanwezig is. We eten van het stukje brood, in drieën gedeeld; we drinken uit de beker met een bodem wijn.

Christus is aanwezig bij ons als we aan deze tafel in hotel Central in Fontainebleau eucharistie vieren, de door hem ingestelde maaltijd met brood en wijn. Dat is voor ons alle drie waarheid. Hoe hij precies aanwezig is en wat brood en wijn daarbij betekenen, dat beleven we verschillend.

Al ruim voor we vertrokken hebben we afgesproken dat we in ieder geval wekelijks de eucharistie willen vieren. Als priester is Alja gewend aan minstens tweemaal per week, maar met alle vieringen in bejaardenhuizen en ter ere van heiligendagen is de frequentie van de eucharistie eerder dagelijks dan wekelijks. Voor haar is het belangrijk vaker dan eenmaal in de week de mis te vieren. Dat was het al voor ze priester werd en dat is zo gebleven.

Voor Agnes ligt dat anders. Die heeft onmiddellijk geroepen: 'Als het maar niet elke dag is.' Agnes is lid van een kerk waar het Heilig Avondmaal maar enkele keren per jaar wordt gebruikt. Dit heeft onder meer te maken met de angst dat het sacrament iets gewoons zou worden. In de protestantse traditie wordt de gelovige iedere zondag gevoed door het Woord: lezing uit de Bijbel en uitleg daarvan in de preek. Om dit Woord kracht bij te zetten ontvangt de gemeente regelmatig ook het sacrament. Dit als versterking van de band met Christus, en als versterking van de band van de gelovigen met elkaar. Niet voor niets gaan protestanten echt met elkaar aan tafel om het avondmaal te vieren. In de rooms-katholieke en de anglicaanse kerk ontvangt ieder persoonlijk de communie uit handen van de priester. Overigens zijn er in de protestantse kerken allerlei verschillende gebruiken rond de avondmaalsviering. In sommige gemeenten is wekelijks een viering van Schrift en Tafel en lang niet overal gaat men daadwerkelijk aan tafel.

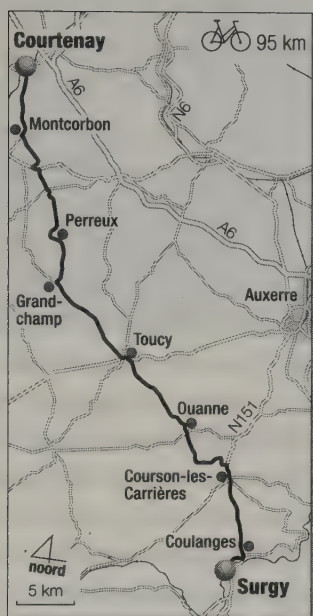
Net als voor onze dagelijkse ochtendgebeden heeft Alja de liturgieën voor de eucharistieviering voorbereid. De *Celtic Eucharist* die we vanmorgen gelezen hebben is afkomstig van Iona Gemeente in Schotland. Iona is een oecumenische gemeenschap, die al heel wat ver-

nieuwende religieuze teksten heeft gepubliceerd. De taal is hedendaags en de liturgie van de eucharistie is heel toegankelijk, ook voor degenen die het Engels niet als moedertaal hebben. Voor Alja is het de taal waarin zij gewend is voor te gaan, vandaar haar keuze. Ze heeft echter ook een liturgie van de oud-katholieke kerk meegenomen, die wel in het Nederlands is. De oud-katholieke aartsbisschop had er geen enkel bezwaar tegen. Hij juicht deze uitwisseling van teksten zelfs toe: 'Kerken zouden moeten stimuleren en helpen in plaats van regels en verboden maken.'

Regels zijn een gevoelig punt voor ons oecumenisch gezelschapje, want formeel zou Monic alleen communie mogen ontvangen in een rooms-katholieke viering. Daar is hier geen sprake van. Gelukkig zijn er veel rooms-katholieke parochiekerken waar niet-katholieken ondanks de regels toch de communie krijgen, dus besluiten ook wij maar tegen de regels te zondigen. De uitnodiging van Jezus, 'doe dit tot mijn gedachtenis', is sterker dan het kerkelijke verbod. We worden wel gelijk met de gebrokenheid geconfronteerd.

Na de viering zegt Alja ons en met die zegen gaan we deze zondag op pad, op weg naar Courtenay waar we bij vrienden van Alja kunnen logeren.

DAG 9

Vandaag is het vrouwendag.

Als we de overbuurvrouw, die onze was droogde, overslaan, begint het met Alja's vriendin Chantal die erin slaagt een fietsenmaker te vinden. Dat spreekt allerm minst vanzelf, want in Courtenay rust de middenstand op maandag uit van de vermoeienissen van het weekend. Op zaterdag en zondag brengen Parijzenaars hier veel geld in het laatje, maar zodra ze op maandag terug naar de stad zijn, sluiten de winkels hun deuren.

De ketting van Monics fiets heeft een schakel die niet goed zit. Eerst klonk er een heel zacht tikje bij iedere omwenteling, waar we geen enkele aandacht aan besteedden. Nu we de heuvels van Midden-Frankrijk naderen krijgt de ketting kuren. Bij iedere helling springt hij helemaal uit zichzelf, zonder dat daar enige order toe is gegeven, van het ene naar

het andere tandrad. Voor we in de Jura zijn, moet er iets aan worden gedaan. We moeten er niet aan denken ergens in een verlaten gebied met een gebroken fietsketting te staan. Er is een speciaal apparaatje nodig om een schakel van een fietsketting los te maken en dat apparaatje hebben we niet. We zijn bang dat de boeren dat hier ook niet hebben. Er zit niets anders op dan maar te vertrouwen dat de zwakke schakel het houdt tot er ergens iemand gevonden is die het euvel kan verhelpen.

Jean-Louis en Chantal, de vrienden van Alja, fietsen veel, maar een apparaat om de ketting los te maken hebben ze ook niet. Maar deze maandagmorgen probeert Chantal iemand te vinden die de fiets kan repareren. De beide fietsreparateurs van het dorp zijn vrij. Ze probeert het bij een garage, bij een vriendin, bij nog een vriendin, ze belt stad en land af. Alles is dicht, iedereen is met vakantie.

We gaan al bijna weg.

MONIC > Dan wenkt ze me. Ik moet meekomen naar een bedrijf dat tractors repareert, maar waar ook wel aan fietsen gesleuteld wordt. Bij aankomst wachten we beleefd op een monteur. Die komt aangesloft, shaggie tussen de vingers. Het blijkt monteuse Lidy te zijn. Ze hangt de fiets aan een rek, bekijkt de ketting en pakt dan een slijptol. Ik kan het niet aanzien dat ze de ketting gaat doorzagen, voel me alsof mijn kind in het ziekenhuis ligt en geopereerd moet worden. Ik ga naar buiten en loop nerveus heen en weer. Een paar minuten later roept Chantal me. Of ik wil proberen of alle versnellingen het doen. Ze doen het. De schakel zou het nog twee kilometer hebben uitgehouden, bromt monteuse Lidy. De rekening: 4 euro 86.

Op het laatste nippertje is het goed gekomen. Niet te snel opgeven. <

De derde vrouw die ons uit de brand helpt, wacht aan het einde van de dag in Surgy aan de Yonne.

We zijn goed opgeschoten. Hoewel we vanwege de fietsreparatie pas tegen elven vertrokken, staan we rond zes uur in Courson-les-Carrières, zo'n twaalf kilometer verder in de richting van Vézelay dan we

Patricia voor de deur van haar Bar-Tabac in Surgy.

gehoopt hadden. Dat is een mooi resultaat. Het is alleen minder mooi dat het enige hotel in Courson juist zijn jaarlijkse sluitingsweek heeft. De uitbaatster van de plaatselijke *pharmacie* helpt ons aan telefoonnummers van alternatieven in de omgeving. Alja belt ze een voor een op: allemaal vol of gesloten. Monic en Alja, die het beste Frans spreken, gaan ieder voor zich op onderzoek uit. Als we elkaar even later weer treffen blijkt dat ze beiden van verschillende kanten hetzelfde advies hebben gekregen: ga naar Surgy, naar de Bar-Tabac van Patricia. Patricia is een beetje bijzonder, maar ze heeft altijd plaats en ze kan een prima omelet bakken.

Dat betekent nog een kilometer of veertien doortrappen in de avondzon, maar we doen het opgewekt. Het is toch weer een wonder hoe we worden voortgeholpen. We voelen ons een beetje als de Wijzen uit het Oosten die zich door de ster laten leiden – al hebben we objectief bekeken natuurlijk meer van dwazen uit het westen. In het dorp Coulanges wijst een automobilist ons ongevraagd de weg: hier rechts-af, en straks links! Hoe weet die man dat? We kunnen onze verbazing niet op en ons geluk evenmin als we even later bij het terras van Patricia halt houden: een dorpskroeg met luiken voor de ramen en een lindeboom ervoor. Er lopen een poes en een hond en er staan prachtige bloemen op tafel. Aan de bar zit de man die ons net achterop reed. Hij

was erbij toen aan Monic uitgelegd werd hoe ze in Surgy kon komen, vertelt hij. Dus hij kende onze bestemming.

Patricia is een stevig gebouwde vrouw van een jaar of zestig, aan wie je kunt zien dat ze niet met zich laat sullen. Ze put zich niet uit in beleefdheden, maar heeft alles wat we nodig hebben. Boven twee kamers, met de wc op de gang. De douche is beneden en we moeten over bierkratten en zakken hondenvoer heenstappen om er te komen. Het kan ons niets schelen; we zijn veel te blij dat we weer onderdak zijn. Je zou voor Patricia meteen een monument willen oprichten. In haar eentje bestiert ze de hele zaak. Met een sigaret in de mond staat ze in de keuken in de pannen te roeren, een bezigheid die ze zo nu en dan onderbreekt als er iemand sigaretten of een drankje komt kopen. Wat we op tafel krijgen is lang niet slecht. Vooraf een salade met eieren en mayonaise, als hoofdgerecht een stoofpot met stoere stukken lam. Wijn, wortelen, knoflook, aardappelen – het kan allemaal niet missen. Na het eten – zelf eet ze met een andere stamgast ook in het café – haalt ze haar laptop tevoorschijn. Zo voelen we ons nog meer thuis.

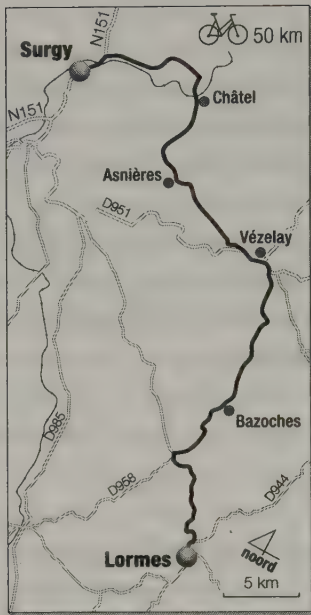
Al gauw blijkt dat haar wat ontoeschietelijke voorkomen maar buitenkant is. Patricia runt dit café al dertig jaar, met eenmaal per jaar een weekje vakantie wanneer ze met Pasen naar haar dochter gaat. Wanneer we de functie van haar café roemen – als het dicht zou gaan, zou Surgy het lot delen van al die andere doodse dorpen op het Franse platteland – vertelt ze over haar besognes. Vroeger was de Bar-Tabac de plek waar de mensen zaken deden. Als je een loodgieter of een timmerman nodig had, ging je naar het café, want je wist dat je hem daar zou treffen. Die tijd is voorbij. Dat heeft allemaal te maken met de politie die tegenwoordig veel te streng op alcoholgebruik controleert, zegt Patricia. Daardoor blijven de mensen thuis en zitten ze met hun pilsje voor de televisie. Er zijn zoveel regels gekomen, allemaal vanwege 'Europa', dat het eigenlijk niet meer mogelijk is een café als dit draaiend te houden. 'Als ik moet voldoen aan alle brandveiligheidseisen, kan ik vandaag nog sluiten. De maatregelen die ik zou moeten nemen, kan ik niet betalen.'

De volgende morgen raakt ze met Alja aan de praat. Het gaat al gauw over de toestand van de kerk op het Franse platteland. Alja's vrienden in Courtenay hebben verteld dat er soms maar één priester is voor vijftig parochies. Op een kerk in Ouanne waar we gisteren doorheen kwamen hing een briefje dat de kerk eenmaal per maand open is om te bidden. 'Als je geen regelmatige kerkganger bent, kun je geen priester vinden om de begrafenis te doen,' zegt Patricia. Haar moeder is wel vanuit de kerk begraven. Voor zichzelf ziet ze de zaken wat dit betreft somber in. Ze kijkt er treurig bij.

Tegen de tijd dat we vertrekken, heeft ze honderduit verteld.

Een vrouw om in te lijsten.

DAG 10

Voor de vijfde keer deze reis lopen we een kerk binnen. Een laag gemiddelde, voor types als wij. De eerste was in Canterbury, de tweede in Amiens, de derde en de vierde in Parijs. En iedere keer hadden we veel te weinig tijd om de kerk rustig op ons te laten inwerken.

Voor Vézelay hebben we daarom een paar uur uitgetrokken. Vanaf Surgy zijn we er vlot heengereden, dus we zijn er al met lunchtijd. Hierna hoeven we nog maar 25 kilometer naar Lormes. Wijs geworden door eerdere ervaringen hebben we daar een hotel gereserveerd.

Iedereen die we vertelden dat we naar Vézelay zouden gaan, maakte hetzelfde gebaar. *Ça monte*. De stad met de basiliek steekt indrukwekkend af tegen de strakblauwe hemel. Inderdaad, hooggelegen: 100 meter klimmen over één kilometer. Tien procent dus. Kunnen we vast wennen aan de Alpen. Dat klinkt grappiger dan het is. De heuvel

is erg steil en midden op deze septemberdag is het nog behoorlijk heet.

Al klimmen we maar van 200 naar 300 meter, en dat is het, het geeft geen gerust gevoel als we bedenken wat er allemaal nog voor ons ligt. Hoe moet het gaan in de Jura, als de heuvel van Vézelay al bijna een helling teveel is? Aan de Alpen durven we niet te denken, die schuiven we voor ons uit.

Zonder dat er iets over is afgesproken, wachten we op elkaar aan het begin van de steile straat die naar de basiliek loopt. Te steil om te fietsen. We parkeren onze trouwe tweewielers op een veilige plaats, schieten onze lange broeken aan over de strakke korte fietsbroekjes en lopen decent gekleed de basiliek binnen.

Daarna zien we elkaar lange tijd niet, ieder beleeft de basiliek op haar eigen manier.

Het is stil in de crypte van de Sainte-Madeleine. Alleen een kaars verlicht de zuilen in deze ruimte die twaalf eeuwen geleden is gebouwd. Zo hoog en groot als de pelgrimskerk uitsteekt boven Vézelay, zo verborgen en klein is de crypte. Een ondergrondse kerk. De relieken van Maria Magdalena liggen er, achter een hekwerk. Ze zijn al eens gestolen, de resten van de vrouw aan wie Christus het eerst verscheen na zijn opstanding uit de dood. Ze zijn een tijd in een andere kerk geweest en daarna weer hier teruggekomen.

Ooit waren relieken veel geld waard. Er is flink mee gehandeld. Een paar botjes, een pluk haar, een stuk ledemaat, een hoofd (dat van Johannes de Doper, in de kerk van Amiens), het is maar de vraag wat de waarde ervan is. Het is ook maar de vraag hoe belangrijk het is dat de relieken echt die van Maria Magdalena zijn. Ze zijn niet alleen ooit gestolen en teruggebracht, ze zijn ook weggeweest in de tijd dat deze basiliek (abdijkerk) geen kerk meer was. Pas in 1876, toen de kerk weer gerestaureerd was en gebruikt werd als kerk, kwamen de relieken terug. Nu rusten ze in de crypte.

Wie daar zit kan niet anders dan stil worden en luisteren. Wat zegt Maria Magdalena?

De banken in de crypte zijn zo opgesteld dat bezoekers met de rug naar Maria Magdalena zitten.

De vrouwelijke heilige is populair, spreekt tot de verbeelding. Ze is bekend uit de Bijbel. Op drie tekstplaatsen wordt ze genoemd. Ze heet Maria, de vrouw uit Magdala. Alle vier de evangelisten schrijven over haar. Drie dingen worden over haar verteld. Ze is de vrouw bij wie zeven demonen zijn uitgedreven, ze is de vrouw die bij het lege graf staat en aan wie Jezus verschijnt. Ze is de vrouw die het lichaam van Jezus na zijn dood balsemt met geurige olie.

Als ze bij het lege graf staat, schrijft Johannes, ziet Maria van Magdala daar twee engelen zitten. Ze vragen haar waarom ze huilt. Dan draait Maria zich om en ziet ze een man staan. Eerst denkt ze nog dat hij de tuinman is. Pas als hij haar bij haar naam noemt, herkent zij hem.

Niets in de Bijbel wijst erop dat ze een hoer was. Toch is dat vooral het beeld waardoor ze bekend is. Wel schrijft de evangelist Lucas over een zondige vrouw die de voeten van Jezus nat maakt met haar tranen en afdroogt met haar haren. Daarna balsemt de vrouw de voeten van Jezus met balsem uit een albasten fles. In het bijbelverhaal heeft de vrouw geen naam en evenmin wordt gezegd waaruit haar zonden bestaan.

Er wordt wel gezegd dat deze tekstuitleg waarin het beeld van Maria Magdalena als prostituee geschetst wordt, welbewust in het leven is geroepen door de kerk, die moeite had met haar status. Zoals bij meer heiligen is ook bij Maria Magdalena haar levensverhaal in de loop van de tijd ontstaan doordat mensen er steeds meer over gingen vertellen. Zo zou Maria Magdalena als predikster door Frankrijk getrokken zijn, waar ze velen bekeerd zou hebben.

Inderdaad is in menige Franse kathedraal een glas-in-loodraam aan haar gewijd, in haar hoedanigheid als predikster, bijvoorbeeld in Semur-en-Auxois.

In een poging aan haar belangrijke positie te knabbelen en haar invloed terug te dringen zou de kerk het verhaal verspreid hebben dat ze een prostituee was. Officieel heeft de rooms-katholieke kerk herroepen dat Maria Magdalena als hoer gewerkt heeft. Maar zo'n verhaal blijft in leven en ze zal altijd bekend staan als vrouw van lichte zeden.

Ook bestaan er al heel lang verhalen dat ze de geliefde van Jezus geweest zou zijn. In de boeken van Dan Brown duiken die verhalen weer op, inclusief de speculatie dat uit die verbintenis een kind is geboren.

Haar naamdag is 22 juli en ze is de patroonheilige van de kappers (omdat ze, volgens de onterechte uitleg, de voeten van Jezus met haar lange haar afgedroogd zou hebben), van de parfumeurs (omdat ze zijn lichaam heeft gebalsemd met heerlijk geurende olie), en van de berouwvolle zondaars.

Heiligen worden vaak afgebeeld met een attribuut dat verwijst naar hun levensverhaal. Ze zijn daardoor ook gemakkelijker te herkennen. Het attribuut van Maria Magdalena is een pot met olie of balsem. Voor een groot deel bestaat haar heiligenleven dus op een foute uitleg van een bijbeltekst en op dingen die er later bij verzonnen zijn.

Als daarbij ook gevoegd wordt het twijfelachtige gehalte van de relieken, komt de vraag op of de hele cultus rond de basiliek Sainte-Madeleine in Vézelay niet op drijfzand is gebaseerd. De katholiek, voor wie de traditie een stevige grond is, heeft daar ongetwijfeld minder last van dan de protestant. De traditie van de verering van Maria Magdalena, de verbondenheid die gelovigen met haar gevoeld hebben, de vele pelgrimstochten naar deze basiliek zijn voor de katholieke gelovige reden genoeg om te zeggen dat deze kerk een bijzondere plaats verdient in het geloofsleven.

Maria Magdalena kan toch ook luisteren als de gelovige thuis op de bank zit? Daarvoor hoeft je toch niet naar deze crypte toe, daarvoor hoefden we niet dat hele eind te fietsen.

Ja, dat kan natuurlijk ook. Maar de katholiek is er gevoelig voor dat

deze kerk gewijd is aan Maria Magdalena, dat haar naam hieraan is verbonden. En dat haar relieken hier zijn. Misschien zijn ze niet echt van haar, maar de mogelijke aanwezigheid ervan vraagt eerbied en van die eerbied komt het vanzelf tot inkeer.

De helpende hand van de heilige, het luisterend oor, staan in verbinding met God. Heiligen zijn soms een keukentrap tot de hemel. Ze maken het gemakkelijker zich tot God te richten. Maria Magdalena is bereikbaarder, gemakkelijker benaderbaar dan God, in de beleving van de katholieke gelovige.

In de ondergrondse kerk is het donker.

Langzamerhand, als de ogen meer gewend raken aan het duister, vult de crypte zich. Rijen banken, een altaar. Dan, achter het altaar, is nog iets te zien. Een beeld van de gekruisigde Christus. Hij is ook hier. Christus en Maria Magdalena vullen samen de crypte. Via haar ontdek je hem.

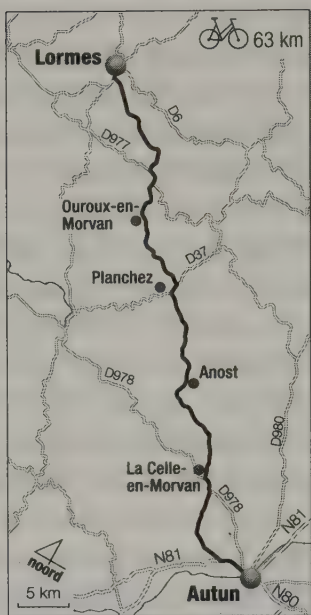
Een protestant, die alleen hecht aan Bijbelse gronden en die geen behoefte heeft aan wat er later allemaal verzonnen is, kan misschien wel veel nuchterder in deze kerk rondlopen. Dan toch blijft dit een indrukwekkend gebouw, maar misschien om andere redenen. De prachtige ligging bijvoorbeeld – heel Bijbels, als een stad op een berg – of de architectuur. Aan de buitenkant is de Magdalena een soort gehandicapte, met één toren en één stompje, maar binnen overweldigt de eenvoud. Ze konden er wat van, die bouwmeesters uit de middeleeuwen. Al hun talent zetten ze in om van hun schepping echte godshuizen te maken. Wie er binnenkomt wordt alleen al door de ruimte met ontzag bevangen. Dan is er weinig meer nodig om tot aanbidding te komen.

Tegen de wanden van de basiliek staan veertien manshoge houten kruisen. Het verhaal dat deze kruisen vertellen, illustreert hoe Vézelay door de eeuwen heen een pelgrimsstad is geweest. Wellicht door zijn ligging op *la colline éternelle*, wie zal het zeggen? De kruisen zijn hierheen gebracht uit alle delen van West-Europa in 1946. In dat jaar was het precies 800 jaar geleden dat Bernard van Clairvaux in Vézelay

opriep tot de tweede kruistocht. Een benedictijner abt wilde deze gebeurtenis passend herdenken, in het licht van de verwoestende oorlog die Europa juist achter de rug had. Hij organiseerde een 'kruistocht voor de vrede', bij wijze van boetedoening én als symbool van het verlangen naar verzoening. In de woorden van deze *père* Doncoeur: 'De christenheid heeft het nodig om biddend de krachten van de haat te overwinnen die Europa verscheurd hebben.'

In 1146 had Bernard uitgeroepen: 'Kruisen, geef me kruisen', waarop de bevolking zoveel kruisen maakte dat er geen repen stof meer te vinden waren om nog balken samen te binden. In 1946 werden er op verscheidene plaatsen in Engeland, Frankrijk, Luxemburg, Zwitserland en België zware kruisen gemaakt die door bedevaartgangers naar Vézelay werden gebracht. Duitsland was niet uitgenodigd om mee te doen, maar Duitse krijgsgevangenen in de buurt van Vézelay hoorden van de vredesprocessie en vroegen of ze ook een kruis mochten bijdragen. Ze hebben toen uit de balken van een huis dat bij een bombardement verwoest was een kruis gemaakt. Dit heeft nu een ereplaats in het transept van de kerk. Een krachtig symbool van verzoening dat verwijst naar Christus.

DAG 11

Vandaag wordt het menens, want dit is de Morvan. Onze wegbereider Jan heeft ons gewaarschuwd dat deze etappe loodzwaar zal zijn. De hele dag heuvel op en heuvel af. Dat is veel moeilijker dan een of twee lange beklimmingen – dan kun je tenminste in een cadans komen.

Nu hebben wij tussen Canterbury en Dover natuurlijk al ervaring opgedaan in een dergelijk terrein, maar dat is nauwelijks een geruststelling. Bovendien belooft het een warme dag te worden.

Al bij het vertrek uit Lormes is ons kleine pelotonnetje uiteengeslagen. Alja moet nog een boodschap doen en Monic vliegt vooruit. Zij kent dit deel van Frankrijk goed omdat ze er een tijdje een vakantie-huis heeft gehad. Het vooruitzicht dat we vanmiddag op de thee zullen gaan bij de huidige bewoners van dat huis geeft haar vleugels.

VAN DE WEBLOG > In Nederland liggen de pepernoten alweer bij de kassa, lazen we. Dat maakt de vier seizoenen dan wel zo'n beetje compleet. De bermen voor en in de Morvan waren voorjaarsachtig: het heeft hier kennelijk zoveel geregend dat ze weer in bloei gekomen zijn na de zomerse maaibeurt. We zagen margrietten en boterbloemen, klaver en zelfs fluitenkruid. De temperaturen zijn zomers: flink boven de 25 graden. Heet als je moet klimmen. Maar de boeren zijn hun land alweer aan het omploegen, waardoor het ruikt naar verse voren. Een heel klein beetje verrotting hangt in de lucht. Gisteren woeien er ergens kleine blaadjes van de bomen. Maar over het algemeen zijn ze nog groen. <

[AGNES]

Op een bankje met uitzicht op het kerkhof van Ouroux vinden Monic en Agnes elkaar. Hier wachten ze op de achterhoede.

Het duurt niet lang of het gesprek gaat over de eucharistie. De vraag hangt nog in de lucht hoe het kan dat Agnes blijkbaar geen enkele moeite heeft met de eucharistie, terwijl ze struikelde over een zo op het oog veel minder heikel punt als fietsen zegenen. Dat heeft met haar persoonlijke achtergrond te maken, legt Agnes uit. In haar huwelijk met een rooms-katholiek is ze gaan inzien dat de overeenkomsten tussen protestanten en katholieken veel belangrijker zijn dan de verschillen. Dat geldt in het bijzonder voor de eucharistie. Dit inzicht kwam trouwens niet van de ene op de andere dag. Een gereformeerde wordt opgevoed bij de Heidelbergse Catechismus en daarin wordt de 'paapse mis' veroordeeld als 'vervloekte afgoderij'. Nu zijn de meeste gereformeerden het er wel over eens dat deze boude bewering gezien moet worden tegen de achtergrond van de tijd waarin ze geschreven is – de tijd van de Reformatie toen de wederzijdse vervloekingen niet van de lucht waren – het is een manier van denken die wel zijn sporen nalaat. Maar sinds Agnes voor het eerst de gang naar de communie maakte, is haar gehechtheid eraan toegenomen. Jaarlijkse retraites bij de zusters clarissen in Megen hebben daar erg aan bijgedragen. De vraag hoe Christus precies

aanwezig is in brood en wijn hoeft geen scheiding te brengen. De reformatoren van de zestiende eeuw keken er bovendien al verschillend tegenaan. Luther bleef heel dicht bij de leer van de rooms-katholieke kerk, voor de Zwitser Zwingli (1484-1531) ging het louter om een maaltijd ter herdenking van Christus' kruisdood, terwijl Calvijn het hield op de werkelijke aanwezigheid van Christus in brood en wijn door zijn geest. Een beetje kennis van de kerkgeschiedenis kan helpen om te relativieren.

Zondag in Fontainebleau heeft Alja, zoals gebruikelijk bij een viering, de beker schoongespoeld met water en dat opgedronken, en daarna de beker drooggeveegd met een servet. Ook was er een servet waarop de kruimels lagen van het brokkelige brood dat we bij de eucharistieviering gebruikt hebben.

'Wat zou er met die servetten gebeurd zijn met daarop nog resten van het brood en de wijn?' was een vraag van Monic aan Alja. Alja was aangenaam verrast over zoveel zorgzaamheid: Monic komt immers niet uit de rooms-katholieke traditie. Alja had de servetten apart gehouden en ook de beker, want daar kun je nu niet meer gewoon perensap uit drinken.

Protestanten maken zich niet druk om deze dingen. Brood en wijn blijven gewoon brood en wijn, die kun je bij wijze van spreken in je jaszak mee naar huis nemen of in de prullenbak doen of aan de eendjes voeren.

Voor rooms-katholieken is zoiets een horreur!

Het avondmaal is veel meer een afspiegeling van een gewone maaltijd, zoals die in de eerste christelijke gemeenten gevierd werd. Het herdenken van Jezus' dood gebeurde bij de gemeenschappelijke maaltijd. In zijn brief aan de Korintiërs waarschuwt de apostel Paulus bijvoorbeeld tegen het verschijnsel dat de een zich vol eet, terwijl een ander haast niets krijgt. Avondmaalsbrood is er gewoonlijk in overvloed, als een teken van de gulheid van Jezus. Denk aan het verhaal dat Jezus 5000 mensen laat eten van vijf broden en twee vissen: dan zijn er na het

eten twaalf manden met brood over. Avondmaalsbrood dat over is gaat meestal gewoon met iemand mee naar huis.

Voor een rooms-katholiek zijn brood en wijn doordat een priester de instellingswoorden uitgesproken heeft, niet meer hetzelfde. Christus is erin aanwezig. Natuurlijk, het brood is nog brood en de wijn is nog wijn. Chemisch gezien is er niets veranderd, maar brood en wijn zijn niet meer zoals ervoor. Het heeft betekenis gekregen, het vraagt eerbied, aandacht, een zorgvuldige manier van ermee omgaan. In een rooms-katholieke kerk is er het zogeheten heilig putje, waarin het water waarmee de beker en de kelk zijn schoongemaakt, verdwijnt. Dat komt rechtstreeks in de aarde uit en niet in het riool.

Niet alle katholieken geloven op precies dezelfde manier dat brood en wijn veranderen in lichaam en bloed van Christus. De ene katholiek ontvangt de hostie op de tong om deze niet met de handen aan te hoeven raken, de ander houdt de handen op bij de uitreiking van het sacrament. Er is meer ruimte gekomen voor een minder letterlijke en meer spirituele uitleg van het sacrament van de eucharistie sinds het Tweede Vaticaans Concilie. Onder leiding van paus Johannes XXIII zijn toen, begin jaren zestig, de kerkelijke leer, liturgie en geloofspraktijk meer op elkaar afgestemd.

De diversiteit in de manier waarop het sacrament van de eucharistie beleefd wordt is er ook in de anglicaanse kerk. Daar is immers naast de katholieke richting ook een evangelische.

Onder protestanten loopt de geloofspraktijk rond het avondmaal ook uiteen. Bij de ene richting is het avondmaal een maaltijd waarbij ruimhartig wordt uitgenodigd. Bij de andere is het een ernstige aangelegenheid waarbij slechts een enkeling aan tafel gaat, na zwaar gewetensonderzoek.

Zo kan het zijn dat katholieken die in de geest van het Tweede Vaticaans Concilie bij de eucharistie de gedachtenis aan Jezus voor ogen hebben, dicht in de buurt komen van de avondmaalsopvatting van sommige protestanten.

Met z'n drieën zijn we eigenlijk een goede illustratie van deze geloofs-

Het is al laat.

praktijk. Al vervagen de verschillen niet. We komen er vanzelf over te spreken, dankzij de voor dagelijks gebruik onbruikbaar geworden beker en de gekoesterde kruimels.

Waarheid en mysterie, die twee zijn belangrijke ingrediënten van ons christelijke geloof. Waarheid alleen is te koel. Mysterie alleen te nevelig. Ze hebben elkaar nodig, horen bij elkaar, maar de verhouding luistert nauw. In protestantse ogen grijpen katholieken soms wel erg gemakkelijk naar het begrip mysterie als het ze te lastig wordt. Zo ontwijken ze een antwoord dat pijnlijk is of verhullen ze dat ze ook niet zo goed weten hoe het zit. Katholieken zijn er niet heel sterk in om te verwoorden hoe hun geloof precies in elkaar steekt.

Protestanten zwaaien misschien snel met waarheid, en laten zo minder ruimte aan wat we niet weten of wat verschillend uitgelegd kan worden.

Het is cirkelen rond dezelfde kern. De een met wat meer waarheid, de ander met wat meer mysterie. Als het goed is herkennen we elkaar bij dat cirkelen rond dat wat onzegbaar is en komen elkaar daarbij tegen. De waarheid die we delen is dat we Gods aanwezigheid ervaren bij het samen vieren van de maaltijd van brood en wijn.

Voor een protestant, zegt Agnes, is Jezus net zo goed aanwezig als we

op een bankje zitten in het besef dat we kinderen van God zijn. Voor een katholiek, zegt Monic, is de aanwezigheid van Christus in brood en wijn tijdens de eucharistieviering concreter, is die aanwezigheid meer verbonden met de aanwezigheid van brood en wijn die door een priester geconsacreerd zijn.

Dat is een belangrijk verschil. Een verschil dat niet te overbruggen is. De katholieke geloofsbeleving toont zich hierin aardser, meer verbonden met de materie misschien, dan de protestantse.

Voor een katholiek is het misschien te moeilijk alleen maar in gedachten Gods aanwezigheid voor te stellen. Een katholiek wil ook iets zien of ruiken, iets wat waarschuwt om even op te letten, wat om eerbied vraagt. Dat kan een godslampje zijn, het tabernakel om voor te knielen, wierook, of wijwater dat anders is dan gewoon water. Helemaal begrijpen en doorgronden kunnen we dat niet van elkaar. En als we het wel begrijpen is dat nog geen reden over te stappen op de andere beleving, de waarheid van de ander eigen te maken.

Het blijft pijnlijk ons te realiseren dat we hierin verschillend zijn. Hoe langer we erover praten, hoe meer we elkaar vragen, hoe duidelijker de verschillen worden. Zullen we er maar over ophouden?

Misschien moeten we het maar gewoon beleven, ieder op haar eigen manier, want met uitleggen komen we niet veel verder. We hebben elkaars aanwezigheid bij het fietsen erg nodig. We kunnen ons geen ruzies permitteren. Vragen roepen vooral ongemakkelijkheid op. Het is zo al de vraag of we Rome wel ooit zullen bereiken dat we dit er eigenlijk niet bij kunnen hebben, dat gepeur in de religieuze verschillen. Samen vieren helpt om verder te komen. Samen de verschillen uitrafelen helpt niet zo erg. Misschien juist de verkeerde kant op.

Bovendien is Alja aangekomen in Ouroux; we kunnen verder.

Het is nog een lange weg naar Autun. En het is heet.

In de loop van de middag loopt het verschil tussen Monic voorop en Agnes en Alja achteraan zo ver op dat we niet eens meer samen eten.

MONIC > Vandaag is voor mij een feest der herkenning. Ik hou van de Morvan, ben er veel geweest. We hadden er een tweede huis. Nog niet zolang geleden is dat verkocht, omdat we gingen scheiden. Een treurige aanleiding, maar die verhindert niet dat ik vandaag barst van blijdschap om het weerzien met deze streek. En wat een bof dat het zulk prachtig weer is, zodat de heuvels op hun best zijn in dit zachte zonlicht. Aan het eind van de middag zullen we ook nog langsgaan bij dat huis, de nieuwe bewoners zijn zo aardig ons op de thee te nodigen.

Ik wil er heel graag naartoe, maar het is niet aardig van mij me niet meer om Alja en Agnes te bekommeren en daarom houd ik me heel erg in. Moeilijk is dat, vooral als ik een bord zie met La Celle, het dorp waar dat huis staat, en erachter dat het nog maar 18 kilometer is. Zo dichtbij, maar toch ver weg in tijd, want mijn geliefde reisgenoten zullen zich voorlopig nog niet bij me voegen. Ik bel Agnes en die snapt het helemaal. Ga jij maar, zegt ze. Op dat moment realiseer ik me dat ik al het brood bij me heb en dat zij dat hard nodig hebben. Weer bel ik Agnes: ik stel voor dat ik de zak met brood aan het bord hang. We zijn in Frankrijk, hier is brood zo'n beetje heilig, ook als er alleen een bakker aan te pas is gekomen. Ik vertrouw erop dat de Fransen genoeg ontzag hebben voor een zak met een brood dat ze die laten hangen.

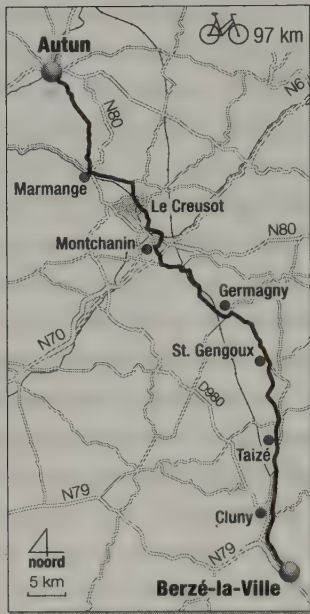
Zonder me nog in te houden rij ik naar het huis. Onderweg stop ik even omdat de nieuwe eigenaar ons blijkbaar tegemoet fietst. Hij gaat verder, om Alja en Agnes op te halen, ik rij door. Als ik daarna als vanouds op de veranda zit en geniet van het schitterende uitzicht, merk ik dat het me niets uitmaakt of het huis van mij is of van een ander. <

VAN DE WEBLOG > Een dag van tegenstellingen. Voor Monic een glorieus weerzien met een streek die haar lief is. Ze vloog over de toppen van de Morvan. Alja en Agnes in de bezemwagen. Zwoegend hebben we onszelf de heuvels opgesleept, tussen Lormes en Anost – met loden pijpen in plaats

van benen. Het was zeker 28, 29 graden. In Anost werden we aangesproken door een wielrenner: daar moeten jullie heen. Het was Henk, die woont in het huis dat ooit van Monic was. Hij was ons tegemoet gefietst en loodste ons met vliegende vaart naar onze bestemming. Daar zaten we heerlijk op zachte stoelen op de veranda, bij thee met vruchtentaartjes. Daarna naar Autun voor het langverwachte bezoek aan de fietsenmaker. Goed nieuws: alles is nagekeken en alles doet het weer. Dat wil zeggen: de fietsen. Die fietsen moeten even een nachtje zonder ons, want voor de overnachting werden we opgehaald. Twintig kilometer ten noorden van Autun wentelen we ons nu in de gastvrijheid van Dick en Manda uit Zeist. Overal ontmoeten we hartelijkheid. Douchen, zwemmen, heerlijk eten. En wat te denken van de fietsenmaker in Autun: toen we vroegen of onze fietsen een nachtje mochten overblijven, moest hij even denken, want morgenochtend is hij dicht. Maar geen nood. Hij wees ons een garage en gaf grif de sleutel mee. Dan kunnen we er morgen zelf bij. <

[AGNES]

DAG 12

‘Taizé,’ riepen we alle drie, toen het er bij de voorbereiding om ging plaatsen te noemen die we onderweg wilden aandoen. Daar wordt oecumene in praktijk gebracht, daar komen jaarlijks 200.000 jongeren op af, daar kunnen christenen van allerlei richtingen samen bidden, zingen en vieren met respect voor ieders traditie.

De protestantse Zwitser Roger Schutz kocht in 1940 een leegstaand huis met bijgebouwen in Bourgondië om er een oecumenische gemeenschap te beginnen. De eerste bewoners waren oorlogsvluchtelingen die onderdak zochten. Er waren joden bij, katholieken, agnosten. Zijn idee van een religieuze gemeenschap met ruimte voor verschillende geloofsuitingen, een sober leven en het samen delen van gaven, trok al snel anderen aan. Rond frère Roger is een broederschap ontstaan en de gemeenschap in Taizé bestaat tegenwoordig uit zo’n honderd broe-

ders. Er zijn ook vestigingen op andere plaatsen. De liederen van Taizé, eenvoudig en daardoor door iedereen mee te zingen, zijn wereldwijd bekend en geliefd.

De gewelddadige dood van frère Roger in 2005 wekte wereldwijd afschuw. Hoe kon zo'n vredelievende man door messteken om het leven komen?

Voor ons is Taizé een voorbeeld van hoe oecumene in praktijk gebracht kan worden zonder gekissebis over precieze regels en aanpassingen. Oecumene moet je doen. Samen zingen, samen bidden, samen vieren, met simpele middelen.

Daarin ligt de kracht van Taizé. Deze vorm biedt ruimte voor de verschillen. Niet voor niets komen kerkelijke leiders van verschillende richtingen naar dit dorp op een heuvel in Bourgondië: oosters-orthodoxe metropolieten, lutherse bisschoppen, vele predikanten. Ook paus Johannes Paulus II deed Taizé aan.

Het dorp is de plaats bij uitstek waar we heen willen. Het lijkt ons passend bij onze onderneming om bij deze oecumenische klassieker een viering mee te maken, de liederen mee te zingen, de sfeer te proeven. Daarvoor hebben we onze route zo gekozen dat we in Frankrijk verder naar het zuiden doorrijden dan voor de hand ligt. Pas ter hoogte van Genève zullen we afbuigen naar het oosten. Zo gaan we de Jura over via een misschien onhandige route, maar dat doen we zonder er verder een woord aan vuil te maken. Taizé moet, we kunnen er niet omheen.

Een paar dagen voor we Taizé bereiken is frère Roger weer in het nieuws. Het gerucht gaat dat hij zich in het geheim tot het katholicisme zou hebben bekeerd. Tijdens de uitvaartmis voor Johannes Paulus II heeft hij de communie ontvangen. Officieel mogen protestanten dat niet volgens de rooms-katholieke leer. Het zou betekenen dat frère Roger niet meer protestant was, maar katholiek was geworden. Dat zou zo in tegenspraak zijn met het oecumenische ideaal van deze gemeenschap, waarin er altijd zorgvuldig op gelet wordt dat protestanten

en katholieken met behoud van de eigen identiteit samen vieringen kunnen houden.

In dagblad *Le Monde* staat een artikel waarin het gerucht wordt weersproken. Frère Roger is niet bekeerd tot het katholicisme, maar stemde wel volledig in met het katholieke geloof en met de katholieke opvatting van de eucharistie, de viering van brood en wijn.

Een woordenspel, lijkt het.

Het voordeel van het zo ver naar het zuiden gaan in Bourgondië is ook dat we dan Cluny kunnen aandoen.

Niet dat daar nu iets bijzonders gebeurt, maar vanuit een benedictijns klooster in Cluny is ooit, zo'n negen eeuwen geleden, een vernieuwingsbeweging op gang gekomen die op de kerk en de samenleving in Europa grote invloed heeft gehad.

Zonder overdrijven zou je kunnen zeggen dat de abdij van Cluny in de twaalfde eeuw het spirituele centrum van de katholieke kerk was. Ver voor de Reformatie is hier een zuivering begonnen, van binnenuit. Hadden de katholieke kerkelijke leiders in die tijd beter naar het geluid uit Cluny geluisterd, dan was de Reformatie misschien helemaal niet nodig geweest. Maar goed, dat is de wijsheid achteraf.

De abten van Cluny maakten een eind aan de verstrengeling van belangen tussen hertogen en bisschoppen. De geestelijkheid diende zich te richten op zaken van het geloof en niet op het veiligstellen van geld, of macht, of landerijen, zoals in die tijd al te vaak gebeurde.

Van het klooster van toen is nauwelijks nog iets over, weten we van een eerder bezoek. Alleen contouren in het plaveisel geven aan hoe groot het kloostercomplex geweest moet zijn. Er staan nog een paar zuilen en een muur. Toch is het de moeite waard Cluny aan te doen. We willen er staan, elkaar erop wijzen, weer lezen over wat hier gebeurd is.

We hopen dus vandaag in Taizé eerst een middaggebed te kunnen meemaken en daarna vijftien kilometer door te fietsen naar Cluny.

Van Autun naar Cluny is het 93 kilometer. Een forse afstand en we weten diep in ons hart dat dit eigenlijk onhaalbaar is. Het enige wat ons

hoop geeft is dat de laatste veertig kilometer bestaan uit een fietspad dat is aangelegd op een voormalig spoortracé. Dus het is vlak en recht, zeggen we wel vier, vijf keer tegen elkaar. We zijn bijna twee weken onderweg, dit zou moeten lukken. Doorkarren dus.

Even voorbij Cluny hebben we een hotel gereserveerd, een paar dagen geleden al. Dat is omdat Agnes de drukproeven van haar boek over gereformeerden overzee nog moet bekijken. De uitgever moest een postadres en dat werd Berzé. Daar liggen de vellen nu te wachten.

Vandaag is het dus extra belangrijk eindelijk eens te doen wat we ons steeds voornemen, maar wat elke keer mislukt: vroeg vertrekken.

Met dat voornemen gaat het helemaal niet goed. Alle drie weten we dat het nodig is. We komen iedere dag te laat aan om echt goed te kunnen uitrusten, we hebben te weinig tijd om te schrijven en dat geeft een gejaagdheid en een druk die voor nog meer spanning zorgt. Die gejaagdheid leidt ertoe dat we niet elke nacht zo goed slapen als we thuis gewend zijn. Daar word je moe van en dan is het extra lastig 's ochtends tempo te maken. Aankleden, ontbijten, tassen pakken, ochtendgebed, afrekenen met de hoteleigenaar en wegfietsen. Dat hele ritueel duurt iedere ochtend te lang. We gaan steeds te laat weg: half tien, tien uur is het wel. Om twaalf uur hebben we dan pas dertig kilometer gefietst en dat is te weinig om 's middags op tijd aan te komen. De tijd die nodig is om te herstellen van de inspanningen en om in het hoofd de gebeurtenissen van onderweg bij te houden is eigenlijk iedere avond te kort.

Vandaag gaat het ook weer mis.

We hebben overnacht bij vrienden van Agnes, in de buurt van Autun. Onze fietsen staan ergens anders, die hebben we gisteren achtergelaten in Autun zelf, bij de fietsenmaker. Die heeft hier en daar een derailleur bijgesteld en naar de spaken van de fiets van Agnes gekeken.

Het ophalen van de fietsen kost toch nog veel tijd en als we in Autun staan, bedenken we dat we gisteren de bidons op de fietsen hebben laten zitten. Die zijn dus niet gevuld. Het is even zoeken voor we in Autun een winkel gevonden hebben die flessen water verkoopt. Het

Alja werkt de weblog bij, in een bushokje tussen Autun en Le Creusot.

zijn halve liters gekoeld water. Vreselijk duur, je kunt er een aardige wijn voor kopen.

Als we dan eindelijk echt vertrekken is het al half elf. Vervolgens rijden we verkeerd doordat kaartlezer Monic niet goed heeft gekeken.

Tegen elven rijden we Autun uit, langs de kathedraal. We hebben geen tijd er binnen te kijken, zelfs niet eventjes naar het unieke reliëf van de drie Wijzen uit het Oosten onder een dekentje. Wij moeten omhoog. Het is steil en het is zo warm dat we in onze hemdjes rijden.

Lange tijd pauzeren we in een bushokje bij een groot kruis. Croix blanchot heet het hier toepasselijk. Het bushokje zorgt voor de broodnodige schaduw. Dat is weer eens iets anders dan onweer. Dat ons vandaag nog wel onweer te wachten staat, weten we dan nog niet, om van verdere misère maar te zwijgen.

Om de een of andere reden hadden we in ons hoofd gezet dat het na Le Creusot afgelopen zou zijn met de heuvels van de Morvan. In de stad is het inderdaad even vlak, maar nu moeten we ons hart weer vasthouden in het verkeer.

Omdat het in steden altijd lastiger is de weg te vinden, blijven we bij

elkaar en wie achteraan rijdt heeft het dan het zwaarst. Niet zozeer om de andere twee bij te houden, maar vanwege alle bijna-ongelukken die je te zien krijgt. Franse automobilisten lijken de regel 'recht door op dezelfde weg gaat voor' niet in hun wetboek te hebben staan. Ze snijden de fietser regelmatig onbarmhartig bij het afslaan. Sommigen hebben zelfs geen respect voor een klimmer. Terwijl jij bijna boven aan de straat bent, in een slakkengang maar nog steeds op het zadel, geven zij even gauw gas om rechtsaf te slaan. Of ze keren plompverloren hun vrachtwagen voor je neus. Dan is het snel afstappen of je wordt vermorzeld.

De eerlijkheid gebiedt te zeggen dat er ook tallozen zijn die vriendelijk stoppen, geduldig achter je blijven rijden, bemoedigend glimlachen en enthousiast zwaaien. Bij Alja was vanmorgen de ketting er weer een keertje af. Terwijl ze ernaar stond te kijken werd ze voorbijgereden door een vrachtwagen, die even verderop stopte en zachtjes achteruitreed. Of alles goed was en of hij soms kon helpen, vroeg de chauffeur.

Tot onze verbijstering blijft de weg ook na Le Creusot stijgen en dalen. Bovendien begint het te regenen en hangt er onweer in de lucht. In Montchanin Le Haut schuilen Agnes en Monic in een bushokje, maar wie er komt: geen Alja. Terwijl het echt nog niet zo lang geleden is dat we nog bij elkaar waren. Ten langen leste rijdt Agnes maar een stuk terug. Na een paar kilometer ziet ze Alja ergens verdwaasd de verkeerde kant uitrijden, goed zichtbaar in haar gele regenjack.

Zo zwoegen we voort, maar het is nu vier uur in de middag en er is geen sprake van dat we Berzé halen. Sterker nog, zelfs St. Gengoux waar volgens de aanwijzingen het fietspad over de spoorlijn begint, lijkt niet meer haalbaar. Alja is aan het eind van haar Latijn. We moeten een list verzinnen.

ALJA > We hadden ons mentaal voorbereid op de Jura en de Alpen, maar de Morvan zal voor eeuwig littekens achterlaten in mijn geheugen. Heuvels en hitte. Mijn handschoenen waren al eerder in

mijn fietstas verdwenen: veel te warm. Het fluorescerende wegwerkershesje en mijn helm zitten achterop, voor als het echt moet. Alles is te warm en ik overweeg zelfs mijn haar te laten millimeteren.

Als de lucht betreft is dat een welkome afwisseling, maar veel tijd om te genieten is er niet, want er volgt een ongekennde plensbui. Dat is gelijk weer het andere uiterste. Ik zie bijna niets meer en ik ben al doorweekt voor ik mijn jack heb opgediept. Monic en Agnes zijn in de regen verdwenen en zonder duidelijke kaart heb ik nu een probleem. Gingen ze hier rechtdoor of rechtsaf? We zitten midden in de stad. Ik fiets nog even verder en keer dan om. Op een plattegrond ben ik aan het uitzoeken welke kant ik op moet als Agnes komt aanrijden. We zien er allebei uit als verzopen katten en zo voelen we ons ook.

We moeten vandaag naar Berzé, want Agnes heeft haar drukproeven daarheen laten sturen. Het is laat en Agnes oppert een taxi. Ik aarzel, want eigenlijk is dat een beetje tegen de spelregels. Ik stem toch toe, want veel alternatieven zijn er niet. Bij een garage bellen we een taxi, die na tien minuten arriveert. Monic en Agnes zijn alvast gegaan, want die hebben hun tijd nodig.

De chauffeur is niet al te toeschietelijk: hij heeft eigenlijk geen zin de fiets in de achterbak te laden. Hij loopt behoorlijk mank en misschien is het hem wel te zwaar. Na wat heen en weer draaien begint hij er toch maar aan en samen tillen we de fiets achterin. Hij voelt dat mijn band lek is. Ik vraag me af of dat het probleem geweest is. De speciale anti-lekbanden voelen anders aan en ik heb geen idee of je onmiddellijk merkt dat je band lek is. Ik maak me er niet meer druk om. Ik voel me duizelig en rillerig.

De chauffeur blijkt eigenlijk best vriendelijk. Hij wil weten wat we aan het doen zijn. Ik vertel over onze tocht en het plan om in Rome aan te komen. Hij fluit zachtjes tussen zijn tanden, maar ik merk dat hij er ook zijn vraagtekens bij zet. Vraagtekens die ik van harte met hem deel.

Hij vertelt over zijn gezin en zijn plannen naar Zuid-Frankrijk te verhuizen. Het is daar lekker warm, zegt hij. Van mij mag hij.

In het hotel informeer ik tot hoe laat we kunnen eten. Tot negen uur; dat is krap aan. Via de mobiel houden we contact en ik vraag me af, waar ze vandaan zullen komen. Het begint te schemeren en ze zijn er nog steeds niet. De hoteleigenaar vertelt dat het fietspad vlak langs het hotel loopt, maar ze moeten eerst een donkere tunnel door. Hij wijst me waar ze moeten aankomen. Ik stuur een berichtje dat ik op het pad zal wachten, zodat ze niet voorbijrijden.

Het duurt ontzettend lang en ik voel me ongemakkelijk. Wat zullen ze moe zijn en balen dat ze in het donker moeten rijden. <

Nog vijftig kilometer; het is inmiddels halfzes.

Agnes rijdt voorop, die is nu eenmaal het beste in het stug volhouden van een straf tempo, al is de weg saai en vlak. Het is de twaalfde dag, we hebben een kleine negenhonderd kilometer afgelegd, gemiddeld 76 per dag. Dat betekent dat we op schema liggen. Echt gerust zijn we toch niet. Er is een gejaagdheid die ons steeds maar voortdrijft. Verder, verder moeten we. De heuvels van de Jura komen nog, de Alpen liggen voor ons, de Apennijnen. Rome lijkt onbereikbaar ver weg. We kunnen ons er weinig bij voorstellen.

Het wordt al schemerig en we rijden zo hard we kunnen om voor het donker in het hotel te zijn dat we gereserveerd hebben. Bij het fietspad is alles heel duidelijk aangegeven. Bordjes vermelden welke plaatsen we passeren. Plaatsen die we eventueel kunnen bezoeken, omdat ze interessant zijn.

We zwoegen in de schemer, Agnes houdt het tempo er goed in. Steeds meer bordjes passeren we. We weten welke bordjes er straks gaan komen. Het is een kwelling, maar we moeten er voorbij, we moeten verder.

Taizé, staat er. Even verderop: Cluny.

Zo hard we kunnen jakkeren we er voorbij.

Vlak voor het donker valt, rijden we ons vast. Er is een splitsing, maar zonder borden. We kiezen de linkertak, komen uit bij een snelweg, kunnen niet zien welke nummer deze weg heeft. Om ons heen is bos.

Er is weinig te zien. Waar moeten we heen? We hebben de keus tussen stijgen en dalen en de fietservaring leert dat in dat geval stijgen altijd het best is. Mocht het fout zijn, dan ben je gemakkelijk en snel weer op de uitgangspositie. Maar we kunnen niet alleen letterlijk, maar ook figuurlijk geen helling meer zien en ons richtinggevoel zegt dat in dit geval de weg die daalt de goede kant op gaat.

Als we de ingang van een tunnel zien, weten we dat we goed zitten. Dat hadden we gehoord van mensen aan wie we de weg hebben gevraagd. Door de tunnel, hadden ze gezegd. Het is een voormalige spoortunnel. Smal en heel vochtig. Water druipt hoorbaar langs de wanden. De tunnel is verlicht, dat scheelt. Er rijden geen auto's – dit is alleen voor fietsers. Een stille tunnel, waarvan het eind niet te zien is en het is er koud.

Als eindelijk het einde van de tunnel nadert, rijden we een gitzwart gat in. Dit is een tunnel waarvan het einde donkerder is dan wat dan ook.

Het fietspad dat verder gaat, loopt pal langs de achterkant van hotel Relais du Mâconnais, in La Croix Blanche/Berzé la Ville. Het hotel licht vaag op. Alja staat ons op het fietspad op te wachten. Monics kilometer teller zegt 96 kilometer. Het moeten er flink meer zijn, want deze teller, weten we nu, geeft zo'n vijftien procent te weinig aan.

Het is na negenen, de keuken is officieel gesloten. Wij vinden dat we absoluut een stevig maal verdiend hebben na deze zware dag. Het kost wel moeite dat uit te leggen aan de eigenaar. Erg enthousiast is die niet, maar vooruit. Er is zelfs geen tijd om eerst een douche te nemen. Ongewassen bestellen we een hele fles witte wijn, want morgen hoeven we niet te fietsen.

Het eerste gerecht dat op tafel komt is een amuse met de vorm en het formaat van een mercichocolaatje. Iets met tomaat, maar wel erg klein voor onze hongerige magen.

Agnes neemt als eerste een hap en dan blijft het lange tijd opvallend stil.

Ze heeft haar ogen dicht, zegt niets.

Als ze eindelijk spreekt is duidelijk waarom ze zo lang stil bleef. Dit is iets heel bijzonders. Je hoeft maar een muizenhapje te proeven om dat uit te maken.

Arnaud Lannuel, de jonge kok van Relais du Mâconnais verdient een Michelinster, vinden wij. In het gastenboek en artikelen in vaktijdschriften zien we dit bevestigd. We zijn terechtgekomen in een smulpapenparadijs. En dat op onze rustdag. Een gelukkig toeval.

Dat we de dag erna kampen met koorts en griep komt niet door de kok. De vermoeidheid wellicht, wie zal het zeggen. Agnes heeft er geen last van, maar Alja en Monic wel. We liggen in bed, en dat op een luttele negentien kilometer van Taizé. Het bed deint, de kamer wiegt en we blijven binnen. Alleen al de gedachte op de fiets te klimmen is te veel.

Slapen, water drinken, liggen. Dat is meer dan genoeg. Speciaal voor Taizé zijn we zo ver naar het zuiden doorgereden. We gaan er niet heen.

Cluny is nog dichterbij. We laten het links liggen.

Misschien later een keer, met de auto.

DAG 13

De aanblik van ons raam in Le Relais du Mâconnais.

VAN DE WEBLOG > Alja en Monic zijn allebei ziek. Monic snipverkouden, waterige ogen en koorts. Alja hoofdpijn, waterige ogen en koorts. Uitgeteld liggen ze op bed. Ze komen hun kamer niet af vandaag, waarschijnlijk alleen vanavond om nogmaals van de kunsten van de kok van Le Relais du Mâconnais te genieten. En de Jura en de Alpen moeten nog komen. <

[AGNES]

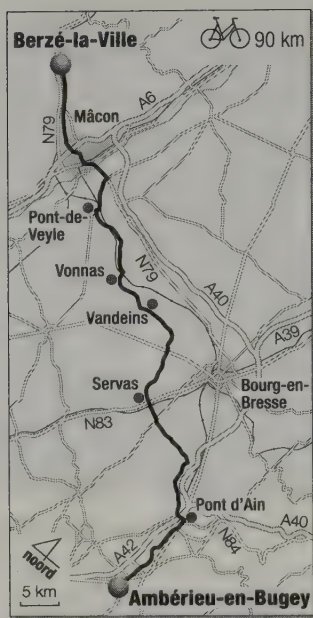
> Vannacht op de hotelkamer in La Croix Blanche wakker geworden van geknaag. Agnes dacht aan een muis, het bleek een sprinkhaan van enige omvang te zijn. Geen vleeseter, voor zover we weten en dat is maar goed ook, want als die net zoveel naar binnen werkt als wij deze dagen, zou er morgen weinig meer te fietsen zijn. Het beestje landde eerst op mijn arm, daarna op de rand van het bed. Hem (haar?) gevangen in het kommetje van mijn handen en buiten gezet, onder enige hilariteit. Alja heeft van dit alles niets gemerkt, ze was in comateuze slaap. Zoals ze ook pas van een over het dak scherende straaljager niets gemerkt heeft. Vanochtend wakker met een griephoofd. Snot in de kop, rillerig, zweterig. Taizé is op 19 km afstand, een

peulenschil vergeleken met de 870 of weet ik wat die we afgelegd hebben, maar ik moet er niet aan denken om op de fiets te stappen, zelfs niet zonder bagage, wat toch echt moet schelen. Dat merkte ik bijvoorbeeld toen ik bij de fietsenmaker in Autun even wegreed om te controleren of de versnelling het weer doet. Ook toen zonder bagage. Ik zette even aan en reed pardoes op alleen het achterwiel, zoals jongens van zestien wel eens doen. Zojuist wakker geworden na een diepe middagslaap. Dikke keel, zwaar hoofd, maar wel in de stemming om morgen een stukje (60 km?) te fietsen. <

[MONIC]

DAG 14

Een leuke band hadden we nog niet gehad, maar vanmorgen is het zo ver. De Raleigh van Alja staat met een platte achterband in de garage van Relais du Mâconnais. Meteen komen de speculaties los. Heeft ze de laatste kilometers voor ze donderdagmiddag in de taxi stapte zo moeten zwoegen omdat haar band misschien veel te zacht was? Het zou kunnen. Wanneer je benen zo zwaar zijn dat je moeite hebt vooruit te komen, kan het best dat je niet merkt dat je materiaal ook niet meer meewerkt.

We moeten gewoon onder ogen zien dat het dom geweest is van tevoren geen rustdagen in ons reisschema op te nemen. Het idee was ruwweg: als we gemiddeld zo'n zeventig kilometer per dag halen, kunnen we in vijf weken in Rome zijn. Als we ervoor zorgen dat we af en toe wat langere etappes maken, dan kunnen we ons ook rustdagen per-

mitteren. Maar die moeten we dus eerst verdienen. Helemaal fout, zeg je achteraf. Het was veel beter geweest als we al eerder een dag gepauzeerd hadden. In elk geval in Autun, maar misschien al veel eerder, in Courtenay of zelfs in Parijs. Maar zelfs in het kader van onze discussies over het geloof is de zondagsrust niet aan bod geweest. Misschien omdat elke dag een soort zondag is, want we rusten hoe dan ook alle drie van onze gangbare bezigheden, liefst vijf weken lang. Misschien dat geen van ons het daarom in de voorbereiding aan de orde gesteld heeft. Maar het kan ook zijn dat Agnes gewoon te veel haast heeft, terwijl Monic over zo'n conditie beschikt dat ze altijd wel kan doorfietsen. Alja intussen durfde er niets over te zeggen omdat er ter wille van haar onderweg al zoveel wordt gerust. Zo zijn we eergisteravond afgepeigerd neergeploft in La Croix Blanche. Waarschijnlijk met een leuke band, die nu vaardig door Monic wordt geplakt.

Gelukkig is dit oponthoud geen voorbode voor verdere narigheid. Het wordt een mooie dag. De rust heeft ons goed gedaan en wat ook helpt is dat het parcours zo goed als vlak is. Op het fietspad naar Mâcon komen we langs de wijngaarden van St.-Véran, een verrukkelijke bourgogne die zal moeten wachten tot na het fietsen. Ervaren fietsers hebben ons ervan overtuigd dat witte wijn slecht is voor de benen.

Na de brug over de Saône in Mâcon duiken we de vlakke in van het departement Ain. Heerlijke temperaturen, niet te heet, prachtig bloemen. Hier en daar maken we een praatje. Alja en Monic hebben de grootste moeite aan een oudere Française uit te leggen wat we aan het doen zijn. Helemaal uit Engeland komen fietsen? Dat wil er niet in. Met de TGV dan toch zeker. Echt niet? *Ooh, courageuses!*

Na de middag houden we halt in de buurt van Vandeins, aan een beek, waar we op onze blote voeten over de stenen lopen. Een idylle op de laatste dag voor de bergen van de Jura. We praten er maar niet te veel over. Wanneer we Pont-d'Ain naderen, kunnen we de bergen zien liggen.

VAN DE WEBLOG > We zijn in Ambérieu-en-Bugey aangekomen, ongeveer 10 km ten zuiden van Pont-d'Ain. Eigenlijk een omweg, alleen om te voorkomen dat we onder de blote hemel moeten slapen. We zijn vroeg aangekomen en hebben toch 90 km gedaan vandaag: een record tot dusver en zeker na de wat gammele start vanmorgen van Monic en mij. We hebben het eruit gefietst en niemand hoort ons klagen! Monic staat te zingen onder de douche en terecht. Onderweg kwamen we borden tegen met: Genève 100 km. Het dringt nog niet helemaal tot me door dat we er bijna 1000 km op hebben zitten en over een paar dagen in Genève zullen aankomen! <

[ALJA]

Het hotel in Ambérieu-en-Bugey is zo nieuw dat de vvv in Pont-d'Ain er niet eens naar heeft doorverwezen. Vanaf de route nationale 75, waarlangs we noodgedwongen onze laatste kilometers afleggen, zien we het liggen. We zijn blij dat we niet nog vijf kilometer zuidwaarts hoeven, waar het even op leek, dus we nemen er gauw onze intrek.

Het hotel is een efficiënt gerunde instelling, dat is meteen duidelijk. Drie volwassenen op één kamer is niet toegestaan, hoewel op de kamer van Monic en Alja zelfs een extra bed staat. Kassa. Agnes schikt zich in het gehandicaptenverblijf op de begane grond. Dat is in een aparte vleugel waar ook de fietsen mogen staan, maar waarvan de deur naar de hal de volgende morgen niet open kan. Er is een systeem met codes en sleutelkaarten zodat gasten buitenom naar hun kamers kunnen. Het lijkt erop dat de receptie zo min mogelijk open is. De behandeling in het restaurant is liefdeloos en het eten smaakt navenant. Het kan niet anders of hier wordt geprobeerd hoe je met zo min mogelijk mankracht een hotel draaiend kunt houden. Je wordt er treurig en pessimistisch van. De gedachten gaan terug naar Picardië, waar een Formulehotel was waar helemaal geen zichtbaar personeel aanwezig was. Een bed uit de muur.

Maar we denken ook aan het gastvrije huis van Catherine in Bon-neuil-les-Eaux en naar Patricia in Surgy, wier dorpscafé na haar pensionering onvermijdelijk sluiten zal. Ook daar zaten we 's morgens

opgesloten tot Patricia zelf tevoorschijn kwam, maar hier is het anders. Daar leefden we mee met Patricia, die zeven dagen per week, eenenvijftig weken per jaar als een soort nurkse dorpsmoeder achter de tap staat. Je begreep wel dat ze niet om zeven uur beneden was. Hier sta je op zondagmorgen zowel van binnenuit als buitenom voor een dichte hal. Dan maar buitenom naar de vleugel waar we de keuken vermoeden. De geur van versgebakken brood duidt op activiteit – we willen een stukje brood om de eucharistie te kunnen vieren – maar geen van de twee deuren waarop we bonzen wordt opengedaan. Misschien zijn ze te dik, maar het lijkt waarschijnlijker dat de persoon die erachter aan het werk is geen belangstelling heeft. Hij of zij kan het ook veel te druk hebben.

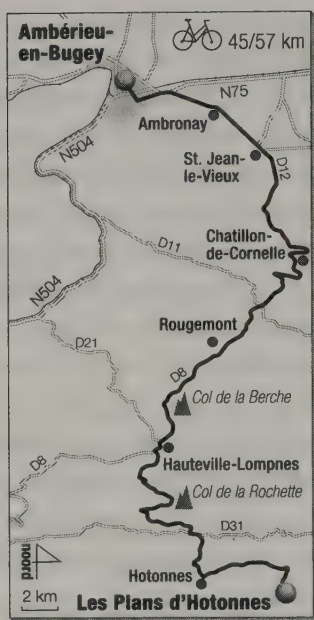
Productie, efficiency, geld verdienen – ze zouden het net zo goed in grote letters op de gevel kunnen zetten. Dit Ambotel zal vast en zeker aan alle Europese regels voldoen, met een douche zonder drempels en brandveilig tot en met, maar het is de vraag of iemand je zou horen roepen als je echt in nood zat.

Het is van God los.

VAN DE WEBLOG > Hello iedereen. Ik hoop dat u een goede dag hebt gehad, en die niet zo zwaar was zoals u had gedacht, heb ik mijn hymn voor u zoals beloofd gezongen! Ik hoop zijn niet te heet vandaag voor u, zijn mooi en zonnig hier in Knutsford. U bent allen in mijn gebeden. De brandkast van het verblijf. (ik hoop dit o.k., vertaalt of minstens wat! steek houdt). (Hello Everyone. I hope that you have had a good day, and one that was not as strenuous as you had expected, I have been singing my hymn for you as promised! I hope its not been too hot for you today, its been beautiful and sunny here in Knutsford. You are all in my prayers. Stay safe. (I hope this translates ok, or at least makes some sense!) Good old Babelfish (if it worked!). <

[MICHELLE]

DAG 15

Drie cols moeten we over in de Jura om in Genève te komen. De Col de la Berche van 864 m, de Col de la Rochette van 1112 en de Col de Richemont van 1036. Dat is er een te veel, voor deze dames op leeftijd. Want wat schrijft Jan op zijn routeaanwijzingen: de eerste col is niet heel erg steil, maar wel lang: 18 kilometer stevig doorgaan. De tweede is fel en pittig. Daarmee is het voor ons wel weer genoeg geweest, denken we zo.

We jagen elkaar steeds weer op stang door het over de Jura te hebben. De Jura, die is erg, zeggen we dan, erger dan de Alpen.

Maar die uitspraak is, laten we eerlijk zijn, gebaseerd op niet meer dan één ervaring van een van ons die toen met mannen fietste. Dat is heel anders dan met dames onder elkaar.

Mannen gaan zwijgend naar boven, wachten je dan op en stoppen je

een potje bier in je handen of een fles melk. Wij voelen tenminste met elkaar mee.

Blijft het feit dat de Jura een gebergte is en dat we eroverheen moeten. Het grootste probleem is dat er geen uitwijkmogelijkheden zijn. Er zijn weinig hotels. Er is er een in Hauteville-Lompnes, maar dat is al na de eerste col. Dat is zelfs voor ons wat te vroeg. Als we al na één col stoppen voor een overnachting komen we helemaal nooit in Rome. We raadplegen het internet en dat vertelt ons dat er een hotel is in Hotonnes, precies tussen de tweede en de derde col in. Mooier kan niet. Het betekent dat we vandaag 50 kilometer verder komen en dat moet toch wel lukken.

Het is warm, het is zondagochtend en gelukkig is de bakker open. We slaan stevig in. Nerveus beginnen we aan de aanloop tot de eerste col. Het eerste stuk is vlak, dat stelt enerzijds gerust, maar haalt de zenuwen niet weg. Pas als het lijf flink aan het werk moet op een helling, komt er een zekere rust. Dit is het dus, denk je dan, we weten waar we aan toe zijn. Met dit gevoel in de benen gaan we de komende tijd verder. Dat is toch prettiger dan wachten op pijn die vervolgens nog niet komt.

De eerste col is te doen. We lunchen bij een hek waar vijftien jonge koeien tegenaan staan, nieuwsgierig naar ons.

Een half uur verder blijkt Alja haar fototoestel verloren te hebben. We kunnen wel bedenken waar dat gebeurd is: op de plaats waar we geluncht hebben. Agnes biedt aan het toestel te halen. Ze haalt de tassen van haar fiets, legt ze neer achter een boomstronk en we doen er een briefje op in keurig Frans dat men ze moet laten liggen. Ze zal een uur nodig hebben om heen en terug te rijden.

In een dorp verderop is er daarom voor de overige tochtgenoten genoeg tijd om koffie te drinken en op een terras praatjes aan te knopen. De vriendin die het fototoestel haalt is zeker de jongste en de snelste, veronderstelt men daar. Nee, vertellen we, ze is de aardigste. Als we in de buurt van onze overnachtingsplaats Hotonnes komen, loopt het toch alweer tegen vijven. Het is weer niet gelukt vroeg aan te komen en een vrije namiddag te hebben. Vandaag, zondag, is Agnes aan de beurt

om het artikel voor de krant te schrijven. Dat mag op zondag altijd wat later aankomen dan door de week en dat komt vandaag bijzonder goed uit, gezien het tijdverlies door het verloren fototoestel.

Een bekend piepje geeft aan dat er een sms binnen is. Meestal betekent dat dat Alja verdwaald is, of juist weer opgedoken, of dat de ketting van haar fiets is. Dit keer is het Agnes die verkeerd gereden is. Iets uitzonderlijks. Ook dat nog. Het is misschien een goed idee dat Monic alvast vooruitrijdt om in te checken in het hotel, zodat Agnes meteen aan het schrijven kan beginnen wanneer zij is aangekomen. Dat geeft Alja de gelegenheid rustig aan verder te rijden en even op adem te komen, want het is haar aan te zien dat die twee cols meer dan genoeg zijn geweest. Een blik op haar gezicht laat weten dat ze bijna niet meer verder kan.

Hotonnes is een klein plaatsje. Iedereen weet vast waar dat hotel is. Een dame die de stoep veegt vertelt dat het in Les Plans ligt. Dat zal wel een wijkje zijn. Een oudere man geeft uitsluitsel. Les Plans, dat is hoog boven, in het skigebied. Ongeveer zeven kilometer klimmen, denkt hij. Eerst is het nogal steil, later wordt het iets minder steil.

Dat is een lelijke tegenvaller. Het betekent dat het stuk voor de krant veel later dan afgesproken naar Amsterdam kan worden gestuurd en dat de redactie op ons zal moeten wachten. Het betekent ook dat Alja, die eigenlijk niet meer kan, nog een helling op moet.

De weg naar het hotel is even steil als de laatste col die we gedaan hebben. Aan het eind van de dag hebben de benen daar meer moeite mee dan aan het begin. Na een kilometer of wat dringt de gedachte zich op dat het gekkenwerk is hier tegenop te fietsen. Alja zal dit nooit kunnen. Het heeft geen enkele zin dat een van ons wel het hotel bereikt en de ander niet. We zijn samen onderweg. Alles wat we doen is erop gericht om samen aan te komen. Nu blijkt ook hoe nutteloos het is gemakkelijk tegen een berg op te kunnen fietsen terwijl een van de anderen daartoe niet meer in staat is. Niemand heeft er wat aan, het is een vaardigheid die niet kan worden ingezet ten bate van het collectief.

Een treurige conclusie, die ook een gevoel van machteloosheid oproept.

Zie ons eens, op deze zondagavond. Een uit elkaar geslagen zootje, terneergeslagen ook nog. Een is een stuk achter omdat ze rechtsaf is geslagen terwijl dat niet moest, en daardoor kilometers omrijdt. Een is zo moe dat ze er serieus over denkt in de berm te gaan liggen en maar te zien wat er dan gebeurt. En een kan best naar dat hooggelegen hotel fietsen, maar kan niemand daarmee helpen en is daarom maar weer teruggekeerd.

Hulp vragen, maar waar en aan wie? Er is geen mens te zien. Er is maar één huis in de buurt, verscholen achter een hoge heg. Door een gat zijn twee grote honden te zien. Franse honden en die zijn doorgaans bijtgraag. Alja heeft al een paar keer een hond die het op haar benen gemunt had, op andere gedachten moeten brengen. Dit is de meest onhandige plek om hulp te vragen. Maar er is geen andere mogelijkheid.

Drie puberjongens aan een tafeltje in de tuin kijken op als ze geroep horen. Ja, ze willen hun ouders wel halen. De honden staan op en dan is goed te zien dat ze allebei aan de ketting zitten. Het is dus veilig genoeg om naar het hek te lopen. Daar komt ook een man aan, vast de vader van de jongens.

Met een monsterende blik, de armen over elkaar, luistert hij naar het verhaal over de fietstocht naar Rome en de vermoeide vriendin die niet meer verder kan. Of hij haar met de auto naar het hotel wil brengen, de andere dames fietsen wel.

Hij opent het hek en nodigt uit voor een glas rosé.

Eerst maar eens iets drinken. Alja kikkert zienderogen op als ze het woord rosé hoort en als ze weer lekker Frans kan praten. Praten is altijd beter dan fietsen.

Agnes is inmiddels ook in Hotonnes aangekomen en ze fronst als ze hoort over de zeven kilometer klimmen. Maar haar benen zijn vandaag in topvorm, ze kan elke berg aan en het artikel moet nog geschre-

ven. Ze laat de wijn aan zich voorbijgaan en begint aan de klim naar Les Plans. Plicht roept. We zien elkaar vast zo.

Jean-Michel Ancian geeft ons een hand als hij zich voorstelt. Zijn hand voelt heel hard, hij heeft vast een ambachtelijk beroep. Als hij de wijn inschenkt excuseert hij zich. Een man alleen, dus dan is het een rommel. Met die rommel valt het erg mee, vinden wij, met het dagelijkse tafereel in onze hotelkamer voor ogen.

Jean-Michel toont zich erg geïnteresseerd in onze onderneming, wil weten wat ons drijft, geeft advies over de route van morgen. Er hangt iets treurigs om hem heen, iets van teleurstelling die nog net niet tot bitterheid leidt. Hij plaagt ons een beetje. Jaja, dat wil naar Rome fietsen en het hotel is al een heuvel te ver. Dat zal wat worden. Wij kunnen met hem mee lachen. Het is natuurlijk ook een onmogelijke, idiote onderneming. Daar zijn we het helemaal over eens.

De baas van het hotel is zijn neef, vertelt hij, en natuurlijk wil hij ons daarheen brengen. Heeft hij ook even een gezellige familieontmoeting. Eerst stellen we voor dat hij alleen Alja brengt en haar fiets dan hier laat en dat Monic zelf naar boven fietst, maar dat is eigenlijk onzin, stoer doen voor niets. Het is handiger als we de fietsen hier laten, en alleen meenemen wat we nodig hebben voor de nacht. We halen tandenborstels, T-shirts en de liturgie voor het ochtendgebed uit onze fietstassen. De hotelkamer zal opvallend netjes zijn morgenochtend.

Hoe we dan morgen weer terug denken te komen, vraagt Jean-Michel. Dat zien we dan wel weer. Misschien is er wel een gast in het hotel met wie we kunnen meerijden. En anders gaan we lopen. Zeven kilometer bergaf zonder bagage, dat is geen probleem. Wij hebben er alle vertrouwen in dat dat wel goed komt. We vragen hem niet ons te halen. Wij lossen dat zelf wel op, en dat menen we echt.

Drie keer vraagt Jean-Michel of we onze kostbare fietsen wel aan hem willen toevertrouwen. Verbaasd zeggen we dat we dat natuurlijk doen. Hij is een aardige man, waarom zouden we hem niet vertrouwen?

In de auto komt hij er weer op terug dat hij alleen is. Als we dan vra-

gen hoe dat komt, vertelt hij dat zijn vrouw drie jaar geleden bij hem is weggelopen. Ze is ervandoor gegaan met een andere man. Het is goed te merken dat hij daarvan nog steeds van slag is. Of wij getrouwd zijn, vraagt hij. Ja, knikt Alja vanaf de achterbank, al dertig jaar. Monic grijpt de kans om Jean-Michel een beetje moed in te spreken. Na een scheiding kun je wel weer iemand ontmoeten en gelukkig worden, dat is gebleken. Houd moed, Jean-Michel, een beetje vertrouwen.

Onderweg passeren we Agnes, zwoegend in het bijna donker en we verbijten ons. De zeven kilometer zijn er veel meer en ook was het wat te optimistisch, echt een scheve voorstelling van zaken, om te zeggen dat het laatste stuk niet zo steil is. Het is twaalf kilometer fiks klimmen. Het komt erop neer dat Agnes haar derde col fietst deze dag. En dat na het uur op en neer om het fototoestel te halen. En het verkeerd rijden.

De rest van het gezelschap hangt al aan de bar als ze bezweet aankomt. Ze gaat meteen zitten, pakt de laptop en tikt haar stuk. Ja, grapt ze nog, ze heeft tijd genoeg gehad om te bedenken waar het over moet gaan.

‘Nooit zijn de psalmen me dierbaarder dan bij de beklimming van een berg. Om in een cadans te komen is vooral psalm 68 heel geschikt. Zinnen uit alle berijmingen malen me door het hoofd. “De Heer zal opstaan tot de strijd.” “Verjaagd, verstrooid doen zuchten.” “Daar zijn de werkers van het kwaad, gevallen in een jammerstaat.” (...) De laatste zin van haar stukje is: “Kom reisgenoten, ’t hoofd omhoog. Een gezang.”’

Als Calvin nu nog niet tevreden is...

We zijn gruwelijk trots op haar. Wat een benen, wat een spirit, Agnes heeft vandaag de gele trui én de bolletjestrui verdiend. ’s Avonds eten we ons ongans aan een stevig wintersportmaal, een *gratin dauphinois*.

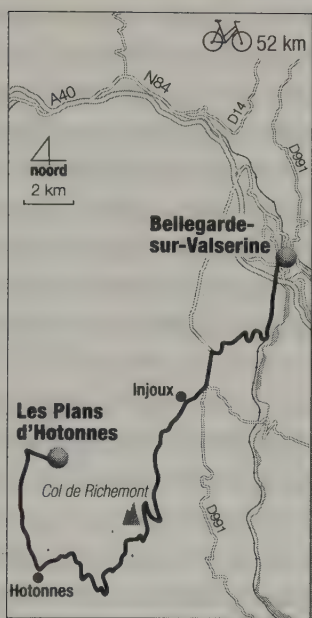
De volgende ochtend brengt de eigenaar van het hotel ons weer naar het adres in Hotonnes waar twee van onze fietsen de nacht hebben doorgebracht. Zijn zoontje moet naar school en hij rijdt iedere ochtend om half negen weg. We boffen dat het geen zaterdag of zondag is.

Agnes gaat uiteraard fietsen, en nu lekker bergaf, dus dat zal wel snel gaan. Kunnen we nu eens een keer op tijd aankomen, misschien wel in Genève, als het allemaal vlot gaat.

Als we bij Jean-Michel aankomen biedt hij aan zijn bedrijf te laten zien, een meubelmakerij waar merkmeubelen van kersen- en notenhout worden gemaakt. Aan het begin van de eerste hal liggen planken, daarna komen er mallen, stoelpoten en tafelbladen en in de laatste hal staan kastjes die antiek lijken, met houtwormgaatjes en versleten verf. Die gaatjes, vertelt Jean-Michel grijnzend, maken ze met een tandartsboor. Het is eigenlijk idioot, nieuwe kasten expres oud te maken, maar het verkoopt nu eenmaal goed. Nu begrijpen we waarom zijn handen zo hard aanvoelen.

Dan komt er een sms-bericht van Agnes waar we niet vrolijk van worden. Haar fiets is gevallen bij het opstappen. Er is een spaak gebroken en er zit een slag in haar wiel. Dat zijn geen dingen die je zelf kunt repareren. Ze kan niet meer fietsen. Wat zal ze balen. De vrees grijpt ons aan dat we vannacht misschien weer boven in Les Plans moeten slapen. Hoe lossen we dit nu weer op? Een taxi naar Genève en daar een fietsenmaker zoeken?

Mismoedig gaan we op een muurtje zitten en eten een boterham. We hopen dat Jean-Michel ons niet ziet, want hij heeft nu alle reden ons weg te honen. Naar Rome? Jullie?

Het heeft geonweerd. Gisteravond aan tafel zagen we het al weerlichten. Onweer is in de bergen nog indrukwekkender dan boven de polder. Wat ben je dan dankbaar dat je veilig binnenzit, goedverzorgd door een gastheer en een gastvrouw, die geen moment de indruk wekken dat je hen stoort in hun nazomerslaap, of dat het wel een beetje lastig is dat je pas zo laat aankomt en dan ook nog van alles wilt eten.

Het heeft ook geregend. De vlonders voor Hotel-Bar Berthet glimmen in het morgenlicht. Er staat een eenzame fiets, want die van Alja en Monic zijn beneden achtergebleven in de werkplaats van Jean-Michel. Ook zijzelf zijn al weg, meegereden met de hotelbaas die zijn zoon naar school brengt.

Een groet aan de gastvrouw en de tocht kan weer beginnen. In een hoekje aan de bar zit een bezoeker. Die is er vroeg bij.

De stemming is opperbest. Er moet weliswaar nog een Juracol worden bedwongen, met als omschrijving 'de eerste zes kilometer absoluut pittig', maar na de dag van gisteren kan er weinig meer afschrikken. Deze klus kunnen we aan met z'n drieën. Monic voorop als een echte bergkoningin, Alja desnoods te voet en Agnes harkend als Knetemann in zijn beste dagen. Geen klimmer, maar op karakter. Maar eerst nog even een stuk of twaalf kilometer omlaag naar het dorp. Op de Michel-linkaart kun je zien dat het hier in Les Plans ongeveer even hoog is als op de Col de Richemont, maar we zitten helaas hemelsbreed een kilometer of tien te ver naar het noorden. En het loopt hier dood.

AGNES > Na een minuut is er van deze opgewekte gedachten niets meer over. Bij het opladen van de tassen valt de fiets om. Dat gebeurt wel eens vaker. Overeind zetten, tassen eraan en weggrijden maar.

Wegrijden? O nee, wat is dit?

De Giant loopt aan, en niet zo zuinig ook. Een afgebroken spaak is de boosdoener. Het wiel is volkomen uit balans. Hoe komt dit ooit weer goed? Een vertwijfelde poging het spatbord te verbuigen heeft geen enkel effect. Het wiel kan nauwelijks nog ronddraaien. Er is geen sprake van dat hiermee een steile afdaling kan worden gemaakt. Veel te gevaarlijk. De tranen zitten hoog. Monic en Alja zijn al weg, die zitten natuurlijk te wachten. Waar vind je hier ooit een fietsenmaker? Tussen Parijs en Autun waren ze al schaars, laat staan op deze plek, die op dit moment zo'n beetje aanvoelt als het eind van de wereld.

Dan gaat de deur van het skihotel open. De man die zwijgzaam aan de bar zat, komt naar buiten. Wat is er aan de hand? Hij werpt een blik op de fiets. Het moet net gebeurd zijn, met de val, want gisteravond ben ik nog zonder mankeren naar boven gereden. 'Zet daar maar neer op die veranda, dan maak ik hem even,' zegt hij. Hij wijst naar de overkant van de asfaltvlakte. De veranda is een afdak aan een van de dichte houten gebouwtjes waar 's winters kennelijk ski's worden verhuurd. Ervoor staat een kleine witte auto. De man doet de achterbak open en haalt er een gereedschapskoffertje uit. Dan ver-

dwijnt hij in het gebouwtje en komt weer naar buiten met een fietspomp met drukmeter en een soort ophangding. Hij draait aan de versnelling tot de ketting achter om het kleinste blad zit, haalt het achterwiel eruit, laat de band leeglopen, wipt de buitenband eraf en verwijdert de spaak. 'Kijk, hij is hier afgebroken. Ik heb wel een nieuwe, maar die is iets dikker.' Heeft dat gevolgen voor de veiligheid? 'Nee, dat maakt niets uit.' Als de spaak er weer in zit, begint het afstellen van het wiel. 'Zut, zut,' mompelt hij geregeld.

Is er toch iets wat niet te verhelpen valt...?

Maar nee, met een minuut of twintig is de klus geklaard. De band wordt opgepompt. 'Hoe hard wil je hem hebben? Een beetje harder is beter, maar iets zachter is comfortabeler.' Alles is goed. Het gebeurt niet vaak dat je een engel voor je aan het werk ziet. *Savez-vous, vous êtes un ange. Un ange du ciel.* Sinds een aantal jaren heeft monsieur Guidon, want zo heet de engel, een bedrijf waar hij's winters ski's verhuurt en snowboards en alles wat daarbij komt, en in de zomer mountainbikes. Nu in het tussenseizoen is er niet veel te doen. Vandaar dat hij vanmorgen aan de koffie zat bij buurman Berthet. Vroeger had hij een rijwielhandel, maar daar is geen aardigheid meer aan. Het is geen wonder dat we zo weinig fietsenmakers hebben gezien onderweg, meent hij. 'De mensen kopen hun fietsen tegenwoordig allemaal bij grote winkels, supermarkten en zo. Maar onderhoud, ho maar. Als hun fiets kapot is, kopen ze gewoon een nieuwe.' Meneer Guidon haalt zijn schouders op. Hij is een man van weinig woorden en kleine gebaren. Dankbetuigingen wuift hij weg en ook van betaling wil hij niets weten: 'Ik heb het graag gedaan, ik ben zelf ook een fietser.'

Bij de handdruk ten afscheid, met de belofte uit Rome een kaartje te sturen, ziet hij de vieze handen van zijn klant. Dat komt omdat ze eerst zelf aan het wiel heeft staan morrelen voor de engel op het toneel verscheen. 'Kom, je kunt hier binnen je handen wassen!' Hij staat erop. <

Beneden in Hotonnes zitten Monic en Alja op een muurtje te wachten. Alle drie zijn we vol van wat we beleefd hebben, maar we moeten nog

wel aan het traject van vandaag beginnen. De plaatselijke supermarkt is gelukkig open op maandagmorgen. Al zijn de croissants van gisteren, er kan voldoende worden ingeslagen om de klim naar de Riche-mont te volbrengen. ‘Hij is goed te doen,’ heeft monsieur Guidon verzekerd, maar Alja is zichtbaar zenuwachtig. Achtenhalve kilometer en wel vijf haakjes. Op de kaart geven die haakjes aan dat een helling steil is. Er zit niets anders op dan maar gewoon te beginnen. Al snel is Monic uit het zicht verdwenen en na een paar tussenstops heeft ook de achterhoede zich gesplitst. Er is veel om over na te denken.

AGNES > Met tranen in mijn ogen ben ik naar beneden gefietst, na de wonderbare reparatie van mijn fiets. Tranen van dankbaarheid en ontroering. Wij bidden om bescherming, we weten dat anderen, thuis, voor ons bidden. Maar als er dan zoiets gebeurt, durf je nauwelijks te geloven wat je overkomt. Het voelt als regelrecht ingrijpen van boven. Een overweldigend besef dat je gezien bent. Ik heb het idee dat Monic en Alja het niet helemaal begrijpen. Misschien kan dat ook niet, misschien moet het ook niet. Want je staat hier toch voor raadsels waar het mensenverstand geen weg mee weet. Uit de aloude Heidelberger Catechismus heb ik ooit geleerd dat ‘zonder de wil van mijn hemelse vader geen haar van mijn hoofd vallen kan’. Daar leef ik mee. Maar ik leef tegelijk in het besef dat er zoveel smeekgebeden – in echte nood – onverhoord blijven. Een brievenschrijfster heeft in de krant de gek met ons gestoken, alsof God achter zijn computer het te druk heeft met de capriolen van drie fietsende vrouwen. Zo simpel is het allemaal niet, dat klopt. Het gaat ons denken allemaal ver te boven. Al blijven de gedachten doormalen op het ritme van de pedalen.

We zijn op weg naar de stad van Calvijn, de man die een belangrijk stempel heeft gezet op het denken over grote vragen, in elk geval in Nederland. God heeft alles in zijn hand, van de kleine avonturen van de gewone man tot en met het verschrikkelijke wereldgebeuren. De mens staat niets anders te doen dan geloof en overgave aan Gods wil. Die leer van Calvijn staat bekend als de voorzienigheidsleer of pre-

destinatie. Waar je al bij kunt uitkomen dankzij een eenvoudige fiet-senmaker. <

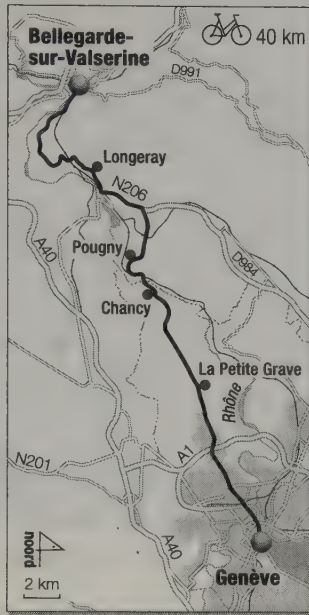
VAN DE WEBLOG > Beste Agnes, het is duidelijk: je fietst met God. Hij is er in het dagelijks leven natuurlijk ook, maar dan valt het vaak niet zo op. Zes jaar geleden fietste ik met mijn beste vriend Klaas van Nijmegen naar Rome. In de etappe van het Bodenmeer naar Chur begon mijn voorwiel steeds vervelender te doen bij het remmen en ik kon er niet achter komen wat het was. Je remt nogal wat af in de bergen en ik vroeg me af hoe dit verder moest. Toen kwamen we in Chur aan, waar we aan een vriendelijk gezin vroegen waar de camping was. Terwijl ze dat uitlegden, zag ik iets verderop een pracht van een fietsenhandel. De eigenaar bekeek mijn voorwiel, zag niets bijzonders, tilde de fiets op bij het vlinderstuur en zag toen meteen wat er aan de hand was: een losgekomen balhoofd. Dat draaide hij heel subtiel maar stevig weer vast. Kosten: geen! Overigens ontplofte op datzelfde moment S.E. Fireworks in Enschede, maar dat hoorden we 's avonds pas. Dat maakt het denken over God weer wat ingewikkelder. <

[GOSSE KOOLSTRA]

De Richemont is een rare beklimming. Inderdaad is het aanvankelijk knap steil. Hotonnes kun je nog lang in het dal zien liggen; een dorp dat we niet snel zullen vergeten. Wanneer het na een T-splitsing ineens een stuk vlakker wordt en het zelfs een poosje daalt, slaat de twijfel toe. Toch geen afslag gemist? Als het maar niet te lang daalt, want dat betekent onverbiddelijk weer klimmen. Na een informatief bord met wetenswaardigheden over de natuur en lokale wandelroutes, is er om een flauwe bocht onverwacht het hoogste punt. Altijd fijn dat ze er een bordje bij zetten. Een wielrenner uit Bellegarde die er ook staat uit te blazen, vertelt dat hij deze berg elke week even oprijdt, bij wijze van training. In de winter is het hier prachtig, met metershoge sneeuw. We willen hem graag geloven, maar vandaag zijn we blij dat de zon schijnt. Hij verzekert ons ook dat het vanaf deze top naar Bellegarde een lange afdaling is. Dus daar zijn we ongekend vroeg op de dag. Zouden we dan

toch niet doorrijden naar Genève? Alja moet er niet aan denken. Die is veel te opgelucht dat ze de Jura door is. Dan houden we een rustige middag in het door Japanners gedreven Hotel Belle Epoque. Het heeft veel kamers en allure uit vervlogen tijden. We drinken uitgebreid thee op een plein met uitzicht op de uitvalsweg. Genève, 39 kilometer.

DAG 17

Vandaag bereiken we Genève en dat is in meer dan één opzicht een mijlpaal. Van tevoren stond al vast dat dit een van de hoogtepunten van onze reis zou zijn, vanwege de naam van Calvin die onlosmakelijk aan deze stad verbonden is. Maar nu kunnen we ook opgelucht vaststellen dat onze fietstocht in elk geval niet de flop is geworden die we twee weken geleden nog vreesden. Ergens in de eerste week spraken we af in Genève een tussenbalans op te maken. Als het nog steeds zo moeizaam zou gaan, als we voortdurend verder achter op ons schema zouden raken, dan moesten we misschien wel een ingrijpend besluit nemen. Die kwestie komt nu niet eens meer aan de orde. De inspanning valt Alja weliswaar onverminderd zwaar, maar de techniek is onder de knie en daar komt nu de voldoening bij dat ze de Jura over is en Zwitserland heeft bereikt. Om maar te zwijgen van de saamhorig-

heid die met de dag groeit. Haar supporters in Engeland moedigen haar aan via de weblog en met sms'jes: 'Pas op met de chocola en laat de koekoeksklokken luiden.'

Volgens de berekeningen die Monic in de avonduren op losse velle-tjes krabbelt, hebben we nog zo'n 1250 kilometer voor de boeg, terwijl we er 1050 gedaan hebben. We zijn wat de dagen betreft nog niet op de helft, dus dat moet lukken. Als we in de Povlakte een beetje voortmaken, kunnen we ons misschien nog een rustdag permitteren. Het klinkt overigens wel onbereikbaar ver, de Povlakte. Voorlopig strekken we onze benen op een bankje met uitzicht op het Meer van Genève.

Het is een prachtige nazomerdag. Langs de snelstromende, groen-blauwe Rhône zijn we even na de middag de stad binnengereden. Door het park wandelen keurig geklede kantoormensen en op het water ver-toont een waterskiër zijn kunsten. We zouden wel een ijsje lusten, maar hebben nog geen Zwitserse franken, dus dat moet wachten. Bovendien hebben we hier vanmiddag nog van alles te doen.

VAN DE WEBLOG > Geneva! What an achievement! Go easy on the chocolate, though...

Best of luck for the next stage. Alja says her map-reading has improved; that's good news!

From Lewis Carroll: "One day Alice came to a fork in the road and saw the Cheshire cat in a tree. 'Which road do I take?' she asked. His response was a question: 'Where do you want to go?' 'I don't know,' Alice answered. 'Then,' said the cat, 'does it matter?'" Well, I guess it does, a bit. Love and prayers. <

[LIZ & CHRIS]

Na de lunchpauze vervoegen we ons bij het Centre William Rappard, het gebouw waar de Wereldhandelsorganisatie is gevestigd. We hebben afgesproken met Mary Richards, een hartelijke Amerikaanse, die ons komt ophalen bij de bezoekersingang. Alleen onder begeleiding mogen we een kijkje nemen in de centrale hal, waar Agnes de familietrots

Agnes en Monic bij de muurschildering waarop de grootvader van Agnes te zien is.

mag tonen: haar opa als figurant op een muurschildering uit 1931. De muurschildering was een geschenk van het Internationaal Christelijk Vakverbond aan de Internationale Arbeidsorganisatie die vroeger in dit gebouw haar hoofdkwartier had. Opa Herman Amelink was een van de oprichters van de Christelijke Internationale.

Passanten in het trappenhuis kijken nieuwsgierig naar de wat merkwaardig uitgedoste bezoekers. We hadden te verstaan gekregen dat we niet in onze wielerbroeken naar binnen mochten, maar ondanks onze bedekte benen blijven we met onze informele outfit detoneren. Richards licht onze aanwezigheid enthousiast toe; de werknemers van de Wereldhandelsorganisatie reageren beschaafd geïnteresseerd. Ze weten weinig van de geschiedenis van hun gebouw.

Maar we zijn natuurlijk vooral naar Genève gekomen vanwege Calvin.

Er is op het eerste gezicht niets in de aanblik van deze mondaine stad

wat aan de strenge reformator doet denken. Banken, juweliers, watersport – alles ademt hier luxe, chic en welvaart. De stad heeft een internationale allure, met de hoofdkantoren van alle mogelijke eerbiedwaardige instituten. We passeren het Rode Kruis, de Verenigde Naties, Unicef en tal van ambassades en wat vooral opvalt, is dat al die gebouwen zwaar bewaakt worden. Mannen in uniformen, muren met prikkeldraad en zo te zien wordt overal nog gewerkt aan versterking van die vestingen.

Net als wij vandaag was Calvin in 1536 eigenlijk alleen maar op doorreis in Genève. Hij zou er een nacht blijven, op weg naar het Duitstalige Straatsburg. Het was in de tijd dat in zijn geboorteland Frankrijk aanhangers van de ‘nieuwe godsdienst’ fel werden vervolgd. Vrienden van de jonge intellectueel lieten hun leven op de brandstapel. In Genève werd Calvin bijna letterlijk in de kraag gegrepen door de botte Guillaume Farel, een andere Franse reformator die hem bedreigde met de vloek van God als hij niet zou blijven om mee te helpen aan de verbreiding van de nieuwe leer. Tot zijn dood in 1564 heeft Calvin in Genève gewerkt, met een onderbreking van drie jaar (1538-1541), toen hij door het stadsbestuur was verbannen.

Een jaar voor de komst van Calvin hadden de burgers van Genève al gekozen voor de Reformatie, maar door zijn toedoen is de stad uitgegroeid tot een van de belangrijkste centra van het protestantisme. Het ‘Rome van de Reformatie’, zoals wel gezegd wordt. Hoewel hij in de eerste plaats een geleerde was – in 1536 had hij net de eerste versie van zijn grote werk *de Institutie* gepubliceerd – is Calvin ook door zijn organisatietalent enorm invloedrijk geweest. Allereerst in de zestiende eeuw in Genève, maar zijn invloed is tot vandaag aanwijsbaar in diverse werelddelen. Daarbij moet vooral worden gedacht aan zijn visie op de positie van de kerk ten opzichte van de overheid. In de zestiende eeuw was de vermenging van overheidsgezag en kerkelijk gezag nog geheel vanzelfsprekend. In de gebieden waar de lutherse variant van de Reformatie om zich heen greep, bleef dat ook zo. Calvin wilde echter een duidelijk onderscheid. Het kerkbestuur (de zogeheten *consistoire*)

ging over de bediening van woord en sacrament en over de vraag wie er wel en niet aan het avondmaal mochten deelnemen (de kerkelijke tucht). De overheid moest er zorg voor dragen dat de zaken van de stad op christelijke wijze werden behartigd. Genève moest zo een voorbeeld worden van Gods stad op aarde. Het gaat te ver Calvijn te zien als een soort voorvechter van de scheiding tussen kerk en staat, maar de kiem van die gedachte is hier wel gelegd. Calvijn was een echte theocraat: het hele leven staat onder Gods gezag. Calvijns kerkenraad werd bemand door overheidspersonen en zelf trad hij op als adviseur van het stadsbestuur. Hoe dit in de praktijk heeft gewerkt komt wrang naar voren in de executie van de arts Michael Servet op de brandstapel in 1555. De burgerlijke overheid, geadviseerd door Calvijn, veroordeelde Calvijns verklaarde tegenstander Servet vanwege ketterij (hij loochende onder meer de Drie-eenheid).

Ondanks deze smet op het blazoen van de reformator heeft het calvinisme zich over veel landen verspreid. Dat is mede te danken aan de invloed van de door hem gestichte Academie, waar jonge geestelijken uit heel Europa werden opgeleid. Zij verspreidden Calvijns ideeën in hun landen van herkomst. Onder hen de auteurs van twee belangrijke protestantse belijdenisgeschriften, Guido de Brès (Nederlandse geloofsbelijdenis) en Casper Olevianus (Heidelbergse Catechismus, samen met Zacharias Ursinus), maar vooral ook de Schot John Knox. John Knox is de vader geworden van het Schotse en Engelse puritanisme dat via de emigranten naar de Nieuwe Wereld een wezenlijk stempel heeft gezet op de Verenigde Staten van Noord-Amerika.

Genève kwam tot bloei door de toestroom van protestantse vluchtelingen, ook na de dood van Calvijn. Ze zochten hun heil in de stad na de moordpartijen volgend op de Bartholomeüsnacht van 1572 en opnieuw na de herroeping van het Edict van Nantes dat aan de Franse protestanten beperkte godsdienstvrijheid gaf (1598-1685). De hugenoten waren ambachtslieden die onder meer het horlogemakersvak beoefenden.

Hoewel je het beslist niet zou zeggen als je vandaag door Genève fietst, heeft het calvinisme nog altijd een zuinig en bekrompen imago. Dat heeft te maken met de invloed van de puriteinen, maar Calvijn zelf stond ook niet bepaald bekend als losbol. Wie de aantrekkelijke kant van de Reformatie wil laten zien, zou in plaats van naar Genève beter naar het Duitse Wittenberg, de stad van Luther, kunnen gaan. Daar is het plaatselijke museum gevestigd in het augustijner klooster, waar de gewezen monnik Maarten woonde met vrouw en kinderen en dat tevens diende als opvanghuis voor door de Reformatie dakloos geworden nonnen en monniken. Je kunt er de eetkamer zien waar Luther met zijn gasten aan tafel zat en waar hij zijn beroemd geworden tafelgesprekken hield. Een goedlachse smulpaap bij wie je zo zou willen aanschuiven.

Daar steekt de studeerkamergeleerde Calvijn zuur bij af. Die was bijvoorbeeld wel voor verjaardagen vieren, maar alleen om ons te laten overdenken 'hoe slecht en nutteloos wij de ons van God verleende tijd hebben laten voorbijgaan'. Luther bezong in brieven de lof van de lichamelijke liefde; van Calvijn gaat het verhaal dat hij eigenlijk bang was voor vrouwen. Calvijn trouwde in Straatsburg een weduwe met twee kinderen die vrienden voor hem hadden uitgezocht. Toen deze Idelette na een lang ziekbed overleed roemde Calvijn haar in een brief aan iemand als een trouwe helper in zijn ambtswerk: 'Ik heb nooit de minste hinder van haar ondervonden.'

De elite van Genève had eigenlijk een hekel aan de man die hun vanaf de kansel het dansen verbood. Toen ze in 1535 voor de Reformatie kozen, dachten ze dat ze zich bevrijdden van een tirannieke bisschop en een buitenlandse overheerser, maar nu voelden ze zich alsnog gekoeioneerd door de zwijgzame Fransman, die met zijn onafhankelijke kerk niet terugschrok voor kritiek op de gevestigde orde. Calvijn verbood bijvoorbeeld baby's bepaalde namen van populaire heiligen te geven en hij schroomde evenmin de stadsbestuurders aan de kerkelijke tucht te onderwerpen, dat wil zeggen publieke uitsluiting van het avondmaal vanwege hun zondige levenswandel.

Die elite zou verbaasd opkijken als ze vandaag een kijkje zouden kunnen nemen in het museum dat is gewijd aan de geschiedenis van de Reformatie. Het is gevestigd in de schaduw van de kathedrale Sint-Pieter, op de plaats waar de stad in 1535 besloot Rome de rug toe te keren. De locatie in een voormalig patriciërshuis is zo bescheiden dat het ons even moeite kost het te vinden. Het museum is pas in 2005 geopend en het wordt gerund door een jeugdig ogende vrouwelijke predikant. Tot ze als directeur benoemd werd, was de uit Straatsburg afkomstige Isabelle Graesslé (1959) pastor van de Geneefse pastores en dus de plaatsbekleder van Calvijn. Ze is een gepromoveerd theologe en een loopbaan in de wetenschap zou voor de hand liggen, maar in plaats daarvan is het museum gekomen. 'Dit beschouw ik nu als mijn leerstoel,' zegt Graesslé.

Het meest verrassende is wel dat het museum doet wat Calvijn verbood: het swingt. Met behulp van de modernste technieken is van de geschiedenis een levendig schouwspel gemaakt. Dat effect wordt nog versterkt door het enthousiasme van Graesslé en haar staf, die geen moeite te veel is voor de twee bezoekers die zich pas tegen sluitingstijd melden. (Alja schrijft het stuk voor de krant.) Voor de alarminstallatie in werking gaat, gidst ze ons in ijtempo door de vertrekken. Een audiovisuele presentatie van de geschiedenis door de hoofden van Luther en Calvijn in twee spiegels, reformatorische kerkmuziek, de godsdienstoorlogen in Frankrijk, de opvang van vluchtelingen door de stad Genève, een eerste druk van *de Institutie* en een 'virtueel banket': een tafelgesprek over de predestinatie tussen Calvijn en zijn tegenstanders. Behalve de reformator en zijn opvolger Beza nemen er ook verlichte denkers aan deel, zoals Jacob Vernet en Jean-Jacques Rousseau. De mens met zijn vrije wil tegenover de allesbepalende voorzienigheid van God.

Tot voor kort moesten reformatietoeristen het in Genève doen met een monument uit 1917: een strenge muur met de standbeelden van Farel, Calvijn, Beza en Knox. Dat was wel wat mager. 'Laten we wel zijn, veel protestanten komen toch naar Genève zoals moslims naar Mekka!' lacht Graesslé. Haar museum is nu de motor achter allerlei andere

activiteiten, zoals een wandeling door het historische centrum van de stad. Vooral Amerikanen en Fransen hebben de weg naar Maison Mallet aan de rue du Cloître deze anderhalf jaar dat het museum open is gevonden. Voor zijn exploitatie hoopt het museum dan ook op financiële steun van de omvangrijke internationale calvinistische familie, want men draait op particulier initiatief. Genève zelf telt niet meer zoveel protestanten; Graesslé schat hun aandeel in de bevolking op 25 tot hooguit 30 procent.

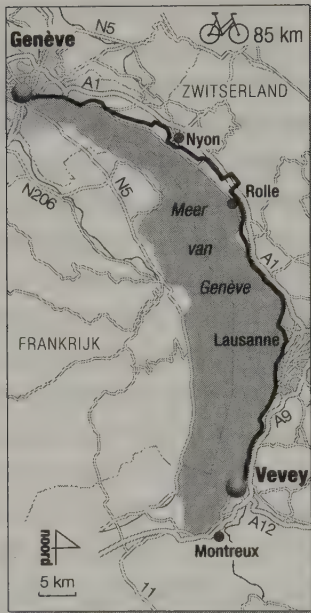
De ambitie van de theologe reikt overigens duidelijk verder dan het plegen van een soort monumentenzorg. Niet voor niets heeft ze wetenschappelijke aspiraties. Juist in een wereld die wordt gekenmerkt door zowel globalisering als versnippering, kan hernieuwde doordiening van de protestantse wortels helpen een visie te ontwikkelen, meent Graesslé. Want die heeft de wereld nodig, daar is ze van overtuigd. De verkettering van de oude godsdienstige vormen is wel voorbij en nu moet worden onderzocht hoe de aarzelende hernieuwde belangstelling voor religie vorm kan krijgen. Het protestantisme hoeft geen leidende rol te spelen, maar Graesslé wil graag meedenken. ‘Het christendom is net als in de zestiende eeuw in een overgangsfase. We hebben de eeuw van de grote mannen gehad. Albert Schweitzer, Karl Barth, Dietrich Bonhoeffer. De uitdaging van de Reformatie is nu misschien wel dat we het heilige herontdekken.’

Als we bij het vallen van de avond ons uitgestelde ijsje eten op het Place du Molard, proeven we de woorden van Isabelle nog even na. Met haar opmerking over ‘het heilige’ heeft ze een snaar geraakt. Alsof zij onder woorden brengt waar wij al fietsend mee bezig zijn. Terwijl wij onderweg onze verschillen aftasten, worden we in de praktijk vooral bepaald bij wat ons bindt. Bidden, eucharistie vieren, elkaar helpen – dat is het. We discussiëren over de punten en de komma’s zou je kunnen zeggen, maar het wezenlijke van wat we geloven leent zich niet voor controverse. Over dit heilige – de Heilige – is de eensgezindheid gegeven, zonder woorden.

Alja meldt per telefoon dat ze alsnog naar het centrum van Genève komt om met ons te eten. Ze zou eerst in het John-Knoxcentrum blijven waar we een slaappleats hebben gevonden, maar de onvervalst calvinistische soberheid die hier heerst, vindt ze bij nader inzien toch wat veel voor een hele avond. Dat ze na vis, rode wijn en een onovertroffen crème brûlée straks nog een kilometer of wat heuvelopwaarts moet fietsen, neemt ze voor lief. Dat is toch een goed teken.

Post tenebras lux, na de duisternis komt het licht.

Het is de wapenspreuk van Genève.

De beloning na het bereiken van Genève is groot, fietsen langs het meer, schitterend weer, geen echte hellingen, maar genoeg niveauverschil om van tijd tot tijd heuvelafwaarts te racen. Onderweg rapen we appels en peren, lekker voor bij de lunch.

In de buurt van Lausanne wachten we op Alja. Het duurt ouderwets lang. Dat is raar, want haar tempo ligt nu toch een stuk hoger dan in het begin.

ALJA > Ik heb meer met water dan met bergen en dat heeft niet alleen met het klimmen te maken. Ik geniet van water. Hier aan het meer zou ik uren kunnen zitten en het op me in laten werken. Jammer genoeg kun je het meer niet steeds zien, omdat we er te ver vandaan rijden of omdat er huizen met ommuurde tuinen voor staan.

We rijden elk in ons eigen tempo. Dat ik achteraan kom is nu uit eigen verkiezing. Ergens in een bebouwde kom word ik van mijn fiets geplukt door een oudere man: of ik een winkel weet waar hij een fiets kan huren. Aan zijn accent is te horen dat het een Amerikaan is. Hij is op bezoek bij zijn zoon die in Genève werkt, vertelt hij. En hij is duidelijk om een praatje verlegen. Soms denk ik wel eens dat ze aan me kunnen zien dat ik normaal gesproken een boord draag. We staan op een hoek bij een kerk, waar hij net uit komt. Terwijl zijn zoon werkt, maakt hij met zijn vrouw toeristische uitstapjes. Toegegeven, ik ben zelf niet de beste fietser, maar deze man op leeftijd door een drukke stad – daar heb ik vraagtekens bij.

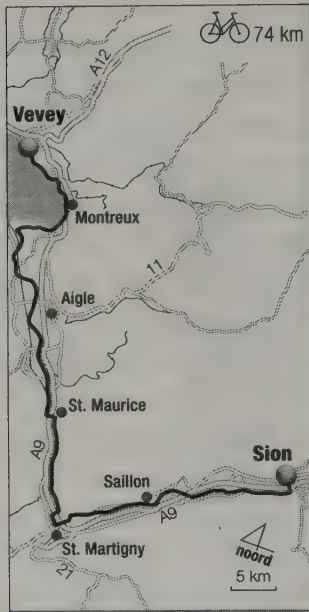
Hij vraagt waar ik vandaan kom, want aan mijn uitrusting ziet hij dat ik geen boodschappen aan het doen ben. Ik vertel van onze onderneming en ons plan in Rome aan te komen. Dat begint ook voor onszelf wat waarschijnlijker te lijken nu we Genève gepasseerd zijn. Genève vanwege Calvijn, leg ik hem uit. In zijn ogen glimt herkenning: 'Mijn zoon is gepromoveerd op Calvijn.'

Nu raakt hij niet meer uitgepraat en ik begin een beetje onrustig te worden, want Agnes en Monic zijn al verderop. Hoeveel talen ik spreek, wil hij nu weten. Zelf heeft hij zelfs moeite met het Engels. Dat komt door zijn hersenbloeding. Zijn vrouw trekt hem nu aan zijn mouw. 'Kom, dat wil die mevrouw allemaal niet weten en bovendien valt het wel mee', zegt ze. Opnieuw legt hij uit dat hij vaak de woorden die hij wil zeggen niet kan vinden. Zijn vrouw kijkt me aan alsof ze wil zeggen: 'hij overdrijft'. Het is een beetje sneu allemaal, maar ik moet echt gaan. Agnes en Monic weten niet waar ik blijf. Nog lukt het me niet een einde aan de conversatie te maken. Als ik als laatste middel zeg dat mijn maatjes ongerust gaan worden, dringt het tot hem door.

We nemen afscheid en hij wenst ons een goede aankomst.

Maar waar zijn Monic en Agnes nu weer? <

Ontbijten in Genève, lunchen in Lausanne, thee en taart met uitzicht op het meer, dineren in Montreux. Zo komen we de dag wel door.

Aan de linkerkant stroomt de Rhône indrukwekkend. Je zou er niet tegenin willen zwemmen. Aan de andere kant de adembenemende Alpen. We volgen het pad langs de rivier en we genieten. Het waait en het is bewolkt, maar we zijn allang blij dat de regen die vanmorgen bij vertrek in Montreux nog viel, is opgehouden. Grappig trouwens, hoe zo'n glamourstad zich voordoet op een druilerige donderdagmorgen in september: een provincieplaatsje.

Het kan geen probleem zijn in twee dagen Brig te halen. Het is een dal, dus we gaan snel. De route staat fantastisch aangegeven. Gewoon het water volgen met af en toe een ommetje door wijn- en boomgaarden. Het is ook heerlijk het drukke verkeer weer kwijt te zijn. Alleen fietsers en skaters houden ons gezelschap. De fietsers-met-bepakking gaan allemaal richting Frankrijk. We wisselen bezorgde berichten uit

Agnes en Alja langs de Rhône.

over het weer. Er is nattigheid op handen en onweer. Als dat zaterdag, als we de Simplon overgaan, maar beter is.

Alja heeft na rijp beraad besloten dat ze de trein neemt. Het vooruitzicht van de col uit de *hors categorie* beheerst de gesprekken. Een beklimming van meer dan 20 kilometer, het is belachelijk en fascinerend tegelijkertijd.

ALJA > Wat wil ik van deze pelgrimstocht (zo ervaar ik de reis nog steeds)? Inspanning om vooruit te komen en tijd om te denken en te bidden, beweging en frisse lucht.

Rome is een uitdaging: de ontmoetingen onderweg, de gesprekken onder elkaar, maar het hoeft geen hoogstandje van lichamelijke oefening te zijn.

Ik ga met de trein door de Simplonpas, met de fiets is wat veel gevraagd. We geloven dat God met ons meetrekt, op al onze tochten, maar je mag Hem niet overvragen. <

Voor de negentiende keer rijden we een plaats binnen, op zoek naar een hotel. Sion, een bijbelse naam, maar het plaatsje is grijs en niet erg inspirerend.

We zien een blokvormig gebouw van vier verdiepingen met massa's vensters. Hier zou toch wel een kamer voor ons moeten zijn? Toch niet. We worden doorverwezen naar de plaatselijke Ibis, een goedkope keten waar we in Parijs al kennis mee gemaakt hebben. Netjes en dege-lijk, maar zo onpersoonlijk als maar kan. Onder het motto: beter een Ibis dan de blote hemel, gaan we toch op weg volgens de ontvangen instructies. Die sturen ons een snelweg op, een heel drukke, met voort-razende auto's. Nog nooit hebben we ons zo kwetsbaar gevoeld. Dit is een erg gevaarlijke situatie. Vooral bij de afslagen moeten we bidden dat we gespaard blijven.

In de verte zien we een flat met het Ibis-logo en we nemen de eerste de beste afslag. Met kloppend hart rijden we op het hotel af. Er is geluk-kig plaats en we hijsen ons en onze fietstassen de lift in, op weg naar weer de volgende driepersoonskamer.

Lacherig beginnen we het ritueel dat we ontwikkeld hebben de afge-lopen tweeënhalve week.

De twee jongsten samen in het tweepersoonsbed, de nestor apart. Tassen uitpakken om een schoon T-shirt en de lange broek te pakken, onder het mompelen van altijd dezelfde woorden: Wat zal ik vandaag eens aandoen? We kunnen elkaar helemaal uittekenen, iedere dag in hetzelfde diner-outfit.

Om de beurt doen we onze was en in een gestaag tempo raakt de hotelkamer behangen met shirts, sokken, ondergoed. Dan slingeren hier en daar kopieën van de kaart waarop de dagetappe staat, is er altijd wel een stuk kaas of wat bananen, en gooit van tijd tot tijd iemand de fietstas leeg om een verdwenen sok te zoeken.

Een precair evenwicht tussen orde en chaos en gelukkig hanteren we alle drie ongeveer dezelfde standaard als het om dit soort dingen gaat. We kennen ook alle drie mensen in onze omgeving die hier gek van zouden worden, maar wij niet. Wij kunnen ertegen. Het succes van

onze onmogelijke onderneming hangt ook van dit soort factoren af.

Tegelijk zorgt deze vaste inrichting van de hotelkamer, die we zelf al doende ontwikkeld hebben, ervoor dat we ons steeds weer thuis voelen. Het is zelfs zo dat we ons het prettigst voelen met zijn drieën op één kamer, een gewoonte die in het begin door nood is ontstaan.

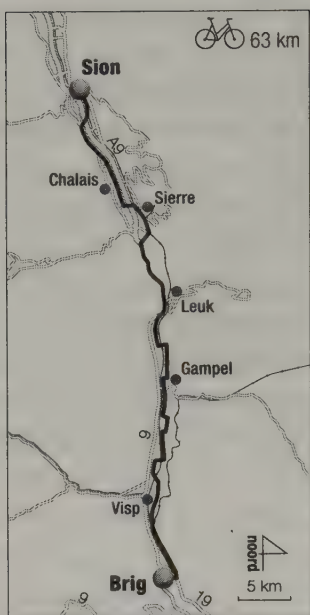
Zo merken we dat het idee van privacy verandert.

We willen bij elkaar zijn, geen haar op ons hoofd die eraan denkt om ieder een eigen kamer te willen.

Alle drie hebben we een kaart in onze tas van een kapiteel uit de St.-Lazaire in Autun. Daarop is te zien hoe de drie Wijzen uit het Oosten slapen: met z'n drieën onder dezelfde deken. Een engel houdt de wacht.

Ook wij horen bij elkaar. We zijn op elkaar aangewezen.

DAG 20

Onderweg komen we terecht in een keuring van het Schwarznase-schaap dat schijnbaar hier in kanton Wallis thuishoort. Leuke schapen, met zwarte strepen op de poten en met, de rammen althans, gekrulde horens. Er komen steeds weer nieuwe groepen schapen aan. Dankzij hun bellen horen we ze eerder dan we ze zien. Alja fietst zich vast in een hele kudde zwartneuzen. We maken grapjes over onze pastor.

Af en toe wat regen. De Rhône stroomt woest en voert boomstammen mee. Het water is modderig. Boven Brig zien we de aanloop tot de Simplonpas liggen en we worden daar wel een beetje stil van. Het is steil.

VAN DE WEBLOG > Terwijl ik dit schrijf aan de oever van de Rhône zit Agnes me een appel te voeren, want we moeten natuurlijk zo wel weer ver-

Ter hoogte van Leuk is er een keuring van zwartneusschapen.

der. Na een, voor mijn doen, zeer copieus ontbijt, rammel ik alweer van de honger. Het ritme van het leven is wel heel anders. <

[ALJA]

> Appeltjes mogen dan bijbels zijn, vooral bananen, véél bananen! Koolhydraten etc. En bij aankomst bier. Beter dan de al dan niet dubbele predestinatie. Komt toch alleen maar kommer en kwel van. Fijn dat het zo goed gaat. Succes met de Simplon, onder ons gezegd: neem alle drie gewoon de trein! <

[JAN SIMON RIDDERBOS]

> Nee, fietsen die Simplon! De beloning bovenop met een magistraal gezicht op de Alpen. Een lange klim, maar niet loeisteil of zo. Gewoon rustig doorfietsen, af en toe stoppen, en kranten mee voor de afdaling. (Anders is het KOUD).

Twee nadelen: 1. de vrachtauto's. Maar dat is op zaterdagochtend misschien wel minder. 2. De tunnels. Neem een lampje mee voor achterop tijdens de beklimming! <

[JAN]

Bij de balie van het hotel vragen we, zoals gewoonlijk, of onze fietsen ergens veilig binnen kunnen staan. Dat kan, er is een skibox in het souterrain. Natuurlijk vertellen we dat we over de Simplon gaan. Het meisje kijkt bewonderend en klikt op haar computer behulpzaam het weerbericht aan. Want, zegt ze, het heeft nogal geregend de laatste tijd en dat betekent dat er lawinegevaar is. Vandaag bijvoorbeeld werd het ernstig afgeraden de pas over te gaan. Dat klinkt alarmerend. Het zal toch niet zo zijn dat we dat hele eind gefietst hebben om vervolgens te moeten wachten om de Alpen te kunnen oversteken?

DAG 21

Alle beschaving verdwijnt, we verwilderen. Flink eten ingeslagen in de supermarkt in Brig. Nog bij de kassa, maar wel na het afrekenen, beginnen we al te eten van wat we zojuist hebben gekocht.

Zo hebben we dat niet geleerd van onze moeders. Alja blijft het beschaafdst. Zij kijkt ons hoofdschuddend aan en gaat pas eten als we op het bankje voor de supermarkt zitten.

Af en toe werpen we een blik naar boven. Daar ligt-ie. De weg die naar de Simplonpas voert. Hij is hoog, hij is steil, over twintig kilometer gaat het 1315 meter omhoog. Bedenk dat je op anderhalve kilometer van de voet van de Utrechtse Domtoren staat en dat je daarvandaan naar de top fietst. En dat dertien keer achter elkaar. Het is maar goed dat Alja heeft besloten met de trein te gaan, want dit zou haar te veel tijd kosten. Natuurlijk, ze komt wel op de pas, moet je net haar hebben.

Maar tegen de tijd dat zij daar arriveert, is het vermoedelijk donker.

We staan deze ochtend extra vroeg op en lezen nog intensiever dan anders de psalmen die bij het ochtendgebed horen, 116 en 149. Aan het eind van het ochtendgebed gaat Alja staan. Zij geeft de klimmers de zegen en die is vandaag zeker wel nodig.

Het is raar om uit elkaar te gaan. Dat is voor het eerst in drie weken. We nemen afscheid. Wanneer we elkaar terugzien, zijn we in Italië en hebben we elkaar vast veel te vertellen. Dat is over een uur of zeven, om drie uur vanmiddag in Domodossola.

Toch wel geschrokken van de waarschuwing voor lawinegevaar die we gisteren hoorden, vragen we voor de zekerheid aan de balie hoe de verwachtingen voor vandaag zijn. Maar eerlijk gezegd zijn we geneigd om, al worden er nog zoveel lawines voorspeld, toch op de fiets te stappen. We hebben tegen deze dag opgezien, nu moet het maar gebeuren ook.

Vandaag geen bijzondere mededelingen, zegt het meisje van het hotel, nadat ze de meteorologie per computer heeft bekeken.

In een grijze druilregen stappen Agnes en Monic op voor de zware klim.

De afspraak is het eerste stuk over de brede autoweg te gaan. Die is minder steil en op zaterdagochtend vroeg rijden er vermoedelijk niet veel auto's. Dat valt tegen. We zien de vangrail, we tellen de auto's en ter plekke besluiten we toch via de oude weg te gaan, die volgens het routeboekje van Paul Benjaminse zeer zwaar is, wat betekent dat de man die dit fietste in zijn lichtste verzet heeft gereden.

We spreken af elkaar om de acht kilometer op te wachten.

MONIC > Ik heb er zin in en zie er tegenop. Vooral ben ik nieuwsgierig of het me nog zal lukken deze pas te rijden. Ik heb hem eerder gedaan, in juni 1980. Toen moest ik de eerste vier kilometer lopen, herinner ik me. Had toen wel een kampeeruitrusting bij me, een minder goed verzet dan nu en vooral minder ervaring. Zou de ervaring het verlies aan kracht, dat na je veertigste toch optreedt, compenseren? Op mijn voortas heb ik, net als de vorige keer, een detailkaart van de

pas, zodat ik precies kan zien waar ik ben en wat er te verwachten valt. Naast de kaart een beschrijving in woorden met daarbij of het heel zwaar is (lichtste verzet) of zwaar (1 tandradje groter).

Ik voel mijn benen, maar het gaat eigenlijk best. De oude weg, door het dorp Ried, is stil. Geen auto's, alleen donkere houten huizen. Het regent een beetje en dat is best prettig als je inspanningen moet verrichten. Ik geniet van de stilte, van het gevoel in mijn benen, het gevoel dat mijn lijf het goed doet. Vreemd genoeg komen de aanwijzingen die ik tijdens mijn zanglessen krijg in mijn hoofd. Alles ontspannen wat je niet nodig hebt. Zo relaxed mogelijk rijd ik de berg op, het helpt, het voelt goed.

Ik heb een hekel aan steeds afstappen, dan moet je weer in je ritme komen, raken je spieren snel stijf. Ik rijd het liefst zo lang mogelijk achter elkaar door. Bij een kapelletje in de bocht stop ik even om een slok water te nemen en goed door te ademen. Het is toch pittig. Dan bel ik Agnes. Het heeft weinig zin op elkaar te wachten, lijkt me. Dan zien we elkaar even en gaan daarna ons weegs. Ik krijg last van mijn benen als ik nu blijf stilstaan en ik vraag me af of het voor Agnes echt nodig is. Ze is sterk, ze haalt het wel. Ik leg het haar voor en ze stemt meteen in. We wachten boven op elkaar, op de pas.

Er is een stuk weg opgebroken en de wegomlegging gaat eerst een heel eind omlaag. Dat is leuk voor auto's, maar een fietser die de pas op moet, wil niet omlaag. Ik rij tegen de richting in, maar er komt maar een enkele auto voorbij. Ik kijk op het kaartje en zie dat het flink opschiet. De man die dit heeft gereden en beschreven, deed er drie uur en een kwartier over. Dat moet mij ook wel lukken, als ik het zo bekijk. Het valt me in zekere zin mee. In ieder geval vind ik het minder zwaar dan toen ik 22 was.

Even rust, ik eet een paar druiven. Met een donderend lawaai landt er een helikopter naast me. Een kleine weliswaar, maar toch. Och, als ik ooit eens in een helikopter zou mogen vliegen, dat zou ik graag willen. Er hangt een touw met een net onder, ik begrijp niet waarom en ga er niet op wachten om te zien waar het toe dient. Ik klim weer

op mijn fiets en ga verder. Het zwaarste stuk is achter de rug. Het gaat lukken en het gaat goed lukken. Mijn lijf voelt lekker. Alles doet het.

Dan komt de eerste tunnel. Wel vervelend, autogeluiden worden zo hard. Ik ben nu zo hoog dat Brig in de diepte ligt en de Eiger en de Jungfrau me besneeuwd toelachen. Wat zijn de bergen toch prachtig. Ik heb ze lang niet meer gezien.

Nog een tunnel en daarin rijdt een vrachtwagen me achterop. Als hij toetert schrik ik me een rolberoerte. Het is vast goed bedoeld, om te laten zien dat hij me gezien heeft.

In de derde tunnel komt er weer een vrachtauto me achterop. De tunnel is erg lang en het geluid komt steeds meer aanrollen. Ik word er erg bang van en fiets zo hard ik kan naar het einde.

Ik wil niet platgereden worden net als ik de Simplonpas bijna gehaald heb.

Ongeschonden haal ik het eind van de tunnel. Dan breekt de zon door. Er is een stuk regenboog te zien. Rechts aan de horizon de besneeuwde toppen van de Eiger en de Jungfrau. Verderop, op een kale vlakte, is een hotel te zien. De tranen stromen over mijn wangen en ik hoor mezelf huilen als een kind. Dit is de Simplon, ik ga het halen, wat is het leven goed voor mij, wat voel ik me dankbaar dat ik Agnes ken die me gevraagd heeft om mee te gaan, dat ik Alja ken die ons gezegend heeft vanochtend. Dit mee te maken, 26 jaar nadat ik als jonge vrouw deze zelfde tocht maakte. Wat is er sindsdien veel gebeurd, ik had geen idee dat dat allemaal op mij lag te wachten, dat ik zo rijk gezegend zou worden. In een roes rijdt ik door naar de eigenlijke pas, ga onder het bord Simplon 2005 m staan en vraag aan de eerste de beste voorbijganger of die een foto wil maken. Er staan bussen, geen enkele fiets. Onderweg ook geen fietser gezien trouwens. Vreemd, om per fiets hier aan te komen te midden van die mensen die alleen in hun stoel hebben gezeten en uit het raampje gekeken. Dan stuur ik Alja een sms, ze leeft natuurlijk enorm mee. Het stelt haar hopelijk iets gerust. Het is kwart over elf, ik heb er drie uur en twintig minuten over gedaan. Ik bel mijn geliefde om hem in

mijn vreugde en opluchting te laten delen.

Binnen voel ik dat mijn T-shirt drijfnat is. Zweet en regen, vermoedelijk. In de wc van het restaurant doe ik alle droge kleren aan die ik bij me heb: een lange broek, hemd, T-shirt en fleece.

Dan bestel ik koffie. Ik wacht op Agnes, die komt vast zo. <

AGNES > Een van de opmerkelijke kanten van onze fietstocht is dat je ook van alles over jezelf leert. Bijvoorbeeld hoe je de dingen aanpakt. Tien jaar geleden deelden Monic en ik drie jaar lang een baan bij de kerkredactie van *Trouw*. We werkten prima samen, maar het is me toen nooit zo opgevallen hoe verschillend wij grote klussen benaderen. Neem nu deze Simplonpas. Monic wil precies weten waar ze aan toe is. Met enthousiasme vertelt ze hoe ze, toen ze de berg langgeleden beklom, een gedetailleerd overzicht had gemaakt van alle bochten. Ook nu heeft ze de routebeschrijving bestudeerd tot ze haar uit haar hoofd kende. Zelf heb ik die beschrijving ook gelezen. Het zal verschrikkelijk zijn, dat maak ik eruit op. Maar ik klamp me vast aan mijn ervaringen in de Jura. Daar ben ik zonder kleerscheuren doorheen gekomen, sterker nog, op de zondag van Hotonnes heb ik wel dertig kilometer meer gereden dan de anderen en dat ging ook. Verstand op nul en doordouwen, dat is zo'n beetje mijn devies. Bovendien heeft zoon Jan me verzekerd dat de Simplon wel erg lang is, maar te doen.

Van Monic en uit het routeboekje onthoud ik voornamelijk dat de eerste zes kilometer erg steil zullen zijn, maar dat het daarna beter wordt. Verkeerd rijden kan in elk geval niet; gewoon 21 kilometer de weg volgen tot je boven bent. We zullen het wel zien. Een kwestie van beginnen en erop vertrouwen dat het voor elkaar komt, ongeveer zoals ik aan deze hele fietstocht ben begonnen. Zorgen dat je getraind bent, fiets in orde, bandenplakspullen, pleisters en kaarten mee en de rest zien we wel.

Kwart voor acht rijden we weg en dat betekent dat ik om een uur of één boven moet kunnen zijn. Over wat ertussen ligt, denk ik niet na.

Mijn voornaamste zorg is dat ik genoeg te eten bij me heb. Afgelopen zomer, tijdens een trainingsritje in Frankrijk heb ik een keer een hongerklop gehad en dat hoop ik niet weer mee te maken. In de supermarkt in Brig hebben we ons volgeladen met bananen, brood, repen en andere zoetheid. Het water in de bidons is aangelengd met isostarpoeder, dus daar zal het ook niet aan liggen.

Het is jammer dat het regent. Monic is in een oogwenk uit mijn gezichtsveld verdwenen. Verder is het erg stil op deze kille zaterdag. Mensen stappen in hun auto's om dingen te gaan doen die mensen zoal doen in het weekend. Klussen, boodschappen, sporten. Ik fiets zo langzaam – en vaak sta ik even stil – dat ik kan zien wat ze aanhebben en wat ze in hun achterbak stoppen. De inwoners van Ried kijken niet op of om van een eenzame fietser.

In de routebeschrijving zijn we gewaarschuwd dat het van meet af aan steil omhoog gaat en dat klopt. Hoewel het een hele toer is weer in het zadel te komen, lukt het me niet achter elkaar door te gaan. Op sommige stukken is het zo steil dat ik laverend over straat ga. Gelukkig is er geen verkeer. Zes kilometer volhouden, dan zal na een kapelletje aan de rechterkant de grote weg zich aandienen. Monic belt: zij is er al. Nee, zeg ik, je hoeft niet op me te wachten. Ergens hoog boven me zie ik de verkeersweg liggen. Het lijkt haast onmogelijk dat ik daar binnen afzienbare tijd ook zal rijden. Zoveel bochten, er komt geen einde aan. Bij iedere pauze eet ik iets; banaan, *lebkuchen* met chocola, brood, een notenreep. Het blijft een genot om ongelimiteerd te kunnen eten zonder angst dat de weegschaal op tilt slaat.

Uiteindelijk is daar de grote weg. Ervoor staan mensen bij een tafeltje met bekertjes drinken. Er moet hier iets als een prestatietocht worden gelopen, want er worden ook standen bijgehouden. Hardlopend de berg op, dat lijkt me nog veel erger dan fietsend. In de veronderstelling dat ik het ergste gehad heb, pauzeer ik een poos, maar er is niemand die me iets aanbiedt.

Vervolgens merk ik er weinig van dat het op de nieuwe weg minder steil is. Er rijden wel meer auto's, dus laveren is er niet meer bij.

Wanneer wordt het nu eindelijk wat minder zwaar, vraag ik me boos af. Langzaam sluipt er een soort paniek naar binnen. De psalmregels die me gewoonlijk bij het klimmen door het hoofd malen, helpen niet meer. Nu tel ik van 21 tot honderd en opnieuw van 21 tot honderd. Doorgaan, doorgaan, doorgaan. Thuis plagen ze me met een zinnetje dat ik bij een vorige fietstocht zelf aan mijn psalmenrepertoire heb toegevoegd: 'ik-wil-dit-zelf-ik-wil-dit-zelf'. Een van mijn drie dochters heeft het gisteren nog ter aanmoediging op de weblog gezet. Waarom wil ik dit eigenlijk? Vlak voor een brug over een kloof zijn er wegwerkzaamheden. Auto's worden van de weg afgestuurd; alleen tegenliggers komen de brug over. Het zal toch niet waar zijn dat ik ook nog een omweg moet maken? Nee, zegt Monic die ik telefonisch raadpleeg; je kunt gewoon over de brug. Alleen goed oppassen op die ene rijstrook waar je met tegemoetkomend verkeer te maken hebt.

Na de brug gaat het opnieuw steil omhoog. Dit is niet normaal meer. Waarom doe ik dit? Huilend sta ik over mijn stuur gebogen op adem te komen. Waarom wil ik dit? Er komen gedachten aan vroeger boven. Als ik als kind bij de tandarts in de stoel lag, bibberend voor de boor, dacht ik altijd aan de Here Jezus aan het kruis. Die gedachte hielp, maar nu waag ik me er niet aan. Als volwassene kan ik hier niet mee aankomen, dat voel ik wel. Waarom niet net als Alja de trein genomen, in minder dan een uur aan de andere kant van de berg? Het is gewoon allemaal ijdelheid. Kijk mij eens, op m'n vijftigste. Er komt steeds een zinnetje boven uit het Magnificat zoals het gezongen wordt bij de zusters clarissen in Megen: 'De zelfverheffing slaat hij met paniek.' Zelfverheffing, paniek.

Het is raar weer. Het blijft regenen, maar ook de zon laat zich zien. Bij Bérissal, op 1520 meter hoogte, is er na een bocht plotseling een regenboog. De tranen springen me in de ogen; een natuurverschijnsel als een knipoog. Kom op, doorzetten. Even verderop komt er luid bellend een kudde koeien naar beneden, begeleid door een hele familie die met rode vlaggen het autoverkeer heeft stilgezet. Ze groe-

ten vriendelijk. Kennelijk is zaterdag de dag om het vee te verkampen, want even verderop zijn mannen naast de weg met schapen bezig. Die worden in een net door de lucht vervoerd, hangend aan een helikopter. Dit moet ik thuis vertellen. Het is fantastisch om te zien dat het boerenleven hier op de flanken van de hoge berg gewoon geleefd wordt. Hoeveel eeuwen zouden hier al koeien grazen? Wat fijn dat het kennelijk nog niet zo onrendabel is dat ze maar op stal moeten blijven.

Bordjes langs de kant geven aan hoeveel kilometers er zijn afgelegd op de pas. Zestien, zeventien, achttien. Het duurt telkens een eeuwigheid voor er weer een bordje komt. Nu komen er ook tunnels die gelukkig aan de zijkanten open zijn. Vooral het lawaai is verschrikkelijk. De vrachtwagens duwen je met hun warmte tegen de vangrail. Op een inham tussen twee tunnels sta ik weer even stil. Ik ben licht in mijn hoofd en wankel op mijn benen. Misschien moet ik nog meer eten. Het wordt nu eindelijk wel iets minder steil, zodat ik iets zwaarder kan schakelen. In de verte is er een groot soort huis te zien; het is er ook wat kaler dan op de rest van de berg. Dat het de top al is, kan haast niet. Hoe lang zal ik dit nog volhouden? Weer een tunnel, nog een tunnel, de auto's razen voorbij. In blinde paniek stuur ik zo dicht mogelijk langs de kant, probeer niet te slingeren.

Dan, bij het verlaten van de laatste tunnel, heel dichtbij een felle regenboog. Hij overkoepelt het dal. Erachter zijn de toppen van de bergen in wolken gehuld. Het is onwerkelijk, zo mooi. Genade, kan ik alleen maar denken. Huilend maak ik met mijn telefoon een foto.

Dan is er aan de rechterkant van de weg een bordje: Simplon 2005 m. Ongelovig kijk ik ernaar, ik durf nauwelijks te geloven dat ik er ben. Waar zou Monic zijn? Op onzekere benen fiets ik een eindje door en daar komt ze aangehold uit het restaurant. Anderhalf uur heeft ze gewacht. Ze vliegt me om m'n nek: 'Je hebt het gehaald, je hebt het gehaald. Je bent de Simplon opgefietst.' Het moet wel zo zijn ja, maar wat was het verschrikkelijk. <

De top bereikt.

Er moet een foto gemaakt en natuurlijk willen we ook samen op de foto. De eerste de beste voorbijganger die we aanklappen is een Brit, die met groeiend ongeloof naar ons verhaal luistert. Hij zegt het niet met zoveel woorden, maar je kunt zien dat hij denkt dat we gek zijn. Het is een vriendelijke man met pretrimpeltjes rond zijn ogen. Als hij hoort dat we vanuit Canterbury zijn vertrokken, kan hij er helemaal niet meer bij. ‘Ik denk dat ik het van Canterbury naar Dover niet eens gehaald zou hebben,’ zegt hij. We moeten er harder om lachen dan hij waarschijnlijk begrijpt. Voor ons scheelde het ook niet veel. Zijn belangstelling is wel gewekt: twee Nederlandse vrouwen, waarom dan vertrekken uit Canterbury? Wanneer we hem in het kort uitleggen wat we aan het doen zijn en dat we eigenlijk met z’n drieën zijn – er is ook nog een *anglican vicar* bij – is het subiet afgelopen met zijn interesse. Terwijl we teruglopen, valt hij stil en je hoort hem denken: o nee, godsdienstfanaten. Hij zegt nauwelijks nog gedag voor hij in zijn auto stapt om de pas af te dalen. Na koffie, pruimentartaart en weblog volgen wij met de fiets Italië in.

Dit is zo’n moment waarop er van alles door je heen zou moeten gaan. Een van onze enthousiaste volgers heeft het een paar dagen geleden al bijna lyrisch beschreven: [van de weblog] ‘Het is zó ontroerend als je beseft dat je ten zuiden van de Alpen bent aangekomen en op weg

bent naar de eeuwige stad. Goethe, Byron, Couperus, Marsman, Van Schendel, Oek de Jong en Geerten Meijnsing, velen gingen jullie voor, maar iedereen was altijd weer opnieuw volledig geraakt door het wezenlijke verschil tussen Noord- en Zuid-Europa. En dat hebben jullie met eigen benen getrapt, iedere meter heeft je fiets geraakt, elke kilometer heb je zelf verzet!' [einde weblog] Voorlopig is het te koud om te denken. Met de uit het hotel meegebrachte folders tussen onze jacks denderen we omlaag. We moeten nog goed oppassen ook, want het eerste verschil tussen Noord- en Zuid-Europa betreft het wegdek. Vooral in de tunnels moet je uitkijken om de kuilen te ontwijken.

ALJA > We hebben elkaar de stuipen op het lijf gejaagd met die Simplon. Maar een klim van 21 kilometer is nu eenmaal niet te onderschatten en de eerste 6 kilometers zijn steil, wordt er gezegd. Monic heeft uitgerekend dat het ons in het tempo waarin nu geklommen wordt, zes uur zal kosten om boven te komen. Daarna moeten we natuurlijk nog naar beneden, zodat we alles bij elkaar gauw negen uur kwijt zijn. En dat moet terwijl het licht is, want in het donker willen we niet rijden. Natuurlijk is er altijd de trein nog, maar Monic wil in ieder geval de uitdaging aan en Agnes gaat met haar mee. Ik heb zo mijn bedenkingen.

Waar beginnen ze aan, vraag ik me af. Het heeft een paar dagen geduurd voor ik vrede had met mijn beslissing met de trein te gaan. Maar ik ben nu eenmaal geen uitblinker in klimmen en ik wil de andere twee niet nodeloos ophouden. Maar maak ik me er zo niet te gemakkelijk vanaf? Ik denk dat ik mezelf overvraag. Al vrijwel vanaf het begin doen mijn benen ontzettend zeer en ik moet de pijn met ibuprofen onder controle houden. Ik wil heelhuids terug bij mijn familie aankomen. Het is mooi dat we ons in Gods hand weten, maar je kunt het ook overdrijven.

Ik blijf wel bezorgd om Agnes. Om Monic ook wel, maar toch veel minder. Die redt het wel. Na het ochtendgebed geef ik de zegen. Het gebeurt spontaan, maar toch ook vanuit mijn eigen ongerustheid.

Zullen ze dit wel zonder brokken halen? Ik ben de laatste om me daarover uit te spreken en ik geef het maar over.

Als Monic en Agnes in alle vroegte weggrijden, regent het een beetje. Dat is wat ontmoedigend, maar het weerbericht voorspelt beter weer. Straks hebben ze die hele klim gedaan om in de wolken uit te komen. Niks uitzicht en alleen maar misère. Ze nemen kranten mee voor onder hun trui tijdens de afdaling. Het schijnt ongelooflijk koud te zijn tijdens het dalen.

We hebben afgesproken elkaar rond twee uur in Domodossola, voor het station, te treffen.

Na het uitzwaaien duik ik mijn bed weer in, blij met wat extra rust, maar van slapen komt niets meer. Als het tijd is om te vertrekken, ruim ik de kamer op en pak mijn tassen in met de extra bagage die Monic en Agnes hebben achtergelaten om hun fietsen te ontlasten. Dan ga ik richting station.

Nog geen tweehonderd meter van het hotel klappt ineens al mijn bagage achterover. De bagagedrager heeft het begeven. Met wat schroefjes en ijzerdraad en mijn kettingslot knutsel ik alles weer achterop, maar dan ben ik wel drie kwartier verder. Ik mis de trein en de volgende gaat pas over anderhalf uur. Met een beetje geluk zijn zij er nog eerder dan ik! Ik maak me er maar niet al te druk over en probeer het perron te vinden vanwaar de autotrein vertrekt. Er gaat een enorme trap heen: dat gaat dus niet lukken. Er moet ook een andere toegangsweg zijn, want ik heb nog geen auto's de trap af zien komen.

Na enig omlopen arriveer ik ruim op tijd op het perron. Ik eet een hotdog en ook de koffie smaakt heerlijk, terwijl ik op een muurtje in de zon zit.

In de verte is te zien hoe de weg langs de bergwand omhoog gaat. Het idee dat ik daarlangs naar boven moet, vind ik verre van opwindend, net zo min als het idee dat Agnes en Monic daar ergens naar boven aan het klimmen zijn.

Agnes is ook niet zo'n goede klimmer en ze moet regelmatig

afstappen, maar ze wilde toch. Monic zal wel niet zo'n probleem hebben en in het gebruikelijke tempo naar boven snorren.

Terwijl ik nog zit te wachten, komt er een sms'je: Hoera, ze zijn boven! Ik voel me opgelucht dat het ergste erop zit en dat ze kennelijk heelhuids zijn aangekomen. De afdaling heeft natuurlijk ook nog wel risico's en Agnes kan bij het dalen flink de sokken erin zetten. 'Ik heb mijn gewicht mee,' zegt ze regelmatig.

Ik stuur een sms'je terug: Gefeliciteerd, geweldig.

De trein komt aan, maar eerst moeten alle auto's eraf en dat zijn er nogal wat. Kennelijk is de pas voor veel automobilisten al te veel.

De conducteur vraagt naar het kaartje en een bevestigende knik is voldoende. Hij hoeft het niet te zien. Hij helpt een handje bij het op de trein zetten van de fiets. In twintig minuten is de trein in Iselle en vandaar gaat er een bus naar Domodossola.

De buschauffeur is duidelijk minder onder de indruk van deze vrouw met een zwaar beladen fiets en laat me rustig modderen om mijn vehikel in het bagagerek te wurmen. Het duurt even voor ik het voor elkaar heb, maar op mijn beurt ben ik niet onder de indruk van het ongeduld dat van zijn gezicht te lezen valt. Misschien zijn we te veel verwend door alle helpende handen die we onderweg tegenkomen. Deze buschauffeur hoort daar in elk geval niet bij.

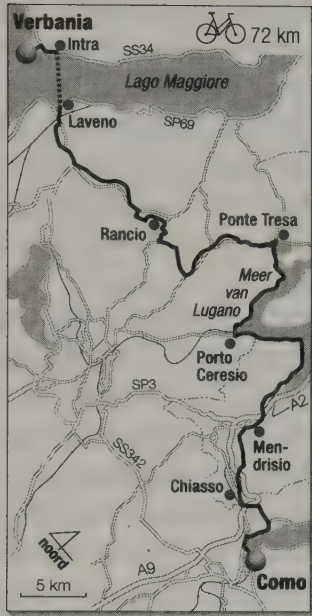
Na een half uur staan we voor het enorme stationsgebouw van Domodossola. Zelfs ik kan het niet missen.

Ik zoek een plaats op een bankje in de zon en doe me tegoed aan een citroenijsje.

Even na drieën zie ik ze aankomen. Ze zien er voldaan uit en zo voel ik me eigenlijk ook, blij dat het allemaal goed is gegaan.

We gaan nog even verder, richting Mergozzo is de bedoeling. Nog een kilometer of veertig. Voor mij is het niet zo'n probleem, maar ik heb dan ook nog niet zo veel uitgevoerd vandaag. Voor Agnes en Monic ligt dat anders: ik denk dat ze gek zijn. <

DAG 22

's Ochtends ruist de regen op het Lago Maggiore. Gelukkig is Monic er vannacht al wakker van geworden en heeft ze de was die op het balkon te drogen hing binnengehaald. We kijken naar het grijze water, de mistige overkant en naar de bergen in het noorden en het voelt onwerkelijk. Gisteren zijn we de Alpen gepasseerd, de natuurlijke en psychologische barrière tussen Noord- en Zuid-Europa. Van de stugge Zwitsers, stoïcijns verscholen achter hun zonnebrillen, naar de Italianen die op de stoepen voor hun huizen en cafés zitten en ons lachend nazwaaien.

Het is nog niet goed te bevatten. Als in een roes zijn we gisteren vanaf Domodossola verder afgedaald. Net als eerder deze reis was het alsof we rondreden in een filmdecor – als figuranten of hoofdrolspelers, of juist als hinderlijke voorbijgangers die niets met het verhaal te maken

hebben. Misschien omdat de contrasten gisteren zo groot waren. 's Morgens het eenzame avontuur van elk van ons drieën op de berg en bij zonsondergang samen op een bankje aan het meer. De onherbergzame kou op de Simplontop en de septemberwarmte in de late middag. Brig en Ried uitgestorven in de morgen, Mergozzo in de middag wemelend van de atleten die aan het trainen waren voor de triatlon van vandaag. Net als in Brig waar juist een fameus blazersfestival werd gehouden, waren in Mergozzo alle slaapgelegenheden vol. Nu vanwege het sportevenement.

Er zat niets anders op dan langs een drukke weg verder te gaan naar Verbania, waar we nog nadrukkelijker in onze rol van toeschouwers en passanten werden gedrukt. Terwijl we links naar hotels speurden, hielden onze ogen stil bij een bruiloft. Feestelijk geklede gasten, muziek. Op hooguit een paar honderd meter van het feest opschudding aan de rechterkant van de weg. Politie, een ambulance, een paar ontredderde mensen. Aan de waterkant ligt een natte, roerloze figuur. Aan de houding van de omstanders is te zien dat hij is opgegeven.

Het is een beeld dat je de rest van de dag niet meer loslaat.

Dit is Europa, dit is het hele leven.

Wij willen verbanden zien, lijnen trekken van het verleden naar het heden en elkaar begrijpen, maar we kunnen al niet vatten wat er op één dag aan ons oog voorbijtrekt.

Het wordt een merkwaardige zondag. Alsof we even niet samenvallen met de drie vrouwen die langs deze prachtige meren rijden. Toen Goethe in september 1786 naar Italië reisde, ervoer hij aan de zuidzijde van de Alpen een overweldigend gevoel van thuiskomen: '(...) en nu voelt men zich tenminste eens in zijn leven in de wereld thuis en niet als vreemdeling of balling. Het is hier mij zo aangenaam te moede, alsof ik hier geboren en getogen was en zo juist van een reis naar Groenland, van de walvisvangst ben teruggekeerd (...)'. Een sentiment dat ons vreemd is.

De regen van de vroege morgen duurt niet lang. Al bij het veer van

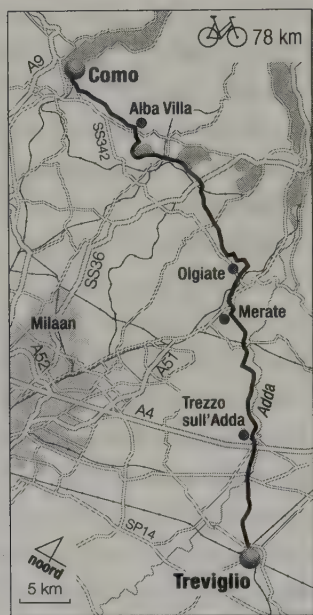
Intra naar Laveno is in de lucht boven de bergen een stuk blauw te zien dat doet denken aan een van die onbestemde kleuren uit de Caran d'Achedoos. Wachtend op de pont gaan we met onze gedachten als vanzelf terug naar de boot in Dover, nu drie weken geleden. Wat een bizarre dag was dat! Wat een wonder dat we ruim dertienhonderd kilometer hebben afgelegd en dat we nog steeds met z'n drieën zijn. Wat een kanjer is Alja dat ze dit volhoudt.

Wanneer we na een uur in Rancio staan te pauzeren terwijl juist de kerk uitgaat, krijgt ze het wel te kwaad. Mannen en vrouwen van alle leeftijden, jongeren en kinderen stromen vrolijk pratend het kerkplein op. Bij haar parochianen wil ze zijn, samen met hen in de kerk en samen met hen aan de koffie. Hier staan we toe te kijken in onze fietsbroeken als mensen die op zondagmorgen iets heel anders aan hun hoofd hebben. De kerkgangers weten niet dat wij vinden dat we bij hen horen, dat we vanmorgen ook de eucharistie hebben gevierd. We proberen een gesprekje, maar ondanks de vriendelijkheid van de oudere vrouw gaapt er een kloof. Uit Engeland? Naar Rome? Waar hebben ze het over? Hier in het dorp is haar leven, waarom zou je het verder weg zoeken?

Wij fietsen weer verder, passeren tweemaal de grens tussen Zwitserland en Italië, als om de verwarring waaraan we ten prooi zijn te onderstrepen.

Zondagse wielrenners rijden ons groetend voorbij. *Salve! Forza! Bon viaggio!* Wandelaars flaneren langs het Meer van Lugano, een in zwarte soutane gehulde geestelijke onderhoudt zich geanimeerd met zijn parochianen. Wij zwoegen voort met onze kater van de Simplon, ons verlangen naar huis en onze zere benen.

De aankomst in Como maakt de vervreemding compleet. Op het meer is een demonstratie aan de gang met helikopters, speedboten en waterkanonnen. Overal mensen en alom lawaai. Het is alsof alle vrije tijd moet worden opgevuld met luidruchtig vertier, brood en spelen.

Reizen per fiets lijkt een langzame manier van voortbewegen. Tenminste, als je gewend bent aan auto, trein en vliegtuig. Toch hebben we het gevoel dat we overal langs razen en nergens tijd voor hebben.

Neem het vertrek uit Como vanmorgen. Monic zal eerst inkopen doen, zodat Alja en Agnes, de twee trage klimmers, alvast kunnen beginnen aan een van de laatste hellingen voor de Povlakte. Nog geen twee kilometer na vertrek komen we langs de Dom van Como. Een indrukwekkend gebouw. We stappen af en we aarzelen. Het is toch bijna een doodzonde hier niet even binnen te kijken. Vooruit, twee minuten dan. Als we onze fietsen op slot zetten voelen we ons net twee ondeugende kinderen: Monic ziet het toch niet. Zij is meestal degene die maant dat we moeten opschieten. Niet zo verwonderlijk als je bedenkt dat haar tempo, vooral als er veel geklommen moet

*Het door Leonardo DaVinci ontworpen
sluizencomplex in de Adda.*

worden, beduidend hoger ligt dan dat van ons.

In de kerk is een mis aan de gang. Als we een paar minuten later weer buiten staan, heeft Alja het opnieuw te kwaad. Voor haar is een kerk allereerst een plaats om te bidden en om de eucharistie te vieren. Dat het een interessant of mooi bouwwerk is – de reden waarom de gemiddelde toerist een kerk binnenloopt – komt op de tweede plaats. Wat is dit voor pelgrimage dat er niet eens tijd is een eucharistieviering bij te wonen? Nu was ze maar liever helemaal niet naar binnen gegaan.

We zullen in de komende twee weken nog volop de gelegenheid krijgen aan vieringen deel te nemen, maar dat weten we nog niet. Het is in Italië wat de kerk betreft totaal anders dan in Frankrijk – om van Zwitserland maar te zwijgen. Hier hoort de kerk bij het leven van alledag. Mensen lopen er gemakkelijk even binnen. Om wat te bidden, te biechten, een kaarsje te branden. Daarna gaan ze weer gewoon verder met waar ze mee bezig waren. Net als wij nu.

We stappen op en beginnen aan de etappe die ons uiteindelijk in Treviglio zal brengen. Een paar maal langs drukke wegen om de pitto-

reske maar pittige heuvels te vermijden. In de middag volgen we kilometers lang de snelstromende Adda die diep in het land snijdt. Overal waar mensen zijn, worden we enthousiast gegroet. *Ciao! Salve! Bon viaggio! Forza, forza!* De straten en de pleinen zijn vol van leven, alsof iedereen vakantie heeft.

Langs de rivier – indrukwekkend gekanaliseerd naar een ontwerp van Leonardo Da Vinci – worden we even opgenomen in een gezelschap fietsende mannen. Geen wielrenners zoals je ze meestal tegenkomt, maar een wat ongeregeld clubje vrienden. Een op slippers, een ander op een niet goed passende damesfiets. Het spreekt vanzelf dat hun interesse groot is. Monic vertelt aan een van de mannen waar we heen gaan. Naar Rome? Nou nou! Als Monic in haar beste Italiaans ook nog vertelt dat we uit Engeland zijn gekomen, valt de man haast van zijn fiets. ‘Mario!’ roept hij naar een van z’n maten: ‘Moet je nou eens horen...’

VAN DE WEBLOG > Nearly there! Well...

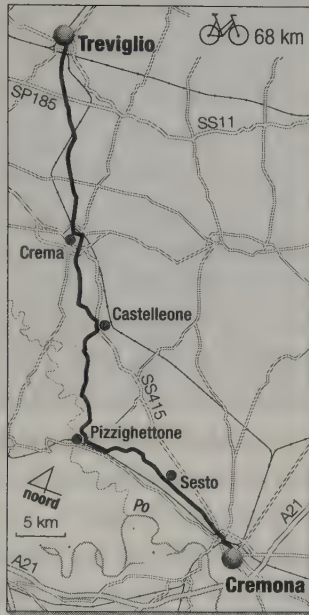
I've just been looking through my score of 'Elijah' before a rehearsal tonight. Several comparisons to your journey occur to me which may (or may not!) give you comfort:

1. It took the Israelites 40 years to get where they were going
2. They didn't have bikes
3. They got a lot of grief along the way
4. The views of the desert weren't very inspiring
5. No good hotels
6. Unappetising food
7. No laptop or mobile phones.

Hope that helps. Love and prayers. <

[LIZ]

DAG 24

De dag begint met een stevige woordenwisseling. Het onderwerp is onbelangrijk en heeft voor de verandering weinig van doen met het thema van onze fietstocht, maar de gebeurtenis werpt wel een bepaald licht op de onderlinge verhoudingen. Het komt erop neer dat Alja en Monic vallen over de manier waarop Agnes de dingen aan de orde stelt. In veel gesprekken vliegt Agnes erin alsof ze de sprint wil winnen. Alja en Monic deinzen dan telkens geschrokken terug. Niet dat ze het erbij laten zitten, zo zitten die twee niet in elkaar, maar de sfeer lijdt eronder. Het gebeurde voor de eerste keer naar aanleiding van de fietsenwijding in Amiens – ‘bijgeloof,’ riep Agnes toen – maar bij die ene keer is het niet gebleven. Agnes meent dat ze als enige protestant moet opboksen tegen twee katholieken en dat maakt haar extra fel, maar ze kan dezelfde felheid vertonen bij onverschillig welk ander onderwerp.

Dat het deels de aard van het beestje is, is wel duidelijk, maar deels gaat het ook om een karaktertrek die door haar gereformeerde afkomst lijkt bepaald. Het gaat de protestanten altijd weer om het Woord. Agnes neemt dat nogal letterlijk, zo lijkt het.

Het is typisch gereformeerd om over geloofszaken fanatiek te argumenteren – het liefst met de Bijbel in de hand. Dat komt vooral door de invloed van Calvijn, die behalve theoloog ook jurist was. Die moeten het hebben van de precieze uitleg van teksten, waarbij het aankomt op de punten en de komma's. Calvijn was van mening dat de gelovigen met de Bijbel in de hand zelf moeten kunnen onderscheiden tussen waarheid en leugen, tussen zin en onzin. De cultuur van de gereformeerden in Nederland in de twintigste eeuw is bovendien gestempeld door Abraham Kuyper die de leer van de *antithese* uitdroeg: gelovigen tegenover ongelovigen, wit tegenover zwart. Ook was Kuyper een pleitbezorger van studiezin. Door kennis van de Bijbel en de belijdenisgeschriften kan de gelovige sterk staan in het gesprek met andersdenkenden. 'Mijn volk gaat te gronde omdat het geen kennis heeft,' zeiden de gereformeerden de oudtestamentische profeten na. En zo gaat Agnes ieder onderwerp te lijf of haar ziel en zaligheid ervan afhangt.

Gelukkig zijn we alle drie goed genoeg gebekt om de zaken als ze uit de hand lopen ook weer in het gareel te krijgen.

Dat moet ook wel, want we zijn nog niet in Rome. We hebben elkaar veel te hard nodig. Ook, of misschien wel juist, op de vlakke etappes die we nu voor de boeg hebben. Veel saaie rechte stukken met veel zon en weinig schaduw.

Anders dan twee weken geleden kunnen we nu wel de tijd nemen om in de Italiaanse steden koffie te drinken en rond te kijken.

En altijd weer komen we terecht in de kerk.

Vandaag eerst Crema, dan Pizzighettone en als eindbestemming Cremona.

De kerk in Pizzighettone wordt goed gebruikt. Dat zie je aan de tegelvloer die pas nog in de was is gezet. Dat zie je aan de veertig stoelen die

*Opmerkelijke toren bij een herenboerderij
vlak voor Cremona.*

zijn bijgeplaatst naast de banken, aan de verse bloemen en de gave heiligenbeelden op het altaar.

Nu er de tijd is om rustig in de kerk te zitten en ons niet druk te maken of we Rome wel halen, en niet meer iedere minuut pauze betekent dat we aan het eind van de dag in enorme tijdnood komen, nu pas valt op wat de mooiste ruimte van een kerk is. Dat zijn niet de ramen of het altaar. Het is het deel achter het altaar. Dat wat je niet ziet. Misschien is er wel niets in die duistere ruimte, misschien verstopt iemand zich daar soms, om in stilte te bidden, verborgen voor de mensen, maar zichtbaar voor God.

Het altaar is duidelijk het product van mensenhanden. Maar hoe zit het met de geheimvolle ruimte achter het altaar? Wat een geluk dat er eindelijk tijd is om gewoon in de kerkbanken te zitten en niets te hoeven, zelfs niet de tijd in de gaten houden.

We stoppen vroeg in Cremona, de stad waar beroemde vioolbouwers vandaan komen. Ze hebben er een mooie kathedraal aan een dito plein. We komen weliswaar niet door Florence en Siena, deze stad en

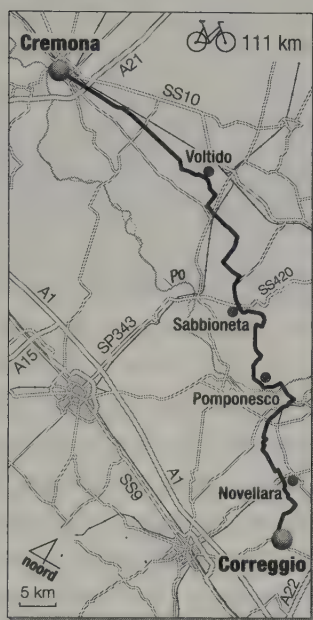
dit plein mogen er ook wezen. We vinden een niet te duur verblijf op loopafstand van de kathedraal; dat zou in Florence niet zo gemakkelijk gelukt zijn.

Als we tegen zessen in de kathedraal gaan kijken, zitten er verrassend veel mensen. Ze doen het rozenkransgebed. Eén religieuze bidt voor, de andere aanwezigen vallen in. Aansluitend is er een eucharistieviering. In afwachting daarvan gaan we vast zitten.

Wanneer we na afloop ijs zitten te eten op het plein, zegt Agnes dat ze zich als enige protestant in het gezelschap ongemakkelijk voelt. Monic en Alja zeggen dat dat vooral aan haarzelf ligt. Voor we het weten, gaat het weer even fanatiek als vanochtend. Ze leert het ook nooit.

AGNES > Het is donker en we zitten aan tafel met uitzicht op de kathedraal van Cremona. Dat wil zeggen, Monic en Alja hebben zicht op de kathedraal en ik moet omkijken om hem te zien. Af en toe doe ik dat ook om mezelf in te prenten hoe geweldig het is hier buiten te zitten op deze septemberavond. Intussen kijk ik naar Alja die alleen maar een omelet wil eten. Ze ziet er moe uit, alsof ze ieder moment voorover in haar bord kan zakken. Ik maak me zorgen. Ik weet dat zij zich mede door mijn enthousiasme tot dit avontuur heeft laten overhalen. Dat ze de eerste weken 's avonds bekaf was, lag voor de hand, maar dat ze nu na drieënhalve week nog steeds iedere avond voor pampus ligt, hoe kan dat toch? De etappe van vandaag was kort en vlak; nu zou ze toch moeten genieten. Ik denk aan de waarschuwing die ze me vooraf gaf: 'Het grootste risico dat mij bedreigt, is dat ik mijn eigen grenzen niet ken.' Ze is een fantastische doorzetter, dat hoeft geen betoog. Al heeft ze nog zo slecht geslapen, elke morgen stapt ze weer op. Maar is het eigenlijk wel verantwoord wat we doen? Moeten we haar niet tegen zichzelf beschermen? Ik voel me wanhopig verantwoordelijk. Met z'n drieën Rome halen, dat is nog steeds mijn droom, maar oh, wat ben ik bang dat de prijs te hoog zal zijn. <

DAG 25

Fietsen en bidden gaan goed samen. Het grootste deel van de dag rijdt ieder in eigen tempo, alleen met haar gedachten. Dan is er voor bidden tijd genoeg, zeker nu we goed ingereden zijn. ‘Bidden onder de pet’, zoals dat bij oude gereformeerden heet. Normaal gesproken zetten mannen bij het gebed uit eerbied hun pet af, maar wie onderweg is, of op het land werkt, en zijn gedachten voor het aangezicht van de Allerhoogste de vrije loop laat, neemt zijn pet niet af.

Wij bidden onder de helm – al heeft Alja hem vaak af.

ALJA > We bidden voor mensen die in onze gedachten zijn, ook tijdens het fietsen. Ernstig zieken of mensen van wie we weten dat ze het moeilijk hebben. Voor de mensen die we onderweg tegenkomen.

De fietstocht maakt deel uit van mijn sabbatsperiode en is bedoeld

als een soort retraite. Ik heb me voor de reis afgevraagd hoe ik dat vorm moest geven, want je hebt er toch rust voor nodig. Kwekkend fietsen met zijn drieën creëert weinig stilte. De oplossing is om alleen te fietsen. Ik heb van tevoren aangegeven wat de reis voor mij betekent. Het is meer onderweg zijn, een pelgrimstocht, dan een fysieke prestatie. Nu ik geen probleem meer heb met het tempo van de twee dames, vraag ik om alleen te rijden, om in mijn eigen stilte de weg af te leggen. <

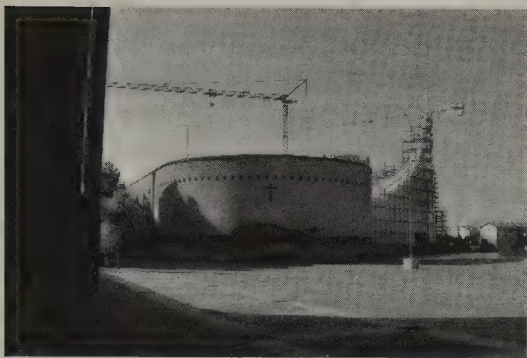
Wat bidden is, verschilt voor ieder van ons. Het is geen onderwerp waarover je gauw in details treedt. 'Ga in je binnenkamer', zegt de Bijbel erover. Alja fietst met een rozenkrans en gebruikt die ook. Hij komt wel eens tevoorschijn tijdens een stop, als ze op zoek is naar sigaretten, maar we weten het ook omdat hij al een paar maal meegewassen is als versteekeling in een broekzak. De schoonste rozenkrans van Europa. Agnes zingt psalmen. Flarden malen haar door het hoofd als ze bergop rijdt, maar op vlakke stukken kun je de melodieuze horen. En elke dag bidden we samen het ochtendgebed. Naarmate we langer onderweg zijn, lijkt de inhoud van de lofpsalmen die daarin elke week terugkomen (117 en 146 tot met 150) wel sprekender te worden. Dat heb je ervan als je dag in dag uit buiten bent, in zon en regen, op bergen en in dalen. Neem psalm 148: 'Alle bergen en heuveltoppen, hout dat vrucht draagt, alle ceders, dieren van het veld en dieren in de wei, alles wat kruipt en op vleugels gaat...' (vers 9 en 10). 'Laten zij loven de naam van de Heer.'

Alpen en Apennijnen, druiven en cipressen. Padden, slangen, vogels.

Monic bidt tijdens het wachten op muurtjes en in de berm. Om een beetje meer geduld. Dat komt vast ook na deze tocht van pas.

Alleen tijdens de eucharistievieringen is er een moment voor hardop uitgesproken persoonlijke voorbeden. We houden het kort en eenvoudig.

Bidden is geen onderwerp voor rooms-reformatorische controverse. We doen het alle drie, voor elkaar, voor onze geliefden, en soms maken

Kerk in aanbouw in Novellara.

we er grapjes over. Wanneer Agnes net heftig geprotesteerd heeft tegen in haar ogen on-bijbelse vormen van Mariaverering, meldt Alja even later dat ze een paar weesgegroeten voor haar heeft gebeden. Uit eigenbelang tegen regen bidden kan eigenlijk niet, vinden we alle drie, maar we stellen regelmatig dankbaar vast hoe we boffen met het weer. Dat danken we dan toch stiekem aan alle gebeden die voor ons opstijgen. Als het dan toch weer begint te miezeren, moeten we lachen om onze eigen inconsequentie.

Monic vertelt dat zij steeds meer gaat hechten aan de vaste gebeden, zoals het Onze Vader en het weesgegroet van de rozenkrans.

In de protestantse traditie waarin zij is opgegroeid heeft het vrije gebed – de mens die tegenover God zijn eigen woorden kiest – een prominente plaats. Je doet je ogen dicht en je vouwt je handen en zegt tegen God wat je op je hart hebt. Vaders en moeders doen het hardop bij de maaltijd, onderwijzers op de christelijke school aan het begin en aan het einde van de dag en natuurlijk de dominee in de kerk. In de hoogtijdagen van de verzuiling, met een keur aan christelijke organisaties, werden ook vergaderingen altijd geopend en gesloten met een vrij gebed. De protestanten zijn er mondig en talig van geworden.

Natuurlijk maken ze ook gebruik van bekende gebeden, zeker het door Jezus zelf gegeven Onze Vader, maar het persoonlijke, vrije gebed staat van oudsher hoog in aanzien.

Een van de argumenten voor het vrije gebed is dat vaste gebeden gemakkelijk standaarddriedels worden, die je opzegt terwijl je gedachten intussen alle kanten uit dwalen. Dan wordt het gebed iets werktuiglijks. Om de gereformeerde voorman Abraham Kuyper te citeren over het rozenkransgebed, 'het afwerken van het gebedssnoer, waarbij de mond prevelt, maar de ogen ronddwalen': 'Dit nu doet een valsch religieus besef ontstaan, alsof het alleen om de acte van het gebeden hebben, en niet om de zielsuiging voor God te doen was.'

Denk trouwens niet dat Kuyper blind was voor de nadelen van de gereformeerde gebedspraktijk. Iemand die hardop voorbidt, verliest zich gemakkelijk in zijn eigen welsprekendheid. Of het gebed wordt misbruikt voor eigen programmapunten. Gereformeerden kunnen nog iets leren van de korthed van Romes gebeden, aldus Kuyper. Zijn advies is trouwens niet om dan voortaan maar geen openbare vrije gebeden meer uit te spreken, maar hij spoort aan tot oefening. Daarin is prachtig te zien hoe de protestantse en de rooms-katholieke traditie elkaar weer raken, zoals ook wij al fietsend steeds ervaren. Oefenen in bidden kan alleen in de afzondering, 'op de knieën voor God'. Mensen moeten er tijd voor maken. Zomaar plompverloren beginnen te bidden, aldus Kuyper in 1900: 'dat kan toch niet'. 'Er moet toch een overgang zijn. Men moet toch eerst weer inleven in de heerlijkheid van de aanschouwing van Gods majesteit, om onder het indrinken van die heerlijkheid den bloemknop van zijn ziel te laten ontluiken.'

Kuypers formulering bepaalt je bij de gebedspraktijk in bijvoorbeeld kloosters. Stil worden voor God. De gedachten gaan naar de crypte van de Magdalenabasiliek in Vézelay.

Bidden is tijd nemen, zoals we nu tijdens de lange vlakke etappe door de Powlakte kunnen doen.

Vandaag naar Correggio, aan de andere kant van de rivier de Po.

Om half elf krijgen we op een terras in Voltido wijn aangeboden. We eten onze middagboterham in de burcht van Sabbioneta, in de schaduw langs een mooi plein dat vol auto's staat. Vanaf de dijk langs de Po

is het alsof we de Betuwe in kijken. Alleen de barokke roze gevel van de kerk van Pomponesco laat ons weten waar we echt zijn.

MONIC > We rijden pal oost.

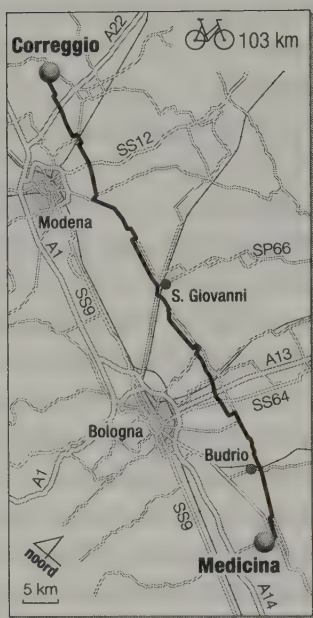
Het stinkt. Naar varkenshouderijen, naar vleesverwerkingsbedrijven.

Misschien is het comfortabeler over een vlakke weg te fietsen, het gaat ook vervelen. Een soort Bommelerwaard, met dijken en al, maar dan net even anders.

Witte kraanvogels stijgen op. Een geklingel geeft aan dat er een trein aankomt. Niet direct, het duurt wel een minuut of zes, zeven voor het locomotiefje langskomt.

Langs de kant van de weg liggen twee dode zwijntjes. Het is mistig, er is geen uitzicht. Wat doen we hier toch, zo ver van huis? Waarom ben ik niet bij mijn kinderen? Wat ben ik voor een moeder, die ver weg aan het fietsen is in een land dat net zo vlak is als thuis. Geen wonder dat de kinderen me geen mailtjes sturen of sms'jes en ook niet opbellen. Ze begrijpen waarschijnlijk niet waarom ik hen in de steek heb gelaten en vandaag kan ik het ze ook niet uitleggen. <

DAG 26

Vertrek uit Correggio. We moeten onze weg zoeken in een lastig stukje. De behulpzame dame in het zakenhotel waar we vannacht verbleven heeft aanwijzingen gegeven, maar die zijn niet erg duidelijk. We kunnen het niet goed vinden, dwalen wat rond langs kleine weggetjes. Aan een man die in zijn auto passeert vragen we om op de kaart aan te wijzen waar we zijn. Hij wijst: ten noordwesten van Correggio. Dat kan helemaal niet: we zijn steeds naar het zuiden gereden.

Hij legt uit hoe we op de weg moeten komen die ons naar de volgende plaats brengt en we volgen zijn aanwijzingen toch maar op. Toch nog maar eens gevraagd aan een oudere man die op de weg loopt. Hij zegt waar we zijn. Inderdaad, ten zuiden van Correggio, we hebben gewoon een afslag gemist.

We lunchen ter hoogte van Bologna, in de schaduw van een eik. Die

stad mijden we, net als we ook Modena oversloegen. Daar hebben we volgens de ervaringsdeskundigen op de weblog groot gelijk in. Vandaag rijden we onder aanvoering van Monic die de kaart leest. Dus blijven we de hele dag bij elkaar. Tot nog toe hebben we voorgefietste routes gereden, maar nu maken we een soort doorsteek van de ene route naar een andere. Vanaf Brig hebben we eerst gebruikgemaakt van de route van Paul Benjaminse naar Venetië, vervolgens een stuk van diens route naar Rome (traject Basel-Florence). Nu zijn we op weg naar Ravenna om daar Reitsma's Route naar Rome op te pikken. Dat betekent dat we zelf onze weg moeten zoeken. Monic fietst als een soort moedereend voorop, en Alja en Agnes volgen als gehoorzame kuikentjes.

Het valt niet echt mee. Het is warm, schaduw is schaars en we hebben wind tegen. Wat evenmin helpt, is dat we lange stukken langs drukke provinciale wegen moeten fietsen. Vrachtauto's scheren vlak langs ons heen. Van al dat vlakke land krijg je een zeer achterwerk. Aan de zuidelijke horizon doemen de heuvels blauwig op; je zou er haast naar gaan verlangen.

VAN DE WEBLOG > Beste pelgrims,

In 2004 zijn mijn man en ik vanuit mijn woonplaats in Noordholland naar Rome v.v. gefietst. Heen met de route van Benjaminse en terug met de route van Reitsma. Ook ik had behoorlijke zadelpijn en heb BEPANTHEN aangeschaft in Bazel. B. is geschikt voor allerlei huidproblemen: van zere babybiljetjes tot wonden als gevolg van bestralen. En dus ook voor zere fietserbillen. <

[LINDA]

Een rustpauze. Een kapelletje biedt wat schaduw en dus wat koelte. Er staan veel van dit soort kapelletjes langs de weg: een klein hokje met een beeld erin. Vaak staan er wat bloemen en branden er een of twee kaarsen. In Frankrijk zijn de religieuze afbeeldingen langs de weg hoofdzakelijk kruisbeelden, maar naarmate we verder naar het zuiden

afzakken, zien we meer heiligenbeelden en beelden van Maria.

Ergens hier in Italië zagen we een wat oudere vrouw met een klein kind op haar arm bij een van die beeltenissen staan. Het leek een grootmoeder met haar kleinkind. Ze was duidelijk aan het uitleggen en wees op het beeld. Zo deed ze in een flits denken aan de situatie in Rusland tijdens het communisme, toen de grootmoeders degenen waren die nog voor geloofsoverdracht zorgden. In Rusland was er toen een godsdienstverbod, maar ook tegenwoordig nemen grootouders vaak de rol van geloofsopvoeders op zich, omdat de ouders van het kleinkind niet meer naar de kerk gaan.

Zo krijgen Maria en de kapelletjes er een nieuwe functie bij. Ze zijn niet langer alleen eerbewijzen of herinneringen, ze krijgen nu ook een informatieve waarde. Ze helpen als visueel middel waar kleine kinderen spelenderwijs van kunnen leren, omdat ze er toevallig langslopen. Die afbeeldingen zijn eigenlijk toegankelijker dan een kerk, want er is geen drempel waar je over moet.

Het kapelletje waar we stoppen, is aanleiding voor een discussie over Maria. Wat is de betekenis van Maria voor katholieken en voor protestanten? Hier lopen de meningen in ons groepje weer flink uiteen. Daardoor is het geen gemakkelijk onderwerp om te bespreken. Neemt Maria de aandacht niet weg van God, van Jezus? Tenslotte is God de enige die we aanbidden. Katholieken zullen niet zeggen dat ze Maria aanbidden, maar misschien wekken ze de schijn. Door de eeuwen heen heeft de verering van Maria misverstanden opgeroepen die je niet zomaar uit de weg ruimt. Ook nu niet.

Voor katholieken speelt Maria een duidelijke rol als voorspreekster, ze heeft de rol van middelares. Je vindt haar terug in die rol in het bijbelverhaal over de bruiloft van Kana. Maria heeft hier een stem en ze probeert voorzichtig invloed op Jezus uit te oefenen. Als ze Hem zegt dat er geen wijn meer is, krijgt ze een wat geprikkeld antwoord: 'Vrouw, mijn uur is nog niet gekomen.' (Johannes 2:4) Maria zegt dan tegen de bedienden: 'Doe maar wat Hij zegt.' Ze spreekt het vertrouwen uit dat Jezus hen heus wel te hulp zal schieten.

Is het haar aandringen dat ervoor zorgt dat Jezus de bruiloftsgasten niet zonder wijn zal laten zitten? Daar kunnen we alleen maar naar gissen. Feit is dat Maria niet zegt: sorry mensen, het is zijn tijd nog niet, jullie zullen het verder zonder wijn moeten doen.

Wat doet Maria dan precies, wat is haar invloed? Want de wijn komt er uiteindelijk in overvloed. De wijn is zelfs aanzienlijk beter dan de wijn die al eerder is gedronken. Het lijkt erop dat Maria op de een of andere manier in staat is het proces te beïnvloeden, om Jezus over te halen in te grijpen. Het is zoals moeders en vaders die een goed woordje doen bij hun kinderen, of andersom. Zoals een mens welwillend luistert naar een verzoek van iemand die van hem houdt.

Dat Jezus van zijn moeder houdt en voor haar zorgt tot vlak voor zijn dood, kun je zien als Hij tegen Johannes zegt: 'Ziehier uw moeder.' (Johannes 19:27) Hij wil niet dat ze onverzorgd achterblijft, omdat Hij van haar houdt. Zou die voorspraak van Maria dan plotseling ophouden met haar dood? Katholieken denken daar anders over dan protestanten.

Daarbij gaat het vooral over de verering van Maria, want voor haar bijzondere plaats in de Bijbel hebben ook protestanten oog. Het kan zijn dat de soms overdreven manier waarop ze vereerd wordt verwarring sticht, maar bedacht moet worden dat Maria officieel niet aanbeden wordt. Bidden is nog geen aanbidden.

Maria is voor veel mensen een meer toegankelijke figuur. Ze staat dicht bij de mensen, omdat ze zelf, anders dan haar Zoon, geheel mens was, maar mogelijk ook omdat ze als vrouw een dimensie toevoegt aan het toch wat mannelijk georiënteerde christendom.

Een bijbeltekst die de betekenis van Maria in een ander perspectief lijkt te zetten is die waar Jezus zijn familie terechtwijst: 'Wie zijn mijn moeder, mijn broers en mijn zusters?' (Mattheus 12:48) Het gaat er hier duidelijk om dat Jezus laat blijken dat God altijd op de eerste plaats komt. De Vader is het belangrijkste en daar mogen zelfs de naaste familieleden niet tussen komen.

Als je trouwt, is de echtgenoot of echtgenote de belangrijkste mens

in je leven, maar daarmee verdwijnt niet het bestaan van je ouders, broers en zussen en de rest van de familie. Bidden tot Maria neemt niet de plaats in van bidden tot God. Het bestaat naast elkaar met een zekere ordening, want bidden tot Maria heeft ook niet dezelfde zwaarte.

Zo is Maria voor een katholiek vooral een verrijking van het geloof – door haar voorbeeld, haar bemiddeling en voorspraak, door de persoon die ze is. In het evangelie van de bruiloft van Kana komt ze niet de eer opeisen van wat er is gebeurd. Ze laat Jezus de eer. Ze blijft verder op een afstand.

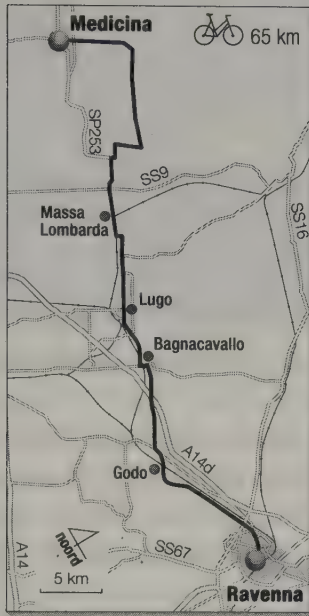
Het is al ver in de middag als we een laatste stop maken in Budrio. De cola smaakt er heerlijk – zoals vrijwel alles smaakt als je onderweg bent. Al maakt Alja nadrukkelijk een uitzondering voor de zoete broodjes die de Italianen gewoonlijk bij hun ochtendcappuccino naar binnen werken. Zij snakt voortdurend naar iets hartigs.

Voor de zekerheid informeren we of er een *albergo* in Medicina is. Het antwoord van iedereen die zich ermee bemoeit, is bevestigend en dan stappen we maar weer op. We zijn het zat, maar als we morgen Ravenna willen halen, moet het nog even.

Zwijgend gaan we de laatste veertien kilometer. Achter elkaar, rechts van de witte streep die de rechterrijstrook markeert. Agnes voorop om de wind te breken, Alja in het midden en Monic voor de verandering achteraan. De zon staat al laag waardoor er drie lange schaduwen op het wegdek vallen. Een blik opzij volstaat om te zien of er geen gaten ontstaan.

De dagteller passeert de 100 kilometer.

In Albergo Tre Scalini in Medicina is alles weer goed. Boven onze bedden hangt een modern schilderij met als titel 'De kerk in de middeleeuwen'. In de badkamer kan Monic haar lang begeerde bad nemen. Weinig plichtplegingen, heerlijk eten en onze fietsen mogen we in de ontbijtzaal zetten. De volgende morgen zullen we ze aantreffen op de plek waar we nu onze pasta naar binnen werken.

Kort en vlak naar Ravenna vandaag. Morgen houden we rust zodat we tijd hebben om op ons gemak de mozaïeken te bekijken die heel bijzonder moeten zijn. Als we over Florence en Siena waren gegaan, hadden we zeker geen rustdag kunnen nemen. Laat staan dat we iets van de kunstschaten hadden kunnen zien.

Het is de tijd dat de druiven rijp zijn; de oogst is overal in volle gang. We hebben de afgelopen dagen heel wat tractoren met opleggers voorbij zien komen. We zijn er ook achtergekomen dat het idyllische plukken met de hand heeft plaatsgemaakt voor machinaal plukken. De machines rukken de druiven met tak en bladeren en al van de stokken, zo lijkt het. Het resultaat is dat ze er nogal bloederig uitzien door het rode druivensap dat erlangs loopt.

Druivenplukkers ter hoogte van Medicina.

Op deze dromerige morgen, met overal in het land witte kraanvogels, zien we ineens een groep mensen die nog met de hand aan het plukken zijn. Vrouwen met hoofddoekjes en mannen in tuinbroeken. Dat lijkt meer op het romantische beeld dat we van druivenplukkers hebben.

Als we langsfietsen, roepen ze ons na: Willen jullie druiven? We kijken elkaar aan en knikken. We hoeven vandaag maar een kilometer of zestig, dus we kunnen best even stoppen. De mannen die naar de weg komen hebben de gebruikelijke vragen. Per fiets naar Rome vinden ze niet zo ongewoon; dat zien ze hier wel meer. De echte verbazing komt pas als ze horen dat we helemaal uit Engeland zijn gekomen. Inge-wikkelder wordt het als ze begrijpen dat we niet Engels zijn. Ons Italiaans is ontoereikend om ons project toe te lichten. Dat Alja in Engeland woont is al haast niet te bevatten. Bij Manchester? Daar kunnen ze iets mee: Manchester United, Manchester City: hoe staat het daar mee? Alja meldt trots dat daar heel wat Nederlanders spelen, noemt zelfs wat namen.

Er komen steeds meer mannen bij staan. De vrouwelijke plukkers houden zich afzijdig. Op geen enkele wijze geven ze blijk van nieuwsgierigheid. Alsof ze denken: daar heb je die mannen weer. Laat ze maar.

Het is niet voor het eerst dat we merken dat Italiaanse mannen gebiologeerd zijn door drie vrouwen alleen onderweg op de fiets. Hun blik gaat altijd eerst naar onze handen om te zien of er ook mannen bij ons horen. Ze kunnen er niet over uit dat die mannen ons hebben laten gaan en dat ze ons straks zelfs uit Rome komen ophalen.

Intussen worden er trossen druiven aangedragen. Wij hebben nog wel ergens een plastic zak van de boodschappen. De plukkers zijn niet kinderachtig bij het uitdelen. We zullen er nog flink van moeten door-eten. Dat komt goed uit, want we hebben doorlopend behoefte aan brandstof en druiven zijn fris en vol suiker. Wanneer we informeren wat voor wijn er van deze druiven gemaakt wordt, wordt er ook nog een fles Trebbiano gehaald. Normaal gesproken drinken we geen witte wijn, vanwege onze benen, maar morgen hebben we toch rust, dus dat komt goed uit.

Met een goede kaart is het niet zo ingewikkeld onze weg naar Ravenna te vinden zonder steeds op de snelweg te hoeven rijden. Zo'n rustige weg tussen wijngaarden en boerderijen door leent zich goed voor een lunch in de berm. We eten van de druiven. Verder brood, kaas, stukken pizza.

Het enige bezwaar van de Povlakte is dat er geen bosjes zijn of maïsvelden. We kunnen nergens even hurken.

Dan komt er een vrouw op een soort snorfiets voorbij, plastic bloemen in haar mandje voorop. Ze kijkt nieuwsgierig naar ons, rijdt langzamer en stopt dan. Sorry dat ik jullie stoort, zegt ze. Wij verzekeren haar in koor dat ze ons absoluut niet stoort. Ze moest eens weten hoe graag we met iedereen aanpappen.

Haar Italiaans is maar iets beter dan het onze, dus ook beroerd. Na enig gebruik van handen en voeten kan ze ons duidelijk maken dat ze uit Polen komt. Ze steekt zes vingers op. Toen ze zes was? vragen we. Nee, zes jaar geleden. De bloemen heeft ze op de markt gekocht.

Of we koffie willen, vraagt ze en dat verstaan we meteen. Wel willen we voor de zekerheid even weten hoe ver weg ze woont. Het is vlakbij,

*Alexandra Jaszczuk, dichteres uit Polen,
tussen Alja en Monic.*

zeft ze, een klein huisje aan de linkerkant, aan het eind van de weg.

Ze gaat alvast, wij proppen de resten van onze lunch hier en daar in een tas en rijden haar achterna. We zien haar meteen staan, voor haar huis tussen de wijngaarden. Energiek nodigt ze ons binnen. Een kamer met veel boeken, in het Italiaans, valt ons op. En zwart-witfoto's aan de muur.

Ze biedt ons het gebruik van haar badkamer aan, ook om te douchen, als we dat willen, en zet ondertussen koffie. Ook wil ze met liefde macaroni voor ons maken, maar dat hoeft niet. We willen van alles van haar horen, we komen voor verhalen, voor koffie en een wc, niet om onze maag te vullen. Alle vier willen we van alles vragen en vertellen, maar de taal zet een rem op onze nieuwsgierigheid en ons enthousiasme.

Onze gastvrouw heet Alexandra Jaszczuk en ze blijkt dichteres te zijn. Ook nog gelauwerd, getuige de prijs die ze ons laat zien en die ze op 6 september 2006, pas geleden dus, heeft gekregen. Een object van blauw glas. Ze werkt in het ziekenhuis als verpleegkundige. In Polen is ze gescheiden, haar kinderen wonen in Duitsland. Ze komt uit

Tsjestochowa, aan de grens met Tsjechië. Een bekend Maria-bede-
vaartsoord. Ze is van huis uit gewend pelgrims onderdak te geven.

Toen ze ons zag zitten, vertelt ze, dacht ze meteen: dat zijn nu ein-
delijk eens normale mensen, die houden tenminste ook van avon-
tuur.

Ze is blij mensen te ontmoeten die wat ondernemen, die een reis
maken, die begrijpen hoe het leven kan zijn. Drie dames op leeftijd die
gekleed in strakke fietsbroeken in de berm een stuk pizza eten met
ieder niet meer dan twee kleine tassen bagage, die ziet ze natuurlijk ook
niet iedere dag. We vertellen haar over onze tocht. Ze wil ook graag
weten wat we in het dagelijks leven doen. Agnes vertelt dat ze boeken
schrijft, Monic vertelt dat ze journalist is. Allemaal goed en wel en her-
kenbaar.

Maar dan komt Alja aan de beurt. Eerst moeten we zoeken naar het
Italiaanse woord voor priester. Niet padre. We stamelen iets van kerk
en religieus. Sandra helpt ons: zuster met een sluier? Nee, Alja is geen
non. Eindelijk hebben we het woord te pakken en aan haar reactie
merken we dat het het goede woord is. Ze verstart, spert haar ogen wijd
open en slaat drie keer een kruis. Madremiamadremiamadremia.

Is het echt waar? Nog nooit in haar leven heeft ze een vrouwelijke
priester gezien of vermoed dat ze bestaan. En nu staat er zomaar een bij
haar in de kamer, nog wel in een fietsbroek, op weg naar Rome. Nu ze
erover nadenkt: inderdaad, waarom zouden vrouwen ook eigenlijk
geen priester kunnen zijn?

Van buiten komt het geluid van een auto. Dat is de man met wie ze
hier samenleeft, vertelt ze, een Italiaan. Ze rent naar hem toe, samen
komen ze binnen. Ze danst van enthousiasme als ze hem vertelt wie ze
nu weer in huis heeft: drie vrouwen die naar Rome fietsen en weet je
wat die ene is?

Met een glimlach omhelst hij haar, en hij kijkt haar rustig aan, geniet
van haar uitbundigheid. Hij neemt haar volstrekt serieus, dat is te zien.
Ze is een goede vrouw, zegt hij tegen ons. Dit is vast een betere man
voor haar dan de man uit Polen bij wie ze is weggegaan.

Het is een prachtig gezicht hen zo samen te zien. Sandra geeft ons twee potten eigengemaakte vijgenjam mee en ook een kopie van een van haar gedichten. We schrijven haar adres op en beloven haar een kaart te sturen als we in Rome zijn aangekomen.

Want daar komen we misschien toch wel.

Vanavond geen whisky, maar witte Trebbianowijn.

Morgen een rustdag en daar verheugen we ons enorm op. Geen wekker om half zeven. Uitslapen!

Ravenna is niet de meest logische plaats om aan te doen als je van Genève naar Rome fietst. We hebben ervoor gekozen deze stad toch in onze route op te nemen, niet alleen omdat er aan de oostkant van Italië minder bergen en heuvels zijn dan aan de westkant, maar ook omdat er in Ravenna Byzantijns-christelijke mozaïeken zijn die een kant van het christendom laten zien die minder bekend is.

We zijn benieuwd of we in die vroegchristelijke voorstellingen iets zien waarin wij ons herkennen. Per slot van rekening was er veertien eeuwen geleden nog geen sprake van een kerkscheuring als de Reformatie. De anglicaanse kerk was nog lang niet in zicht, evenmin als Luther en Calvin. Christenen hadden onderling wel onenigheid, maar niet over de maaltijd des Heren. Ze zaten samen aan tafel, bij wijze van spreken, net zoals wij drieën dat ook doen, iedere zondag van onze reis.

In Ravenna zijn er drie series mozaïeken die iedereen echt moet zien, wat er ook gebeurt. De eerste zijn die in het mausoleum van Galla Placidia, een Romeinse keizerin die waarschijnlijk niet eens in Ravenna is begraven. Het gordijn bij de ingang van haar grafmonument gaat voor iedere bezoeker maar vijf minuten open, maar van wat je dan ziet, kun je een leven lang nagenieten.

De tweede reeks mozaïeken is in de kerk vlak naast het grafmonument, de San Vitale, gebouwd rond 530.

Wij moeten even geduld hebben, want de kerk is afgehuurd voor een bruiloft. De bruidegom is de zoon van de burgemeester, horen we. Op het terras waar we met koffie de tijd wel doorkomen, horen we ook hoe duur het is deze kerk, die op de Unesco Werelderfgoedlijst staat, af te huren. Het valt ons nog mee: 1000 euro.

Als bruid en bruidegom naar buiten komen nemen we alle tijd het gezelschap te bekijken. In hun trouwauto poseert het jonge echtpaar voor de video. Ze stoppen onmiddellijk met minnekozen als de camera uit is.

De kerk is met witte bloemen versierd, vooral rond het altaar. Dat is ook het deel van de kerk waar we voor komen. Hier zijn rondom mozaïeken aangebracht die de beroemdste zijn uit hun tijd. Christelijke voorstellingen met een Byzantijnse touch. Christus, een jongeman zonder baard, en keizer Justinianus, opdrachtgever tot de bouw van de kerk, staan dicht bij elkaar. De keizer heeft iets goddelijks, Christus heeft iets van een keizer. Dit hoort bij het Byzantijnse christendom, kerk en staat zijn nauw met elkaar verweven.

Het is een feest der herkenning naar boven, naar de andere mozaïeken te kijken. We wijzen elkaar erop, zachtjes, want in deze kerk wordt stilte gevraagd.

Kijk, daar links, Abraham. De aartsvader staat er klaar om een schaal met een gebraden lam erop naar de tafel te brengen waar zijn drie gasten klaar zitten, drie engelen. Links in de hoek staat Sara in de deuropening toe te kijken. We knikken: het verhaal van de drie engelen die bij Abraham op bezoek komen. Tot onze verrassing komen we rechts ervan Abraham weer tegen: dan staat hij op het punt zijn zoon Isaak te offeren. Aan de rechterkant van het altaar is een voorstelling aangebracht van Abel die een brandoffer brengt. Het mozaïek ernaast stelt Melchisedek voor, de priester die brood en wijn aanbiedt aan Abraham, nadat Abraham neef Lot bevrijd heeft uit de handen van vijandige koningen.

Allemaal verhalen uit het Oude Testament, vertellingen over offers, over maaltijden. In de apsis van de San Vitale, rond het altaar, is geen enkele voorstelling te zien van de gekruisigde Christus. Voor ons misschien vreemd, maar niet voor gelovigen die in de zesde eeuw hier naar Gods woord kwamen luisteren. De mozaïeken in Ravenna laten zien dat de manier waarop de maaltijd des Heren gevierd en beleefd wordt, veranderd is. In het eucharistische gebed dat de priester tegenwoordig

uitspreekt gaat het vooral over het lijden van Christus, over het offeren van zijn lichaam en zijn bloed, in brood en wijn aanwezig op de altaartafel.

Die nadruk op de kruisdood van Christus bij de viering met brood en wijn, was er niet in de tijd dat de San Vitale gebouwd werd. Rond de maaltijd des Heren werden toen verhalen verteld uit het Oude Testament, over maaltijden en offers. En ook over Mozes die met zijn staf op de rots slaat en zo voor water zorgt in de woestijn. Als er al verhalen uit het Nieuwe Testament gelezen of verteld werden, dan zijn dat verhalen als de wonderbare spijziging, waarbij vijf broden en twee vissen voldoende zijn om een menigte te voeden en er nog overblijft ook. Een andere kijk op de maaltijd van de Heer. In de tijd dat de Byzantijnse keizer Justinianus deze kerk laat bouwen zijn Erasmus, Luther en Calvin nog lang niet in beeld. Ze zijn ook nog niet nodig. Er is nog geen sprake van de 'paapse superstitiën' waartegen zij in het geweer kwamen. De leer van de transsubstantiatie, steen des aanstoots voor de latere kerkhervormers, bestaat nog niet.

Pas een half millennium na de bouw van de San Vitale, tijdens het tweede concilie van Lateranen in 1215, wordt het officieel de leer van de kerk dat brood en wijn tijdens de eucharistie in wezen worden tot lichaam en bloed van Christus. Vanaf die tijd (en ook al wat eerder) zien gelovigen de lijdende, gekruisigde Christus afgebeeld in hun kerk, voor ons nu de meest vanzelfsprekende afbeelding rond een altaartafel.

Kerkgangers in de San Vitale zouden verbaasd en wellicht geschokt zijn geweest als ze op een dag een mozaïek van een bloedende Christus hadden ontdekt.

Dan zijn we ook nieuwsgierig naar de mozaïeken in de Sant'Apollinare Nuovo, de derde reeks die een bezoeker van Ravenna niet mag missen. Met de plattegrond in de hand wandelen we erheen, de binnenstad door. Het voelt vreemd om te lopen. We hebben dat zo weinig gedaan de laatste weken, dat onze benen er niet meer aan gewend zijn. Het

enige stukje dat we te voet aflegden, de afgelopen 27 dagen, was meestal van de eetzaal naar onze kamer. Als die op verschillende verdiepingen liggen, nemen we meestal de lift. Nu wandelen we Ravenna door, een kleine stad gelukkig, op weg naar de kerk die vijftig jaar eerder dan de San Vitale werd gebouwd. In opdracht ook van een andere keizer, een Germaan: de Ostrogoot Theodorik. Deze had aan het begin van de zesde eeuw in Ravenna zijn residentie, veilig verscholen tussen moeras en zee.

In de Sant' Apollinare Nuovo onttrekt een steiger een aantal mozaïeken aan het oog. Ze worden zo te zien gerestaureerd. De kerk is verder helemaal leeg, er staan alleen een paar plastic stoelen aan weerszijden. Die komen wel van pas, want de mozaïeken waarom deze kerk zo beroemd is zijn heel hoog aangebracht.

Als een stripverhaal laten ze het leven van Jezus zien. Kerkgangers konden niet lezen in de tijd dat deze kerk werd gebouwd, vijftien eeuwen geleden. Net zo min als de meeste pastoors. Ze kenden de verhalen over het leven van Jezus alleen van horen zeggen, als vertelling.

De functie van die strip was niet alleen de muren van de kerk op te sieren, maar ook te vertellen over het leven van de Heiland. Jammer daarom dat de kerkgangers hun hoofd zo ver naar achteren moesten buigen om alles te zien. Het zijn 26 afbeeldingen, om en om afgewisseld met eenzelfde plaatje, dat doet denken aan een gedrapeerd gordijn.

Voor het overige laten de voorstellingen, hoe oud ook, niets aan duidelijkheid te wensen over, hoe ver ze ook afstaan van de kijker. De kleuren zijn helder als in een strip, de lijnen ook. Er staat niets overbodigs op. Alleen de tekstballonnen ontbreken, maar die zijn niet nodig voor wie zijn Bijbel kent.

Zo is er een blinde te zien, direct herkenbaar aan de stok, wiens ogen door Jezus worden aangeraakt. Lazarus is er, in een lijkwade gewikkeld; er is het verhaal van de wonderbare spijziging, favoriet in deze eeuw, in combinatie met de viering van brood en wijn. Het is het enige verhaal waar twee afbeeldingen aan gewijd zijn: een toont de menigte

met vijf broden en twee vissen, de volgende mozaïek laat zien dat er manden vol eten over waren.

Aan de rechterwand, gezien vanaf het hoofdportaal, zijn de verhalen van Goede Vrijdag en Pasen te zien.

Eerst is er het Laatste Avondmaal. Jezus ligt aan met zijn discipelen. We kunnen het bijna niet zien, maar toch is duidelijk dat op tafel geen brood en wijn afgebeeld zijn, maar twee vissen. Een derde verwijzing naar de gelijkenis van de wonderbare spijziging. We herkennen de Judaskus, de discipelen slapend in Getsemane. Ook is er Pilatus die zijn handen wast terwijl zijn vrouw toekijkt, en Simon van Cyrene die het kruis draagt voor Jezus. Daarna is er een mozaïek die het lege graf verbeeldt met de engelen erbij. Tussen die ene en die andere mozaïek zou je een afbeelding verwachten van de kruisdood van Jezus. Zo ongeveer de bekendste voorstelling uit zijn leven. Niets ervan is te zien in deze basiliek van Ravenna. De lijdende Christus is afwezig, we krijgen alleen de genezende, wonderdoende Jezus te zien en daarna zijn lege graf.

Je vraagt je dan af waarom de kruisiging is weggelaten. Omdat de opdrachtgever van de basiliek, de Ostrogotische koning Theodorik, een aanhanger was van de christelijke richting van het arianisme, dat de goddelijke natuur van Christus ontkende?

Arianen zetten zich sterk af tegen de Romeinse godsdienst. De Romeinen aanbaden vele goden, arianen meenden dat de Drie-eenheid van het christendom, met Vader, Zoon en Heilige Geest, te veel op dat veelgodendom leek. Het moest duidelijk zijn dat er één God was, meenden de arianen. In de vierde eeuw werd deze manier van tegen Jezus aankijken tot ketterij verklaard, maar vooral onder Goten en andere Germanen bleef deze richting veel aanhangers houden.

We blijven gissen, maar hebben in het achterhoofd de kerk van San Vitale, waar de gekruisigde Christus ook afwezig is. Voor de gemeenschap van gelovigen die in de kerk samenkwamen, was het lijden van Christus blijkbaar niet belangrijk genoeg om af te beelden. Het ging hun meer om de genezende en vooral de voedende kracht van Christus. Jezus als degene die voeding geeft aan het geloof, eerder dan Jezus

die ons verlost door zijn lijden. De eucharistie is dan dus een maaltijd, door Christus bereid, die altijd genoeg heeft, hoeveel mensen er ook aanzitten. Waarbij, volgens het bijbelverhaal, eerst ongeloof heerst en gebrek aan vertrouwen of er wel genoeg zal zijn. De ervaring leert dan dat er meer dan genoeg is. Dat is een uitleg waarbij er veel meer ruimte komt voor verbondenheid en voeding om mee verder te leven dan precieze leerstellingen over de vraag wat er nu gebeurt met de substantie van brood en wijn, en of gescheiden mensen wel of niet mogen meedoen.

Waarom missen we dan die voorstelling van het lijden, wat zoeken we daarin? Zijn christenen morbide dat ze zo gericht zijn op lijden en dood? Zijn we morbide geworden in de loop der eeuwen?

We stellen vast dat katholieken meer gefascineerd zijn door het lijden dan protestanten. Daar zijn extremen in. Wat te denken van de gewoonte van Filipijnse katholieken zich op Goede Vrijdag vrijwillig te laten kruisigen? Wat te denken van kloosterlingen die zichzelf met een zweepje moesten slaan, die een prikkelband om hun dijbeen moesten aanbrengen, verborgen onder hun pij, en zo met pijn de dagen moesten doorkomen? Wat te denken van de vasten, het vrijwillig afzien van lekker eten, het kiezen voor soberheid?

Protestanten kennen dat zelfopgelegde fysieke lijden niet. Niet het vasten, niet het zichzelf tot bloedens toe slaan, niet het zich net als Christus laten kruisigen.

Agnes weet er bijna geen formulering voor te vinden, zo afzichtelijk en verwerpelijk vindt ze die zelfgekozen kwellingen. Wat zijn katholieken toch dom: weten ze nu nog niet dat Jezus al aan het kruis gestorven is, dat daardoor al het lijden en het boeten voor onze zonden overbodig is geworden?

We hoeven dat niet meer te doen na Golgotha en het lege graf. Waarom begrijpen katholieken dat niet? Ze is ervan overtuigd dat het de plicht van iedere katholiek is geloofsgenoten die wel voor het vrijwillige lijden kiezen, daarvan af te helpen. Haal die Filipijnse jongens van het kruis, ruk die zwepen uit de handen, verbrand de prikkelbanden.

Nu komen we bij een punt waarvan we alle drie aanvoelen dat het belangrijk is.

Wat is dat toch met de fascinatie voor het lijden? Is het alleen bedoeld om boete te doen voor zonden? Of wordt de katholiek die zichzelf vrijwillig iets aandoet, door iets anders gedreven?

Hoe zat dat met een heilige als Lidwina van Schiedam uit de veertiende eeuw, als tiener gevallen bij het schaatsen en daarna op haar ziekbed verder verlamd geraakt, doof en onder de gezwellen. Is het uiteindelijk niets anders dan heidens masochisme, een vorm van zelfkwelling die misschien wel heel menselijk, maar niet erg christelijk is?

De vraag is of het fysieke lijden voor katholieken wel de betekenis heeft van boete, van het inlossen van een schuld. We komen op de prikkelband om het dijbeen, die kloosterlingen lange tijd moesten dragen en die aanhangers van Opus Dei soms nog dragen. De pijn van zo'n band heeft niet de bedoeling schuld in te lossen. Eerder om de mens te bepalen bij zijn eindigheid, gezien het lichaam dat vergankelijk is.

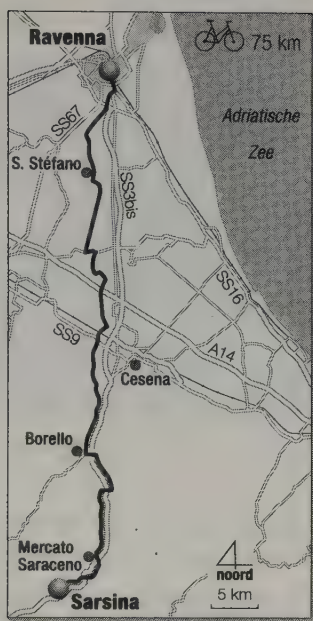
Net zoals vasten de bedoeling heeft ons meer te doen beseffen dat Jezus voor ons mens is geworden en een sterfelijk lichaam heeft aangenomen. Maar vasten is een beschaafde vorm van fysiek lijden. Moeten we niet iets doen om uitwassen tegen te gaan, zoals de zweepslagen die mensen zichzelf toebrengen, die kruisigingen? We vragen ons hardop af of dat misschien niet een soort dommigheid of onwetendheid is, dat gelovigen zich tot deze daden laten brengen.

Kunnen gelovigen die evenveel hebben meegekregen als wij, toch ervoor kiezen zichzelf zoiets aan te doen? En als ze daarvoor kiezen, waarom zou dat dan kunnen zijn? Misschien om te ervaren dat ondanks de pijn de band met Christus blijft. Misschien om dichterbij Christus te zijn in zijn lijden. Niet als verplichting na een zonde. Maar als uiting van liefde. Dat gaat Agnes te ver, zij voelt er niets voor zich in dit soort mensen in te leven of hun beweegredenen te volgen.

We vinden alle drie dat we genoeg over het lichamelijke lijden hebben gepraat.

Fysiek lijden is een kwestie van jezelf zo sturen dat je de pijn kunt verdragen, of iets doen om de pijn draaglijk te maken. Iets anders is het lijden dat we eigenlijk het echte lijden noemen, dat bestaat uit de verbroken band met wie ons lief zijn, met God ook. We hoeven maar naar onze eigen reis te kijken om voorbeelden te noemen. Heel banaal, de pijn in de benen tijdens een beklimming is een kwestie van tanden op elkaar. Echt erg was het pas toen we elkaar kwijt waren.

DAG 29

We gaan de laatste week in en de verandering is merkbaar. Ons doel leek lange tijd zo ver weg dat we er nauwelijks over durfden te praten. Nu vragen we ons voorzichtig af hoe het volgende week om deze tijd zal zijn. Als er geen gekke dingen gebeuren, kunnen we het halen.

Vanmorgen bij het ochtendgebed lazen we over de intocht van Jezus in Jeruzalem. Palmpasen. We moesten erom lachen, want gisteravond hebben we de laatste week die nu begonnen is, gekscherend al de 'Goede Week' genoemd. Monic en Alja vroegen zich af of we nu wel verder moeten gaan met de lezing uit het Marcusevangelie. Het is eind september en het is niet de tijd van het jaar. Agnes dacht er natuurlijk weer anders over. Als je de Bijbel leest moet je geen stukken overslaan omdat ze je niet uitkomen, vindt zij.

Een van de vele Mariakapelletjes.

De eerste dag met Reitsma's Route naar Rome verloopt voorbeeldig. De kerkklokken die de zondag inluiden, begeleiden ons de Povlakte uit. Het is fris en zonnig tegelijk en de eerste dertig kilometer zijn vlak. Daarna begint het heel geleidelijk te stijgen door een liefelijk landschap met wijngaarden en olijfbomen. De routebeschrijving is maar voor één uitleg vatbaar. Dat Alja per ongeluk de snelweg opfietst doet daar niets aan af. Misschien dat ze werd afgeleid door de verkeersborden die naar Rome wijzen. Nog 341 kilometer staat daarop, maar wij moeten er via de binnenwegen nog wel een stuk of 400.

Al vroeg in de middag komen we aan in Sarsina, waar bij de plaatselijke kerk een groot aantal mensen staat te wachten. Voor een doopdienst of een andere speciale gelegenheid, denken wij, want er zijn veel kinderen bij. Alja moet er het hare van hebben.

We lopen dichterbij en zien hoe een geestelijke een handeling aan het uitvoeren is. Hij legt bij iedereen een ijzeren ring om de hals en spreekt er een gebed bij uit. Het gebruik blijkt verbonden met Sint-Vicinus, de patroonheilige van de kerk en van de stad Sarsina. De ring is een eeuwenoude metalen keten die de heilige uit de vierde eeuw volgens de overlevering tijdens het bidden om zijn nek droeg bij wijze van boete-

doening. Iedere zondagmiddag kun je in de kerk van Sarsina terecht-komen voor de Vicinuszegen, maar ook op andere dagen van het jaar is het een populair gebruik. De zegen weert allerlei kwaad af. Alja laat zich de ring omleggen, de diaken bidt en geeft haar een bidprentje.

Het ritueel doet een beetje denken aan de Blasiuszegen, die vroeger in de rooms-katholieke kerk werd gegeven. Blasius werd speciaal voor alle nek- en keelklachten aangeroepen. De gewoonte de Blasiuszegen te halen (op 3 februari) is een beetje verdwenen, maar oudere mensen hebben er soms nog behoefte aan.

Het lijkt er haast op dat dergelijke gebruiken niet meer aansluiten bij de tijd waarin we leven. Bij de Blasiuszegen werd een gebed uitgesproken voor een goede gezondheid. Geen longontsteking en difterie als het mogelijk is. Tegenwoordig hebben we pijnstillers en antibiotica, waarom zou je dan met twee gewijde kaarsen gekruist onder je kin – de Blasiuszegen – laten bidden? Toch geeft de toeloop om de Sint-Vicinuszegen te denken.

Er zijn door de eeuwen heen allerlei rituelen ontstaan die hoognodig afgestoft moeten worden omdat allang niet meer duidelijk is waarvoor ze dienen. Voor een buitenstaander ziet dat er daardoor al gauw uit als bijgeloof of zelfs heidens gebruik. Maar wat hier in Sarsina gebeurt, is toch niet anders dan een gebed tegen het kwaad? Dat je de heilige vraagt voor je te bidden, is dat zoveel anders dan dat je bij ernstige ziekte mensen vraagt voor iemand te bidden?

Het komt in beide gevallen voort uit een besef van menselijk onvermogen, daar kunnen we het over eens zijn.

We slapen vanavond in een oud palazzo dat een eindje buiten Sarsina ligt.

Eerst een kilometer steil naar beneden, dan weer even ver steil omhoog. We kunnen het.

DAG 30

VAN DE WEBLOG > De strijd is nog niet gewonnen. We hadden vandaag lange beklimmingen. Sommige steil, andere minder steil. Onze routebeschrijving geeft afstanden en stijgingspercentages nauwkeurig aan: 3-4% over 4,6 km (redelijk), of 6-7% over 1,2 km. Je weet precies waar je aan toe bent. We moesten vandaag over een stuk of vijf van deze hobbels. Er stond er een in het boekje van 7 procent over een paar honderd meter, maar die was ik voorbij voor ik er erg in had. Dat lijkt me een vooruitgang. De derde hobbel was lang: 4,6 km. Toen we eraan begonnen riep Agnes me na, terwijl ze me voorbereed: Eet even iets! Goed idee, behalve dan dat zij al het eten in haar tas had. Toen ik ongeveer halverwege was kreeg ik het door. Mijn benen wilden niet meer – gebrek aan brandstof. Ik heb meer gelopen dan gefietst, wat dextro en drop gegeten en uiteindelijk kwam ik boven. De beloning was pizza, maar we hebben ter plekke afgezien van het idee van-

daag verder te fietsen dan we aanvankelijk van plan waren. Ik zou ook ontbijt moeten hebben met volkorenbrood en kaas en ham, in plaats van al die chocoladecroissants. Je hebt hier alleen weinig keus. Het is een rare gewaarwording mee te maken dat je lichaam het opgeeft, alleen omdat je niet genoeg hebt gegeten. <

[ALJA]

> Om drie uur in de druilerige regen aangekomen in Pieve San Stefano, 55 km na Sarsina, en besloten hier te blijven. Het hotel heet Il Diario, het dagboek, en in het gastenboek hebben we gezien dat hier vier fietsende Duitsers hebben overnacht, onderweg van Beieren naar Rome. We zijn niet de enige idioten, wat dat betreft. Nog niet eerder meegemaakt dat een hotel in de badkamer sloffen voor de gasten heeft klaarliggen. De baas van Il Diario heeft witte uitgekozen, van badstof en vederlicht. Met een vrije associatie van wit, een witte bladzij van een dagboek, op beide slippers een M geborduurd, dat weer met naald en draad uit een naaisetje van het Parkhotel in Como, waar we enige nachten geleden waren. Geen idee meer wanneer precies. Het was aardig wat klimmen vandaag en ook best koud. Met lange broek, fleece en regenjack aan gereden. Thans heerst een unieke stilte in de hotelkamer, uniek aangezien niemand eet. <

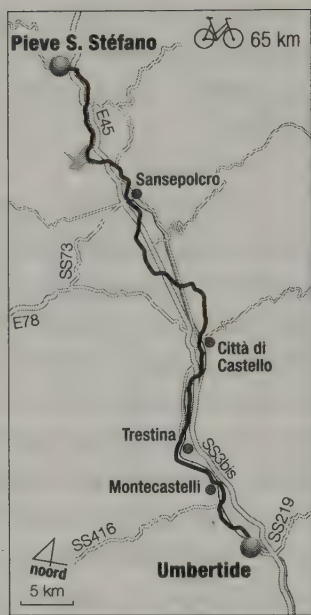
[MONIC]

> Hai Monic, hello alledrie. Leuk dat het goed gaat maar ook zwaar begrijp ik. Op de Filippijnen wonen zoals je weet veel christelijke mensen en velen die van fietsen met God horen denken eerst: wat voor een nieuwe sekte is dat nou weer... en dan als ze het begrijpen beloven ze voor jullie alledrie te bidden voor een veilige aankomst in Rome, ondanks het feit dat jij de enige katholiek bent... ha ha... Groet vanuit de opnieuw gezegende auto (de priester vond het goed nadat ik de rekening met alle nieuwe onderdelen had laten zien).

P.S. En de leukste reactie kwam van een kind die vroeg 'hoe ver is het, naar God fietsen?' Filosofisch hè? Magandang Mabuhay ng Filipinas. <

[MAX]

DAG 31

In onze routebeschrijving staat een uitzonderlijke waarschuwing voor de etappe van vandaag. We komen langs een stuk weg dat zo slecht is dat we enorm moeten uitkijken. Het is bovendien een afdaling. We denken aan de gevaren die ons omringd hebben: hevige onweersbuien in Picardië, het verkeer op de route dwars door Parijs, de tocht over de Simplon. We moeten alert blijven, ons bewust van de risico's.

Nu we de laatste week zijn ingegaan betrappen we onszelf op lichtzinnigheid. De al te grote stress is over, we hebben de serieuze twijfel achter ons gelaten, we voelen ons stevig en ook wel overtuigd en sterk, vooral nu we met zijn drieën aardig wat hebben doorstaan.

Maar we moeten opletten, we zijn er nog niet. De beschrijving van wat ons vandaag te wachten staat, ligt er niet om.

MONIC > Dromerig zie ik de heuvels van Umbrië liggen, blauwgrijs. Ergens in die heuvels ligt Assisi. Ergens achter die heuvels Rome. Zo altijd maar te mogen fietsen, in de nazomer, met dit uitzicht. Ik neem het besluit postbode te worden. In mijn stukje voor de krant zal ik het opschrijven, dan kan mijn baas dat ook lezen en er alvast rekening mee houden. Wat ik nu doe, dat moet maar eeuwig voortduren. Zonder goed op te letten ga ik een viaduct onderdoor, en daarna weer over een viaduct heen. Zo gespitst als ik de eerste weken was om goed kaart te lezen, zo nonchalant ben ik nu.

De weg wordt smaller. Een bord geeft aan dat het verder verboden is voor alle verkeer. Het asfalt ligt in dikke plooien over het wegdek, alsof het heeft geprobeerd zich aan te passen aan het dansen van de ondergrond tijdens een aardverschuiving. Brokken steen, groot genoeg om een helm van een fietser te verbrijzelen, liggen op de weg. In een bocht is een stuk weg honderden meters weggezakt. Een provisorische vangrail van autobanden en planken geeft aan waar de vaste grond onder de voeten verdwijnt. Bomen geven zoveel schaduw dat kuilen niet goed te zien zijn. De zon is weg, na drie bochten langs de flank van de berg weet ik niet meer in welke richting ik rijd. Het regent een beetje. Zo onbezorgd als nu, ben ik in geen weken geweest. Ik ben gestopt met denken over de vraag waar ik precies ben, of we op tijd komen. In het volste vertrouwen geef ik me over. <

's Middags slenteren we door Umbertide. Alja is nieuwe schoenen kopen, ze heeft haar nette paar ergens laten liggen. Agnes en Monic komen terecht bij een ronde kerk die ook een burcht lijkt. Er is een rozenkransgebed aan de gang, met vooral dames als deelnemers, en we schuiven aan op een bank bij de ingang. Al snel komt een priester de kerk binnen, die een korte viering houdt met veel routine. Na afloop blijven we nog even zitten om naar deze barokke kerk te kijken. Als we naar buiten komen, zit de priester in zijn spijkerbroek een sigaretje te roken op het trapje van de kerk, terwijl hij met een vriend kletst. Hier voelen we ons wat ongemakkelijk bij.

VAN DE WEBLOG > Heilige zwetsers, zwetende heldinnen.

Welke woorden zullen na vijf weken het meest beklijven?

Toen jullie vertrokken uit Canterbury was het precies de sterfdag van aartsbisschop Aelfsige van Canterbury die in het jaar 959 op pelgrimage naar Rome om zijn pallium op te halen, doodvroor op de Grote-Sint Bernhardpas. Dat we daar nou toen niet bij hebben stilgestaan. (Of ging Alja daarom toch maar voor de zekerheid met de trein?)

De kaarsjes hebben kennelijk zonder die kennis succesvol gebrand. En nu staan jullie oog-in-oog. Met wat? De Eeuwige Stad, waar de pelgrims komen knielen voor die Ene Heilige Vader?, zoals Oscar Wilde ergens dicht. Hou misschien het gedicht voor ogen van Kavafis over Ithaca dat je de reis schonk maar verder niets te bieden heeft.

Rome heeft jullie weinig te leren over het nut van sacramenten en zegeningen, dogma's en sola's, hun inhoud en hun wijs getal. (Misschien is ook de Bijbel wel een soort 'Ithaca', waar je zwerven erin en er doorheen, met het klimmen en dalen en de lange duur meer te bieden had dan de vermeende vaste waarheid in de oude woorden.)

Laat je nog troosten door Sint Godric, die Engelse boef en kluizenaar, die bij zijn pelgrimage in Rome alleen teleurstelling ondervond maar pas op zijn terugweg, in een louche herberg, zijn bede onverwacht verhoord zag.

Maar eenmaal toch daar in de Eeuwige Stad met haar eeuwige pretentie leg dan vooral je handen op een fles witte wijn (of 3) van 'Est-Est-Est' driemaal voor jullie, als een driewerf hoera voor de prestatie, het zweten en het zwetsen, en de vergaarde rijkdom in het zwijgen.

En voor straks: gezond weer thuis. <

[PIETER VAN DER VEN]

Elke morgen na het ochtendgebed pakt Agnes de Bijbel van het bed en stopt hem terug in haar fietstas. Het is een Bijbel in de Nieuwe Bijbelvertaling, inclusief liedboek. Hoe ze erbij gekomen is deze mee te nemen is nog een verhaal apart. Alja, die onze vieringen en gebeden voorbereidde, was meer thuis in de Engelse vertalingen, dus vroeg ze Agnes welke zij van plan was mee te nemen. Die aarzelde tussen deze nieuwe vertaling en de oude vertrouwde uit 1951. Dat er een liedboek bij zou zijn was wel belangrijk, want Agnes wil eventueel ook de berijmde psalmen en de gezangen kunnen opslaan. Maar welke? Ze bedacht een simpele oplossing: ze legde ze op de weegschaal. Hoe minder gewicht in de fietstassen hoe beter. De zwaarste moest thuisblijven. Op de digitale grammenweiger in de keuken won de nieuwe bijbelvertaling nipt: twintig gram lichter.

Als het gaat over de vraag voor wie van ons drieën het Woord het zwaarst weegt, wint Agnes met glans. Wat dat betreft had ze rustig een stoeptegel kunnen inpakken. Bij iedere discussie komt ze met dezelfde vraag aanzetten: ja, maar wat staat er dan in de Bijbel? Het is een door en door reformatorische opstelling die haar bijdrage aan vrijwel ieder onderwerp kleurt. Niet dat Monic en Alja de betekenis van het Boek bagatelliseren, maar ze gaan er op een andere manier mee om.

Nu we aan onze laatste week bezig zijn, blijkt steeds beter hoe zich in onze discussies bepaalde patronen aftekenen. Een daarvan is onmiskenbaar de vraag naar de Bijbel als bron van ons geloof. Laten we ons in de manier waarop we ons geloof beleven alleen leiden door wat er in de Bijbel staat of mag er nog iets meer bij? Als het gaat om de rol van Maria als voorspreekster – uit het weesgegroet: ‘Bid voor ons zondaars, nu en in het uur van onze dood’ – zegt Agnes: ‘Jezus heeft ons het Onze Vader gegeven, toch niet het weesgegroet.’ Haar opstelling is vergelijkbaar als de sacramenten aan de orde zijn – twee of zeven – of het zelfverkozen lijden of de verering van heiligen. Alja en Monic wijzen erop dat er ook veel waardevols te halen is in de traditie van de kerk. Daar willen zij ook graag uit kunnen putten. De geschiedenis van God met de mensen is niet gestopt na het vaststellen van de canon van de Bijbel, aan het eind van de vierde eeuw.

Neem bijvoorbeeld Assisi, waar we vandaag naartoe gaan. Hier draait alles om de heilige Franciscus (1182-1226). Hij is een figuur van ver na de Bijbelse tijd, maar met zijn leefwijze in voorbeeldige armoede is hij voor veel gelovigen al eeuwen een bron van inspiratie. Vrede en alle goeds wensen franciscanen en hun zusters de clarissen elkaar wereldwijd. *Pax et bonum*.

Bovendien is Franciscus bij uitstek een heilige die ook bij de protestanten geëerd wordt. Niet alleen heeft Franciscus’ zonnelied een plaats in het protestantse Liedboek voor de Kerken, zijn sterfdag op 4 oktober (dierendag!) wordt herdacht in alle gezindten. In Nederland

komt hij als heilige waarschijnlijk op de tweede plaats na Sinterklaas – natuurlijk op eerbiedige afstand.

Franciscus leidde een lichtzinnig leven voor hij, toen hij begin twintig was, besloot een leven zonder aardse bezittingen te leiden. Hij wilde zo gehoor geven aan Jezus' oproep aan zijn discipelen op hun missie geen geld mee te nemen, geen kleren en goed te doen aan zieken en melasten (Mattheus 10:1-15). Franciscus' vader, die een rijke lakenkoopman was, vond het verschrikkelijk dat zijn zoon niet in zijn voetsporen wilde treden en ontferde hem.

In de buurt van Assisi wijdde Franciscus zich aan het verzorgen van zieken en het eren van God. Om hem heen verzamelde zich al gauw een behoorlijke groep geestverwanten. Dit werd de orde van 'mindere broeders' (deze naam vanwege hun geringe staat) die spoedig door de kerk officieel werd erkend. Twee jaar voor zijn dood kreeg Franciscus een verschijning waarbij hij vijf 'stigmata' ontving: de littekens die Jezus kreeg door zijn kruisiging. Al tijdens zijn leven werd Franciscus als heilig beschouwd en vier jaar na zijn dood werd hij door de paus ook heilig verklaard. Op de plaats van zijn graf verrees een imposante kerk die nu al eeuwen het middelpunt is van een levendige pelgrimsindustrie.

Na een ietwat landerige etappe – we maken foto's van elkaar, de ketting gaat er weer een keertje af, Alja maakt kennis met een pelgrim uit Nieuw-Zeeland die geen woord Italiaans spreekt en ook geen kaarten bij zich heeft – zitten we rond het middaguur in de berm en kijken naar Assisi. De stad ligt op een berg, net als Vézelay, alleen minder hoog.

Het is alsof we aarzelen erheen te gaan, en dat niet alleen vanwege de klim. Er slaat nu een soort vermoeidheid toe die niets met de fysieke inspanning te maken heeft, maar alles met de intensieve manier waarop we met deze onderneming bezig zijn. Het is niet alleen dat de spanning van het fietsen, een slaapplek vinden en schrijven zijn tol eist. We trekken nu al ruim vier weken letterlijk dag en nacht met elkaar op. We kletsen en lachen heel wat af, maar elke keer hebben we ook weer stevige gesprekken die ons alle drie diep raken. Ook daar kun je moe

Monic en Alja in de berm, met in de verte Assisi.

van worden. Uitgepraat raken we nooit, maar er lijkt langzamerhand een verzadigingspunt bereikt.

Natuurlijk klimmen we wel naar de stad. We parkeren onze fietsen, hullen ons naar gewoonte in onze kerkkleren en even later drementelen we rond tussen de hordes toeristen in de beroemde beneden- en bovenkerk. De fresco's van Giotto zijn na de aardbeving van 1997 mooi gerestaureerd.

Toch blijkt dat we alle drie moeite hebben met deze plek. Een kerk is voor ons alle drie een plaats van aanbidding en daar lijkt juist hier geen ruimte voor. Franciscus' graf is een toeristische attractie geworden. Er wordt aan de arme heilige grof geld verdiend. Waar is de geestelijke dimensie van dit bedevaartsoord?

Voor Agnes is dit een extra argument om wat betreft de traditie tot voorzichtigheid te manen. Misschien kun je het toch maar beter bij de Bijbel houden, er niet te veel bij maken. Je ziet hoe het uit de hand kan lopen. Of zoals ze in Assisi zeggen: 'De mensen vereren de zoon, maar ze doen zoals de vader.' Met de mond loven ze de monnik, maar in hun daden de koopman.

Na de bezichtiging van de kerk vertrekken we vlug naar het enkele kilometers verderop in het dal gelegen Santa Maria degli Angeli. Daar staat

de gigantische kerk van Portiuncula, als omhulsel van het kapelletje waar Franciscus in 1226 stierf. We zijn er niet erg in geïnteresseerd. We willen vooral rust en vlak bij de kerk is een pelgrimshuis waar we kunnen logeren. Wij zijn erheen doorverwezen door een Nederlandse pater franciscaan die in het klooster van San Damiano woont. We hadden graag in dat klooster willen logeren, maar de broeders zitten in een verbouwing.

Volgens de instructies die we per telefoon hebben gekregen, zullen we de ingang van het pelgrimshuis herkennen aan een geel touw. Het gele touw roept spannende associaties op met het bijbelverhaal over het rode koord dat de hoer Rachab uit haar raam moest hangen om ervoor te zorgen dat haar huis bij de val van Jericho gespaard werd. Maar wat we ook zien, geen geel touw, tot we in een muur een deur ontwaren met daarnaast een bescheiden bordje met het franciscaanse kruis. Dat is de Griekse letter tau, waarmee Franciscus zijn brieven ondertekende en dat wereldwijd het herkenningsteken van de franciscaanse beweging is.

De deur is nog gesloten, maar een kwartier nadat we per telefoon onze aankomst hebben gemeld, komt onze gastvrouw aanscheuren. Deze Angela Maria Seracchioli, een Italiaanse van rond de zestig, blijkt een spraakwaterval die alles van Franciscus weet. Sinds een jaar of twee wijdt ze haar leven aan de promotie van bedevaarten in het voetspoor van de heilige. Ze is op het idee gekomen nadat ze zelf de Jacobusbedevaart naar Santiago de Compostela ondernam. Ze heeft een wandel- en fietsgids geschreven en ook het pelgrimshuis was haar idee. Het is – met steun van de franciscanen – opgezet naar het voorbeeld van de refugio's die je aan de drukke pelgrimsweg naar Compostela vindt. Er is een gemeenschappelijke ruimte waar wordt gegeten, de slaapzalen hebben stapelbedden en de sanitaire voorzieningen zijn op de gang.

Angela is zelf een goed voorbeeld van de ambivalentie die je in Assisi tegenkomt. Ze is in de ban van Franciscus en heeft zich vrijwillig in de omgeving van zijn graf gevestigd, maar tegelijk verafschuwt ze de commerciële uitwassen. Zij is ook degene die ons de zegswijze over de

koopman en zijn zoon overbrengt. In haar uitspraken legt ze een bijna protestantse botheid aan de dag: 'Van mij mag alles hier instorten behalve de tombe van Franciscus en het San Damianoklooster.'

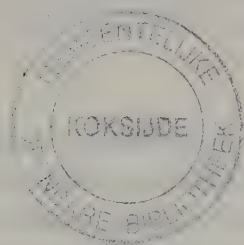
In haar auto neemt ze ons mee naar de vespers in dat klooster – inderdaad een oase van stilte. Ons project spreekt haar aan, maar ze is teleurgesteld dat we maar één dag voor haar Assisi hebben uitgetrokken. Maar vooral vertelt ze onophoudelijk over zichzelf en haar passie voor het religieuze. Ze zwijgt eigenlijk alleen als we met haar in de lage donkere kerk van het klooster zitten.

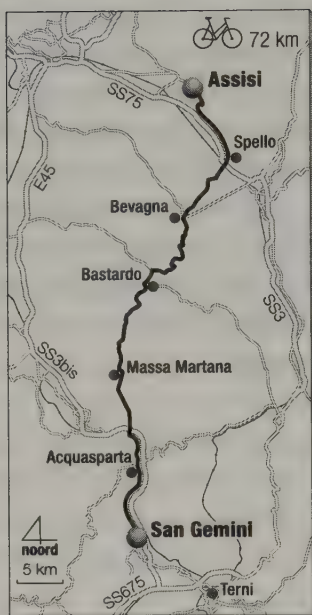
Daar maken we een franciscaanse viering mee, waarbij we samen zingen en lang in stilte bijeenzijn. Er is geen eucharistie, maar wel komt er een monstrans op het altaar te staan. Zo'n vergulde houder voor de gewijde hostie kennen wij voornamelijk uit musea. Hier zien we hoe de monstrans gebruikt wordt: vol eerbied kijkt iedereen naar de hostie en zo beleven we samen de aanwezigheid van Christus, hier in het klooster dat in de luwte ligt van Assisi.

Aan tafel, later op de avond, blijkt Angela een gast te hebben opgeduid die veel van onze verschillen in zich verenigt: een Nederlander van gereformeerde komaf die lang geleden naar Canada is geëmigreerd waar hij is toegetreden tot de anglicaanse kerk en later tot de franciscanen. Nu vertegenwoordigt deze broeder Thomas in zijn eentje de anglicaanse franciscanen in Assisi. Alja vertelt hem onmiddellijk dat wij dagelijks het ochtendgebed van de franciscanen bidden. Agnes probeert hem aan de praat te krijgen over zijn gereformeerde verleden in Canada, maar daarover zwijgt hij duidelijk liever. Thomas is een *loner*, en daarin lijkt hij wat op Angela. Beiden zoeken iets in Assisi, maar vinden op het oog in elk geval weinig aansluiting bij anderen die zich hier met Franciscus' erfgoed bezighouden. Dat maakt het tafelgesprek er niet minder levendig om. Af en toe mengt zich ook de enige andere pelgrim die hier bij Angela verblijft in de discussie: een jonge Franse ingenieur die zijn stageperiode in Italië heeft afgesloten met een bedevaart.

Het gaat over het menselijke verlangen naar God. Dat is universeel, maar hoe exclusief is de weg van het christendom? Houden we ons bij de Bijbel en de christelijke traditie, of kan er meer bij? Angela heeft hier een brede kijk op, voor haar mogen er ook elementen uit andere richtingen bij, bijvoorbeeld het boeddhisme. Laat alle kinderen – die zijn nog ontvankelijk – op school leren mediteren, zodat zij vertrouwd raken met die techniek. Dan komt het vanzelf goed met de wereld. De jonge Fransman wil zich tot de christelijke traditie bepalen. Wij hebben hier voor de verandering niet zoveel in te brengen. We hebben al genoeg te stellen met onze eigen discussies.

Bovendien hebben we slaap.

‘Hij vertrouwt je toe aan zijn engelen, die over je waken waar je ook gaat’, staat in een van de psalmen (91:11). We zijn bijna in Rome en de engelen die ons begeleid hebben zijn allang niet meer op de vingers van een hand te tellen. De koffie-engel in Fienvillers, Graham met zijn kaarten in Parijs, Chantal en monteuse Lidy in Courtenay, alle wegwijzers naar Patricia in Surgy, Jean-Michel en de fietsenmaker in Hotonnes, de engelen die ons over de Simplon hielpen en over de drukke verkeerswegen van de Povlakte.

We zijn natuurlijk veel te nuchter om in sprookjesachtige figuren met grote vleugels te geloven, maar we hebben genoeg meegemaakt om dankbaar vast te stellen dat er wel degelijk engelen op onze weg gestuurd zijn. Met armen en benen en handen en ogen en een hart.

Toch aarzelen we een beetje, want het is nogal pretentiekus om te den-

ken dat God bij elk probleempje voor een oplossing zorgt. God zorgt voor ons, maar wij moeten ook zorgen dat we onze zaken voor elkaar hebben. Daarom hadden we ook bandenplakspullen bij ons, reservebanden en een reservespaak, en droegen we helmen en wegwerkershesjes.

We aarzelen ook, omdat we niet te geëxalteerd willen overkomen als we Gods hulp benoemen.

Nuchterheid is zinnig, maar te veel nuchterheid zou de aangeboden hulp wel eens tekort kunnen doen. Als je vijf weken onderweg bent en wel eens met je handen in het haar zit, leer je van de praktijk.

Al die hulp die we hebben ondervonden kan geen toeval zijn en we noemen onze helpers met een gerust hart ‘engelen’.

Van Assisi rijden we 72 kilometer naar de burcht van San Gemini. Een dag die de Engelsen zouden omschrijven als ‘uneventful’.

In San Gemini is er een feestweek met als thema de middeleeuwen. We eten bij kaarslicht en nagenoeg volle maan op de veranda van een taverna.

Ergens beneden is een demonstratie vendelzwaaien en aan tafel schuift een man aan die Huizinga's *Herfsttij der Middeleeuwen* heeft gelezen. In het Nederlands.

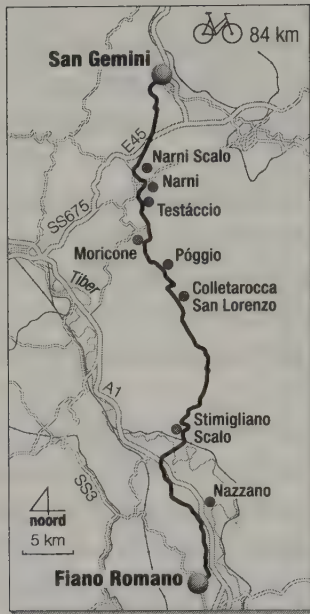
VAN DE WEBLOG > Beste fietsende pelgrims,

Ik vind jullie Godsvertrouwen geweldig maar ook enigszins naïef. Jullie tocht nog eens recapitulerend zou ik jullie een volgende keer wel adviseren fiets-onderdelen mee te nemen, als daar zijn: een ketting, spaken, een as, een reserveband. Dit alles in overleg met een fietsenmaker die jullie ook had kunnen leren hoe je deze onderdelen in noodgevallen zelf kunt monteren.

In de Tweede Wereldoorlog werkte ik gedwongen in Duitsland. Ik kwam in het door bombardementen geteisterde Duisburg terecht. In die tijd, ik was toen 19 jaar, had ik veel steun aan mijn geloof, maar wanneer er bommen vielen zat ik wel in een schuilkelder! Dit neemt echt niet weg dat ik erg veel bewondering voor jullie moed en doorzettingsvermogen heb. Nogmaals drierwerf proficiat! <

[DICK PETERSEN]

DAG 34

Het was een korte nacht binnen de versterkte muren van San Gemini. Het feest ging door tot in de kleine uurtjes en vroeg in de morgen horen we de vuilnismannen rammelen. Het kan ons niet meer deren. We beginnen aan de voorlaatste dag, het moet wel raar lopen willen we ons doel niet bereiken. Met achteloze routine laden we onze spullen op en we suizen omlaag in de richting van Narni Scalo.

De wielerwaarheid dat na een afdaling altijd weer een klim volgt, gaat ook vandaag op. Narni ligt net als San Gemini als een vesting tegen de berghelling. We stijgen in de gebruikelijke volgorde, al moet gezegd dat Alja en Agnes elkaar in deze fase niet meer veel ontlopen. Ze hebben allebei behoefte aan geregelde onderbreking van de beklimming. We hebben vandaag niet afgesproken in welke plaats we zullen stoppen voor koffie, maar dat zal zich wel wijzen. Monic zet

haar rode fiets altijd strategisch neer zodat ze niet onopgemerkt blijft.

AGNES > Monic heeft er zin in, denk ik als ik door Moricone kom. Bij elk dorpscafé verwacht ik haar te zien, maar noch in Narni – waar het binnen de poorten een gezellig drukke bedoening was – noch in Testaccio noch hier in Moricone een spoor. Het is niet dat we al zoveel kilometers gemaakt hebben, maar in de heuvels van Umbrië gaat het doorlopend op en af. Dat kost tijd. We zijn in elk geval lang genoeg onderweg voor een pauze. Maar waarschijnlijk wil Monic nou eindelijk wel eens een beetje opschieten. Het landschap is trouwens prachtig. De wegen volgen de toppen van de heuvels, waardoor je een weids uitzicht hebt.

Als ik Poggio voorbij ben, dringt het tot me door dat het niet anders kan of ik ben Monic ergens voorbijgereden. Mijn kilometer-teller doet het al niet sinds Canterbury, maar de routebeschrijving van Reitsma is zo nauwkeurig dat ik zeker weet dat ik minstens 25 kilometer heb afgelegd. In een bedaard tempo rijd ik nog wat verder, met af en toe even een stop om het landschap in me op te nemen en een banaantje te eten, maar in Colletarocca San Lorenzo besluit ik te wachten.

Op m'n gemak nestel ik me in het zonnetje in de berm. Stukje brood, blocnote erbij. Met een pen en een stukje papier hoef je je nooit te vervelen. Ook hier is het uitzicht fraai. Er zijn olijfbomen en wijngaarden en in de verte kun je dorpjes zien liggen. Verderop in de diepte stroomt de Tiber, maar de afstand is te groot om water te kunnen zien. Vlakbij staat een vijgenboom vol groene vruchten. Bij lang kijken zie je dat sommige vruchten opengebarsten zijn.

Tevreden overdenk ik deze weken. Wat een bijzondere ervaring is dit geweest. Wat ben ik dankbaar dat die meiden zijn meegegaan. Het is niet altijd gemakkelijk geweest als calvinist tegen twee katholieken op te boksen, maar langzamerhand heb ik geleerd dat verschil van mening geen echte verwijdering hoeft te betekenen. We hebben

samen iets moois opgebouwd; het zal even wennen zijn om straks het drukke leven weer op te pakken.

Ze blijven wel lang weg. Allerlei dorpelingen groeten me vriendelijk; sommige komen tweemaal langs, heen en weer terug. Hoe lang zou ik hier al zitten? Doordat Alja mijn telefoon heeft, ben ik verstoeken van de juiste tijd. Het wordt warmer; ik kan mijn hemdje wel aandoen. Even later verkas ik naar een plekje in de schaduw. Een man in een auto stopt: of ik problemen heb. Nee, dat niet, maar als u richting Narni rijdt en twee vrouwen ziet fietsen, zeg dan dat ik hier op hen wacht. Als ik in de verte een paar fietsers zie aankomen, wil ik vast opstappen, inmiddels ook wel een beetje opgelucht, maar het zijn Duitsers die van Florence naar Rome aan het fietsen zijn. 'Ah, da ist die Dritte,' zeggen ze. Ja, ze hebben mijn vriendinnen gezien. Nee, ze fietsten niet. O, dat is niet zo best. Ik mag even bellen. Gelukkig weet ik mijn eigen nummer uit het hoofd, maar de verbinding is slecht. Ik hoor Alja wel, maar voor ik duidelijk heb kunnen maken hoe en wat, is ze al weer weg. 'Stuur een berichtje,' suggereert de vrouw en dat doe ik.

Het is verbazend hoe lang ze wegblijven. Dan toch maar terugfietsen, hoe suf dat ook is. Na een paar kilometer komen ze de bocht om. Monic moet huilen als ze me ziet. Ze hadden me verloren gewaand, terwijl ik me koesterde in mijn zalig nietsdoen. Het is misschien raar, maar hun opluchting en ontredde roeren me. <

MONIC > Koffie, dat is in Italië echt iets apart. Het is maar een enkele slok, maar wel sterk en zalig, en bovendien goedkoop. Staand aan de bar sla je zo'n kopje in een oogwenk achterover. Nu pas begrijp ik de verhalen over die vroege Tours de France, toen de mannen nog hun eigen banden plakten en af en toe een café indoken voor een snelle koffie. Ik heb enorm zin in zo'n slok donker vocht. Dat kan best in dit café in Nergenshuizen. Agnes en Alja zullen het me niet kwalijk nemen als ik alvast een bakje neem. Ik wacht gewoon tot ze er zijn en doe er dan nog een. Mijn fiets zet ik dwars tegen een paal, zodat

*Terwijl Alja in afzondering haar bijdrage voor de krant schrijft,
komen er steeds meer mannen buiten kaarten.*

Agnes, die ik over tien minuten of een kwartier verwacht, ziet dat ik hier gestopt ben.

Meteen na de koffie voel ik dat ik even naar achteren moet. Mijn darmen gedragen zich tijdens deze tocht als verlegen meisjes, ze komen pas in actie als de kust veilig is.

Als ik terugkom ga ik buiten op een bankje zitten, zo dat ik de weg goed in de gaten kan houden. Het duurt en duurt, maar daar kan ik nu tegen. We hebben geen haast meer, als het goed is komen we morgenavond in Rome aan.

Als ik na lange tijd Alja zie aankomen, raak ik helemaal opgetogen. Zie je wel, het gaat beter, het komt helemaal goed, ieder van ons overtreft zichzelf op den duur. Die opgetogenheid verdwijnt onmiddellijk als Alja zegt dat ze Agnes niet gezien heeft. Alarmbellen gaan rinkelen. Hier klopt iets niet. Hier is iets grondig mis. Agnes fietst altijd tussen Alja en mij in en ze mist mijn fiets nooit.

We houden krijgsraad. Samen rijden we een stuk verder, maar dan geloof ik er niet meer in dat Agnes ons vooruit is gereden. Alja wacht in de berm, ik ga terug naar de plaats waar ik Agnes voor het laatst gezien heb, in de klim naar Narni. De ellende is dat Agnes geen telefoon heeft, die heeft ze aan Alja gegeven toen die van Alja nat was

geworden van de regen en ondanks herhaaldelijk föhnen niet aan de praat raakte.

Zo hard ik kan fiets ik terug, hellingen af en hellingen op, langs de drie Duitsers die ik vandaag al eerder ben gepasseerd.

Ik voel me erg ellendig en verscheurd van angst. Die goede, bezorgde Agnes, ze ligt toch niet langs de kant van de weg? Wat kan er gebeurd zijn? Ze verdwaalt nooit, ze ziet altijd mijn fiets, ze weet wanneer ik stop voor koffie. Is ze aangereden?

Als mijn mobiel gaat neem ik gehaast op. Het is mijn geliefde. Ik snauw hem af, hijgend omdat ik zo hard mogelijk een erg steile helling op fiets, op zoek naar Agnes. Rustig stelt hij voor dat ik even afstap om beter te kunnen praten, maar ik schreeuw bijna dat dat nu niet kan, want Agnes is weg. Weer gaat de telefoon, de redactie in Amsterdam. Of we al een idee hebben hoe laat we ons stuk vandaag kunnen leveren. Ik probeer laconiek te klinken, veel te bang dat de man van Agnes naar de krant belt en hoort hoe erg het is.

Als Agnes ergens ligt, dan is dat het einde van alles.

Als de mobiel opnieuw gaat, hoor ik niets. Dan nog een keer, en dat is een sms van Alja, dat Agnes in een dorp verderop op ons wacht. Van opluchting en dankbaarheid rollen de tranen over mijn wangen. Nog nooit heb ik zo hard gefietst, ik wil bij haar zijn. Als ik haar dan zie, heb ik mezelf niet meer in de hand. Jouw lot is mijn lot, zo zijn we met elkaar verbonden. <

In de middag van deze veelbewogen dag nog een leuke ontmoeting met vier Italiaanse dames op een terras, de jongste net vijftig jaar. Ze kijken ons eerst ongelovig aan: drie vrouwen, zomaar vijf weken op stap zonder hun mannen? De jongste maakt er een gebaar bij dat zowel bewondering als verlangen uitdrukt. Hoe hebben we dat voor elkaar gekregen, willen ze weten. Het is een kwestie van het graag willen en het vervolgens gewoon gaan doen, leggen we uit. En wij hebben inderdaad goede mannen.

Ze willen ons graag iets aanbieden. Eigenlijk moeten we verder, want

het is ouderwets laat aan het worden, maar zo op de voorlaatste dag kunnen we zorgeloos zijn. Vooruit, nog zo'n overheerlijke Italiaanse koffie en voor Alja een 'americano' – koffie met extra veel water. Als de bestelling arriveert zijn er bonbons bij.

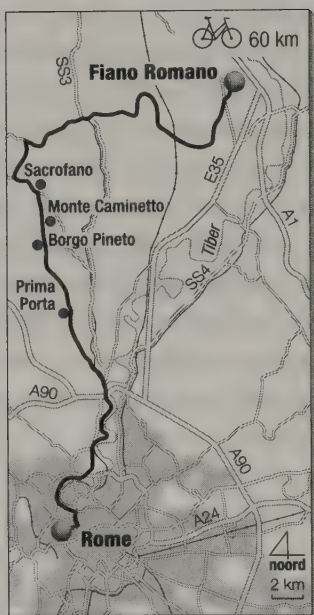
Gelukkig weten we op dat moment niet wat we nog voor de boeg hebben.

Een enorm vervelende en steile klim naar Nazzano, weliswaar met prachtige uitzichten, maar aan het eind van de dag komt dat hard aan. In Nazzano blijkt geen overnachtingsplaats, dus moeten we nog 11 km door, naar Fiano Romano. Veel dalen, maar de zon hangt al boven de bergen en onze tong op onze schoenen.

In het hotel zijn tot onze schrik alle sleutelhokjes leeg, maar gelukkig is er een kamertje voor drie.

Morgen nog 60 km.

Weemoed. Vermoeidheid. Blijdschap. Van alles door elkaar.

We beginnen de dag met een eucharistieviering. Samen kiezen we de lezingen. Agnes neemt psalm 133, een pelgrimslied van David: 'Hoe goed is het, hoe heerlijk als zusters bijeen te wonen.' Als het gaat over de baard van Aäron, moeten we lachen. We zien er misschien niet meer zo geciviliseerd uit, baarden hebben we nog niet. Monic begint het verhaal te lezen dat Alja heeft uitgekozen, over Abraham uit Genesis 12: 'Trek weg uit je land, verlaat je familie.' Ze moet ervan huilen. Er is veel gebeurd in haar leven, de laatste twee jaar. Alja leest het evangelie van de Samaritaanse vrouw uit Johannes 4, de keuze van Monic. Bij de waterput ontmoet de vrouw Jezus en Hij geeft haar water: 'Wie het water drinkt dat ik hem geef, zal nooit meer dorst krijgen.'

We delen het brood en de wijn op onze hotelkamer in de wonderlijke

verbondenheid die we hebben ervaren sinds het ongelukkige vertrek uit Canterbury op 27 augustus. Morgen is het 1 oktober.

Voor het laatst veegt Alja de kruimels zorgvuldig in de groene beker die ze als kelk heeft gebruikt.

Voor het laatst slepen we onze tassen en onze helmen en onze bidons naar de fietsen. Monic rekent af, zoals zo vaak. Agnes schrijft het op in het rode boekje dat moet helpen bij de eindafrekening. Dankzij dat rode boekje hebben we onze kosten kunnen bijhouden. Het streven was dat we gemiddeld per dag meer kilometers reden dan het aantal euro's dat we per persoon uitgaven. Dat is steeds goed gelukt. Deze tocht heeft ons gemiddeld 50 euro per persoon per dag gekost, voor eten en slapen. Onze gemiddelde dagetappe is 70 kilometer.

Dan stappen we op. Niet erg vroeg, want we hoeven vandaag maar zestig kilometer. Vanwege de geliefden die ons op het Sint-Pietersplein willen verwelkomen, mogen we niet te vroeg aankomen. De hele dag is er druk telefoonverkeer met mannen op vliegvelden en in hotels, met Alja's dochter Signe op het vliegveld en in de bus.

Er zijn irritaties.

Aan de rand van Borgo Pineto zitten Agnes en Monic ouderwets lang te wachten. In een snelle afdaling moesten we een afslag naar rechts nemen. Alja zal hem toch niet gemist hebben?

ALJA > De fietskaarten zijn verregend. Agnes en Monic rijden daarom zonder kaart, maar alleen met de aanwijzingen die ze hebben overgeschreven uit het routeboekje dat ik op mijn voortas heb. Maar Monic komt er zelfs wel als ze alleen haar neus achterna rijdt. Die kijkt naar de zon en zegt dan: 'Daar gaan we heen.' Vandaag is ze helemaal niet meer te houden.

We zijn bruin geworden. Agnes showt met trots haar witte handen die door de fietshandschoentjes uit de zon zijn gehouden. Onze benen zijn bruin tot fietsbroekhoogte en onze gezichten stralen Hollands Glorie uit.

In Sacrofano moeten we naar rechts. Ik begin aan de afdaling en kijk voor het laatst naar de heuvels om me heen. Morgen is het afgelopen. Het dringt niet echt goed tot me door dat we vandaag zullen aankomen.

De afdaling gaat lekker en binnenkort moet ik langs Sacrofano komen. Het duurt wel lang voor ik een bord zie; misschien is het wel niet aangegeven. Ik stap af om het kaartje beter te kunnen bekijken. Ik had er al moeten zijn als ik naar mijn kilometerteller kijk. Zou ik toch een verkeerde afslag hebben genomen?

Bij een advertentiebord een eind verderop wordt mijn vermoeden bevestigd. Adressen in een plaats die ik niet had moeten tegenkomen. Nog eens kijken op mijn kaartje. Er loopt een weg evenwijdig aan de weg die ik had moeten hebben. Die ben ik waarschijnlijk opgereden. De weg via Monte Caminetto komt uit op een snelweg; die is op mijn kaartje grijs gekleurd en dat betekent dat fietsers er niet op mogen. Maar terugrijden betekent klimmen en zeker een uur vertraging.

Dus besluit ik de snelweg maar te nemen. Als de carabinieri me eraf plukken, zullen ze toch iets met me moeten en ik vermoed dat ze me eerder verderop dan terug zullen brengen.

De snelweg is een driebaansweg waar auto's met een moordend tempo overheen razen. Een vluchtstrook is er niet. Het is wel te begrijpen dat fietsers hier niet op mogen. Ik aarzel nog even, maar zet dan mijn helm op en trek mijn wegwerkershesje aan. Dit is zelfs mij te gortig.

Ik blijf zo dicht mogelijk bij de vangrail, maar als ik door een auto gegrepen zou worden, kan ik alleen mezelf de schuld geven en hopen dat God met me mee blijft gaan. Ik moet Agnes en Monic bellen, want de gsm zal hier wel weer bereik hebben. Alleen staat afstappen gelijk aan zelfmoord. In de hoop op een vluchtstrook rijd ik verder. Het is afgrijselijk.

De vangrail wijkt en maakt een klein inhammetje waar ik kan bellen. Ik leg uit waar ik zit en waar ik Agnes en Monic denk te vinden. Ik

ben er eigenlijk best trots op dat ik dat uitgevogeld heb, maar zij hebben daar een ander idee over. Ik voel me net een stout kind.

Nog een paar kilometer de tanden op elkaar. Een tunnel. Het is donker en het lawaai imposant. Ik stap af en loop er doorheen. Fiets op de weg en ikzelf op een stoep van 30 cm breed, met elke 20 meter een paaltje.

Na de tunnel en een paar op- en afritten ben ik in Prima Porta. Het is hier nog steeds gruwelijk druk. Een man met een auto wijst hoe ik het fietspad langs de Tiber kan vinden, maar eerst moet ik naar de Via delle Giustiniana, want daar moeten die meiden ergens zijn. Dat is precies de andere kant uit. Ik ben ze dus voor.

Wanneer we even later met z'n drieën op dezelfde plek terug zijn, krijg ik de kans niet om te wijzen hoe we bij het fietspad kunnen komen. Monic rijdt stug door. <

Onder drie viaducten door en dan een tunneltje. Precies volgens Reitsma's onvolprezen routeboekje. Viaducten genoeg, maar ook wegwerkzaamheden en geen tunneltje. Aan de rand van een verkeersweg met minstens zes rijstroken lopen we vast. We klampen wat mensen aan: 'Hoe komen we bij het fietspad langs de Tiber?' Maar er is niemand die het weet.

Dan is daar een fietser tussen alle auto's, een blonde man, in een zwart hemd. 'Rijd maar achter me aan,' gebaart hij. In een straf tempo gaat hij voorop, opritten op en afritten af. Het is te gevaarlijk naar elkaar om te kijken of ieder nog kan volgen. De blonde engel stopt met een handgebaar het verkeer dat van rechts komt aanstormen. Rechts, rechts en weer links: het is allang niet meer bij te houden, maar opeens staan we bij het begin van een fietspad. 'Dit almaar volgen en dan kom je vanzelf op het Sint-Pietersplein.' En verdwenen is hij, nog voor we goed en wel handen hebben kunnen schudden.

Langs de Tiber gaat het nu langzaam maar zeker de stad in. De telefontjes gaan onverminderd door; de geliefden beginnen zich in de

Zaterdag 30 september 2006, kwart over zes op het Sint-Pietersplein.

richting van het plein te begeven. Wij drinken nog een koffie, buiten bij een bar.

Ze bellen op, ongeduldig: Waar blijven jullie?

Daar zijn de zuilen van het plein.

En daar staan ze.

Vanaf het begin heeft Agnes geroepen dat ze zondag na aankomst naar de kerk der Friezen wil. Ze is zo enthousiast over dat vooruitzicht dat we eigenlijk niet hebben besproken of we dat allemaal wel willen. Met Kruispunt Radio is een afspraak gemaakt voor een interview na afloop van de viering.

Ongeveer een kwartier voor de aanvang zijn we met ons zeven man sterke gezelschap bij de kerk, maar het middenschip zit al helemaal vol. In de zijbeuken wordt het zicht op het altaar ons ontnomen door de verhoogde zitplaatsen in het middengedeelte, maar we zijn er tenminste. De viering doen we maar op het gehoor.

Voor aanvang vraagt Alja nog even aan een priester naar de regels voor het communiceren. Ze legt uit dat ze een anglicaanse priester is. Het antwoord is: 'Geen enkel probleem, het is tenslotte niet aan je gezicht te zien.'

In de viering zal het Utrechts Byzantijns koor zingen. In onze hoek ontstaat enige hilariteit. Zijn we dat hele eind naar Rome komen fietsen voor een Utrechts koor? Maar ja, dit is nu eenmaal de kerk van de Nederlandstalige gemeenschap in Rome.

Vanwege het koor is de viering volgens de Byzantijnse ritus, dat wil zeggen in het Slavisch. De liturgie lijkt op die van een viering in de oosters-orthodoxe kerk. Dit betekent dat we de mis niet op het gehoor kunnen volgen – en we kunnen er ook al niets van zien.

ALJA > Ik vraag me af wat ik zal doen. Communie ontvangen of niet? Officieel kan het niet en ik heb er ook geen behoefte aan de kerk in opspraak te brengen. Waar zou die man van de radio uithangen? Het

is natuurlijk wel een mis ter afsluiting van onze oecumenische fiets-tocht, waarbij we samen de eucharistie hebben gevierd. Maar laat ik toch maar niet ter communie gaan, om controverse te vermijden.

Door de hele toestand ben ik boos en gefrustreerd. De stoom komt zowat uit mijn oren. Ik begrijp niets van het Slavisch op een enkele flard na, ik zie niets van wat er gebeurt en voel me simpelweg ellendig. Dochter Signe knijpt me in mijn hand. Ze snapt wel zo'n beetje wat er door me heen gaat.

Tijdens de communie blijven er van ons groepje van zeven drie uit solidariteit bij me zitten. 'Jij niet, dan wij ook niet', is hun boodschap. Het is gebrokenheid in al haar volheid.

Afsluiting in gemeenschappelijkheid? Het lijkt er niet op. <

De viering duurt lang en aansluitend moet er nog omstandig worden bedankt, onder meer door kardinaal Simonis die ook aanwezig is. Als de kerk inmiddels halfleeg is gestroomd – er zijn veel toeristen die vandaag ook nog wel iets van Rome willen zien – roept rector Don Jan Heeffers ons naar voren. Alja is al op weg naar de uitgang, maar wordt door Agnes met zachte aandrang meegenomen. Alja's ontredde-ning is de anderen niet ontgaan.

De aanbieding van het certificaat is gelukkig niet in het Byzantijs. Monseigneur Heeffers is een en al vriendelijkheid en hartelijkheid en Alja ontspant weer iets. We hebben het gehaald met elkaar. De eerste die na Heeffers woorden naar ons toekomt, is de kardinaal. Hij heeft onze stukjes in *Trouw* met plezier gelezen, vertelt hij, en hij wenst ons geluk.

Op het plein voor de kerk drinken we koffie en praten we met aardige mensen die ons onderweg hebben gevolgd.

DAG 37

VAN DE WEBLOG > Beste Monic, Agnes en Alja,

Ja inderdaad, dat wordt omschakelen. Veel mensen om je heen, ingewikkelder communicatie, je bezighouden met mensen die je erg gemist hebben en alle andere 'verplichtingen' van het gewone bestaan. Want het pelgrimsbestaan is natuurlijk niet licht, maar wel eenvoudig. Een 'smal bestaan' zoals Tommy Wieringa het in *Joe Speedboot* noemt. Dat is ook het aantrekkelijke ervan: je weet precies wat je gaat doen als je 's morgens wakker wordt en de vraag of dat zinvol is, doet er niet zoveel toe omdat op die plek blijven helemaal zinloos is en je niet dichterbij je doel brengt. De bezigheid is duidelijk, de communicatie ook en bovendien blijft die beperkt tot de metgezellen en een aantal mensen onderweg. Bij jullie natuurlijk wel de kunstmatige metgezellen via het weblog.

Maar dan is het voorbij (Bloem: voorbij, voorbij, o, en voorgoed voorbij...) en herneemt het gewone leven weer z'n gang.

Mag ik je nog iets aanraden: bezoek van al die honderden kerken in Rome beslist ook Sta Maria di Trastevere: indrukwekkend vroegchristelijk ingangsportaal en heel bijzondere pilaren; de Romeinen konden in die tijd geen pilaren meer maken en hergebruikten exemplaren uit andere tempels e.d. Ratjetoe dus; er zijn er geen twee gelijk!

Fijne hereniging met jullie geliefden en vrienden gewenst en fijne dagen nog in Rome. Met iets van jullie weemoed neem ik afscheid van jullie en jullie berichten. Het ga jullie goed! <

[GOSSE KOOLSTRA]

> Ook ik zal uw stukjes missen! Met ontroering heb ik uw belevenissen gevolgd.

Van harte hoop ik dat u straks in het gewone leven nog lang hierop kunt teren.

Dat het u in uw werk mag inspireren!

Dat u samen 'oecumene' kon vieren, het spreekt mij zo aan!

Geweldig dat u zoveel engelen onderweg tegen kwam!

Een bijzondere geloofservaring.

Voor allen die u dierbaar zijn, fijn dat u gezond en wel in Rome arriveerde!

Nog een tip: de San Clemente is een oeroude kleine kerk met prachtige mozaïeken!

Goede reis naar huis, ook voor uw Engelse vriendin.

Vrede en alle goeds. <

[CARIN LUNSTROO-TER BRUGGEN]

> Ik kan nog steeds niet al die overtrokken reacties begrijpen over deze drie dames die naar Rome zijn gefietst. Duizenden mensen uit Nederland maken grote of kleine fietstochten door Europa jaarlijks. Sommigen gaan zelfs meerdere maanden op pad. Dus de opwindning zit niet in het fietstochtje. Dan moet men diep onder de indruk geweest zijn van de gesprekken met god die deze dames hebben gevoerd. Dat verbaast mij in hoge mate. Want de inhoud van deze gesprekken zou interessant geweest zijn in de jaren zeventig van de vorige eeuw. Wie zijn die mensen die zo enthousiast zijn, hebben die dan in het beleven van hun geloof dan dertig jaar stil gestaan? <

[JAN JOOSTEN, APPELSCHA]

> 'Et factum est' betekent nu dan toch echt behalve 'en het geschiedde' ook: de reis is ten einde, het is volbracht.

In het geval van een avondvierdaagse, een poolexpeditie of een reis naar de maan word je aan de eindstreep of bij terugkeer als vanzelf geprezen en met bloemen ingehaald; het einde van een pelgrimage wordt gevierd in de kerk met dankzegging: ik lever het slot van de door Agnes graag geciteerde bedevaartspsalmsalm 121 in de vertaling van Pieter Oussoren graag via de mailpost aan jullie over: 'De Ene waakt over je gaan en je komen, van nu en tot in eeuwigheid.'

Het is nu niet het moment terug te kijken naar de manier waarop jullie de thuisblijvers mee hebben laten reizen op jullie tocht. Vijf weken meeleven met kaart en atlas binnen handbereik is heel bijzonder en soms ook werkelijk spannend; het gebrek aan contemplatie en historisch besef (juist gezien de mooie gedachte die aan jullie pelgrimage ten grondslag lag en het besef ook dat andere gelovigen en heiligen jullie al vele malen zijn en waren voorgedaan) was voor mij wel even slikken. Jullie ikjes bleven wel erg 'saampjes-dichtjes'. Daar werd ik als lezer en buitenstaander wat baldadig van. Maar wie weet volgt nu pas de echte bezinning en komt de reflectie dan alsnog vanzelf.

Maar stop: tijd voor de paus, zijn zegen en een wijntje op het terras, proficiat (want, in goed Rooms: jullie hebben het verdiend)! <

[PETER SIERKSMA]

Dit wordt de op een na laatste dag van ons gezamenlijke verblijf in Rome. Morgen, na de audiëntie op het Sint-Pietersplein vertrekken Agnes en Alja met hun mannen en de drie fietsen per auto naar Nederland. Monic en haar geliefde blijven nog iets langer. Geleidelijk keren we weer terug naar het gewone leven, maar het is prettig nog wat bij elkaar in de buurt te zijn. Wat in vijf weken is opgebouwd, breng je niet van de ene op de andere dag terug naar normaal. Af en toe kunnen we elkaar nog even aanstoten: 'Ben jij aan de beurt voor de weblog?' en: 'Deze heuvel is geen probleem, die neem je zo' of: 'Ik ben een sok kwijt.' We hoeven er niet meer op te letten wat we drinken. Witte wijn mag weer en ook whisky is toegestaan. We genieten, maar er is ook iets van spijt. 'Kunnen we hier soms ook het ochtendgebed doen?'

Vandaag staat een bezoek aan het Anglican Center op het programma. Alja heeft al voor vertrek contact opgenomen met bisschop John Flack, de vertegenwoordiger van de anglicanen in Rome. Elke dinsdag is er in zijn centrum een oecumenische eucharistieviering en aansluitend zijn we uitgenodigd voor de lunch.

Met een taxi arriveren we voor het Palazzo Doria Pamphilj in het centrum van Rome. Het gebouw is eigendom van een eeuwenoud Romeins geslacht. Op de begane grond en de eerste verdieping is het museum Doria Pamphilj gevestigd, waar de kunstschaten van de familie worden getoond. Het Anglican Center heeft een vleugel op de tweede verdieping. Hoe groot het gebouw is, kun je pas goed zien als je vanaf die tweede verdieping naar de binnenplaats kijkt.

Hoe de anglicanen aan deze riant huisvesting zijn gekomen is een

verhaal apart, dat John Flack bij de lunch met smaak vertelt. In de Tweede Wereldoorlog waren hier Britse soldaten ingekwartierd. Op een dag zag een van die soldaten de 23-jarige dochter des huizes beneden over de binnenplaats lopen. Hij werd verliefd op haar en zij op hem en zo kwam het dat een Britse militair trouwde met een lid van een van de oudste en meest vooraanstaande families van Rome. Hij behoorde tot de Church of England, maar met het oog op eventuele kinderen ging hij over naar de rooms-katholieke kerk. Om echter zijn dankbaarheid voor zijn anglicaanse achtergrond te tonen bepaalde hij in zijn testament dat er in het palazzo altijd ruimte zou zijn voor de anglicaanse kerk. Nu wordt er vanuit het Anglican Center gewerkt aan betere verhoudingen tussen de twee wereldkerken.

De eucharistieviering in de intimiteit van de kerkzaal maakt veel goed van wat er zondag in de Friezenkerk is misgegaan. John Flack vergewist zich van onze namen en groet ons persoonlijk. We zitten in een kring rond het altaar. De bisschop heeft als eucharistisch gebed een tekst gekozen waarin God wordt vergeleken met een moeder die liefdevol zorgt voor haar kinderen. Het is geschreven door een rooms-katholieke monnik, maar vanwege de voorzichtige verwijzing naar het vrouwelijke van God, mag het in de rooms-katholieke kerk niet worden gebruikt. Het is zachtmoedig van toon en het is welgekozen ter afsluiting van onze tocht. Flack bidt voor onze kerken, de rooms-katholieke, de gereformeerde en de anglicaanse.

Na afloop van de lunch vragen we aan de bisschop het adres van een winkel voor religieuze artikelen. Alja wil het gerucht onderzoeken dat er in Rome aan vrouwen geen priesterkleding wordt verkocht.

Even later wandelen we naar de nabijgelegen Via Seminario. Vanwege het bezoek aan het Anglican Center draagt Alja haar boord en zwarte kleding. Het is mogelijk dat ze in Rome nog nooit een vrouwelijke priester gezien hebben, want we worden heel wat keren nagekeken. Alja moet erom lachen. 'Vanwege dit boord heb ik de rooms-katholieke kerk moeten verlaten, maar daar hoeft ik me niet voor te schamen,' zegt ze.

In de Via Seminario zijn wel zes winkels waar bisschopsmijters, kazuifels, monstransen en sandalen te koop zijn. Toeristen blijven voor de etalage staan, de klanten in de winkel zijn religieuzen: mannen in pij, in zwart pak met priesterboord, vrouwen met sluier en habijt.

Het is er de helft goedkoper dan in Engeland. Ook dat is een reden om hier te winkelen. Alja heeft een rode kazuifel nodig en nieuwe priesterboorden. Die boorden zijn van een soort plastic, ze zitten vast aan het zwarte hemd en als ze een paar keer gewassen zijn worden ze lelijk.

Rome is de hoofdstad van de kerk die de priesterwijding van vrouwen verbiedt. Volgens de leer van de rooms-katholieke kerk mogen alleen mannen priester zijn. Een van de argumenten daarvoor is dat Jezus alleen mannelijke discipelen had. Als God gewild had dat de vrouw priester was, had Jezus ook wel vrouwelijke discipelen gehad. En Maria Magdalena dan, luidt de wedervraag. Zij staat toch bekend als vrouwelijke leerling van Jezus? Maria Magdalena zat niet aan bij het Laatste Avondmaal, was dus geen discipel en is geen apostel geworden en daarom kunnen alleen mannen priester zijn, is de officiële verklaring.

Er zijn andere verklaringen die minder op de Bijbel zijn gebaseerd. Het is na al die eeuwen van louter mannelijke priesters traditie geworden dat alleen mannen priester kunnen zijn. Traditie is belangrijk, traditie is een zwaarwegend argument. In de Bijbel is er niets over te vinden, Jezus heeft geen uitspraken gedaan over de vraag of ook vrouwen priester kunnen worden.

Officieel is deze uitsluiting van vrouwen geen dogma, dus dat betekent dat er ooit iets zou kunnen veranderen. Maar de vorige paus, Johannes Paulus II, heeft over de vrouw en het priesterambt wel een uitspraak gedaan die bijna een dogma is. Daardoor hangt er een geur van onfeilbaarheid omheen. Al met al betekent dit dat rooms-katholieke vrouwen die priester willen worden voor een uiterst vervelende keuze staan. Als ze echt priester willen zijn, moeten ze toetreden tot een andere kerk, zoals Alja gedaan heeft.

De speciaalzaken in de Via Seminario hebben wel vrouwen als klant,

maar dat zijn vrouwelijke religieuzen. Die kopen daar hun habijten, hun sandalen en ook hun ondergoed. Niet dat ze speciaal ondergoed hebben, maar het is vooral voor de religieuzen die liever niet in een warenhuis samen met andere klanten in de bakken met lingerie willen graaien. Het verschaft enige discretie. In de winkel waar wij binnenlopen is links de damesafdeling. Wij gaan rechtsaf.

We zijn benieuwd of het personeel in deze zaak, gewend aan mannelijke priesters, niet teveel van zijn stuk is met een vrouwelijke priester tegenover zich aan de toonbank.

Het moet gezegd: de verkoper is uitermate professioneel.

In het rek met de kazuifels wijst hij aan welke modellen wat langer zijn en welke wat korter. Natuurlijk kan er gepast worden.

In een zaak als deze kan iedereen een kazuifel kopen, of een bischopsring, of een mijter. Een bewijs van priesterschap of van wijding tot bisschop is niet vereist.

Om een kazuifel aan te doen, oneerbiedig gezegd een lap stof met alleen een opening voor het hoofd en de armen, zoals een regenponcho, is een zekere handigheid nodig, in ieder geval ervaring. Aan de manier waarop een priester een kazuifel aandoet, ziet de verkoper ongetwijfeld of dit een echte is. Onze verkoper kijkt kritisch naar de manier waarop de stof in plooiën valt en hij suggereert een ander model.

Daarna prijst hij een nieuw type priesterboord aan, een ontwerp van zijn oom. Het bezwaar van standaardboordjes is dat ze niet gemakkelijk van het hemd losgemaakt kunnen worden en daardoor altijd moeten worden meegewassen. De boorden die hij aanprijst zitten onzichtbaar met een soort knoopjes vast en kunnen eraf worden gehaald. Hij geeft aanwijzingen hoe dat gaat. Een vinger hier, de duim daar. Het gerucht dat een vrouwelijke priester in Rome geen boord of kazuifel kan kopen, kan de wereld uit.

Met een rode kazuifel, vier boorden en twee overhemden gaan we de winkel weer uit.

Morgen is de audiëntie, op het Sint-Pietersplein. We zullen dan dicht bij de paus zitten. Alja doet haar nieuwe boord om.

Het is wel even wennen, weer terug in het gewone leven.

Vijf weken lang waren we per fiets op weg naar Rome. Elke dag had een duidelijk doel: zo'n zeventig kilometer verderop komen. Alles wat je op zo'n dag doet staat in het teken van dat doel.

En dan sta je zomaar, plotsklaps op het Sint-Pietersplein. Doel bereikt, weg doel. Dagen van duizeligheid volgen. Als we nu de enigen waren die in de Eeuwige Stad rondliepen, maar we gaan noodgedwongen op in een kleurloze, anonieme menigte toeristen. Geen bewonderende blikken meer van dorpelingen in de Povlakte. Men keurt ons geen blik waardig.

Gelukkig heeft de Nederlandse ambassade bij de Heilige Stoel – waar in 1926 nog een Nederlands kabinet op is gevallen – kaarten voor de wekelijkse audiëntie van paus Benedictus geregeld. Toch nog een beetje een speciaal gevoel. We mogen op het bordes zitten, naast het baldakijn dat de paus beschermt tegen regen of zon. Het gezelschap om ons heen op het bordes is internationaal: twee Poolse priesters, een Engelse familie met een rijk kindertal, een Amerikaans echtpaar op leeftijd waarvan de man bij iedere paus op audiëntie geweest is. Hij heeft er al vier gehad. Johannes Paulus I had hij gemist, want die is maar dertig dagen in functie geweest. Zijn vrouw zegt altijd, vertelt de Amerikaan, dat zo'n audiëntie bij hem vier dagen werkt: 'Daarna doe ik weer vervelend.' Hij is benieuwd of Benedictus XVI een langere uitwerking zal hebben.

Dan stukt het gesprek vanwege helikoptergeronk. 'Daar komt hij,' zegt de Amerikaan die connecties heeft. Paus Benedictus komt van zijn buitenverblijf. Twintig minuten later is de Heilige Vader op het plein.

Niet door de deuren van de Sint-Pieter, maar vanaf de zijkant. Hij staat in een witte open jeep en rijdt zwaaiend en zegenend langs de massa's. En dat, zoals John Flack ons gisteren al aangekondigd heeft, zonder bescherming. Geen pausmobiel met glas, maar een open auto. De Amerikaan buigt zich naar ons over. 'Het was toch op dit plein dat die aanslag op Johannes Paulus II is gepleegd?' wil hij weten. Benedictus XVI neemt een halfuur de tijd om langs de rijen te rijden en iedereen te groeten. Dan rijdt de jeep de trappen op en neemt de paus plaats op het bordes voor een Schriftlezing, een korte preek, het bidden van het Onze Vader. Ondertussen worden namen genoemd van pelgrimgroepen die naar Rome zijn gekomen.

Wij zijn daar niet bij.

Als je vooraan staat, op het plein, zie je de paus beter dan wij hier op het bordes, zeggen we na afloop tegen elkaar. Dat helpt om ons weer gewone mensen te voelen.

Niets bijzonders.

Beetje gefietst.

Terugblik

MONIC SLINGERLAND

De moeilijkheden en de uitdagingen van deze tocht lagen op een heel ander vlak dan ik tevoren had bedacht. Ik had me vooral een sportieve uitdaging voorgesteld. Als enige van ons drieën wist ik uit ervaring wat de Simplonpas van een fietser vraagt. De fysieke krachten nemen af na het veertigste jaar, hadden veterane fietsers me verteld. Gelukkig zeiden ze me ook dat dit te compenseren valt met ervaring en mentale kracht. We moesten maar zien. Van serieuze voorbereiding was niet veel gekomen. Zoals gewoonlijk haalde ik nogal wat dingen tegelijk overhoop. Na de fietstocht ging ik verhuizen en daarvoor moest er ook nog verbouwd worden. Ik had maar net genoeg tijd om een voor deze tocht geschikte fiets te kopen.

Van de dynamiek tussen ons drieën had ik geen duidelijke voorstelling. Agnes kende ik goed genoeg, Alja had ik twee of drie keer gezien, maar we zouden het vast met elkaar uithouden. Het leek me wel bijzonder met vrouwen op pad te zijn. Ik had vooral met mannen sportieve ervaringen gedeeld.

Wat de onderlinge religieuze verschillen betreft, was het lastiger te voorzien hoe dat zou uitpakken. Ik verheugde me op de ochtendmeditaties, geleid door Alja, en de eucharistievieringen. Van de gesprekken verwachtte ik wel wat, al was ik bang dat mijn rol vooral een luisterende zou zijn, gezien Alja's priesteropleiding en Agnes' levenslange theologische vorming als domineesdochter en schrijfster van boeken over gereformeerden. Van hen allebei wist ik dat ze onderling op msn flink tekeer waren gegaan met debatten en discussies over theologisch zware onderwerpen. Laat mij maar lekker bidden en fietsen, dacht ik.

Kerkelijk gezien vormden de gereformeerde Agnes en ik als katho-

liek de buitenposten en zat Alja als anglicaan zo'n beetje in het midden, zo stelde ik me voor.

Het liep allemaal anders. Noodgedwongen bracht ik vooral de eerste weken elke dag wel enkele uren door in de berm, op muurtjes in Noord-Franse dorpen en in bushokjes. Samen fietsen naar Rome betekende vooral: wachten op elkaar.

Mijn zorgen golden de tijd. We moesten nog zo ver en we hadden daar niet erg veel dagen voor. Ik voelde me verantwoordelijk voor de redactie in Amsterdam, die iedere dag in de loop van de middag onze dagelijkse bijdrage verwachtte. We hadden al nauwelijks genoeg tijd om te fietsen, laat staan een stuk te schrijven of verbinding te zoeken met de laptop.

‘Was ik maar niet meegegaan,’ zei Alja herhaaldelijk. ‘Dan hadden Agnes en jij lekker kunnen doorfietsen. Jullie hadden dan geen last van mij gehad.’

Daar dacht ik toch anders over. Zeker, Agnes en ik zouden zonder Alja minder stress gehad hebben en elke dag al in de loop van de middag zijn aangekomen in het hotel. Maar dan zou ik er nooit toe gekomen zijn mijn ongeduld eindelijk eens aan te pakken door een noodkreet die op een gegeven moment kwam opborrelen en die ik vanaf dat moment dagelijks vaak herhaalde: ‘Lieve Heer, geef me alstublieft een beetje meer geduld.’ Het hielp.

Zoals ik ook langzamerhand ervaren heb, vooral op rampzalige dagen dat er geen hotel te vinden was en alle chambres d'hôtes gesloten, dat er altijd wel een oplossing komt. Dit vertrouwen groeide zonder dat ik erom vroeg. Het kwam doordat de barmhartige samaritaan met het busje ons met fietsen en al naar de chambre d'hôtes van Catherine in Bonneuil bracht, doordat Patricia in Surgy nog een kamer voor ons had, meubelmaker Jean-Michel ons naar het hotel in het ski-gebied van zijn dorp bracht.

Kortom, terwijl ik was ingesteld op het presteren in fysieke kracht en uithoudingsvermogen, moest ik tot het uiterste van mijn grenzen gaan op het gebied van geduld en vertrouwen en is op dat punt mijn conditie wel iets verbeterd. Dit vereist wel een ander soort training. De reis

naar Rome bleek niet zozeer een sportieve tocht, maar een pelgrimsreis.

Dat was de verrassing.

Tijdens de fietstocht ontdek ik ook hoe katholiek ik geworden ben, de tien jaar dat ik in deze kerk ben opgenomen. Ik heb geen rust tot Alja me vertelt dat de tijdens de eucharistieviering gebruikte beker en het servet, waarin overgebleven kruimels en druppels zijn opgevangen en bewaard, in een apart vakje in de fietstas zitten. In de Madeleine-basiliek in Vézelay bid ik tot de heilige Maria Magdalena uit zorg voor mijn dochter.

Agnes voelt zich vaak buitengesloten en vraagt dan begrip voor haar standpunt. Met mijn gereformeerde wortels herken ik haar bezwaren. Ik blijf een middenpositie in te nemen, al sta ik meestal dichterbij de katholiek opgevoede anglicaan Alja dan bij de immer gereformeerde Agnes. Ik voel me onbeholpen als ik probeer uit te leggen dat traditie voor mij als katholiek resoneert in mijn geloofsleven. Ik tast na Agnes' dringende vragen vaak in het luchtledige.

Kan alles uit de traditie zomaar gebruikt worden? Kan alles zomaar deel gaan uitmaken van de traditie? Waar is de grens? vraagt Agnes, enigszins argwanend. Ik heb daar geen waterdicht antwoord op en op dat punt scheiden onze wegen. Voor mijn gemoedsrust hoef ik geen waterdicht antwoord te krijgen. Meer en meer realiseer ik me dat het katholieke geloof een 'en-en'-geloof is. Zo doen wij katholieken niets af aan God als we ook tot Maria bidden. Het is misschien terug te voeren tot de katholieke kijk op de eucharistie die al eeuwen oud is. Op het altaar ligt brood, maar ook zien we het lichaam van Jezus. Het is het een en het ander tegelijk. Hoe dat precies zit, kunnen we niet begrijpen. We nemen het zoals het is.

Hoe meer we onderweg onze visies op Maria naast elkaar leggen, of op het zegenen van fietsen, of op de betekenis van brood en wijn, hoe duidelijker de verschillen worden. De gesprekken hierover zijn even waardevol als pijnlijk. Niet alleen onze visies verschilden onoverbrugbaar van elkaar, ook de manier van discussiëren.

Het argument van het woord, de discussie, mij vertrouwd uit mijn jeugd en de tijd bij Youth for Christ, is op de achtergrond geraakt. Als het om geloven gaat, laat ik me niet zozeer overtuigen door een argument, maar geef me eerder over door de stilte van Gods aanwezigheid. De gevoeligheid voor het woord is gebleven. Maar het woord is voor mij een van de handreikingen die God biedt, zeker niet de enige. En die verbale, goddelijke handreiking hoeft niet per se een bijbeltekst te zijn, het kan ook een tekst zijn van bijvoorbeeld Hildegard van Bingen, de dertiende-eeuwse abdis en mystica, die schreef: 'Wie instemt met God zal nooit uit het hemelse evenwicht losgerukt worden; wees dus niet bang.'

Die tekst is me even lief als Efeziërs 5 vers 19: 'Zingt en speelt voor de Heer van ganser harte, zegt voor alles dank aan God.'

Ik vind het niet moeilijk te geloven dat ook zo'n tekst van Hildegard door God is ingefluisterd.

Met mijn gereformeerde opvoeding was ik bekend met verhalen uit de Bijbel, met het bidden van het Onze Vader. Nadat ik ben opgenomen in de rooms-katholieke kerk kwamen daar andere vormen bij, noem het instrumenten, om meer met God te leven. Als je geloven ook ziet als een ambacht, als iets waaraan je moet werken, dat je moet leren, dat je moet leren beheersen en verfijnen, dan zou ik zeggen dat de katholieke werktuigen die hiervoor beschikbaar zijn, mij prettiger in de hand liggen dan de werktuigen zoals ik die ken uit de protestantse traditie. Die werktuigen helpen mij in het geloof troost en steun, dankbaarheid en geluk te ervaren. Zo kan ik mij overgeven aan wat het leven van mij vraagt en ontvangen wat het leven mij geeft.

Die katholieke werktuigen zijn niet allemaal te herleiden tot de Bijbel, ze komen deels voort uit de traditie. Zo bevat het weesgegroet, het katholieke gebed tot Maria, de woorden waarmee Elisabeth, zwanger van Johannes de Doper, de zwangere Maria begroet: Gezegend ben je onder de vrouwen en gezegend is de vrucht van je schoot, de tekst uit Lucas 1. Het weesgegroet is aangevuld met een deel van latere tijd: Heilige Maria, moeder van God, bid voor ons zondaars nu en in het

uur van onze dood. Die woorden staan niet in de Bijbel, die zijn er daarna bijgevoegd. Ze zijn me evenveel waard als het eerste deel.

Opgenomen worden in de kerk vraagt daarna een actief geloofsleven. Het bidden van formuliergebeden, met een vaste tekst, heeft mij daarbij geholpen. In het begin leken die gebeden met een vaste tekst, zoals het weesgegroet, me een vorm van gemakzucht. Wat er ook gebeurt, je zegt steeds hetzelfde. Daarna kwam de ontdekking dat zo'n kort gebed gaat leven, dat het diepte geeft, relativeert. Niet mijn privé-sores staan centraal, maar de troostende aanwezigheid van Maria. God kent ons hart, ieder woord, iedere gedachte. We hoeven hem niet een informatiebulletin te sturen, een voortgangsbericht. Een psalm, het Jezusgebed of het Onze Vader verlichten het hart, drukken blijdschap uit, dankbaarheid, vertrouwen. Zo gaat dat gebed op in de stroom van gebeden die de eeuwen door al klinken.

Als katholiek ben ik ruimdenkend als het gaat om manieren waarop medegelovigen hun liefde tot God uiten. Daarvan bestaat een rijke traditie: de pilaarheiligen, Lidwina van Schiedam, kloosters waar men vrijwillig zwijgend achter slot en grendel leeft, niets is de katholiek te gek.

Het is voor mij als katholiek al gauw benauwend als er sprake is van de waarheid. Nu ja, die is er wel: dat God ieder mens geschapen heeft en dat God met ons is, wat we ook doen, waar we ook zijn, wie we ook zijn.

Het samen vieren van de eucharistie, het samen lezen van de Bijbel, daarin zit de verbondenheid. Praten over de verschillen werkt niet verbindend als je daarvoor een afspraak maakt en aan tafel gaat zitten. Dat gaat alleen als je samen iets doet: vieren, of een moeilijke klus samen tot een goed einde brengen. De ontdekking daarbij is dat je dan niet meer zonder elkaar kunt en er tegelijk ruimte is om trouw te zijn aan je eigen religieuze biotoop.

Een pijnlijk punt dat ik overgehouden heb aan deze tocht is de confrontatie met minder fraaie trekjes van mijn eigen kerk.

Al bij het vertrek uit Canterbury, de mis met Clare Edwards, viel op hoe gastvrij en hoe warm en uitnodigend de anglicaanse kerk is.

Iedereen die in de eigen kerk ter communie gaat of het avondmaal viert, is uitgenodigd in een anglicaanse viering mee te doen aan de maaltijd des Heren. Het contrast met de exclusiviteit van de rooms-katholieke kerk is groot. In Rome zijn we ontvangen in de kerk der Friezen, een warm welkom. Maar een anglicaans priester mag daar niet ter communie gaan. Alja moest in de bank blijven zitten, terwijl we haar onderweg meegemaakt hadden als priester die brood en wijn consacreert. Wij zagen de wierook uit haar oren komen. In Rome ontving ze boze blikken toen ze met haar priesterboord op straat liep. Waarom kan een vrouw geen priester zijn? Wat is er mis met haar handen, met haar stem, met haar gelovig hart? Moeilijk te aanvaarden.

Het werd wat mij betreft een beetje goedgeemaakt tijdens de audiëntie op het Sint-Pietersplein. Paus Benedictus reed daar rond te midden van de menigte, zonder bescherming, en hij schudde velen de hand. Hij geeft de kerk wel een gezicht, dacht ik. Een gezicht dat navolging verdient.

Het verschil tussen katholiek en protestant zijn is in mijn ogen vooral een kwestie van vorm. In de kern geloven we hetzelfde, streven we naar hetzelfde. Toch is de vorm wel belangrijk. Wij mensen hebben nu eenmaal een passende vorm nodig om ons verbonden te kunnen voelen.

Die vorm kan ook best vreemd zijn. Neem ons drieën. Achteraf denk ik: we zijn gek geweest om dit te ondernemen. Toch kan ik het iedereen aanraden ook zoiets te doen. Het hoeft niet meteen zo ver. Van Canterbury naar Dover is ook al een hele tocht.

Nabetrachting

AGNES AMELINK

Mijn eerste ontmoeting met Alja herinner ik me als een verademing. Het was in de tijd dat ik bij de kerkredactie van *Trouw* werkte en ik haar interviewde vanwege haar diakenwijding en haar overstap naar de anglicaanse kerk. Onwillekeurig had ik gerekend op een geharnaste feministe, maar in plaats daarvan zat ik tweeënhalf uur te luisteren naar een gedreven gelovige. Iemand met een roeping, die onbekommerd sprak over haar biddende leven. We voelden ons thuis bij elkaar, al zou het zes jaar duren voordat we goed bevriend raakten.

Het biddende en godvrezende leven dat ik zag bij Alja sloot aan bij wat ik steeds meer was gaan waarderen in de rooms-katholieke traditie, onder meer via de zusters clarissen in Megen waar ik sinds 1997 jaarlijks op retraite ga. Het calvinisme waarin ik ben opgegroeid heeft een nogal cerebrale inslag. Via de monastieke traditie kwam er meer besef van mysterie en van Gods heiligheid in mijn leven. Wat prettig was aan Alja was de combinatie van vroomheid en nuchterheid. Daar kon ik iets mee als protestant. Geen gezweef.

Toen we elkaar eenmaal als geestverwanten gevonden hadden, voerden we urenlange gesprekken via de msn, vaak met de Bijbel open. Daarbij kwamen we wel verschillen tegen, maar de herkenning voerde de boventoon.

In deze sfeer van wederzijdse herkenning kwam het plan voor de fietstocht op. Ik kende haar aarzelingen over haar fietskwaliteiten, maar ik kon me niet anders voorstellen dan dat ze al doende even enthousiast zou worden als ik. Wie raakt er nu niet gegrepen door fietsen? Elke dag een stukje landkaart van Europa veroveren, elke dag buiten, de wijde luchten zien, de geuren opsnuiven. Dat zou vanzelf wel

goed komen. Over haar gebrek aan training maakte ik me wel zorgen, maar die stopte ik weg. We zouden wel zien.

Mijn geschiedenis met Monic was anders. Die kende ik al veel langer en met haar was er een soort vanzelfsprekende band, waarover je verder niet zoveel nadenkt. We hadden ooit een baan gedeeld, we waren verscheidene keren samen op stap geweest en dat was altijd goed bevalen. Samen naar een viering in de Parijse St.-Gervais, maar evengoed naar een chocoladebeurs of naar een James Bondfilm. Al zes jaar geleden hadden we afgesproken om in 2006 naar Rome te fietsen. Het is altijd leuk om plannen te maken, want soms komt het er ook van.

Anders dan met Alja had ik met Monic nooit erg persoonlijke gesprekken over geloven gevoerd. Wanneer je voor je dagelijks werk bezig bent met geestelijk leven, zoals wij halverwege de jaren negentig bij *Trouw*, gaat het wel over geloven, maar het kan gemakkelijk buiten je om gaan. Ik kende Monics weerzin tegen bepaalde aspecten van de gereformeerde subcultuur, maar ik had ook gezien hoe ze geraakt was toen ze voor de krant een artikelenserie over bidden schreef. Ik was blij voor haar toen ze besloot weer tot een kerk toe te treden en kon haar keuze voor de rooms-katholieke kerk ook goed volgen.

Toen het plan voor deze thematische pelgrimage eenmaal geboren was, zou ik natuurlijk het calvinisme vertegenwoordigen. Dat vond ik best lastig, want in mijn persoonlijk leven was ik door de jaren heen juist nogal opgeschoven. Vooral de anglicaanse en oud-katholieke traditie waren me gaan aanspreken vanwege de combinatie van protestantse en katholieke elementen. Ik maakte me zorgen over mogelijk gebrek aan kennis, want in discussies met Monic, wist ik uit ervaring, moet je goed beslagen ten ijs komen. Haar overtuig je niet zomaar. Voor we weggingen las ik over Luther en over Calvijn en ik nam op mijn USB-stick een dierbare preek mee.

Verder verheugde ik me erg op het fietsen en ook op de gezamenlijke vieringen. Daarmee zouden we iets van de kloostertraditie met ons meenemen en bovendien is het altijd een feest bij Alja in Engeland naar de kerk te gaan.

Dit alles in aanmerking genomen was het een hele schrik al in de eerste dagen te ontdekken wat een hardcore protestant ik eigenlijk ben. In Amiens raakte ik oprecht geëmotioneerd toen ik gewaarwerd dat Monic en Alja het zegengebed dat in Canterbury was uitgesproken eigenlijk onvoldoende vonden. Al hield ik mezelf ook voor dat het zegenen van fietsen of auto's of wat voor dood ding dan ook, een bijzaak is en geen hoofdzaak, ik kon niet loskomen van de gedachte dat dit niet hoorde. Het is toch alsof je niet genoeg hebt aan het gegeven woord. Ik weet wel dat Monic en Alja dat woord naar waarde schatten, maar juist daarom kon ik hen niet begrijpen met hun verlangen naar wijwater.

Een vergelijkbaar moment van verbijstering deed zich heel veel later tijdens de tocht voor in Sarsina, Italië. Toen belandden we bij een kerk waar een behoorlijke groep mensen bijeen was voor een zo op het oog onduidelijk ritueel. Het ging om de Vicinuszegening, naar later bleek. Een geestelijke legt mensen een eeuwenoude keten om de hals en spreekt een zegenspreuk uit als afweer tegen allerlei malheur. Alja ging niet alleen nieuwsgierig kijken wat er gebeurde, ze nam meteen ook deel aan de kleine ceremonie. Deze keer heb ik er veel minder heftig op gereageerd dan toen in Amiens – wat dat betreft heb ik wel wat bijgeleerd – maar ik vond het even onbegrijpelijk. Hoe bestaat het dat je je onderwerpt aan een ritueel zonder dat je er eigenlijk iets van afweet?

Het gaat nu even niet over nut en noodzaak van dit soort gebruiken, maar over de gewoonte zorgvuldig te onderscheiden in alles waarbij Gods naam wordt genoemd en aangeroepen. 'Beproof de geesten, of ze uit God zijn', staat er ergens in de Bijbel en er zijn veel meer teksten waarin we worden opgeroepen onderscheid te maken. Nogmaals, het gaat nu niet om dit specifieke voorbeeld, maar om het verlangen naar Bijbelse grondigheid in de manier waarop we met ons geloof bezig zijn.

Als onze gesprekken onderweg me één ding hebben opgeleverd, is het de herwaardering van mijn eigen reformatorische achtergrond. Het kenmerk van de Reformatie is de terugkeer naar de Bijbel als bron van

ons geloof. Het is vooral Calvijn geweest die een traditie van nauwkeurig bijbellezen heeft geschapen. De Bijbel stelt de mens in staat onderscheid te maken. Daarbij moet je de Bijbel niet zien als een boek van wetten en regels waarmee je elkaar de maat kunt nemen (zoals helaas wel veel gebeurt), maar als een schat waarin je eindeloos kunt graven en waarin je de boodschap van verlossing vindt. Putten uit deze bron, het boek dat door Gods inspiratie tot stand kwam, houdt je bij de les.

De Bijbel bepaalt je bij de hoofdzaak en behoedt je voor bijzaken. Dat is belangrijk, want bijzaken hebben de neiging te gaan domineren. Kijk maar naar onze discussies onderweg: de felste gingen over Maria en de heiligen, over de rol van de traditie en over fietsen zegenen. Over de hoofdzaak – bidden, de eucharistie vieren – spraken we wel, maar we voelden alle drie in gelijke mate aan dat deze dingen zich niet lenen voor scherpe controverse. Het is ook niet nodig.

In de kwestie ‘alleen de Bijbel?’ of ‘de Bijbel én de traditie’ die uiteindelijk telkens terugkeerde in onze gesprekken, ben ik daarom sterk geneigd de betekenis van de Bijbel te benadrukken. Het is natuurlijk onzinnig net te doen of tradities niet bestaan, protestanten hebben ze zelf ook volop, maar het is de Bijbel die ons kritisch en scherp houdt. We moeten immers voortdurend bereid zijn onze gewoonten tegen het licht te houden om te zien of ze echt naar God wijzen of dat ze juist dienen om onszelf te behagen. ‘Semper reformanda’, zeiden de oude reformatoren en Clare Edwards citeerde in haar preek in Canterbury kardinaal John Henry Newman: ‘Leven is veranderen.’

Deze herontdekking van mijn eigen calvinisme heeft me wel in de war gebracht. Ik was altijd dankbaar voor mijn bevrijding uit de engte van het gereformeerdendom, maar nu kwam ik er al fietsend en al prattend toch weer in terecht. Daar was ik bepaald niet op uit. Wat zich hier wreekte was de bijna genetisch bepaalde onmogelijkheid te leven met ‘en-en’. Al bedacht ik ook telkens als ik ergens in een kerk voor een kruisbeeld stond: ‘Waar gaat het nu eigenlijk om? Christus is de hoofdzaak, daar zijn we het over eens. Waarom maak ik me dan zo sappel over de menselijke behoefte aan heiligenverering of wijwater?’

Een ongedacht effect van onze pelgrimage is dat ik me gerealiseerd heb hoe belangrijk het is dat geloven samengaat met engagement. We waren al een aardig eindje op weg, toen mijn jongste dochter me per telefoon vertelde dat ze ons geschrijf in *Trouw* maar 'heilig gezwets' vond. Die opmerking drukte me met mijn neus op de gezapigheid waarin we met z'n drieën dreigden te verzanden. We zijn in deze weken enorm aan elkaar verknocht geraakt. De gezamenlijke vieringen hebben daaraan evenveel bijgedragen als de inspanning iedere dag weer enkele tientallen kilometers verder te komen – 'Kom op, nog even volhouden.' Daardoor was er een soort kneuterigheid ontstaan die vergelijkbaar is met wat je wel in de kerk tegenkomt, ongeacht de denominatie: We hebben het goed samen, laten we niet moeilijk doen. Kerkmensen zijn geneigd bij elkaar te kruipen en zich te koesteren in de warmte van het evangelie. Daar is op zichzelf niets op tegen – er gaat ook niets boven de troost van het evangelie – maar je kunt daar niet blijven zitten. Het evangelie roept op de hitte van de dag te trotseren. Of, om uit de preek van Clare Edwards te citeren, 'Christus stelt ons in staat te leven met een ongemakkelijke werkelijkheid'. Het evangelie roept op tot tegendraadsheid. Het gaat in tegen wat wij aangenaam vinden. De Bijbel schreeuwt om recht en gerechtigheid. Jezus ranselt de geldwisselaars uit de tempel.

Waarschijnlijk vanwege het bezoek aan Genève met het schilderij van mijn grootvader heb ik onderweg veel moeten denken aan het activisme van het gereformeerde voorgeslacht. Die zaten op zondag tweemaal anderhalf uur in de kerk om naar het Woord te luisteren, maar vervolgens gingen ze met die boodschap aan het werk. Als vakbondsman kwam opa op voor de arbeiders. Als je optelt wat je alleen al tijdens zo'n simpele fietstocht tegenkomt aan voorbeelden van misstanden en mensen die vermalen worden door de macht van het geld, dan schreeuwt dat om een tegengeluid.

Terwijl we onderweg waren, schreef columnist Van Doorn in dagblad *Trouw* over de noodzaak van morele herijking in de politiek en over de rol die religie daarbij zou kunnen spelen. In dit verband beklagde hij

zich erover dat hij op de religiepagina van *Trouw* werd afgescheept met gezever van vrouwen over fietsonderbroeken. Van Doorn schreef erbij dat het pleidooi (van de Amsterdamse burgemeester Cohen) om weer bij de godsdienst te rade te gaan voor een moreel appel, bij hem een schok had teweeggebracht: zo werd vroeger over politiek gedacht en dat zou nu nog kunnen.

Er is alleen een groot verschil met vroeger. In de tijd van mijn grootvader hoorde de grote meerderheid van de bevolking bij een kerk. Godsdienst, en dan vooral kerkelijke godsdienst, is tegenwoordig een marginaal verschijnsel. Dat heeft de kerken schuw gemaakt. Een neveneffect van die marginalisering is echter ook dat gelovigen elkaar vinden in dat kleine hoekje waar ze zijn terechtgekomen. Er is een nieuw soort eenheid aan het ontstaan die zich niets aantrekt van kerkelijke grenzen.

Op dat punt bevinden we ons nu en in dat kader heeft voor mij deze fietstocht ook betekenis gekregen. Het is goed dat we elkaar vinden bij de kern van het christelijk geloof: bidden en eucharistie vieren. Het is ook nuttig en nodig dat we ons daarmee bezighouden. We moeten er alleen niet bij blijven stilstaan. Na ons bezoek aan Genève heeft Monic ergens geschreven: Wie het heilige zoekt, moet verder trekken.

Dit zijn misschien wat zware bespiegelingen aan het einde van een fietstocht, maar er zijn ook nog wel een paar andere puntjes die niet onvermeld mogen blijven. Zo heb ik ontdekt dat mijn ene been scheef is. Daardoor heb ik waarschijnlijk ook zo'n hekel aan lopen en ben ik dol op fietsen. Nooit eerder opgemerkt, maar bij de dagelijkse ochtendgymnastiek heb ik dit kleine manco ontdekt.

Wat ik ook heb ervaren is hoe pijnlijk het is over dingen die je heilig zijn van mening te verschillen met mensen die je lief zijn. Dat was niet altijd gemakkelijk. Wat ik heb moeten leren is dat deze meningsverschillen geen persoonlijke verwijdering hoeven te betekenen. Integendeel, zou ik zeggen nu ik erop terugkijk. Je komt elkaar juist nader. Al ervaar je wel de gebrokenheid, zoals ook pijnlijk zichtbaar werd in de Kerk der Friezen in Rome. Al werd ik ook hier bepaald bij mijn protes-

tantse inslag. Want als Christus ons uitnodigt, wie is de Kerk dan om mij tegen te houden?

Wat het fietsen betreft heb ik geleerd hoe dom het is geen rustdagen te plannen. Voor wie zich daarover heeft verbaasd: tijdens eerdere tochten had ik ervaren dat je wel eens behoefte hebt aan uitslapen, maar dat je dan in de loop van de dag altijd denkt: kom, laten we nog een stukje doen. Onverstandig om die ervaring zo dwingend op te leggen aan de anderen, denk ik nu.

Ten slotte heb ik ook moeten vaststellen dat het niet vanzelf spreekt dat elke gezonde persoon automatisch in de ban raakt van het langeafstandsfietsen. Eerlijk gezegd was ik er tot deze tocht naar Rome van overtuigd dat het zo werkte: als je maar eenmaal ervaart hoe heerlijk het is zo te leven, elke dag op een andere plaats, verder, verder, dan raak je er vanzelf aan verslaafd.

Dat is dus niet zo. Dat is echt jammer.

Slotbeschouwing

ALJA TOLLEFSEN

Vijf weken fietsen. Een gigantische inspanning en al schrijvend over onze ervaringen begin ik me een beeld te vormen. Wat wilde ik precies en hoe is dat afgelopen?

Het einddoel halen kwam voor mij niet op de eerste plaats, hoewel het natuurlijk leuk was aan het eind in Rome aan te komen. Het onderweg zijn, weg van alles, dat was belangrijk. Vijf weken leven op een totaal andere manier dan ik in het dagelijks leven gewend ben. Geen dingen die af moeten en niet het gevoel hebben dat er altijd nog werk te doen is. Geen uren achter de computer zitten, maar in plaats daarvan een retraite op onconventionele wijze, met een flinke dosis lichamelijke inspanning en veel frisse lucht.

We hadden ook een opdracht: de discussie over alles wat met geloof te maken heeft, vanuit ons eigen perspectief, vanuit de visie van onze eigen kerk. De gesprekken, de columns in de krant en de weblog legden alles bij elkaar een zware druk op de hele onderneming. Het fietsen nam de meeste tijd in beslag en op 'zware' dagen was er soms niet veel tijd over.

De discussies zijn een belangrijk uitgangspunt geweest voor het schrijven van dit boek. Discussies gevoerd in een vriendschappelijk overleg, maar die vriendschap poetst de verschillen niet weg.

Het verlangen naar oecumene en het gesprek over verschil van opvatting in geloofszaken komen voort uit het besef dat we als christenen één zouden moeten zijn. We willen dat graag, maar het lukt ons niet om met de regelmaat van de klok aan de opdracht tot eenheid te voldoen – en met 'ons' bedoel ik dan alle christenen bij elkaar. Die

oecumenische discussie speelt zich af op allerlei niveaus: tussen kerkleiders, maar ook aan de basis. Eenheid is een zaak van elke christen.

De jarenlange discussie tussen de verschillende kerken heeft ook wel vruchten afgeworpen: duidelijk zichtbare resultaten, zoals de erkenning van elkaars doop. Een kind dat gedoopt is in een rooms-katholieke kerk en dat later overgaat naar de gereformeerde kerk, wordt niet opnieuw gedoopt. Dit is het uitgangspunt van de meeste christelijke kerken die het oecumenische proces onderschrijven en eraan deelnemen.

Een ander voorbeeld van gegroeide eenheid is de verstandhouding tussen de anglicaanse en de oud-katholieke kerk. Priesters kunnen in vieringen in beide kerken voorgaan, omdat de wederzijdse erkenning volledig is.

Hoewel er nog meer voorbeelden van geslaagde samenwerking te noemen zouden zijn, moeten we ook vaststellen dat er nog veel te wensen is. Dat hebben we zelf onderweg ook kunnen merken.

Als onze fietstocht een ding duidelijk heeft gemaakt, is het wel dat praten kan helpen voor een beter begrip, maar ook dat praten niet alles oplost. We zijn er niet als we zeggen: 'We geloven toch allemaal in diezelfde God.' Natuurlijk is dat zo, dat zou ik ook na deze fietstocht zeker niet willen betwisten, maar er blijven op bepaalde punten verschillen van mening bestaan. De vraag is: hoe ga je daarmee om?

Als Agnes bijvoorbeeld de wijding van fietsen 'heidens' noemt, dan ben ik het daar totaal mee oneens. Maar die afkeuring hoeft geen breuk te betekenen. Ik heb me goed gerealiseerd dat we alle drie oprecht zoeken naar de waarheid. En we hebben nu eenmaal de neiging de waarheid die we gevonden hebben als de enig juiste te beschouwen. Dan staan er dus soms twee opvattingen lijnrecht tegenover elkaar. Wie heeft er dan gelijk? Op deze manier kom je niet verder. Daarom is het van belang dat je naar elkaars intentie kijkt. Geen moment heb ik getwijfeld aan de integriteit van Agnes' of Monics opvatting. Ze zijn met zorg en soms na jaren overdenken tot stand gekomen.

Het proces van oecumene heeft door onze ervaringen voor mij een ander gezicht gekregen. Als we de eenheid belangrijk vinden, moeten

we kennelijk leren met verschillende opvattingen te leven en erop te vertrouwen dat echte misvattingen door de Geest worden rechtgetrokken. De kerk is een organisatie van mensen, maar zij is in eerste instantie een plaats waar de Geest vaardig is. Als wij op eigen kracht de gebrokenheid willen oplossen, zal het proces mislukken en we moeten het aandurven te beginnen met die verschillende waarheden onder één dak te leven.

Kerkscheidingen kwamen tot stand doordat we elkaar verketterden en een andere opvatting dan de onze veroordeelden. Dat is mensenwerk. Ik vraag me zelfs af of een scheiding op grond van andere opvattingen geïnspireerd kan zijn door de Geest. Het is natuurlijk comfortabel het altijd met elkaar eens te zijn, maar we worden pas werkelijk uitgedaagd de eenheid te bewaren als we worden geconfronteerd met een verschil van mening.

Ook als we ieder afzonderlijk oprecht zoeken naar wat God van ons wil, kunnen er verschillende visies zijn. De vraag is of het ook Gods wil is om dan maar uit elkaar te gaan als we het niet eens kunnen worden. Als we overtuigd zijn van onze eigen waarheid en die te vuur en te zwaard willen verdedigen ter ere van God, is God daar dan blij mee?

We hebben een waarheid nodig om uit te leven en we hebben dat misschien ook nodig voor onze eigen zekerheid, maar moet iedereen om ons heen in diezelfde waarheid delen, omdat we anders niet door dezelfde deur kunnen? Ik heb dat tijdens onze fietstocht anders ervaren en dat was fantastisch. Ik had overigens niet verwacht dat het anders zou zijn, maar het is goed het aan den lijve te ondervinden.

Praten over verschillen is nodig, maar er is meer nodig dan praten. We moeten leren het oprechte zoeken van de ander voor vol aan te zien en durven denken dat de ander misschien wel gelijk heeft, ook al kunnen we dat zelf niet zien. Praten en accepteren, bidden en samen vieren.

Samen vieren, dat hebben we gedaan. Zowel in het dagelijkse ochtendgebed als tijdens de eucharistievieringen. Het meest opvallende was, en dat was ook heel hoopvol, dat de eucharistie in eensgezindheid is gevierd, hoewel we daar toch verschillend over denken. Is het de wer-

kelijke tegenwoordigheid van Christus in het sacrament of is het meer een gedenken? Die twee verschillende opvattingen leefden vredig naast elkaar en de eenheid is niet aan flarden gediscussieerd. De discussie over Maria was soms veel moeilijker.

We zijn juist hier ook geconfronteerd met onze gebrokenheid. Dat was voor mij het meest voelbaar in de Kerk der Friezen. In een rooms-katholieke kerk waar ik volledig anoniem ben, ga ik ter communie. Ik vraag meestal aan de celebrant of hij zich gekwetst zou voelen als ik als anglicaanse de communie ontvang. Zelden krijg ik als antwoord dat men daar moeite mee heeft. Ik overtreed daarmee als ambtsdrager van de anglicaanse kerk en als niet-rooms-katholieke gelovige de regels, maar het is Christus die uitnodigt en dat weegt voor mij zwaarder. Als een celebrant er moeite mee heeft dat ik communie ontvang, respecteer ik dat.

In de Kerk der Friezen was kardinaal Simonis aanwezig en in een gesprek met hem heeft hij mij ooit gezegd dat hij er niet mee akkoord kan gaan dat ik de communie ontvang. Ik heb daar gehoor aan gegeven, hoezeer ik daar ook moeite mee had in deze viering als afsluiting van onze fietstocht. 'De stoom kwam uit mijn oren', zo heb ik het beleefd. Waarop Kees, de man van Agnes, zei: 'O, ik dacht dat het wierook was.' We moesten erom lachen, maar de gebrokenheid was er niet minder om.

Hoewel praten over verschillen een belangrijk onderdeel was van onze pelgrimage, zijn er tijdens zo'n tocht niet alleen maar discussies. Het fietsen nam het grootste deel van de dag in beslag en dat was zwaarder dan ik verwacht had. Ik had verwacht dat het na een of twee weken wel beter zou gaan. Gaandeweg werd het ook wel beter en ging het tempo ook vooruit, maar ik heb me vaak een last gevoeld voor de anderen: vooral in het begin. Ik heb toen ook wel eens overwogen het maar op te geven. Niet zozeer omdat ik het niet zou willen volhouden, maar meer omdat ik me erg bezwaard voelde dat ik de anderen zo ophield. Ik heb moeten leren accepteren dat het een gezamenlijke onderneming was en dat zij er niet blij mee waren als ik zou afvallen.

Dat betekende dat ik moest leren altijd die helpende hand te accepteren zonder dat ik daar wat het fietsen betreft veel tegenover kon stellen. Altijd ontvangen en niet kunnen geven vond ik verschrikkelijk moeilijk: andersom zou ik er totaal geen moeite mee gehad hebben. Hulp aanbieden of hulp krijgen is een groot verschil, hoewel het in feite hetzelfde zou moeten zijn. Ik heb er een enorme kameraadschap in ontdekt die een dimensie aan de fietstocht heeft toegevoegd. Natuurlijk vertrek je met het idee dat je alles samen doet en dat hebben we ook gedaan, maar je verwacht dan dat het een kwestie van geven en nemen is en niet dat alles van één kant komt. Misschien is het niet zo zwart-wit als ik het nu schilder, maar zo heb ik dat soms wel ervaren. Dat was een leerproces dat ik niet verwacht had, maar het is wel heel goed geweest.

Verder ben ik erg aan het denken gezet door een ervaring tijdens de ontmoeting met de anglicaanse bisschop John Flack.

Toen we na de eucharistieviering en de lunch in het Anglican Center in Rome vertrokken, vertelde de bisschop nog het een en ander over het Vaticaan. Daarbij stak hij goedmoedig de draak met de roomse prelaten. Ik merkte dat het me irriteerde, terwijl ik zelf toch ook wel mijn kritiek op de katholieke kerk heb. Ik was een beetje van mijn stuk gebracht door mijn eigen ergernis. Waarom was ik geïrriteerd? De rooms-katholieke kerk is immers mijn kerk niet.

Toch is de katholieke kerk voor mij mijn 'ouderlijk' huis. Ik ben er weggegaan, omdat ik geen andere keus had. Ik voelde me geroepen tot het priesterschap en dat is nou eenmaal niet mogelijk in de katholieke kerk. Die roeping woog zwaarder dan de trouw aan de rooms-katholieke kerk, maar ik ben niet vertrokken in boosheid. Ik herkende me zelf heel goed in het verhaal van de Britse soldaat die toen hij vanwege zijn huwelijk rooms-katholiek werd, zijn dankbaarheid wilde tonen voor de kerk van zijn jeugd. Ik heb me gerealiseerd dat het met de spot van John Flack net zo iets was als kritiek op je ouders. Je kunt best zelf kritiek op hen hebben, maar laten anderen er niet mee aankomen. Ik ben opgegroeid in de rooms-katholieke kerk en ben ermee verbonden. Ik blijf ermee verbonden en het zit in mijn bloed. De anglicaanse kerk

heeft mij ruimhartig een plaats gegeven en ik heb er mijn plek gevonden. Ik heb ervaren dat die twee heel goed naast elkaar kunnen bestaan.

Na afloop van de tocht hebben verscheidene mensen gevraagd of we nooit onenigheid hebben gehad. Je kunt het je toch voorstellen: als drie mensen vijf weken dag en nacht met elkaar optrekken, dan kunnen ze zich op een gegeven moment grondig aan elkaars eigenaardigheden gaan ergeren. Het is maar één keer gebeurd dat we wat irritatie hebben ervaren. Het is ter plekke uitgesproken en voor mijn gevoel was het daarmee opgelost. Er is verder geen boos woord gevallen en dat is iets om blij over te zijn, maar het blijft me verbazen.

Een kerk van macht en van stilte

MONIC SLINGERLAND

Van de drie kerken die bij deze fietstocht vertegenwoordigd zijn, heeft de rooms-katholieke kerk de langste geschiedenis.

Even voor de goede orde: 2000 jaar geleden waren er nog geen priesters, geen voorschriften over het celibaat, geen kathedralen, geen paus, geen kloosters, geen liturgie en geen Nieuwe Testament om uit voor te lezen.

Rome had alleen betekenis als het bestuurlijke centrum van het Romeinse Rijk.

Als we de geschiedenis van de rooms-katholieke kerk in twee woorden zouden willen karakteriseren, dan zou je kunnen zeggen dat het altijd gaat om dezelfde twee begrippen: macht en stilte.

Wie de ontwikkeling van de rooms-katholieke kerk bekijkt, ziet dat veranderingen altijd voortkomen uit het streven naar meer macht, of uit het verlangen naar stilte waarin het contact met God wordt ervaren.

Het eindpunt van deze fietstocht was Rome, of liever gezegd Vaticaanstad, de plaats van de zetel van de paus en het centrum van de rooms-katholieke wereldkerk. Dat dit in Rome is, lijkt nu zo voor de hand liggend, maar het had niet veel gescheeld of we hadden een stuk verder moeten rijden, naar Constantinopel bijvoorbeeld. Of minder ver, naar Avignon, wat overigens een stuk gemakkelijker zou zijn geweest.

Dat het nu juist de bisschop van Rome is, die de titel van paus heeft gekregen, de opvolger van Petrus, is het gevolg van historische ontwikkelingen. Het had ook anders kunnen zijn. Wie bedenkt dat het christendom in het Midden-Oosten is ontstaan, kan zich afvragen waarom daar niet het religieuze centrum is, in Bethlehem bijvoor-

beeld, waar Christus is geboren, of in Jeruzalem.

Het centrum is in Rome omdat het graf van Petrus en Paulus daar is, zegt de vrome katholiek. Dat het Rome is geworden, heeft alles te maken met de politieke scheuring in het Romeinse Rijk tijdens de vierde eeuw, zegt de historicus.

De christelijke gemeenschap in Rome was heel in het begin erg klein. Pas in de eerste helft van de derde eeuw was er een bisschop. In die tijd ook claimden een aantal steden dat zij voor het christendom de belangrijkste waren, zoals Constantinopel, Antiochië en Alexandrië. Rome was er daar een van. Punt in het voordeel van Rome was wel dat Petrus er begraven lag. En Petrus is degene tegen wie Jezus gezegd heeft dat hij op hem zijn kerk zal bouwen.

In het midden van de derde eeuw, in het jaar 254, beriep de aartsbisschop van Rome, die met terugwerkende kracht is bekend geworden als paus Steven I, zich erop dat Rome de belangrijkste stad voor het christendom was en dat hij dus gezien moest worden als de opvolger van Petrus. In die tijd was er binnen het christendom geen algemeen erkend centrum of centraal gezag. Je zou kunnen zeggen dat de kerk toen het model had van de protestantse kerken van nu: een verzameling autonome geloofsgemeenschappen.

Onderling stelden bisschoppen de kerkelijke leer vast. Keizer Constantijn de Grote, die sympathiek stond tegenover het christendom, was initiatiefnemer van het concilie van Nicea, de bijeenkomst van bisschoppen waar hoofdpunten van de kerkelijke leer zijn vastgelegd. Het is tekenend voor die tijd dat Constantijn wel initiatiefnemer was, maar officieel zelf nog niet was overgegaan tot het christendom. Pas op zijn sterfbed liet deze keizer zich dopen.

Bij de ontwikkeling van de kerk is er altijd een wisselwerking geweest met de politiek. Met de scheiding tussen het Oost- en het West-Romeinse rijk, aan het eind van de vierde eeuw, toen er naast de keizer in Rome ook een keizer in Byzantium zetelde, kwam er een scheiding tussen de rooms-katholieke kerk en de oosterse kerken. Deze scheiding heeft zich over enkele eeuwen steeds verder voltrokken, met weer nieuwe vertakkingen. Die scheiding bestaat nog steeds, al zijn er tekenen

dat paus Benedictus XVI wil terugkomen op het schisma van 1054. Orthodoxe kerken erkennen de bisschop van Rome niet als hun geestelijk leider, maar hebben ieder hun eigen patriarch. Zo is er een patriarch van de Syrisch-orthodoxen, een voor de Kopten, een voor de Grieks-orthodoxen. Liturgisch zijn er opvallende verschillen, in teksten en in kerkmuziek, zoals we in Rome merkten in de Kerk der Friezen tijdens de Byzantijnse ritus. Ook in de theologie onderscheiden de oosterse en rooms-katholieke richtingen zich.

Onder sommige christenen was in die vroege eeuwen het arianisme populair, een ketterse visie op de Drie-eenheid. Alleen de Vader zou een goddelijke natuur hebben, Jezus is volgens deze opvatting wel de Zoon van God, maar niet goddelijk, net zo min als de Heilige Geest. Ook bij deze inhoudelijke keuze voor een geloofsopvatting speelden politieke belangen mee. Een keuze voor het arianisme was ook een statement tegen de Romeinen. Een christelijk geloof in de Drie-eenheid zou te veel lijken op het Romeinse geloof met zijn talrijke goden. Met hun afwijzing van de goddelijke natuur van Jezus en van de Heilige Geest wilden de aanhangers van de ketterse stroming van het arianisme zich duidelijk onderscheiden van de Romeinen. Niet voor niets was het arianisme populair onder de Germanen. Met deze verklaring is ook duidelijk waarom keizer Theodorik, heerser van het West-Romeinse Rijk, maar een christen van Ostrogotische en dus Germaanse afkomst, een aanhanger van het arianisme was. Geloof en politiek gaan ook hier hand in hand. We zagen in Ravenna de befaamde mozaïeken van de San Vitale, een kerk die op initiatief van keizer Theodorik is gebouwd.

Verrassend genoeg kwamen we tijdens onze tocht een hedendaagse aanhanger van het arianisme tegen: Jean-Christophe uit de Elzas, die ons op een terras in Chantilly bevlogen uit de doeken deed dat Jezus volgens hem geen goddelijke natuur heeft.

Na de scheuring van het Oost- en het West-Romeinse Rijk was de politieke macht in het Westen, de Romeinse keizer, zo veel zwakker dan de Oost-Romeinse keizers in Constantinopel, dat er voor de bisschop van Rome alle gelegenheid was een stevige positie op te bouwen, invloed te krijgen.

Daarbij was wel nodig dat er op de bisschopszetel iemand zat die dit kon uitbuiten. Onder de zwakke pausen Vigilius (537-555) en Honorius I (625-638) zag het er niet naar uit dat de bisschop van Rome ooit zeggenschap over de andere bisschoppen zou krijgen. Pas met Gregorius de Grote kwam de juiste man op de juiste plaats. Een man met grote geestelijke kracht, beminnelijk, erudiet en met een helder inzicht in het politieke spel. In hem was het streven naar stilte en naar macht in evenwicht.

Gregorius heeft Rome gered van de ondergang en behoed voor verwoesting door de Longobarden. Het is mede aan hem te danken dat de geestelijk leider van de rooms-katholieke kerk te Rome zetelt en niet in het Oosten. Het was mede dankzij hem dat niet de bisschop van Byzantium, maar de bisschop van Rome de machtigste persoon in de katholieke kerk werd.

Verjaagd uit Rome trokken de West-Romeinse keizers zich terug in Ravenna, een havenstad aan de Adriatische Zee, veilig verscholen achter moerassen. Hier kwamen de culturen van oost en west bij elkaar: keizer Theodorik, Germaans en christelijk, liet een kerk bouwen in Byzantijnse stijl. Nog altijd was de bisschop van Rome afhankelijk van de keizer van het West-Romeinse Rijk. Nog altijd vormde de bisschop van Rome niet het algemeen erkende centrale gezag van de katholieke kerk.

De gelovigen zongen, baden in hun eigen taal, soms het Latijn, en ook werd er in de eigen taal gepreekt. Er was nog geen celibaat, dat is pas later ingevoerd. Er zijn ook aanwijzingen dat vrouwen in het begin wel degelijk preekten en ambten vervulden, geïnspireerd door bijvoorbeeld Maria Magdalena, van wie de traditie vertelt dat zij al prekend door Frankrijk was getrokken. Zij zouden later pas een stap terug hebben moeten doen.

Al met al is het zwaartepunt van de christelijke kerk van het Midden-Oosten naar West-Europa verschoven. De orthodoxe christenen in het Oosten waren onderling verdeeld over theologische kwesties en schaarden zich onder een aantal patriarchen. Die theologische verdeeldheid was er niet in West-Europa, waardoor de rooms-katholieke

kerk een centralistische organisatie kon opbouwen. Dit kon mede dankzij de afwezigheid van een centraal politiek gezag. De Duitse keizer was de enige machtsfactor. Niet voor niets kwam het tussen de paus en deze keizer tot een keiharde confrontatie.

Tien eeuwen geleden was niet Rome, maar de abdij van Cluny ontegenzeggelijk het centrum van de christelijke kerk in het Westen. Daar werden politieke en spirituele lijnen uitgezet die de eeuwen erna de boventoon zouden voeren. Dat kwam deels doordat de monnikengemeenschap werd geleid door abten die tot de topintellectuelen van hun generatie behoorden, met diplomatieke gaven, de juiste relaties, een hoge opleiding en veel geld.

Het klooster in Cluny, in Bourgondië, werd meer dan 1000 jaar geleden, aan het begin van de tiende eeuw, gesticht. Het was alleen voor mannen en er werd geleefd volgens de regel van Benedictus uit het begin van de zesde eeuw. Een regel die rekening hield met de zwakheid van de mensen. Zo wordt het Gloria langzaam gezongen, om monniken die te laat in de kerk zijn, de kans te geven net op tijd binnen te sluiten. Het bijzondere van deze abdij was dat die niet, zoals in die tijd gebruikelijk voor andere kloosters, onder de bisschop viel of onder de hertog van Bourgondië, maar rechtstreeks onder de paus. Zo hield de orde het recht zelf de abt te kiezen. In dit geval is dat cruciaal geweest voor de verspreiding van de benedictijnse spiritualiteit en de hervorming van de christelijke kerk.

Met die keuze werd een ontwikkeling ingezet die drie eeuwen erna tot heftige conflicten zou leiden, uitmondend in de investituurstrijd. In de tijd dat Cluny gesticht werd kende West-Europa nog geen nationale staten zoals die er nu zijn. De politieke macht was voor een deel in handen van de adel: hertogen, graven en bisschoppen. Die hadden ook de rechtspraak in handen, inclusief de inkomsten die erbij hoorden. Kloosters waren ook een soort bedrijven, met bijbehorende inkomsten en landerijen. In die tijd was grond een belangrijke vorm van kapitaal. Wilde een hertog enige invloed houden en zich verzekerd zien van inkomsten, dan was het zaak de bisschop en het liefst ook de abt te vriend te houden. Dus zorgden wereldlijke machthebbers als hertogen

en graven ervoor dat zij bepaalden wie bisschop of abt werd, en benoemden ze zo veel bevriende relaties op deze sleutelposten. Dat was soms een kwestie van loven en bieden.

In Cluny is dit vanaf het begin doorbroken. De abt werd in eigen kring benoemd. Daarvoor was het nodig dat er voldoende geld was, voldoende invloed en voldoende ontwikkelde mannen. Cluny is gesticht dankzij een schenking van hertog Willem van Aquitanië, ook bekend als Willem de Vrome, die aan het eind van zijn leven intrad als monnik in een door hemzelf gestichte fundatie. Hij schonk een stuk van zijn grondgebied dat bij Cluny lag aan een kleine gemeenschap van benedictijner monniken, met de vraag of die voor zijn zielenheil wilden bidden. Vanaf het begin was de opzet van Cluny duidelijk: een leven in matigheid, los van de wereldlijke machthebbers, om terug te keren naar de zuiverheid die bij een geestelijke instelling hoort. Cluny maakte een eind aan de vermenging tussen wereldlijke en geestelijke macht. Een bisschop moest geen marionet van de hertog zijn, maar de geestelijke leider van de christelijke gelovigen. De abt heeft als eerste taak zorg te dragen voor de monniken, niet om zo machtig mogelijk te zijn door machtige heren te dienen. Een van de richtlijnen voor een abt in de benedictijner orde is dan ook, dat de abt meer zijn eigen zwakheden in toom dient te houden dan de broeders die aan hem zijn toevertrouwd.

Het concept van Cluny sloeg aan: in de bloeitijd van de benedictijner orde, de dertiende eeuw, waren er tienduizend religieuzen in de duizend huizen die bij de orde hoorden. De benedictijner orde was van de achtste tot de dertiende eeuw de cultuurdrager van West-Europa. Intellectuele ontwikkelingen, onderwijs, politieke opvattingen over de scheiding tussen wereldlijke en geestelijke macht, de invulling van het pausambt, het werd hier uitgedacht. Niet voor niets werd in het klooster in Cluny de Koran voor het eerst in het Latijn vertaald.

In de tijd dat de orde van de Cluniacenser benedictijnen bloeide, hadden kloosters een andere taak dan nu. West-Europa was een arme, slecht georganiseerde samenleving waarin mensen jong stierven en er

nauwelijks onderwijs was, behalve voor de beter gesitueerden. Er waren maar weinig mensen die konden lezen, zelfs de meeste pastoors konden dat niet.

In kloosters gaven monniken les en leidden ze kinderen op, in hospices verzorgden kloosterlingen zieken en stonden ze stervenden bij. De meeste scholen en ziekenhuizen hebben hun oorsprong in christelijke voorzieningen op dit gebied. Dat geldt ook voor universiteiten. Zo zijn de universiteiten van Parijs, Oxford en Bologna voortgekomen uit scholen die verbonden waren aan een klooster of kapittel.

De spirituele hervorming van Cluny kwam voort uit een heldere en voor die tijd tegendraadse opvatting over de afbakening van de terreinen van kerk en wereldlijke macht. In het Frankische Rijk, waar geen centraal gezag bestond, resulteerde die afbakening in een zeker machtsevenwicht. In Duitsland kwam het tot de investituurstrijd: de ongekende botsing tussen de Duitse keizer Hendrik IV en paus Gregorius VII, die elkaar over en weer uit het zadel probeerden te wippen. Niet voor niets was het de abt van Cluny die diplomatiek bemiddelde en de befaamde ontmoeting te Canossa arrangeerde. Paus Gregorius VII, een man met een ongekende machthonger, won. De keizer moest op de knieën. Voortaan mocht de paus de bisschoppen benoemen, in plaats van dat de keizer dit deed.

Van de benedictijner abten van Cluny is het duidelijk dat ze werden gedreven door een hang naar spirituele zuiverheid, en dat ze daarom de invloed van hertogen en graven wilden terugdringen. Van paus Gregorius VII is dat moeilijker te geloven. Hij toonde zich vooral een man die uit was op macht, op het veiligstellen van de positie van de pausen. Dat is hem ook gelukt en deze ontwikkeling is door zijn opvolger Innocentius III voltooid tijdens het Tweede Lateraans Concilie, in 1215. Vanaf dit concilie is de rooms-katholieke kerk centralistisch georganiseerd, met het meeste gezag aan de top. Hier ook is de paus voor het eerst de plaatsvervanger van Christus genoemd.

Tegen deze ontwikkeling van de kerk als machtsfactor met juridische en politieke invloed, veroveringszucht – kruistochten – en veel geld, ontstonden tegenbewegingen. De moderne devotie van Geert Groote

en Thomas à Kempis was zo'n tegenbeweging, en eerder al kwam die van de abdis en profetes uit de twaalfde eeuw Hildegard von Bingen, van Hadewijch, de Brabantse mystica uit de dertiende eeuw, en van Franciscus van Assisi in de elfde eeuw.

De moderne devotie wilde terug naar de stilte, weg van de macht. Mystici als Hildegard von Bingen, Hadewijch en ook Franciscus van Assisi lieten zien dat het contact met God de bron voor het geloof was, en niet zeggenschap over de benoeming van bisschoppen. De augustijner monnik Maarten Luther en de jurist Johannes Calvijn pleitten voor een terugkeer naar zuiverder waarden. Geen handel in de kerk met aflaten die een plaats in de hemel garanderen, geen verbeterde machtsstrijd, geen theologische verstening die wil veiligstellen wat eigenlijk niet veiliggesteld hoeft te worden.

Deze bevlogen visies, deze gefundeerde kritiek, deze wijze raad, ze drongen niet door tot de kerkelijke top. Er kwam geen hervorming zoals in de tijd van Cluny, de theologie versteende meer en meer, de groeiende macht lokte steeds meer corruptie uit. De kerkelijke leer leek eerder in dienst te staan van materiële dan van spirituele verrijking. Critici die hun kerk zagen afglijden, werd de mond gesnoerd. Er ontstond een dramatische scheuring die niemand gewild heeft. Naast de tweedeling tussen de oosterse en de westerse katholieke kerk kwam er een derde tak, die van het reformatorische christendom. Deze noodsporang had voorkomen kunnen worden als kerkelijke leiders zich niet hadden laten leiden door angst en behoudzucht, maar door oog te hebben voor de toekomst en voor het hart van het christelijke geloof.

Felle godsdienstoorlogen waren het gevolg, families werden verscheurd, landen ook.

Als reactie trok de rooms-katholieke kerk zich terug in nog meer behoudzucht. Op het concilie van Trente, bedoeld om vast te stellen hoe men moest omgaan met kritiek van de kant van Luther en zijn aanhangers, werd het bestaande verdedigd en veiliggesteld. Was er maar een man geweest met een visie als Gregorius I of Innocentius III. Drie eeuwen van verstening treden in. Theologische verstening, liturgische verstening. De rooms-katholieke kerk trekt zich terug in bewe-

gingloosheid met een beroep op de eeuwigheid. Er treedt stilte in, maar het is een stilte die is ingegeven door behoudzucht.

Pas tijdens het Tweede Vaticaans Concilie, begin jaren zestig van de twintigste eeuw, komt er onder de bezielende leiding van paus Johannes XXIII weer beweging.

Er is een enorme inhaalslag nodig. Drie eeuwen achterstallig onderhoud. Eindelijk worden liturgische veranderingen ingezet en past de kerk zich aan de ontwikkeling van de gelovigen aan. Die zijn, eeuwen na Trente, beter opgeleide burgers in een democratische samenleving geworden en dat betekent ook wel iets in hun verhouding tot de kerk. Drie eeuwen stilstand is niet zo snel in te halen. Daarbij blijkt het lastig dat de rooms-katholieke kerk een wereldkerk is met meer dan een miljard gelovigen, over alle werelddelen verspreid. Het katholieke geloof blijkt een concept te zijn dat zich net zo gemakkelijk aanpast aan allerlei culturen als Coca-Cola of McDonald's. Strakke voorschriften voor de liturgie hebben hieraan bijgedragen. Een viering in de Filipijnse hoofdstad Manila heeft dezelfde opbouw als die in Rome, of Utrecht, of Mexico. Wie een eucharistieviering binnenloopt en het credo hoort, weet hoe ver de viering gevorderd is.

Het is lastig een centralistische kerk die wereldwijd gevestigd is, eigentijds te maken, temeer daar er sterke onderlinge cultuurverschillen zijn. Zo zouden bijvoorbeeld Nederlanders en Amerikanen het eigenlijk heel normaal vinden als vrouwen ook priester mogen worden. Op de Filipijnen, in Ghana of in Polen denken de katholieke gelovigen daar misschien wel heel anders over.

De rooms-katholieke kerk is sinds Vaticanum II democratischer geworden. Mocht die democratisering verder doorgevoerd worden, dan levert dat ongetwijfeld botsingen op tussen bijvoorbeeld Afrikaanse en West-Europese of Amerikaanse gelovigen.

Anders dan in de Middeleeuwen is de paus nu meer geestelijk dan wereldlijk leider van de rooms-katholieken, al heeft hij nog altijd ook politieke invloed. Zo heeft Johannes Paulus II achter de schermen een cruciale bijdrage geleverd aan de val van het communisme in Oost-Europa door zijn contacten met de oppositie in Rusland. Pas enkele

jaren nadat het democratiseringsproces in de Oost-Europese landen op gang was gekomen, is gebleken welke aanzet Johannes Paulus II daartoe gegeven heeft. Zijn relatief lange pontificaat is een mengeling van moderne en conservatieve elementen geweest. Hij presenteerde zich als een sportman op ski's en maakte gebruik van de media. Maar ook kwam de kerk tijdens zijn bewind in opspraak vanwege seksueel misbruik door geestelijken, vooral in de Verenigde Staten en Ierland. Opmerkelijk is hoe populair de oude, door Parkinson getekende paus was bij jongeren.

Na het overlijden van de Poolse paus in april 2005 kwam de witte rook sneller dan verwacht. Menigeen hield van schrik de adem in toen bleek wie de kardinalen als opvolger hadden gekozen: Joseph Ratzinger, die bekendstond als de pantserkardinaal. Alweer geen Italiaan, wat nog steeds een bijzonderheid is in de geschiedenis. Tijdens het Tweede Vaticaans Concilie behoorde de Duitser Ratzinger tot de jonge honden, de verlichte denkers. Als prefect voor de congregatie voor de geloofsleer staat hij dertig jaar later bekend als conservatieve houwdegen, een man die niet van wijken weet.

Het was in april 2005 onduidelijk welke kant het zou opgaan. Een strengere leer, conservatiever, zou Vaticanum II verder worden teruggedraaid?

Tijdens onze tocht – we waren in de Bourgogne – hoorden we dat paus Benedictus XVI in Regensburg een toespraak had gehouden die tot boze reacties bij moslims had geleid. Hij had een Byzantijnse keizer geciteerd uit de veertiende eeuw, een christen, die had gezegd dat wie kijkt naar wat voor nieuws Mohammed gebracht heeft, alleen maar kwade en onmenselijke zaken ziet. Later blijkt dat de paus dit citaat niet heeft gebracht om ermee in te stemmen, maar als illustratie van de rode draad van zijn redevoering, dat geloof een rationele aangelegenheid is, de vrucht van de ziel en niet iets om met het zwaard te verkondigen of te bestrijden. Of dit citaat in de overigens dorre en taaie rede welbewust is opgenomen om in gesprek te raken met moslimleiders of dat het aan de aandacht van de pr-man is ontsnapt, zal een raadsel blijven. Mocht het tactiek zijn geweest van Benedictus XVI, dan heeft het

goed uitgepakt. Binnen enkele weken ontving de paus vertegenwoordigers van eenentwintig islamitische landen, waaronder Egypte, Irak, Iran, Indonesië en Turkije. Een unieke ontmoeting, waarbij ook de Vaticaanse minister van Buitenlandse Zaken en de voorzitter van de pauselijke raad voor de interreligieuze dialoog aanwezig waren. 'Onze toekomst hangt af van de dialoog tussen christenen en moslims', heeft paus Benedictus toen gezegd.

Anderhalf jaar na zijn aantreden ontwikkelt Benedictus XVI zich als een ander man dan kardinaal Ratzinger was. Zijn eerste encycliek, *Deus caritas est*, is een filosofische en theologische verhandeling over de liefde, die geen moralistische aanwijzingen over het seksuele bevat.

Was de taak van Ratzinger als kardinaal het bewaken van grenzen, als paus heeft hij in dit ambt misschien een andere opdracht voor ogen. Oecumene, het samen optrekken van verschillende christelijke stromingen, ligt hem na aan het hart. Bij zijn bezoek aan Turkije in november 2006 ontmoet hij patriarch Bartolomeus, het hoofd van de kerk van het oude Constantinopel. Zo zoekt hij naar bruggen over de kloof die bij het schisma van 1054 is geslagen.

Gezien zijn leeftijd – hij is 79 – zal hij minder tijd hebben dan zijn voorganger om zijn doel te bereiken. Wie hem tijdens de audiëntie ziet rondrijden op het Sint-Pietersplein, een halfuur lang wuivend naar de menigte, ziet een man die niet bang is, al werd zijn voorganger op ditzelfde plein ooit beschoten. Een man ook met gevoel voor kwaliteit: deze paus draagt rode Prada's.

Reformatie - terug naar het Woord

AGNES AMELINK

Het is nog maar vijfhonderd jaar geleden dat er in West-Europa eigenlijk maar één christelijke kerk was. Die kerk werd vanuit Rome geleid en haar autoriteit was vanzelfsprekend in een gebied dat zich uitstreckte van de Britse eilanden tot Transsylvanië (Roemenië) en van Polen en Scandinavië tot en met Spanje. Van iets als scheiding tussen kerk en staat was geen sprake. De kerk beheerste het hele leven, van onderwijs en wetenschap, kunst en technologie tot en met de politiek. Zij 'draaide' als een goed geoliede machine en niemand kon zich voorstellen dat die machine ooit uit elkaar zou vallen. Kerkelijke en wereldlijke machthebbers waren van elkaar afhankelijk. Tegelijkertijd ging de kerk over het zielenheil van de individuele gelovige.

Het is nodig hiervan doordrongen te zijn om iets van de oorzaak en de betekenis van de Reformatie te begrijpen. Ook moet bedacht worden hoe de doorsnee-West-Europeaan van nu verschilt van zijn zestiende-eeuwse voorouder. Niet alleen stond de kerk in het middelpunt van het leven, voor de individuele burger was het geloof in God – en in zijn tegenstrever de duivel – allesbepalend. Angst voor Gods oordeel, bijvoorbeeld, was heel reëel. God zou persoonlijk met eenieder afrekenen en wie te licht bevonden werd, ging naar de hel. Een plek van oneindige en onvoorstelbare folteringen, die overal in de kerken aanschouwelijk werd afgebeeld. Tegenwoordig bewonderen we die afbeeldingen om hun kunstzinnige waarde, maar voor de zestiende-eeuwer waren ze een reëel en huiveringwekkend schrikbeeld.

Rond 1500, ten tijde van de renaissance, voltrokken zich in Europa revolutionaire veranderingen. Er heerste alom een soort zenuwachtige

opwinding. Vooral het onstuitbare oprukken van de Turken boezemde angst in. Van hoog tot laag was de bevolking ervan overtuigd dat God de Sultan stuurde om het Laatste Oordeel aan te kondigen. En allemaal werden ze gekweld door dezelfde vraag: Hoe red ik dan mijn ziel?

Het enige instituut dat de gelovige voor de eeuwige verdoemenis kon behoeden, was de kerk. Daar voltrok zich in de Heilige Mis het mysterie van het geloof: brood en wijn werden het lichaam en bloed van Christus. Dankzij dit offer kon de zondaar toch in de hemel komen. Omdat die harde boodschap – alles of niets, hemel of hel – ook in die dagen voor de mensheid nauwelijks te verteren was, bedachten creatieve geesten een vluchtweg. Een ziel die niet meteen gered kon worden, belandde in het vagevuur. Dat was weliswaar een plaats van straf, maar een tijdelijke straf. Door goede werken, zoals het opdragen van missen en het maken van bedevaarten, kon de loutering worden bekort. Dat ging met behulp van een bijna bureaucratisch systeem met voor elke zonde een vastgesteld aantal goede werken.

Op den duur verkeerde deze boekhouding in een levendige handel, die zowel de gemoedsrust van de gelovige als de kas van de kerk ten goede kwam.

In de tijd van Maarten Luther (1483-1546) was de handel in zogenaamde aflaten, waarmee zelfs de zielenrust van reeds lang overleden familieleden kon worden veiliggesteld, uitgegroeid tot een dubieuze bedrijfstak. Er werd grof geld verdiend aan zonde en vergeving. Met de opbrengst van de aflaten financierde de kerk onder meer de bouw van de Sint-Pieter in Rome: een even prestigieus als geldverslindend project. Even terzijde: een protestant die deze kerk tot het einddoel van haar bedevaart maakt, getuigt daarmee dus van een onthutsend gebrek aan historisch besef – of van een royaal relativeringsvermogen.

Hoe dan ook, de jonge, augustijner monnik Maarten Luther ergerde zich wild aan deze handel in vergevingscertificaten. Zijn verzet kwam voort uit zijn ontdekking dat de mens wordt gered door Gods genade alleen en dat van 'betalen' voor schulden geen sprake kan zijn. Volgens de overlevering spijkerde Luther op 31 oktober 1517 95 stellingen tegen de aflaathandel aan de deur van de Slotkapel in Wittenberg. Deze the-

sen waren bedoeld om in een openbare discussiebijeenkomst te worden besproken, maar ze gelden algemeen als het begin van een pijnlijk schisma in de ene westerse christelijke kerk. Het was trouwens niet de eerste scheuring binnen het christendom. Al sinds 1054 bestond er een westerse en een oosterse katholieke kerk en eeuwen daarvoor al waren er orthodoxe kerken die losstonden van de roomse richting. Luther zelf was ook helemaal niet uit op een kerkscheuring – hij wilde zijn kerk van haar dwaalwegen afbrengen.

Luthers openbare verzet tegen de kerkelijke praktijken van zijn dagen leidde binnen enkele jaren tot zijn veroordeling en uitstoting uit de gemeenschap van de kerk (op de Rijksdag te Worms in 1521). Deze veroordeling was vervolgens de opmaat voor een zeer roerige periode in de Europese geschiedenis, doordat verschillende wereldlijke machthebbers Luthers kant kozen. Niet alleen ontstond er een nieuwe kerk, ook voor de politieke verhoudingen had de Reformatie ingrijpende consequenties. Het noordelijke deel van Europa kwam onder protestantse invloedssfeer, het zuiden bleef de kerk van Rome toegedaan.

Luther was lang niet de enige aanstichter van de Reformatie. Zowel voor hij op het toneel verscheen als tijdens zijn leven en daarna waren er verschillende stromingen en personen met forse kritiek op de kerk. Behalve tegen de aflaathandel verzetten zij zich tegen het gezag van de paus, tegen heiligenverering, celibaat, bedevaarten, monnikendom en het onderscheid tussen priesters en leken. In plaats van zeven erkenden ze slechts twee sacramenten (doop en avondmaal; Luther zelf hield ook vast aan de biecht) en een belangrijk geschilpunt betrof de uitleg van de eucharistie.

Onder andere Erasmus van Rotterdam (1466-1536) heeft met zijn pleidooi voor terugkeer naar de bronnen van het christelijk geloof – de Bijbel – grote betekenis gehad. Zeker in de Nederlanden zijn verder de dopersen of doopsgezinden invloedrijk geweest. Datzelfde geldt voor de Moderne devotie, een veertiende-eeuwse beweging van leken die een sober en godvruchtig leven paarden aan scherpe kritiek op kerkelijke misstanden. Het is onmogelijk op deze plaats alle nuances van de

Reformatie recht te doen, maar in de complexe ontstaansgeschiedenis ligt wel een van de oorzaken voor de verscheidenheid die het protestantisme vanaf het begin kenmerkt.

Wat al die stromingen die aan de Reformatie ten grondslag liggen gemeen hadden, is hun beroep op de Bijbel als enige basis van het geloof. Hierin ligt echter tegelijk een tweede belangrijke oorzaak voor de verdeeldheid van de Reformatie. In de oude kerk was het lezen en uitleggen van de Bijbel voorbehouden aan de geestelijkheid. Nu iedere gelovige zelfstandig de Bijbel ging lezen – niet toevallig voltrok de Reformatie zich juist na de uitvinding van de boekdrukkunst – bleek dat men over de uitleg van het Woord van God grondig van mening kon verschillen. Vooral de gereformeerden, erfgenamen van de reformator Johannes Calvijn (1509-1564), hebben op dit punt een bedenkelijke reputatie opgebouwd.

Nederland

De naam van Calvijn is onlosmakelijk verbonden met het Nederlandse protestantisme. Dat heeft te maken met zijn invloed in een tijd die voor de ontstaansgeschiedenis van ons land van cruciale betekenis is geweest. Zo staat Calvijn voor de opbouw van een kerkelijke organisatie los van de wereldlijke overheid. Nog voordat de provinciën zich goed en wel aaneengesloten hadden, was er eind zestiende eeuw al een stevige kerkorganisatie van protestanten. Calvijns opvolger Beza formuleerde het recht van een volk om zich te verzetten tegen een tirannieke heerser. Zo werd een basis verschaft voor onze opstand tegen de koning van Spanje, Filips II. Verder is van belang dat de calvinistische visie heeft gezegevierd in het eerste grote conflict binnen de kerk van de Reformatie in de Nederlanden. Dit conflict tussen remonstranten en contraremonstranten ging over de uitverkiezing. Simpel samengevat komt die kwestie neer op de eeuwige vraag wie er in de hemel komt en wie niet, en hoe God dit bepaalt. Op de synode van Dordrecht (1618-1619) werd dit geschil beslecht ten gunste van de contraremonstranten. De visie dat de mens zelf niets kan bijdragen aan zijn eigen heil, maar dat hij geheel en al is overgeleverd aan Gods genade, kwam overeen

met de verkiezingsleer van Calvijn. Op deze Dordtse synode werd ook de grondslag vastgesteld voor de gereformeerde kerken: de Heidelbergse Catechismus, de Nederlandse Geloofsbelijdenis en de Dordtse Leerregels. Van deze drie belijdenisgeschriften ademen de laatste twee een calvinistische geest. Ze maken nog altijd deel uit van de basis van de meeste protestantse kerken in Nederland. Al zijn ze in de ene denominatie meer in ere dan in de andere.

De overwinning van de calvinisten wil overigens niet zeggen dat Nederland sinds de zeventiende eeuw een overwegend calvinistisch land is geweest – al is dit wel het gangbare beeld. Het geloofslandschap was veelkleurig: rooms-katholiek, doopsgezind, luthers, remonstrants, joods en spiritualistisch. Bovendien bestond de gereformeerde kerk uit een betrekkelijk kleine kring van belijdende leden – met toegang tot het Heilig Avondmaal – en een grote groep zogeheten liefhebbers. Die konden wel hun kinderen laten dopen en trouwen in de kerk, maar ze behoorden niet tot de avondmaalsgemeenschap.

Huidige situatie

Hoewel Nederland vanwege zijn verleden nog altijd te boek staat als een protestants land, geven de cijfers anno 2006 een ander beeld. De rooms-katholieke kerk is met ruim 4,5 miljoen leden veruit de grootste stroming. De Protestantse Kerk in Nederland, die in 2004 ontstond uit een fusie van hervormden, gereformeerden en lutheranen, telt 2 miljoen leden. Beide kerken hebben in drie à vier decennia veel leden verloren. De protestantse kerk is ten opzichte van 1970 zelfs gehalveerd.

Deze cijfers komen uit een rapport van het Sociaal en Cultureel Planbureau dat verscheen in september 2006. Minder dan de helft van alle Nederlanders (45 procent) is aangesloten bij een kerk. Het Planbureau voorspelt dat deze trend zich zal voortzetten. In dat geval zal de protestantse kerk in de komende vijftien jaar nog eens tweederde van haar leden kwijtraken. Daarmee zal het protestantisme rond 2020 gemarginaliseerd zijn en nog ongeveer 4 procent van de bevolking uitmaken. Het rooms-katholicisme zal de belangrijkste godsdienstige stroming zijn, gevolgd door de islam. Meer dan 70 procent van de

Nederlanders, voorspelt het Planbureau, zal zich niet tot een religieuze stroming rekenen.

Kenner van het protestantse landschap in Nederland zullen hierbij aantekenen dat er meer protestantisme is dan alleen in de PKN. In de opsomming van het Planbureaurapport staan behalve de PKN inderdaad nog ongeveer 25 andere kerkgenootschappen genoemd die voor een belangrijk deel uit de Reformatie voortkomen. Samen tellen die nog zo'n 700.000 leden. Wat daarbij in het oog springt, is de enorme versnippering van het protestantse landschap. Zo zijn er liefst tien kerkgenootschappen met het woord 'gereformeerd' in hun naam.

Die gereformeerden lichten we er hier nog even apart uit vanwege het gereformeerde element in de fietstocht.

Het begrip gereformeerd, dat natuurlijk precies hetzelfde betekent als 'hervormd', heeft in de loop van de geschiedenis verschillende gevoelswaarden gehad. Tegenwoordig wordt het begrip zowel gebruikt voor moderniteit als voor orthodoxie, afhankelijk van de context. Als het gaat over de sfeer zoals die wordt getekend in Jan Siebelinks bestseller *Knielen op een bed violen*, is overduidelijk de orthodoxie bedoeld. Gaat het over het gereformeerde aandeel in de Protestantse Kerk in Nederland, dan wordt gewoonlijk op die moderniteit gedoeld. In de bijbelgordel gelden de gereformeerden nog altijd als de lichten, maar voor de onwetende buitenwacht zijn ze juist de zwaren. Wie beide groepen wil onderscheiden, gebruikt voor de orthodoxie de term 'bevindelijk gereformeerd', ter onderscheiding van de 'modern gereformeerden'.

Aanvankelijk heette de kerk van de Reformatie in Nederland gewoon de gereformeerde kerk. Rond 1800 werd de officiële naam Nederlands Hervormde Kerk. In die kerk voltrok zich in de negentiende eeuw een veelkoppige afscheidingsbeweging, die diverse gereformeerde kerken heeft voortgebracht. De term gereformeerd werd gekozen om daarmee aan te geven dat men wilde terugkeren naar de zuivere kerk van vlak na de Reformatie. Een aantal van die afgescheiden kerken sloot zich in 1892 aaneen als de Gereformeerde Kerken in Nederland, met als

belangrijke voorman Abraham Kuyper. Het zijn deze gereformeerden die in de twintigste eeuw beeldbepalend zijn geweest, omdat ze de rug-gengraat vormden van de protestants-christelijke zuil. Sinds de jaren zestig is die zuil weliswaar in snel tempo ontmanteld, maar de restanten ervan zijn nog altijd zichtbaar.

Het imago van gereformeerden is nog altijd niet best. Het woord wordt vaak gebruikt als een synoniem voor calvinistisch: sober, rechtlijnig, humorloos en bekrompen. Om met een lang overleden grootvader te spreken (een hervormde uit Drenthe): 'Het is met gereformeerden net als met motregen: 't is altijd erger dan je denkt.'

De door Abraham Kuyper gestichte gereformeerde kerken zijn in 2004 met de hervormden opgegaan in de al genoemde Protestantse Kerk in Nederland, maar deze fusie heeft het landschap er niet overzichtelijker op gemaakt. Naast gereformeerde kerken die dateren uit de negentiende eeuw zijn er door conflicten in de loop van de twintigste eeuw diverse gereformeerde kerkgenootschappen bijgekomen. Ook de jongste fusie heeft weer twee nieuwe namen opgeleverd: de Hersteld Hervormde Kerk en de Voortgezette Gereformeerde Kerken.

De Nederlands Gereformeerde Kerken, waartoe ondergetekende behoort, zijn een uitvloeisel van twee kerkscheuringen in 1944 (de Vrijmaking) en 1967. Daarover is meer verteld in het hoofdstuk over mijn persoonlijke geschiedenis.

De ruimte van de anglicaanse kerk

ALJA TOLLEFSEN

De onrust van de zestiende eeuw die heerst op het vasteland van Europa gaat niet ongemerkt voorbij aan Engeland. De Reformatie is in volle gang.

De koning van Engeland is op dat moment Hendrik VIII, op de troon sinds 1509. Hij krijgt te maken met Luther, van wie hij niet zo veel moet hebben. Erasmus daarentegen krijgt wel een uitnodiging naar Engeland te komen. Hij vertaalt er het Nieuwe Testament uit het Grieks.

Hendrik is na een aantal huwelijken getrouwd met Catharina van Aragon, de weduwe van zijn broer. Er worden veel kinderen uit dit huwelijk geboren, maar alleen prinses Mary blijft in leven.

Hendrik vraagt zich in alle oprechtheid af of hij er verkeerdt aan gedaan heeft om zijn schoonzus te trouwen. In Leviticus 20:21 staat immers: wie trouwt met een vrouw die zijn broer heeft toebehoord, begaat een wandaad, want hij onteert zijn broer. Het huwelijk zal kinderloos zijn. Met deze oudtestamentische tekst voor ogen vraagt Hendrik zich af of hem dat in feite ook niet is overkomen. Prinses Mary is het enig overlevende kind en het is nog maar de vraag of zij haar vader op kan volgen. Er bestond geen wet die een vrouwelijke troonopvolger verbood, maar Engeland had eerder te maken gehad met een vrouwelijke regeerder en dat bleek rampzalig te zijn.

Hendrik vraagt dus niet om een echtscheiding, maar om een nietigverklaring van dit huwelijk, omdat hij tot de conclusie is gekomen dat zijn huwelijk eigenlijk nooit gesloten had mogen worden.

Deze aanvraag gebeurt in Rome, maar daar zijn ze niet zo verguld met Hendrik, die bij het verdrijven van de Turken zijn medewerking had geweigerd. De nietigverklaring wordt een slepende zaak en tegelij-

kertijd het meest misbruikte argument om het ontstaan van de anglicaanse kerk te verklaren.

Het ontstaan hangt wel samen met die aanvraag tot nietigverklaring, maar is eerder een aanleiding dan een oorzaak.

Het ontbinden van een huwelijk was wel vaker toegepast. Dat kon het probleem niet zijn. De paus had ook het huwelijk van de koningin van Frankrijk, Eleanor, en haar echtgenoot Lodewijk VII ontbonden. Het was daarom niet zo vreemd te veronderstellen dat dit ook voor Hendrik tot de mogelijkheden behoorde. Hendrik wilde zorgen voor een troonopvolger, want die was er nog steeds niet. Het probleem was dat zijn vrouw, Catharina van Aragon, de tante was van keizer Karel V, een machtig man met wie de paus het liever niet aan de stok kreeg. Karel V zou mogelijk een nietigverklaring van het huwelijk van zijn tante kunnen wreken en dat risico was te groot. De zaak kwam niet tot een oplossing.

Het is niet erg waarschijnlijk dat Hendrik een eigen kerk wilde stichten. Daarvoor was hij als overtuigd katholiek te zeer verbonden met de kerk van Rome. Niet voor niets had hij van paus Leo X de titel '*Defender of the Faith*' gekregen, op grond van een artikel waarin hij tegen Luther stelling had genomen.

Wel wilde Hendrik VIII veranderingen doorvoeren in de kerk. Hij was niet de enige die daar genoeg redenen voor zag. De Reformatie was in volle gang en Engeland speelde daarin zijn eigen rol. De anglicaanse Reformatie maakte deel uit van de Reformatie zoals die zich in geheel Europa in de zestiende eeuw voltrok.

In deze in kerkelijk opzicht roerige periode moet Hendrik VIII een oplossing vinden voor de impasse waarin hij zichzelf bevindt door zijn huwelijk. Hij voelt zich zo nauw verbonden met de kerk dat hij de beste theologen en raadgevers vraagt hem te helpen bij het zoeken naar een zorgvuldige oplossing. Na een aantal wetten wordt in 1534 een verklaring uitgevaardigd dat de koning van Engeland het hoofd is van de *Church of England*. De Anglicana Ecclesiana is een feit.

Het gevolg is dat de anglicaanse kerkgemeenschap georganiseerd is

in nationale kerken. Die kunnen zelf besluiten nemen over belangrijke zaken, zoals de priesterwijding van vrouwen.

Wat wel wereldwijd hetzelfde is, is de liturgische taal. Alle vieringen, ook die van de eucharistie, worden in het Engels gehouden.

Niet voor niets ontwikkelde de anglicaanse kerk zich het best in landen waar Engels wordt gesproken.

De Church of England is de oudste kerkprovincie en diep geworteld in de Engelse samenleving, ook al omdat de Church of England een staatskerk is.

Een Engels (en niet een Brits) staatsburger is op grond van zijn nationaliteit lid van de Church of England. Een Engels staatsburger heeft recht op een kerkelijk huwelijk, een kerkelijke begrafenis of de doop van een kind in de kerk. Ook Engelsen die alleen in hun kerk komen voor een doop of een begrafenis zijn hieraan toch gehecht. Een radicale breuk van mensen met de kerk komt daardoor minder voor dan wanneer kerk en staat streng gescheiden zijn. Dat biedt kansen voor het geloof. De koningin is het hoofd van de kerk. Ze overlegt daarom regelmatig met bisschoppen, wat een wederzijds vertrouwen en begrip ten goede komt. De bisschop, met name de aartsbisschop, heeft in zo'n structuur betrekkelijk eenvoudig toegang tot het staatshoofd.

De Church of England kent een aantal stromingen die typerend zijn voor deze kerkprovincie. Heel grofweg kun je zeggen dat er een protestantse en een katholieke stroming is. Die stromingen geven wel eens aanleiding tot spanningen. Het is en blijft een uitdaging met elkaar in discussie te blijven. Het model van de anglicaanse kerk is mogelijk toch een recept voor werkelijke oecumene. De wens de eenheid te bewaren is de enige reden dat een dergelijke kerk niet uit elkaar valt.

Kerkbezoek maakt de accentverschillen zichtbaar. Een kerk met een meer katholieke spiritualiteit is herkenbaar aan bijvoorbeeld de liturgische kleding van de voorgangers. Tijdens de eucharistieviering wordt een kazuifel gedragen. Er kan tijdens de viering wierook gebruikt worden en bij de eucharistie is er misschien wat meer nadruk op het mysterie, het heilige, dan op het samen maaltijd vieren.

In een kerk met een wat meer protestantse inslag ligt het zwaarte-

punt meer bij de Schrift en de preek. Preken van dertig tot veertig minuten zijn geen uitzondering. Om misverstanden te voorkomen: eucharistie en woord zijn belangrijk voor beide stromingen, maar er is een verschil in nadruk, in uitingsvormen.

Misschien is wel het belangrijkste kenmerk van de Church of England dat er ruimte is. Er zijn begrippen waar niet aan getornd kan worden, zoals bijvoorbeeld het geloof in de drie-enige God: Vader, Zoon en Heilige Geest. Dat geldt zowel voor de protestantse als voor de katholieke richting. In heel andere kwesties, zoals de vraag of mensen die gescheiden zijn opnieuw in de kerk kunnen trouwen – wordt de beslissing aan de priester overgelaten.

De afgelopen vijftien jaar zijn van hogerhand beslissingen genomen die gevolgen hebben voor de hele geloofsgemeenschap. De manier waarop hierbij aan bezwaarden is tegemoetgekomen, is kenmerkend voor de anglicaanse kerk. Een goed voorbeeld daarvan is de wijding van vrouwen. Toen in 1992 besloten werd dat vrouwen tot priester mochten worden gewijd, werd dat niet door iedereen met blijdschap begroet. Voor diegenen die dat niet konden accepteren, werden regelingen getroffen. De beslissing vrouwen te wijden was geen dogma dat werd opgelegd, maar een verruiming van de mogelijkheden. Voor degenen die dat niet konden accepteren was er begrip. De wijding van vrouwen is een stapsgewijs proces. De wijding tot diaken was al eerder mogelijk en de wijding van vrouwen tot bisschop moet nog worden doorgevoerd. Theologisch is het niet zo'n fraaie constructie, maar het laat iets zien van de voorzichtigheid waarmee wordt gemanoeuvreerd. Het is een poging elkaars gevoelens en opvattingen te respecteren.

Dankwoord

Nu ons project er met het schrijven van dit boek echt op zit, willen we een aantal personen en instellingen danken voor hun hulp:

Het traject Calais-Genève werd in de zomer van 2006 voorgefietst en beschreven door Jan Beuving, de zoon van Agnes. Jan verleende ook onderweg hand- en spandiensten wanneer hem telefonisch om raad werd gevraagd.

Cartografe Nel de Vink van DeVink Mapdesign in Westcliff-on-Sea in Engeland was bereid weken werk te steken in de kaartjes van onze dagetappes.

Jet Kunkeler, oud-redacteur van *Trouw*, voorzag de hoofdstukken van ons manuscript steeds zeer snel en gedegen van commentaar.

Dagblad *Trouw* en Uitgeverij Balans zijn van begin af aan enthousiast geweest over onze plannen. Balans beloofde dit boek uit te brengen, *Trouw* stelde ruimte op de website en in de krant ter beschikking, gunde Monic, dankzij de Stichting Democratie en Media, drie maanden verlof en gaf ons een laptop en een telefoon mee.

De bisschop van Chester gaf Alja permissie haar sabbatsverlof aan deze fietstocht te besteden.

De eerwaarde Clare Edwards, *vice-dean* van de kathedraal van Canterbury, gaf ons toestemming voor de publicatie van haar preek.

Dr. Peter Nissen van de Radbouduniversiteit Nijmegen en dr. Wim Janse van de Rijksuniversiteit Leiden voorzagen de kerkhistorische hoofdstukken van kritisch commentaar.

Profiel Wim Kok in Utrecht stelde een waterdichte laptoptas ter beschikking.

Onderweg hebben we praktische hulp en gastvrijheid van velen

ondervonden. De meeste van hun namen zijn in het boek terug te vinden.

Tallose bekenden en onbekenden hebben met ons meegeleefd via de krant en de weblog. Wij hebben van al die bijdragen genoten.

Meer dan wie ook hebben onze gezinnen met ons meegeleefd. Zonder hun steun hadden we dit avontuur nooit kunnen beleven.

Agnes Amelink

Monic Slingerland

Alja Tollefsen

Bijlagen

1 Preek gehouden in de kathedraal van Canterbury op 27 augustus 2006 door de vice-dean, Clare Edwards

Lezing: Jozua 24 1-2a, 14-18

Efeziërs 6 10-20

Johannes 6 56-59

Twee weken geleden heeft een groep van onze kathedraal een week gelogeerd bij onze broeders en zusters van twee gemeenschappen in Le Bec Hellouin in Normandië. We hebben een speciale band met deze gemeenschappen, aangezien de abdij van Bec liefst drie aartsbisschoppen van Canterbury heeft voortgebracht: Lanfranc, Anselmus en Theobald.

Op een middag hadden we het voorrecht in de abdij te worden rondgeleid door de abt. Wij met ons gebrekkige Frans en de abt met zijn gebrekkige Engels – we moesten soms met handen en voeten converseren, maar we hadden een paar heerlijke uren. Wat een verhalen, wat een wonderen en wat een band tussen ons.

Helemaal aan het eind van onze rondleiding, toen we door de kloostergang terugliepen naar de kerk, kregen we een rijkversierde houten tabernakel te zien. Een houten kistje, waarschijnlijk uit de zestiende eeuw, dat werd gebruikt om er het geconsacreerde brood en de wijn van de communie in te bewaren. Het duurde niet lang voor we de afbeelding in het kunstige houtsnijwerk herkenden. Daar hadden we geen Engels of Frans voor nodig. Het was een afbeelding van een wijnpers, omringd door wijnranken. Precies in het midden was de figuur

van Jezus te zien, met de schroef van de wijnpers op zijn hoofd. Dit was Jezus die wijn werd voor de communie.

De afbeelding op het kistje werd gemaakt in een tijd van strijd over de vraag wat er nu feitelijk gebeurt als het brood voor de communie wordt gezegend, gebroken en gedeeld. Het kistje gaf een bepaalde visie weer, die voor sommigen van jullie zoals we hier zitten volkomen vertrouwd zal zijn, maar voor anderen heel vreemd. Zoals we daar in de abdij stonden te kijken, was de aanblik mooi en uitdagend tegelijk.

Er zijn veel teksten in het evangelie die uitdagend zijn. De harde woorden van Jezus, zoals ze wel eens worden genoemd. Woorden van Jezus waarmee we niet zo goed raad weten. In het evangelie van Johannes dat we vandaag hebben gelezen, zien we dat we de enigen niet zijn met dit probleem. In antwoord op Jezus' woorden dat we zijn vlees moeten eten en zijn bloed moeten drinken, zeiden sommige leerlingen: 'Dit zijn harde woorden, wie kan daarnaar luisteren?' Anderen gingen zelfs bij hem weg. Jezus zag wel wat er aan de hand was en toen stelde hij die vraag: 'Ergeren jullie je hieraan?'

Om de groep van Jezus en zijn discipelen heen zwermde altijd wel mensen die erop uit waren hem op een fout te betrappen. Hier zijn ze met z'n allen in de synagoge, inclusief Jezus' belagers, en het heeft er veel van weg dat de leerlingen zich klem voelen zitten. Óf ze gaan vierkant achter Jezus staan, óf ze moeten maken dat ze wegkomen. Het lijkt een beetje op een scène bij een marktkraam waar iemand een geweldige aanbieding staat aan te prijzen, zo'n koopje waar je niet omheen kunt. Er is een hele oploop, maar als alle details van de aanbieding worden opgesomd, slipt de ene toeschouwer na de andere weg – wat het ook is, ze hebben het niet nodig, het is te duur of het is nu niet de tijd.

Maar Jezus zwakt zijn woorden niet af, omdat sommige mensen ze hard vinden. Hij staat pal, want hij heeft een boodschap te brengen.

In zijn brief aan de Efeziërs schrijft Paulus dat wij, als we pal willen staan voor de zaak van God, de wapenrusting van God moeten aan doen. Nauwkeurig somt hij de onderdelen op: gordel, harnas, schoe-

nen, schild, helm en zwaard – allemaal zaken waarmee zijn toehoorders vertrouwd moeten zijn geweest vanwege de patrouillerende Romeinse soldaten. Wij zouden kunnen denken aan de kogelwerende vesten die de politie op vliegvelden draagt, of aan de uniformen van soldaten in Irak en Afghanistan, Israël en Libanon.

In een wereld waarin we dagelijks worden overspoeld met oorlogsbeelden voelen we ons ongemakkelijk als er op zo'n militaristische manier over het christelijke leven wordt gesproken. Ook Paulus haast zich te schrijven dat de strijd niet gericht is tegen mensen, maar tegen hemelse vorsten, heersers en machthebbers van de duisternis, tegen de kwade geesten in de hemelsferen. Paulus wil niet focussen op vlees en bloed. Hij gebruikt het beeld van de fysieke wapenrusting voor iets geestelijks. Wij moeten pal staan voor de zaak van God.

Paulus wil niet focussen op vlees en bloed, maar Jezus maakt er juist zijn centrale thema van. Zijn vlees en bloed worden hem niet ontnomen, maar hij geeft zijn lichaam juist voor het leven van de wereld. In de oorlog, toen evengoed als nu, worden levens genomen, maar met Jezus wordt het leven gegeven.

Ik voel me ook ongemakkelijk als ik hoor dat we meedoen aan een oorlog tegen de terreur. Als we vrede-stichters willen zijn, hoe kunnen we dan ooit aan een oorlog meedoen? We kennen de gevoelens die achter *war against terror* schuilgaan, maar wat is de boodschap van deze leus voor de buitenwereld en wat brengt hij bij onszelf teweeg? Zijn wij uit op de vernietiging van vlees en bloed of zijn we eropuit in lastige en uitdagende omstandigheden leven te brengen?

Als we hier in de kerk een studiegroep van volwassenen hebben, bijvoorbeeld voor de *confirmation*, gaat het vaak over het kwaad en over mensen die je als personificatie van het kwaad kunt beschouwen, zoals Hitler. Al zou je tegenwoordig ook aan andere namen kunnen denken. Kan iemand als Hitler vergeving ontvangen, is dan een dikwijls gestelde vraag. Die vraag is erg menselijk en ik denk dat hij voortkomt uit de menselijke behoefte met de beschuldigende vinger naar iemand anders te wijzen, zodat we onszelf beter gaan voelen.

Of dit soort mensen vergeven kan worden, of misschien moet ik zeggen: vergiffenis kan ontvangen, weet God alleen.

Als we deze vraag stellen vanuit ons menselijke denkraam, moeten we bedenken wat onze God gezegd heeft via de profeet Jesaja: 'Mijn gedachten zijn niet uw gedachten en uw wegen zijn niet mijn wegen. Want zoals de hemelen hoger zijn dan de aarde, zo zijn mijn wegen hoger dan uw wegen en mijn gedachten dan uw gedachten.'

Als wij de waarheid als een gordel om onze heupen binden, worden we opgeroepen onszelf te onderzoeken en het geweld, de vernietigingsdrang en de terreur van onze eigen gedachten, woorden en werken onder ogen te zien.

Jezus is ongemakkelijk duidelijk wanneer hij ons zegt dat wij alleen zo diep in onszelf kunnen afdalen als we hem helemaal willen ontvangen door zijn vlees te eten en zijn bloed te drinken. 'Als jullie dit niet doen, hebben jullie geen leven in je', zegt hij zelfs een paar verzen eerder in Johannes 6. Het is alles of niets. Net zoals wanneer even verderop in het evangelie wordt verteld over Jezus die de voeten van zijn leerlingen wast. Als Petrus daartegen protesteert zegt hij: 'Als ik ze niet mag wassen, kun je niet bij me horen.' Om de volle rijkdom van het leven met God te ontvangen, moeten we door Hem gewassen worden en moeten we ons door Hem laten voeden met zichzelf.

Een pantser en een kogelvrij vest zitten aan de buitenkant om ons te beschermen, maar ze kunnen op zichzelf geen aanvallen tegenhouden. Ze kunnen ook niet voorkomen dat wij gedood worden. De wapenrusting waar Paulus over spreekt – waarheid, gerechtigheid, vrede, geloof, heil, het woord van God – zit van binnen. Dit stelt ons in de gelegenheid kwetsbaar te zijn, moedig af te stappen op vernietigende krachten, de agressor tegemoet te treden met de gave van het leven. Het is geen garantie dat vlees en bloed gespaard zullen blijven – denk aan de martelaren – maar dit gaat verder dan vlees en bloed: het gaat over de gave van het leven in de diepste betekenis: de diepe verbondenheid van ons leven met God. De wapenrusting Gods is een innerlijke zaak, door de aanwezigheid van Christus in ons, waardoor wij sterk kunnen staan.

Paulus zegt ons dat we altijd in de Geest moeten bidden. Dat kunnen we alleen maar als we Christus geheel en al in ons leven toelaten, zodat Hij onze gedachten en gebeden leidt. We kunnen dat alleen maar als we onze pantsers afleggen, al die dingen die een barrière vormen tussen onszelf en de buitenwereld, tussen onszelf en God. De dingen waardoor we anderen beschouwen als mindere kinderen van God dan wijzelf.

Hoe vaak gebeurt het niet dat we tegen een kind dat zich misdraagt zeggen: Ga naar je kamer en kom maar terug als je je netjes kunt gedragen. Begrijpelijk, maar het is wel zo dat dan alle actie verwacht wordt van het kind en ik denk dat het een beeld is van hoe wij ons tegenover de ander opstellen. De ouder behoort zich voorover te buigen, proberen te achterhalen waarom het kind zich zo gedraagt en te luisteren naar de uitleg. God kwam als mens naar de aarde, niet toen wij besloten hadden ons voortaan te gedragen, maar midden in onze pijn, onze rommel en ons feilen. Jezus komt en houdt zich niet afzijdig, maar geeft zichzelf. Hij roept al de zieken van de wereld bij zich en geeft zichzelf voor niets en overvloedig aan allen.

Jezus kwam om bruggen te bouwen en hij vraagt die houding ook van ons. We moeten niet alleen voor de slachtoffers van terreur bidden, maar ook voor de aanstichters, om wat voor reden dan ook. Het zijn mensen net als wij en we moeten erkennen dat wij de gewelddadigheid ook in onszelf meedragen. We moeten ervoor zorgen dat we met onze christelijke gevoelens niet aan de oppervlakte blijven, in de trant van 'het komt wel goed', maar het is de uitdaging werkelijk open te staan voor hoe God kijkt en voor de antwoorden die Hij geeft.

Als we de hele wapenrusting van God aantrekken en ons werkelijk laten voeden door Christus, dan kunnen we onze angst afleggen, dan doorzien we de praatjes, de dingen die we in de media en om ons heen horen, en kunnen we onszelf overgeven aan de geest en de liefde van Christus. Dan zijn we uit op dezelfde liefde voor Gods schepping en hetzelfde geloof in de mensheid dat God liet zien toen Hij zijn zoon zond.

We moeten onze aardse manier van naar de dingen kijken durven opgeven, opdat er ruimte komt voor de wegen van God. Jezus die zijn vlees en bloed voor ons geeft, roept op tot openheid en verandering, tot bekering van ons hart. Het is een uitdaging onze handen uit te strekken om Hem te ontvangen in onszelf. Deze grenzeloze liefde van God voor de mensen is misschien schokkend, maar ze is echt.

Als wij vandaag onder dankzegging de communie ontvangen, de gave van de eenheid met Christus door brood en wijn, dan worden we uitgedaagd en in staat gesteld te leven met een ongemakkelijke werkelijkheid. En wat we vandaag doen, op deze heilige dag, is een voorbeeld van wat we alle dagen moeten doen, met Christus die ons hart verlicht, om te zien en te doen wat Hij deed.

Als we onze handen uitstrekken vragen we Christus ons te veranderen door zijn aanwezigheid. We geven onszelf over, om meer naar zijn beeld te worden gevormd, om meer één te worden met Christus.

In al onze rijke én gebroken veelkleurigheid worden wij, zoals halmen op de akker, samengebracht in Christus, gevuld met Christus en uitgezonden, om in Christus te leven en Christus in ons.

Dat is een proces van omkering. John Henry Newman heeft ooit gezegd: 'Leven is veranderen en volmaaktheid betekent heel vaak veranderd zijn.'

Jezus spreekt de taal van verandering en vraagt aan ons: 'Ergeren jullie je hieraan?'

2 Ochtendgebed

(Vertaling van het ochtendgebed, ontleend aan het franciscaanse Celebrating Common Prayer. Het eerste deel is ontleend aan het zaterdaggebed; vanaf de responsorie aan het maandaggebed)

OPENINGSGEBED

O Heer, open onze lippen

En onze mond zal uw lof verkondigen.

Uw trouwe dienaren zegenen u.

Zij zullen de glorie van uw koninkrijk bekendmaken.

Eer aan de Vader en de Zoon en de Heilige Geest; zoals het was in het begin en nu en altijd; tot in de eeuwen der eeuwen.

Amen.

GEZANG VAN GODS LOF

God, u bent mijn God, u zoek ik,

naar u smacht mijn ziel, naar u hunkert mijn lichaam
in een dor en dorstig land, zonder water.

In het heiligdom heb ik u gezien,
uw macht en majesteit aanschouwd.

Uw liefde is meer dan het leven,
mijn lippen zingen uw lof.

U wil ik prijzen, mijn leven lang,
roepend uw naam, de handen geheven.

Dan wordt mijn ziel verzadigd met uw overvloed,
jubel ligt op mijn lippen, mijn mond zal u loven.

Liggend op mijn bed denk ik aan u,
wakend in de nacht prevel ik uw naam.

U bent altijd mijn hulp geweest,
ik juichte in de schaduw van uw vleugels.

Ik ben aan u gehecht, met heel mijn ziel,
uw rechterhand houdt mij vast.

Eer aan de Vader en de Zoon...

OPENINGSGEBED

De nacht is voorbij en de dag ligt voor ons open.

Laten we bidden, een van hart en een van geest: Zoals wij ons verheugen in de gave van deze nieuwe dag, moge zo het licht van uw aanwezigheid onze harten in vuur en vlam zetten van liefde voor u. Nu en altijd. Amen.

TWEE PSALMEN

EERSTE LEZING

TWEEDE GEZANG:

Het lied van de bruid

Refrein:

God, de HEER, laat gerechtigheid ontkiemen
en glorie voor het oog van alle volken.

Ik vind grote vreugde in de HEER,
mijn hele wezen jubelt om mijn God.
Hij deed mij het kleed van de bevrijding aan,
Hij hult mij in de mantel van de gerechtigheid,
zoals een bruidegom een kroon opzet,
zoals een bruid zich tooit met haar sieraden.
Want zoals de aarde haar gewassen voortbrengt,
zoals een tuin het gezaaide laat ontkiemen,
zo laat God, de HEER, gerechtigheid ontkiemen
en glorie voor het oog van alle volken.

Omwille van Sion zal ik niet zwijgen,
omwille van Jeruzalem ben ik niet stil,
totdat het licht van haar gerechtigheid daagt
en de fakkel van haar redding brandt.

Alle volken zullen je gerechtigheid zien,
alle koningen je majesteit.

Men zal je noemen bij een nieuwe naam
die de HEER zelf heeft bepaald.

Je zult een schitterende kroon zijn in de hand van de HEER,
een koninklijke tulband in de hand van je God.

Eer aan de Vader en de Zoon...

Refrein

TWEEDE LEZING

RESPONSORIE

Kom heilige Geest, vul de harten van uw volk,
En doe het vuur van uw liefde in onze harten ontbranden.
Allen die worden geleid door de Geest van God zijn kinderen van God
en mede-erfgenamen van Christus;
Kom heilige Geest, vul de harten van uw volk.
Hernieuw het gezicht van uw schepping, Heer en stort de gaven van uw
Geest over ons uit,
En doe het vuur van uw liefde in onze harten ontbranden.
Want de schepping wacht met reikhalzend verlangen naar de bevrij-
ding van Gods kinderen.
Kom heilige Geest, vul de harten van uw volk
En doe het vuur van uw liefde in onze harten ontbranden.

BENEDICTUS

Refrein:

God heeft ons vrijgemaakt, opdat wij hem zonder angst zouden dienen,
toegewijd en oprecht, altijd levend in zijn nabijheid.

Geprezen zij de Heer, de God van Israël,
hij heeft zich om zijn volk bekommerd en het verlost.
Een reddende kracht heeft hij voor ons opgewekt
uit het huis van David, zijn dienaar,
zoals hij van oudsher heeft beloofd bij monde van zijn heilige profeten:
bevrijd zouden we worden van onze vijanden,
gered uit de greep van allen die ons haten.
Zo toont hij zich barmhartig jegens onze voorouders
en herinnert hij zich zijn heilig verbond:
de eed die hij gezworen had aan Abraham, onze vader,
dat wij, ontkomen aan onze vijanden,
hem zonder angst zouden dienen,
toegewijd en oprecht, altijd levend in zijn nabijheid.
En jij, kind, jij zult genoemd worden: profeet van de Allerhoogste,
want voor de Heer zul je uit gaan om de weg voor hem gereed te maken,

en om zijn volk bekend te maken met hun redding
door de vergeving van hun zonden.
Dankzij de liefdevolle barmhartigheid van onze God
zal het stralende licht uit de hemel over ons opgaan
en verschijnen aan allen die leven in duisternis en verkeren in de schaduw van de dood,
zodat we onze voeten kunnen zetten op de weg van de vrede.
Eer aan de Vader en de Zoon...
Refrein

GEBED

Van de vroege morgen tot de late avond, laten we de Heer aanbidden.
Dat Gods volk in de hele wereld hem zal dienen in geest en waarheid.

Laat ons bidden:

Heer ontferm u.

Dat de kerk uw gave van de eenheid weer zal ontdekken.

Laat ons bidden:

Christus, ontferm u.

Dat allen die met Christus zijn binnengegaan in de schaduw van de dood vervulling mogen vinden en vrede.

Laat ons bidden:

Heer ontferm u.

GEBED

Eeuwige God en Vader, u die ons heeft geschapen door uw kracht, red ons door uw liefde:

Leid ons en sterk ons door uw Geest, opdat wij onszelf in liefde en dienstbaarheid elkaar en u toegewijd zullen zijn.

Door Jezus Christus onze Heer, amen.

ONZE VADER

ZEGEN

Moge de Heer ons zegenen en ons behoeden voor alle kwaad en ons bewaren voor het eeuwige leven.

Laten wij de Heer dankzeggen

Gode zij dank.

3 Gebruikte routes

FRANKRIJK

Zelf uitgezette route aan de hand van Michelinkaarten, door Jan Beuving

Parijs, vanaf Bouqueval: St. Jacobs Fietsroute dl. 1 Haarlem-Tours, door Clemens Sweerman

ZWITSERLAND

Rhône Radweg, traject Andermatt-Genf (Bikelineserie, in het Duits)

SIMPLONPAS EN ITALIË

Fietsen van Amsterdam naar Venetië, dl. 2 Basel/Bern-Venetië, door Paul Benjaminse

Onbegrensd fietsen van Amsterdam naar Rome, dl. 2 Basel-Florence, door Paul Benjaminse

Reitsma's Route naar Rome, dl. 3 Florence/Rome (lichte route Ferrara-Rome), door Hans Reitsma

4 Gebruikte literatuur

Nico van den Akker en Peter Nissen, *Wegen en dwarswegen. De geschiedenis van 2000 jaar christendom in hoofdlijnen* (Amsterdam 1999);

Agnes Amelink, *De gereformeerden* (Amsterdam 2001);

Frederique Barbut, *La route des abbayes en Bourgogne* (Ed. Ouest-France 2002);

Geoffrey Barraclough, *The medieval Papacy* (London 1968);

Jos Becker en Joep de Hart, *Godsdienstige veranderingen in Nederland*.

- Rapport Sociaal en Cultureel Planbureau (Den Haag 2006);
- Georges Duby, *Ridder, vrouw en priester. De middeleeuwse oorsprong van het moderne huwelijk* (Amsterdam 1985);
- Jacques le Goff, *De cultuur van middeleeuws Europa* (Amsterdam 1987);
- G. Harinck (eindred.), *Christelijke Encyclopedie* (Kampen 2005);
- Jan B.G. Jonkers, *De gereformeerden* (Kampen 1997);
- Hans Küng, *De katholieke kerk. Een geschiedenis* (Amsterdam 2004);
- Diarmaid MacCulloch, *Reformatie: het Europese huis gedeeld, 1490 - 1700* (Utrecht 2005);
- P.P.V. van Moorsel, 'De eucharistie in de vroegchristelijke iconografie', in: *Neemt en eet, Avondmaal en eucharistie in kunst- en kerkhistorisch perspectief* (Zoetermeer 1994);
- Stephen Charles Neill, *Anglicanism* (London 1991);
- G.J. Schutte, *Het Calvinistisch Nederland: mythe en werkelijkheid* (Hilversum 2000);
- Tad Sculz, *Paus Johannes Paulus II, de biografie* (Baarn 1995);
- Monic Slingerland, *Word toch katholiek* (Baarn 2003);
- R.W. Southern, *Western Society and the church in the Middle Ages* (London 1971);
- Stephen Sykes and John Booty, *The Study of Anglicanism* (London 1988);
- Anton Wessels, *Jezus zien. Hoe Jezus is overgeleverd in andere culturen* (Baarn 1986).

Register

OP PERSOONSNAMEN

- Abraham, aartsvader 178, 208
Aelfsige, aartsbisschop 192
Amelink, Herman 15, 16, 123, 125, 234
Ancian, Jean-Michel 112-114, 200, 225
Anselmus, aartsbisschop 267
Arius 60, 181, 245

Barnhoorn, Floor 43
Barth, Karl 128
Bartholomeus, patriarch 253
Benedictus XVI, paus (Karl Ratzinger) 14, 222, 223, 229, 245, 252, 253
Benedictus, heilige 247
Benjaminse, Paul 140, 167
Bernard van Clairvaux 82, 89
Beuving, Jan 39, 108, 143, 265
Beza, Theodore 127, 257
Blasius, heilige 187
Bloem, J.C. 215
Bonhoeffer, Dietrich 128
Brederode, Désanne van 14

Brès, Guido de 125
Brown, Dan 81
Byron, lord 148

Calvijn, Johannes 49, 65, 86, 113, 118, 121, 123-127, 131, 158, 177, 179, 231, 233, 250, 255, 257, 258
Caroll, Lewis 122
Catharina van Aragon 261, 262
Catherine, gastvrouw 54-56, 60, 106, 225
Chantal, gastvrouw 73, 77, 200
Christofoor, heilige 47
Cohen, Job 235
Coligny, Gaspard de 65
Constantijn de Grote, keizer 244
Couperus, Louis 148

Da Vinci, Leonardo 155, 156
David, koning 208
Denis, Maurice 15
Dick, gastheer 91
Doncoeur, père 83
Doorn, Van, columnist 234, 235
Dudok, Willem 66

- Edwards, Clare 8, 30, 48, 228, 233, 234, 265
 Eleanor, koningin 262
 Elisabeth, vrouw van Zacharias 227
 Erasmus, Desiderius 179, 256, 261
 Farel, Guillaume 124, 127
 Filips II, koning 257
 Flack, bisschop John 218, 219, 223, 241
 Franciscus, heilige 194-198, 250
 Giotto 196
 Godrik, Sint 192
 Goethe, Johann Wolfgang von 148, 152
 Graesslé, Isabelle 127, 128
 Graham uit Nieuw-Zeeland 67, 68, 200
 Gregorius de Grote, paus 246
 Gregorius VII, paus 249
 Groote, Geert 249, 250
 Guidon, monsieur 117, 118, 200
 Hadewijch 250
 Heffer, rector Don Jan 214
 Hendrik IV, keizer 249
 Hendrik VIII, koning 261, 262
 Henk, gastheer 91
 Henriette, gastvrouw 47, 53
 Hildegard van Bingen 227, 250
 Hitler, Adolf 269
 Honorius I, paus 246
 Idelette, echtgenote van Calvijn 126
 Innocentius III, paus 249, 250
 Isaak 178
 Jacobus, apostel 197
 Jakob, aartsvader 24
 James, gastheer
 Janse, dr. Wim 265
 Janssen, Jan 65
 Jaszczuk, Alexandra 174-176
 Jean-Christophe uit Straatsburg 59, 60, 245
 Jean-Louis, gastheer 74, 77
 Jesaja, profeet 270
 Jezus Christus 9, 11, 13, 60, 70-72, 79-83, 85-89, 163, 168-170, 178-182, 185, 194, 195, 198, 208, 226, 244, 245, 268, 271, 272
 Johannes, apostel 80, 169, 268
 Johannes de Doper 79, 227
 Johannes Paulus I, paus 222
 Johannes Paulus II, paus 13, 93, 220, 225, 251, 252
 Johannes Paulus XXIII, paus 87, 251
 Jong, Oek de 148
 Joosten, Jan 216
 Jörg, windmolenbouwer 54, 55, 60
 Justinianus, keizer 178, 179
 Karel V, keizer 262
 Kavafis, K.P. 192

- Knox, John 125, 126, 129
 Koolstra, Gosse 119, 215
 Korte, Gerard de 14
 Kuitert, Harry 20
 Kunkeler, Jet 265
 Kuyper, Abraham 16, 17, 158, 164, 260

 Lanfranc, aartsbisshop 267
 Lannuel, Arnaud 101
 Lazarus 180
 Leo x, paus 262
 Lidwina van Schiedam 183, 228
 Lidy, monteuse 74, 200
 Lodewijk VII, koning 262
 Lodewijk XVI, koning 66
 Lot 178
 Lucas, apostel 80
 Lunstroo-Ter Bruggen, Karin 216
 Luther, Maarten 49, 55, 65, 86, 126, 127, 177, 179, 231, 250, 255, 256, 261, 262

 Manda, gastvrouw 91
 Marcel, windmolenbouwer 54, 57, 60
 Marcus, apostel 45, 185
 Maria Magdalena 79-82, 220, 226, 246
 Maria, moeder van Jezus 9, 22, 168-170, 175, 194, 226-228, 233, 240
 Marsman, Hendrik 148
 Mary, prinses 261

 Maryse uit Straatsburg 59, 60
 Melchisedek 178
 Meijsing, Geerten 148
 Mohammed, profeet 252
 Mozes 178

 Newman, kardinaal John Henry 233, 272
 Nissen, dr. Peter 265

 Olevianus, Casper 125
 Otten, Willem Jan 14
 Oussoren, Pieter 217
 'ouwe Ag', religieuze 21

 Patricia, gastvrouw 75-77, 106, 107, 200, 225
 Paulus, apostel 45, 86, 244, 268-271
 Petersen, Nel en Dick 42, 43, 201
 Petrus, apostel 243, 244, 270
 Pontius Pilatus 181

 Rachab 197
 Reitsma, Hans 167, 186, 203, 211
 Richards, Mary 122, 123
 Ridderbos, Jan Simon 137

 Sara, vrouw van Abraham 178
 Schendel, Arthur van 148
 Schilder, Klaas 16, 17
 Schutte, Gert 18
 Schutte, ouderling 18
 Schutz, frère Roger 92-94

Schweitzer, Albert 128
 Seracchioli, Angela Maria 197, 198
 Serrarens, P.J.S. 15
 Servet, Michael 125
 Siebelink, Jan 19, 259
 Simon van Cyrene 181
 Simonis, kardinaal 13, 214, 240
 Springel, Herman Van 65
 Steven I, paus 244

 Theobald, aartsbisschop 267
 Theodorik, keizer 180, 181, 245, 246
 Thomas à Kempis 250
 Thomas, broeder 198

 Ven, Pieter van der 192
 Vernet, Jacob 127
 Vicinus, heilige 186, 187, 232
 Vigilius, paus 246
 Vink, Nel de 265
 Visser, Jan 47

 Wieringa, Tommy 215
 Wilde, Oscar 192
 Willem van Aquitanië (Willem de Vrome) 248

 Zwingli, Ulrich 86

OP PLAATSNAMEN

Adda 155, 156
 Alexandrië 244
 Alpen 33, 78, 79, 97, 99, 102, 108, 132, 137, 138, 148, 152, 162
 Ambérieu-en-Bugey 106
 Amiens 46, 47, 52, 53, 78, 157, 232
 Anost 90, 91
 Antiochië 244
 Apennijnen 99, 162
 Assisi 191, 194-198, 201
 Autun 89, 91, 94-96, 103, 105, 116, 135
 Avignon 243
 Avrechy 58, 59

 Bec Hellouin 267
 Bellegarde 119
 Bérisal 145
 Berzé 95, 97, 98, 100
 Bethlehem 244
 Bologna 166, 249
 Bonneuil-les-Eaux 54, 106, 225
 Borgo Pineto 209
 Bourgondië 94, 247, 252
 Bréteuil 52, 56
 Brig 132, 126, 139, 141, 144, 152, 167
 Budrio 170
 Byzantium 244, 246

 Calais 32, 35, 37, 45, 265
 Canossa 249
 Canterbury 7, 8, 29-31, 33, 35, 44,

- 48, 51, 78, 84, 147, 192, 203, 209,
228, 229, 232, 233
- Chantilly 57, 58, 62, 245
- Cluny 94, 95, 99, 101, 247-250
- Col de la Berche 108
- Col de Richemont 108, 110, 118, 119
- Col de la Rochette 108
- Colletarocca San Lorenzo 203
- Como 153, 154, 189
- Constantinopel 243-245, 253
- Correggio 166
- Courson-les-Carières 74, 75
- Courtenay 72, 73, 77, 105, 200
- Crema 158-160
- Domodossola 140, 149, 150, 152
- Dover 31-35, 37, 84, 147, 152, 229
- Edinburgh 42
- Eiger 142
- Fiano Romano 207
- Fienvillers 46, 53, 200
- Florence 159, 160, 171, 204
- Fontainebleau 67, 86
- Fruges 40-42
- Genève 30, 44, 93, 106, 108, 114, 118,
120, 123-130, 131, 177, 234, 235, 265
- Gouvieux 58
- Hauteville-Lompnes 109
- Hotonnes 109-111, 113, 117, 119, 147,
200
- Intra 152
- Iselle 150
- Jagny 63
- Jericho 197
- Jeruzalem 244
- Jungfrau 142
- Jura 33, 74, 79, 93, 97, 98, 102, 105,
108, 120, 121, 143
- Kanaal, Het 32
- La Celle en Morvan 90
- La Courneuve 62, 63
- La Croix Blanche 100, 102, 105
- Lago Maggiore 152
- Langerak 17, 18
- Lausanne 130, 131
- Laveno 152
- Le Creusot 96, 97
- Les Plans 110, 112, 114-116
- Leuk 137
- Limburg 34
- Lormes 78, 84, 90
- Lourdes 22
- Lugano, Meer van 152
- Mâcon 105
- Medicina 170, 172
- Megen 20, 85, 145, 230
- Mergozzo 150
- Modena 167
- Montchanin Le Haut 97
- Monte Caminetto 210

- Montreux 131, 132
 Morricone 203
 Morvan 84, 90, 96, 97

 Narni 205
 Narni Scalo 202
 Nazanno 207
 Novellera 163

 Oise 58
 Ouanne 77
 Ouroux 85, 89
 Oxford 249

 Parijs 47, 48, 57, 59, 60, 62-67, 78,
 105, 116, 190, 200, 231, 249
 Picardië 54, 106, 190
 Pieve San Stefano 189
 Poggio 203
 Pomponesco 165
 Pont-d'Ain 105, 106
 Portiuncula 197
 Powlakte 122, 154, 173, 186, 200, 222
 Prima Porta 211

 Rancio 152
 Ravenna 167, 170, 171, 173, 177-180,
 245, 246
 Rhône 122, 132, 133, 136
 Ried 141, 144, 152
 Rome 6, 7, 9, 10, 25, 29, 30, 32, 33,
 40-42, 44, 59, 65, 98, 99, 111, 112,
 114, 119, 124, 131, 133, 153, 156, 158-
 160, 167, 172, 173, 177, 186, 189,
 191, 192, 200, 204, 213-223, 226,
 229, 231, 235-237, 241, 243, 244,
 246, 247, 251, 261

 Sabbioneta 164
 Sacrofano 210
 San Damiano 197, 198
 San Gemini 201, 202
 Sandwich 31, 37
 Santa Maria degli Angeli 196
 Santiago de Compostela 7, 38, 66,
 197
 Saône 105
 Sarsina 186, 187, 189, 232
 Seine 67
 Semur-en-Auxois 80
 Siena 159, 171
 Simplonpas 153, 136-146, 148, 152,
 153, 190, 200, 224
 Sint-Pietersplein 209, 211, 212, 218,
 219, 222, 229, 253
 Sion 134
 St. Gengoux 97
 St.-Véran 105
 Straatsburg 60, 123, 126, 127
 Surgy 74-76, 78, 106, 200, 225

 Taizé 92-94, 99, 101, 102
 Testaccio 203
 Tiber 203, 211
 Treviglio 155

 Umbertide 191
 Umbrië 191, 203

Vandeins 105

Venetië 167

Verbania 152

Vézelay 74, 78, 79, 81-83, 164, 195,
226

Villiers-le-Bel 64

Voltido 164

Wallis 136

Drie vrouwen stappen in Canterbury op de fiets om in 39 dagen naar Rome te rijden. Monic is rooms-katholiek, Agnes gereformeerd en Alja anglicaans. Op hun route liggen belangrijke plaatsen in het christelijke Europa – Vézelay, Genève, Taizé, Assisi. Het gaat de drie niet alleen om het fietsen, onderweg willen ze ook met elkaar in gesprek. Ze zullen het hebben over wat hen scheidt, maar zijn ook nieuwsgierig naar wat hen bindt. Vijf weken lang zijn ze zo samen opgetrokken. Ze hebben de oecumene beoefend in de hitte van de dag. Samen zware hellingen, materiaalpech, en uitputting getrotseerd.

Fietsen met God is vanaf de pedalen geschreven, met het zweet op de rug. Ontmoetingen onderweg, fragmenten van bezinning, bespiegelingen tijdens een zware klim worden afgewisseld met langere

hoofdstukken waarin de auteurs de geschiedenis van hun kerk beschrijven en waarin ze ingaan op hun eigen religieuze ontwikkeling. Een uniek verslag van eenheid in verscheidenheid en van de inspanning om samen Rome te halen.

Agnes Amelink (1956) is een gereformeerde domineesdochter en auteur van *De gereformeerden* en *Gereformeerden overzee*.

Monic Slingerland (1958) is een bekeerde katholiek en journalist en columnist van dagblad *Trouw*. Auteur van *Word toch katholiek*.

Alja Tollefsen (1950) is als anglicaans priester verbonden aan de parochie van St. Cross in Knutsford, Engeland.

ISBN 978 90 5018 793 0

9 789050 187930